T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YABANCI DİLLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
ALMAN DİLİ EĞİTİM BİLİM DALI
DOKTORA TEZİ

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE ULUSAL VE ULUSLARARASI ALMANCA DERS KİTAPLARINDA TEKNOLOJİYE YÖNELİK NEOLOJİZİMLERİN MORFOLOJİSİ

SİBEL TUNA

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. HANDAN KÖKSAL

EDİRNE, 2025

Tezin Adı: Geçmişten Günümüze Ulusal ve Uluslararası Almanca Ders Kitaplarında Teknolojiye Yönelik Neolojizimlerin Morfolojisi

Hazırlayan: Sibel TUNA

ÖZET

Neolojizmler yaratıcı ve dikkat çekici özelliklere sahip olmaları sebebiyle günlük hayatta sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Yabancı dil eğitiminde kelime eğitimi önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle günlük hayatta benimsenen yeni kelimelerin yabancı dil eğitiminde gerek ulusal gerekse uluslararası kitaplarda yer verilmesiyle yabancı dil öğrenen kişilerin günceli takip etmesi sağlanabilir. Neolojizm ile ilgili Almanca dilinde yapılmış birçok çalışma mevcut iken özellikle teknoloji kaynaklı ortaya çıkan neolojizmlere ilişkin daha az araştırma verisi bulunmaktadır. Çalışmanın amacı geçmişten günümüze ulusal ve uluslararası Almanca ders kitaplarında teknolojiye yönelik neolojizmlerin morfolojisini saptamaktır. Bunun için 1950-2020 yılları arasında yayınlanan ve özellikle teknoloji alanındaki dünyada önemli gelişmelerin yer aldığı Alman ve Türk gazete manşetleri ve haber metinleri seçilerek ele alınmıştır. Alman ve Türk gazetelerinin onar yıllık periyodlarla taranması günün sosyolojik koşullarının dile yansımasını ve neolojizmin oluşum evrelerinin izlenebilir olmasına olanak sağlamıştır. Çalışmada 1950-2020 yılları arasında teknoloji bağlamında neolojizmlerin oluşum evrelerinin nasıl gerçekleştiği sorusuna ve çeşitli yöntemler kullanılarak yazılmış Almanca eğitiminde kullanılan ulusal ve uluslararası ders kitaplarında yer alan teknoloji bağlamında neolojizmlerin–ne olduğu araştırma sorusuna cevap aranmıştır. Bulgulanan neolojizmler yüzdelik dilimler ile ifade edilmiştir. Tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler oluşum şekillerine göre incelendiğinde ulusal basımlı Almanca ders kitaplarında en fazla yüzdeliğe sahip %76 oranında Basit Sözcük, uluslararası basımlı Almanca ders kitapları incelendiğinde ise en fazla yüzdeliğe sahip %84 ile Birleşik Sözcük oluştuğu belirlenmiştir. Sonuç olarak Almanca eğitiminde kullanılan ulusal ve uluslararası basımlı ders kitaplarının 1950-2020 aralığını kapsayan zaman diliminde teknoloji alanındaki güncel gelişmeleri yansıttığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Neolojizm, Sözcük Yapımı, Neolojizm Oluşum Yöntemleri, Ulusal ve Uluslararası Basımlı Almanca Ders Kitabı, Teknoloji Kökenli Neolojizm

Thesis Title: The Morphological Index of Technology-Related Neologisms in National and International German Textbooks from Past to Present

Prepared by: Sibel TUNA

ABSTRACT

The aim of this doctoral thesis which consists of two main parts, theoretical and experimental, is the formation of neologisms from the past to the present and the morphological indexing of technology-related neologisms in national and international German textbooks. In this context, randomly selected neologisms in the context of technology from newspaper texts in national and international German language teaching textbooks written according to different language teaching methods published between 1950-2020 were analyzed morphologically. The theoretical section of the thesis includes German and Turkish newspaper headlines and news texts published between 1950-2020 and randomly selected from these years, which include important developments in the world, especially in the field of technology. Scanning German and Turkish newspapers in ten-year periods has enabled the reflection of the sociological conditions of the day on the language and the observation of the formation stages of neologisms. In the experimental part of the thesis, answers were sought to the questions such as how neologisms in the context of technology went through their formation stages between 1950-2020 and whether there is any difference between the neologisms in the context of technology in international textbooks used in German education and the neologisms in the context of technology in national textbooks. Neologisms were analyzed with both qualitative and quantitative methods. When the identified technology-based neologisms were examined according to their formation methods, it was determined that “Simple Words” with the highest percentage rate of 76% in nationally published German textbooks and “Compound Words” with the highest percentage rate of 84% in internationally published German textbooks were formed. National and internationally published German textbooks were analyzed in terms of including technology-based neologisms, and in this regard, a total of 97 technology-based neologisms were identified from nationally published German textbooks and 190 technology-based neologisms were identified from internationally published German textbooks.

Keywords: Neologism, Word formation, Neologism formation methods, National and internationally published German textbook, Technology-based neologism.

ÖN SÖZ

Bu doktora tez sürecinin tamamlanmasında en başından sonuna kadar bana destek veren, katkı sağlayan ve yol gösteren tüm kişi ve kurumlara minnettarlığımı sunarım.

Öncelikle, tez danışmanım sayın Prof. Dr. Handan KÖKSAL hocama derin şükranlarımı sunuyorum. Kendisi, yüksek lisans sürecimden bu zamana kadar araştırma sürecim boyunca bana sağladığı bilimsel rehberlik, yapıcı eleştirileri ve değerli önerileri ile bu çalışmanın şekillenmesine büyük katkı sağlamıştır. Onun sabırlı desteği ve akademik bilgeliği, bu tez sürecinin her aşamasında bana ilham vermiştir.

Ayrıca, tezimin yazım aşamasında bana fikir ve önerilerde bulunan tez izleme komitemdeki kıymetli hocalarım Prof. Dr. Sevinç Maden hocama ve Doç. Dr. Rahman Akalın hocama değerli katkıları için minnettarım.

Doktora tez savunma jürimde yer alan çok değerli hocalarım Doç. Dr. Oktay ATİK, Doç. Dr. Mehmet Doğan'a yapıcı eleştirileri ve değerli yorumları için çok teşekkür ediyorum.

Ailem, özellikle de annem Nebiye SAROĞLU, sevgili eşim Yüksel TUNA, çocuklarım Hakanım ve Nihanım, bana her zaman moral ve güç kaynağı olmuş, bu süreçte destek olmuşlardır. Onların sabrı ve anlayışı başarımdaki en önemli faktörlerden biri olmuştur. Bütün bu süreç boyunca yanımda oldukları için onlara sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Bu doktora tezimin manevi amacı, çocuklarıma zorluklar karşısında sabır ve azimli olabilme, kendine güven, zaman yönetimi ve sorumluluk almada umuyorum ki onlara ışık tutabilmişimdir.

Son olarak, bu tezin tamamlanmasında manevi desteklerini esirgemeyen sevgili Ayşe MUTLU, Gizem YILDIRIM ve Zeynep Merve ERAS'a ve tüm arkadaşlarıma destekleri için çok teşekkür ederim. Çalışmalarımda bana ilham veren, motivasyon kaynağım olan herkesin katkıları takdire şayandır.

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **i**
ABSTRACT ..... **ii**
ÖN SÖZ ..... **iii**
İÇİNDEKİLER ..... **iv**
KISALTMALAR ..... **x**
TABLOLAR LİSTESİ ..... **xi**
BÖLÜM I **1**
1. GİRİŞ **1**
1.1. Çıkış Noktası 1
1.2. Çalışmanın Alan Bilgisi 1
1.3. Çalışmanın Sorunsalı 6
1.4. Araştırmanın Amacı 7
1.5. Araştırma Soruları 7
1.6. Evren, Örneklem ve Verilerin Elde Edilmesi 7
1.7. Araştırmanın Çalışma Deseni 8
1.8. Araştırma Yöntemi 8
1.9. Araştırmanın Önemi 9
1.10. Tanımlar 10
1.11. Örneklem Analizi 12
BÖLÜM II **17**
Alan Yazın 17
2. Sözcük Yapımı (Alm. Wortbildung) 18
2.1. Almancada Sözcük Yapım Yöntemleri 19
2.2. Sözcük Yapımı Nedenleri (Alm. Ursache der Wortbildung) 23
2.2.1. Objektif Nedenler (Alm. Objektive Gründe) 24
2.2.1.1. Teknolojinin İlerlemesi 24
2.2.2. Subjektif Nedenler (Alm. Subjektive Gründe) 24
2.2.3. Dilden Kaynaklı Yapısal Nedenler (Alm. Sprachstrukturelle Gründe) 25
2.2.4. Dil Ekonomisi Kaynaklı Nedenler (Alm. Sprachökonomische Gründe) 26
2.3. Neolojizm (Yeni Öğe) Tanımı 27

2.3.1. Neolojizmlerin Yeni Olma Ölçütü 30
2.3.2. Neolojizmlerin Oluşum Nedenleri 33
2.3.3. Sözlük Bilimi (Alm. Lexikologie) 38
2.3.4. Neolojizmlerin Sözlükleşme Süreci 39
2.3.5. Neolojizmlerin Oluşum Yöntemleri 45
2.3.6. Sözcük Yapımı ve Neolojizm İlişkisi 46
2.3.7. Birleşik Sözcük ve Neolojizm (Alm. Kompositum und Neologismen) 46
2.3.7.1. Birleştirme Takısı Bulunmayan (Kopulativkomposita) Birleşik Sözcükler 49
2.3.7.2. Ön Eklemli (Präfixoid) Türünden Birleşik Sözcükler 49
2.3.7.3. Son Eklemli (Suffixoid) Türünden Birleşik Sözcükler 50
2.3.7.4. Belirleyici Birleşim (Determinativkomposita) 50
2.3.7.5. İlgi Birleşimi ile Oluşturulan Birleşik Sözcükler (Possessivkomposita) 51
2.3.7.6. Özel İsimli Birleşik Sözcükler (Onymische Komposita) 52
2.3.7.7. Özel İsimli Cins Birleşik Sözcükler (Deonymische Komposita) 53
2.3.7.8. Tire İşaretli Birleşik Sözcükler (Komposita mit Bindestrich) 53
2.3.7.9. Kısaltmalar ve Kısa Sözcüklerle Oluşturulan Birleşik Sözcükler (Komposita mit Kurzwörter und Abkürzungen 54
2.3.7.10. Anlamı Kuvvetlendiren Birleşik Sözcük Seklindeki İkilemeler (Reduplikation) 55
2.3.7.11. [Ortak Birleşim] (Alm. Zusammenbildung) 56
2.3.7.12. [Durumsal Birleşim] (Alm. Zusammenrückung) 57
2.3.7.13. Türetme (Alm. Ableitung, Derivation) 57
2.3.7.14. Evrişim (Alm. Konversion) 58
BÖLÜM III 60
3. YÖNTEM 60
3.1. Araştırmanın Yöntem ve Modeli 60
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi 61
BÖLÜM IV 69
4. BULGULAR 69
4.1. 1950-1960 Yılları Arasında Dünyada Yaşanan Teknolojik Gelişmeler 69

4.1.2. 1950-1960 Yılları Arasında Almanya'da Yaşanan Teknolojik Gelişmelerin Toplumsal Dile ve Gazetelerdeki Haber Metinlerine Yansıması 71
4.1.3. 1950-1960 Yılları Arasında Türkiye'de Yaşanan Teknolojik Gelişmelerin Toplumsal Dile ve Gazete ve Dergilerdeki Haber Metinlerine Yansıması..... 76
4.1.4. Ara Değerlendirme 79
4.2. 1950-1960 Yılları Arasındaki Almanya ve Türkiye'deki Gazete ve Dergi Haberlerinden Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmler 80
4.2.1. 1950-1960 Yılı Ulusal ve Uluslararası Basımlı Almanca Öğretiminde Kullanılan Ders Kitaplarından Tespit Edilen Teknoloji Bağlamında Neolojizmler..... 82
4.2.3. 1950-1960 Yılı Uluslararası Basımlı Almanca Öğretiminde Kullanılan Ders Kitaplarından Tespit Edilen Teknoloji Bağlamında Neolojizmler 85
4.3. 1961-1970 Yılları Arasında Dünyada Yaşanan Teknolojik Gelişmeler 88
4.3.1. 1961-1970 Yılları Arasında Almanya'da Yaşanan Teknolojik Gelişmelerin Toplumsal Dile ve Gazete ve Dergilerdeki Haber Metinlerine Yansıması..... 90
4.3.3. Ara Değerlendirme 101
4.4. 1961-1970 Yılları Arasındaki Almanya ve Türkiye'deki Gazete ve Dergi Haberlerinden Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmler 102
4.4.1. 1961-1970 Yılları Arasındaki Ulusal ve Uluslararası Basımlı Almanca Ders Kitaplarından Tespit Edilen Teknoloji Kökenli neolojizmler..... 104
4.4.2. 1971-1980 Yılları Arasında Dünyada Yaşanan Teknolojik Gelişmeler..... 108
4.4.3. 1971-1980 Yılları Arasında Almanya'da Yaşanan Teknolojik Gelişmelerin Toplumsal Dile ve Gazete ve Dergilerdeki Haber Metinlerine Yansıması..... 109
4.4.4. 1971-1980 Yılları Arasında Türkiye'de Yaşanan Teknolojik Gelişmelerin Toplumsal Dile ve Gazetelerdeki Haber Metinlerine Yansıması 114
4.4.5. Ara Değerlendirme 118
4.4.6. 1971-1980 Yılları Arasındaki Almanya ve Türkiye'deki Gazete ve Dergi Haberlerinden Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmler..... 119
4.4.7. 1971-1980 Yılları Arasındaki Ulusal ve Uluslararası Basımlı Almanca Ders Kitaplarından Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmler..... 121
4.5. 1981-1990 Yılları Arasında Dünyada Yaşanan Teknolojik Gelişmeler 125

4.5.1. 1981-1990 Yılları Arasında Almanya'da Yaşanan Teknolojik Gelişmelerin Toplumsal Dile ve Gazete ve Dergilerdeki Haber Metinlerine Yansıması 126
4.5.2. 1981-1990 Yılları Arasında Türkiye'de Yaşanan Teknolojik Gelişmelerin Toplumsal Dile ve Gazetelerdeki Haber Metinlerine Yansıması 130
4.5.3. Ara Değerlendirme 135
4.5.4. 1981-1990 Yılları Arasındaki Almanya ve Türkiye'deki Gazete ve Dergi Haberlerinden Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmler 136
4.5.5. 1981-1990 Yılları Arasındaki Ulusal ve Uluslararası Basımlı Almanca Ders Kitaplarından Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmler 138
4.6. 1991-2000 Yılları Arasında Dünyada Yaşanan Teknolojik Gelişmeler 142
4.6.1. 1991-2000 Yılları Arasında Almanya'da Yaşanan Teknolojik Gelişmelerin Toplumsal Dile ve Gazete ve Dergilerdeki Haber Metinlerine Yansıması 143
4.6.2. 1991-2000 Yılları Arasında Türkiye'de Yaşanan Teknolojik Gelişmelerin Toplumsal Dile ve Gazetelerdeki Haber Metinlerine Yansıması 147
4.6.3. Ara Değerlendirme 152
4.6.4. 1991-2000 Yılları Arasındaki Almanya ve Türkiye'deki Gazete ve Dergi Haberlerinden Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmler 152
4.6.5. 1991-2000 Yılları Arasındaki Ulusal ve Uluslararası Basımlı Almanca Ders Kitaplarından Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmler 155
4.7. 2001-2010 Yılları Arasında Dünyada Yaşanan Teknolojik Gelişmeler 158
4.7.1. 2001-2010 Yılları Arasında Almanya'da Yaşanan Teknolojik Gelişmelerin Toplumsal Dile ve Gazetelerdeki Haber Metinlerine Yansıması 159
4.7.2. 2001-2010 Yılları Arasında Türkiye'de Yaşanan Teknolojik Gelişmelerin Toplumsal Dile ve Gazetelerdeki Haber Metinlerine Yansıması 163
4.7.3. Ara Değerlendirme 167
4.7.4. 2001-2010 Yılları Arasındaki Almanya ve Türkiye'deki Gazete ve Dergi Haberlerinden Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmler 168
4.7.5. 2001-2010 Yılları Arasındaki Ulusal ve Uluslararası Basımlı Almanca Ders Kitaplarından Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmler 171
4.8. 2011-2020 Yılları Arasında Dünyada Yaşanan Teknolojik Gelişmeler 175
4.8.1. 2011-2020 Yılları Arasında Almanyada Yaşanan Teknolojik Gelişmelerin Toplumsal Dile ve Gazetelerdeki Haber Metinlerine Yansıması 176

4.8.2. 2011-2020 Yılları Arasında Türkiye'de Yaşanan Teknolojik Gelişmelerin Toplumsal Dile ve Gazetelerdeki Haber Metinlerine Yansıması 181
4.8.3. Ara Değerlendirme 186
4.8.4. 2011-2020 Yılları Arasındaki Almanya ve Türkiye'deki Gazete ve Dergi Haberlerinden Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmler 187
4.8.5. 2011-2020 Yılları Arasındaki Ulusal ve Uluslararası Basımlı Almanca Ders Kitaplarından Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmler 191
BÖLÜM V 196
5. TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER 196
5.1. Tartışma 196
5.2. Sonuç Ve Öneriler 221
KAYNAKÇA 228
EKLER 236
Ek 1. Sözlük Yazım Kılavuzu 237
Ek 2. Teknoloji Kökenli Neolojizmlerin Bağlamsal Sözlük-Dizini 237
Ek 3: 1995 Uluslararası Basımlı Sowieso 2 Almanca Ders Kitabı 253
Ek 4: 2019 Uluslararası Basımlı Planet Plus Almanca Ders Kitabı 254
Ek 5: 1997 Uluslararası Basımlı Ping Pong 1 Almanca Ders Kitabı 255
Ek 6: 1987 Uluslararası Basımlı Deutsch Aktiv Almanca Ders Kitabı 256
Ek 7: 2001 Uluslararası Basımlı Blick Almanca Ders Kitabı 257
Ek 8: 1977 Uluslararası Basımlı Auf Deutsch Bitte 1 Almanca Ders Kitabı 258
Ek 9: 1985 Ulusal Basımlı Wir lernen Deutsch Almanca Ders Kitabı 259
Ek 10: 1977 Ulusal Basımlı Texte und Situationen 1Almanca Ders Kitabı 260
Ek 11: 1969 Uluslararası Basımlı Deutsche Sprache für Auslander Almanca Ders Kitabı 261
Ek 12: 1967 Ulusal Basımlı Almanca Ders Kitabı V 262
Ek 13: 1952 Ulusal Basımlı Türkler İçin Almanca Ders Kitabı 263
Ek 14: 1954 Ulusal Basımlı Almanca Ders Kitabı IV 264
Ek 15: 1957 Ulusal Basımlı Almanca Ders Kitabı II 265
Ek 16: 1990 Ulusal Basımlı Wir lernen Deutsch Almanca Ders Kitabı 266
Ek 17: 2020 Ulusal Basımlı Plus Deutsch A1.2 Almanca Ders Kitabı 267
Ek 18: 1970 Ulusal Basımlı Wir lernen Deutsch 1 Almanca Ders Kitabı 268

Ek 19: 1955 Ulusal Basımlı Almanca Ders Kitabı I..... 269
Ek 20: 2020 Uluslararası Basımlı Prima Plus A1.1 Almanca Ders Kitabı 270
Ek 21: 2010 Ulusal Basımlı Deutsch ist Spitze! Almanca Ders Kitabı 271

KISALTMALAR

bkz. Bakınız

s. Sayfa

ç. Çoğul eki

k. Kaynaştırma eki

vb. Ve benzeri

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Örnek Çözümleme Modeli 1 14
Tablo 2: Örnek Çözümleme Modeli 2 14
Tablo 3: Birleşim Yöntemi (Alm. Kompositum) 21
Tablo 4: Almancada Birleşik Sözcük Oluşumu (Alm. Kompositum) 47
Tablo 5: Almanca Teknoloji Kökenli Neolojizmlerin Oluşum Şekilleri ve Numaralandırılması 64
Tablo 6: Türkçe Teknoloji Kökenli Neolojizmlerin Oluşumu ve Numaralandırılması 64
Tablo 7: Örnek Çözümleme Modeli1 65
Tablo 8: Örnek Çözümleme Modeli 2 66
Tablo 9: 1950-1960 Yılları Arasındaki Alman Gazete ve Dergilerinden Tespit Edilen Teknolojik Kökenli Neolojizmler 81
Tablo 10: 1950-1960 Yılları Arasındaki Türk Gazete ve Dergilerinden Tespit Edilen Teknolojik Kökenli Neolojizmler 82
Tablo 11: 1954 Ulusal Basımlı Almanca Ders Kitabı IV Kitabından Tespit Edilen Teknoloji Bağlamında Neolojizmler 83
Tablo 12: 1957 Ulusal Basımlı Almanca Ders Kitabı II Kitabı'ndan Tespit Edilen Teknoloji Bağlamında Neolojizmler 84
Tablo 13: 1956 Basımlı Deutsche Sprachlehre für Ausländer Kitabı'ndan Tespit Edilen Teknoloji Bağlamında Neolojizmler 86
Tablo 14: 1950-1960 Yılları Arasında Basılmış Ulusal ve Uluslararası Almanca Ders Kitaplarından Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmlerin Karşılaştırılması 87
Tablo 15: 1961-1970 Yılları Arasındaki Alman Gazete ve Dergilerinden Tespit Edilen Teknolojik Kökenli Neolojizmler 103
Tablo 16: 1961-1970 Yılları Arasındaki Türk Gazete ve Dergilerinden Tespit Edilen Teknolojik Kökenli Neolojizmler 104
Tablo 17: 1967 Ulusal Basımlı Almanca Ders Kitabı V Kitabından tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmler 105
Tablo 18: 1969 Uluslararası Basımlı Deutsche Sprachlehre Für Ausländer Almanca Ders Kitabından Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmler 106
Tablo 19: 1961-1970 Yılları Arasında Basılmış Ulusal ve Uluslararası Almanca Ders Kitaplarından Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmlerin Karşılaştırılması .. 107
Tablo 20: 1971-1980 Yılları Arasındaki Alman Gazete ve Dergilerinden Tespit Edilen Teknolojik Kökenli Neolojizmler 119
Tablo 21: 1971-1980 Yılları Arasındaki Türk Gazete ve Dergilerinden Tespit Edilen Teknolojik Kökenli Neolojizmler 120
Tablo 22: 1974 Ulusal Basımlı Texte und Situationen Almanca Ders Kitabı 4 Kitabından tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmler 121

Tablo 23: 1977 Uluslararası Basımlı Auf Deutsch Bitte 1 Almanca Ders Kitabı'ndan Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmler 123
Tablo 24: 1971-1980 Yılları Arasında Basılmış Ulusal ve Uluslararası Almanca Ders Kitaplarından Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmlerin Karşılaştırılması .. 124
Tablo 25: 1981-1990 Yılları Arasındaki Alman Gazete ve Dergilerinden Tespit Edilen Teknolojik Kökenli Neolojizmler 136
Tablo 26: 1981-1990 Yılları Arasındaki Türk Gazete ve Dergilerinden Tespit Edilen Teknolojik Kökenli Neolojizmler 137
Tablo 27: 1985 Ulusal Basımlı Wir Lernen Deutsch 1 Almanca Ders Kitabı'ndan Tespit Edilen Teknoloji Bağlamında Neolojizmler 139
Tablo 28: 1987 Uluslararası Basımlı Deutsch Aktiv Almanca Ders Kitabı'ndan Tespit Edilen Teknoloji Bağlamında Neolojizmler 140
Tablo 29: 1981-1990 Yılları Arasında Basılmış Ulusal ve Uluslararası Almanca Ders Kitaplarından Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmlerin Karşılaştırılması .. 141
Tablo 30: 1991-2000 Yılları Arasındaki Alman Gazete ve Dergilerinden Tespit Edilen Teknolojik Kökenli Neolojizmler 153
Tablo 31: 1991-2000 Yılları Arasındaki Türk Gazete ve Dergilerinden Tespit Edilen Teknolojik Kökenli Neolojizmler 154
Tablo 32: 1990 Yılı Ulusal Basımlı Wir Lernen Deutsch 1 Almanca Ders Kitabı'ndan Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmler 155
Tablo 33: 1995 Yılı Uluslarası Basımlı Sowieso Kursbuch 2 Almanca Ders Kitabı'ndan Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmler 156
Tablo 34: 1991-2000 Yılları Arasında Basılmış Ulusal ve Uluslararası Almanca Ders Kitaplarından Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmlerin Karşılaştırılması .. 157
Tablo 35: 2001-2010 Yılları Arasındaki Alman Gazete ve Dergilerinden Tespit Edilen Teknolojik Kökenli Neolojizmler 169
Tablo 36: 2001-2010 Yılları Arasındaki Türk Gazete ve Dergilerinden Tespit Edilen Teknolojik Kökenli Neolojizmler 170
Tablo 37: 2010 Yılı Ulusal Basımlı Deutsch ist Spitze! Almanca Ders Kitabı'ndan Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmler 172
Tablo 38: 2001 Yılı Uluslararası Basımlı Blick Mittelstufe Deutsch für Jugendliche und junge Erwachsene Almanca Ders Kitabı'ndan Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmler 173
Tablo 39: 2001-2010 Yılları Arasında Basılmış Ulusal ve Uluslararası Almanca Ders Kitaplarından Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmlerin Karşılaştırılması .. 174
Tablo 40: 2011-2020 Yılları Arasındaki Alman Gazete ve Dergilerinden Tespit Edilen Teknolojik Kökenli Neolojizmler 188
Tablo 41: 2011-2020 Yılları Arasındaki Türk Gazete ve Dergilerinden Tespit Edilen Teknolojik Kökenli Neolojizmler 190
Tablo 42: 2020 Yılı Ulusal Basımlı Plus Deutsch Almanca Ders Kitabı'ndan Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmler 192

Tablo 43: 2020 Yılı Uluslararası Basımlı Prima Plus Almanca Ders Kitabı'ndan Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmler 193
Tablo 44: 2011-2020 Yılları Arasında Basılmış Ulusal ve Uluslararası Almanca Ders Kitaplarından Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmlerin Karşılaştırılması .. 195

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Sözcük yapımı (Alm. Wortbildung) 17
Şekil 2: *Dictionnaire néologique* (Neolojizm Sözlüğü)..... 40
Şekil 3: *Neologisches Wörterbuch* 41
Şekil 4: Türkiye Türkçesi çevrim içi haber metinlerinde yeni sözlerin (neolojizm) otomatik çıkarımı projesi 42
Şekil 5: OWID- Online Neolojizm Sözlüğü 42
Şekil 6: IDS Mannheim – Online Neolojizm Sözlüğü..... 43
Şekil 7: Das Große Corona Wörterbuch (Büyük Korona Sözlüğü)..... 44
Şekil 8: SWR Gazetesi, 23 Şubat 2023 44
Şekil 9: Mannheimer Morgen Gazetesi, 30 Mayıs 2020..... 45
Şekil 10: Mikser. 1959 Alman Müzesi Koleksiyonu 72
Şekil 11: Miele Elektrikli Süpürge 1953, Alman Müzesi Koleksiyonu 72
Şekil 12: Miele Çamaşır makinası, 1955, Alman Müzesi Koleksiyonu 73
Şekil 13: Telefunken Televizyon ve Radyo ünitesi, 1954, Alman Müzesi Koleksiyonu 73
Şekil 14: NSU Quickly Motorsiklet, 1957, Alman Müzesi Koleksiyonu..... 74
Şekil 15: Heinkel Kabinli Scooter, 1954, Alman Müzesi Koleksiyonu 74
Şekil 16: Berliner Tagesblatt, 19 September 1950..... 75
Şekil 17: Berliner Tagesblatt, 20 September 1950..... 76
Şekil 18: Hürriyet Gazetesi, 27 Mayıs 1960 tarihli haberi..... 77
Şekil 19: Son Posta Gazetesi, 24 Ekim 1955 tarihli haberi..... 77
Şekil 20: Tercüman Gazetesi, 28 Kasım 1957 tarihli haberi 78
Şekil 21: Hürriyet Gazetesi, 3 Aralık 1960 tarihli haberi 78
Şekil 22: Vakit Gazetesi, 28 Kasım 1953 tarihli haberi..... 78
Şekil 23: Hürriyet Gazetesi, 4 Mayıs 1954 tarihli haberi..... 79
Şekil 24: Der Spiegel Dergisi, 11 Şubat 1968 91
Şekil 25: Der Spiegel Dergisi, 23 Şubat 1965 91
Şekil 26: Der Spiegel Dergisi, 10 Aralık 1967 92
Şekil 27: Der Spiegel Dergisi, 24 Eylül 1967 92
Şekil 28: Der Spiegel Dergisi, 3 Mart 1968..... 93
Şekil 29: Der Spiegel Dergisi, 26 Ekim 1969 93
Şekil 30: Der Spiegel Dergisi, 7 Eylül 1969 94
Şekil 31: Der Spiegel Dergisi, 4 Ocak 1970 94
Şekil 32: Der Spiegel Dergisi, 22 Şubat 1970 95
Şekil 33: Der Spiegel Dergisi, 25 Mayıs 1965..... 95
Şekil 34: Der Spiegel Dergisi, 19 Nisan 1970 96
Şekil 35: Hürriyet Gazetesi, 13 Şubat 1971 97
Şekil 36: Akşam Gazetesi, 30 Eylül 1960..... 98

Şekil 37: Hürriyet Gazetesi, 19 Ağustos 1961 98
Şekil 38: Milliyet Gaztesi, 14 Ağustos 1964 98
Şekil 39: Cumhuriyet Gaztesi, 13 Mart 1964 98
Şekil 40: Milliyet Gazetesi, 6 Şubat 1963 99
Şekil 41: Ulus Gazetesi, 15 Mayıs 1966 99
Şekil 42: Cumhuriyet Gazetesi, 27 Ocak 1970 99
Şekil 43: Hürriyet Gazetesi,27 Mayıs 1960 99
Şekil 44: Bilim ve Teknik Dergisi, 1968 sayfa: 15 100
Şekil 45: Bilim ve Teknik Dergisi, 1968, sayfa: 26 100
Şekil 46: Bilim ve Teknik Dergisi, 1968, sayfa: 29 100
Şekil 47: Bilim ve Teknik Dergisi, 1969, sayfa: 10 101
Şekil 48: Der Spiegel Dergisi, 26 Mart 1978 110
Şekil 49: Der Spiegel Dergisi, 16 Ekim 1977 110
Şekil 50: Der Spiegel Dergisi, 10 Haziran 1979 110
Şekil 51: Der Spiegel Dergisi, 14 Ekim 1979 111
Şekil 52: Der Spiegel Dergisi, 16 Aralık 1979 111
Şekil 53: Der Spiegel Dergisi, 18 Mart 1979 111
Şekil 54: Der Spiegel Dergisi, 14 Ocak 1979 112
Şekil 55: Der Spiegel Dergisi, 27 Ağustos 1978 112
Şekil 56: Der Spiegel Dergisi, 9 Temmuz 1978 112
Şekil 57: Die Zeit Gazetesi, 4 Mayıs 1973 113
Şekil 58: Die Zeit Gazetesi, 16 Mayıs 1980 113
Şekil 59: Hürriyet Gazetesi, 26 Temmuz 1975 115
Şekil 60: Milliyet Gazetesi, 28 Ekim 1980 115
Şekil 61: Günaydın Gazetesi, 17 Temmuz 1971 115
Şekil 62: Bilim Teknik Dergisi, 1980 sayfa: 46 115
Şekil 63: Hürriyet Gazetesi, 9 Mart 1972 116
Şekil 64: Cumhuriyet Gazetesi, 27 Ekim 1971 116
Şekil 65: Bilim Teknik Dergisi, 1979 sayfa: 36 116
Şekil 66: Bilim Teknik Dergisi, 1973 sayfa: 19 117
Şekil 67: Bilim ve Teknik Dergisi, 1980 sayfa: 11 117
Şekil 68: Bilim ve Teknik Dergisi, 1980 sayfa: 25 117
Şekil 69: Der Spiegel Dergisi, 1989 127
Şekil 70: Die Zeit Gazetesi, 4 Aralık 1981 127
Şekil 71: Der Spiegel Dergisi, 3 Aralık 1989 128
Şekil 72: Der Spiegel Dergisi, 3 Ocak 1988 128
Şekil 73: Die Zeit Gazetesi, 18 Aralık 1981 128
Şekil 74: Der Spiegel Dergisi, 17 Ocak 1988 129
Şekil 75: Der Spiegel Dergisi, 31 Aralık 1989 129
Şekil 76: Der Spiegel Dergisi, 7 Ocak 1990 129
Şekil 77: Die Zeit Gazetesi, 10 Ekim1986 130

Şekil 78: Hürriyet Gazetesi, 18 Ağustos 1984 131
Şekil 79: Bilim ve Teknik Dergisi, Şubat 1989 sayfa: 20 131
Şekil 80: Güneş Gazetesi, 8 Eylül 1981 132
Şekil 81: Güneş Gazetesi, 26 Mart 1988 132
Şekil 82: Güneş Gazetesi, 26 Mart 1988 133
Şekil 83: Bilim ve Teknik Dergisi, Ocak 1981, sayfa: 25 133
Şekil 84: Bilim ve Teknik Dergisi, Nisan 1982 sayfa: 13 134
Şekil 85: Bilim ve Teknik Dergisi, Ekim 1983 sayfa: 13 134
Şekil 86: Bilim ve Teknik Dergisi, Haziran 1984 sayfa: 25 135
Şekil 87: Die Zeit Gazetesi, 14 Şubat 1992 145
Şekil 88: Die Zeit Gazetesi, 28 Şubat 1992 145
Şekil 89: Der Spiegel Dergisi, 18.Aralık1994 146
Şekil 90: Der Spiegel Dergisi, 18 Aralık 1994 146
Şekil 91: Der Spiegel Dergisi, 12 Aralık 1999 146
Şekil 92: Der Spiegel Dergisi, 14 Kasım 1999 146
Şekil 93: Der Spiegel Dergisi, 31Ekim 1999 146
Şekil 94: Der Spiegel Dergisi, 6 Şubat 1994 147
Şekil 95: Türkiye Gazetesi, 23 Ekim 1993 148
Şekil 96: Hürriyet Gazetesi, 12 Haziran 1997 148
Şekil 97: Hürriyet Gazetesi, 22 Nisan 1998 148
Şekil 98: Star Gazetesi, 25 Ocak 2000 149
Şekil 99: Bilim ve Teknik Dergisi, Şubat 1993 sayfa: 138 149
Şekil 100: Bilim ve Teknik Dergisi, Nisan 1992, sayfa: 14 150
Şekil 101: Bilim ve Teknik Dergisi, Aralık 1990, sayfa: 59 150
Şekil 102: Bilim ve Teknik Dergisi, Mart 1990, sayfa: 48 151
Şekil 103: Bilim ve Teknik Dergisi, Mart 1990, sayfa: 59 151
Şekil 104: Die Zeit Gazetesi, 20 Aralık 2000 160
Şekil 105: Die Zeit Gazetesi, 20 Aralık 2000 160
Şekil 106: Die Zeit Gazetesi, 20 Ekim 2005 160
Şekil 107: Die Zeit Gazetesi, 17 Nisan 2008 161
Şekil 108: Die Zeit Gazetesi, 19 Kasım 2009 161
Şekil 109: Der Spiegel Dergisi, 31 Aralık 2004 162
Şekil 110: Der Spiegel Dergisi, 22 Aralık 2004 162
Şekil 111: Der Spiegel Dergisi, 17 Aralık 2004 162
Şekil 112: Sabah Gazetesi, 2 Eylül 2004 164
Şekil 113: Güneş Gazetesi, 14 Aralık 2005 164
Şekil 114: Sabah Gazetesi, 11 Aralık 2006 164
Şekil 115: Cumhuriyet Gazetesi, 20 Şubat 2004 165
Şekil 116: Cumhuriyet Gazetesi-Bilim Teknik Eki, 20 Ağustos 2005 165
Şekil 117: Cumhuriyet Gazetesi, 23 Ekim 2009 165
Şekil 118: Bilim ve Teknik Dergisi, Mart 2003, sayfa: 65 166

Şekil 119: Bilim ve Teknik Dergisi, Ağustos 2005, sayfa: 33 166
Şekil 120: Bilim ve Teknik Dergisi, Şubat 2007, sayfa: 85 167
Şekil 121: Die Zeit Gazetesi, 22 Aralık 2010 177
Şekil 122: Die Zeit Gazetesi, 28 Temmuz 2011 177
Şekil 123: Die Zeit Gazetesi, 19 Ocak 2012 178
Şekil 124: Die Zeit Gazetesi, 22 Ağustos 2013 178
Şekil 125: Die Zeit Gazetesi, 12 Haziran 2020 179
Şekil 126: Der Spiegel Dergisi, 9 Ocak 2011 179
Şekil 127: Der Spiegel Dergisi, 7 Ekim 2012 179
Şekil 128: Der Spiegel Dergisi, 1 Aralık 2013 180
Şekil 129: Der Spiegel Dergisi, 27 Ekim 2017 180
Şekil 130: Der Spiegel Dergisi, 23 Kasım 2020 180
Şekil 131: Cumhuriyet Gazetesi, 1 Ağustos 2011 182
Şekil 132: Bugün Gazetesi, 4 Şubat 2013 182
Şekil 133: Cumhuriyet Gazetesi, 1 Ekim 2015 182
Şekil 134: Birgün Gazetesi, 23 Mart 2018 183
Şekil 135: Bilim ve Teknik Dergisi, Haziran 2018, sayfa: 44 183
Şekil 136: Bilim ve Teknik Dergisi, Nisan 2017, sayfa: 11 184
Şekil 137: Bilim ve Teknik Dergisi, Kasım 2016, sayfa: 14 184
Şekil 138: Bilim ve Teknik Dergisi, Şubat 2014, sayfa: 34 185
Şekil 139: Bilim ve Teknik Dergisi, Kasım 2016, sayfa: 15 185
Şekil 140: Bilim ve Teknik Dergisi, Temmuz 2018, sayfa: 11 186
Şekil 141: 1957 Basımlı Almanca Ders Kitabı II 197
Şekil 142: 1956 Basımlı Deutsche Sprache Für Ausländer Almanca Ders Kitabı .. 198
Şekil 143: 1967 Basımlı Almanca Ders Kitabı V 199
Şekil 144: 1969 Yılı Uluslararası Basımlı Deutsche Sprache Für Ausländer Almanca Ders Kitabı 200
Şekil 145: 1974 Basımlı Texte und Situationen Almanca Ders Kitabı 201
Şekil 146: 1977 Basımlı Auf Deutsch Bitte 1 Almanca Ders Kitabı 202
Şekil 147: 1985 Ulusal Basımlı Wir lernen Deutsch Almanca Ders Kitabı 203
Şekil 148: 1987 Uluslararası Basımlı Deutsch Aktiv Almanca Ders Kitabı 204
Şekil 149: 1990 Yılı Ulusal Basımlı Wir lernen Deutsch 1 Almanca Ders Kitabı .. 205
Şekil 150: 1995 Yılı Uluslararası Basımlı Sowieso Kursbuch 2 Almanca Ders Kitabı 206
Şekil 151: 2010 Yılı Ulusal Basımlı Deutsch ist Spitze! Almanca Ders Kitabı 207
Şekil 152: 2001 Yılı Uluslararası Basımlı Blick Mittelstufe Für Jugendliche und Junge Erwachsene Almanca Ders Kitabı 208
Şekil 153: 2020 Yılı Ulusal Basımlı Plus Deutsch Almanca Ders Kitabı 209
Şekil 154: 2020 Yılı Uluslararası Basımlı Prima Plus Almanca Ders Kitabı 210

Şekil 155: 1950-1960 yılı ulusal ve uluslararası basımlı Almanca öğretimde kullanılan ders kitaplarındaki toplam teknoloji bağlamındaki toplam neolojizm sayıları 211
Şekil 156: 1961-1970 yılı ulusal ve uluslararası basımlı Almanca öğretimde kullanılan ders kitaplarındaki toplam teknoloji bağlamındaki toplam neolojizm sayıları 212
Şekil 157: 1971-1980 yılı ulusal ve uluslararası basımlı Almanca öğretimde kullanılan ders kitaplarındaki toplam teknoloji bağlamındaki toplam neolojizm sayıları 213
Şekil 158: 1981-1990 yılı ulusal ve uluslararası basımlı Almanca öğretimde kullanılan ders kitaplarındaki toplam teknoloji bağlamındaki toplam neolojizm sayıları 214
Şekil 159: 1991-2000 yılı ulusal ve uluslararası basımlı Almanca öğretimde kullanılan ders kitaplarındaki toplam teknoloji bağlamındaki toplam neolojizm sayıları 215
Şekil 160: 2001-2010 yılı ulusal ve uluslararası basımlı Almanca öğretimde kullanılan ders kitaplarındaki toplam teknoloji bağlamındaki toplam neolojizm sayıları 216
Şekil 161: 2011-2020 yılı ulusal ve uluslararası basımlı Almanca öğretimde kullanılan ders kitaplarındaki toplam teknoloji bağlamındaki toplam neolojizm sayıları 217

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

1.1. Çıkış Noktası

Neolojizm konusunun Doktora tezi için temel konu olarak belirlenmesi araştırmacının Yüksek lisans tez konusu ile ayrımının açıkça ortaya konmasını gerekli kılmıştır. Yüksek lisans tezinde Wortbildung (sözcük yapımı) konusu sınırlandırılarak ele alınmıştır.[1] Yüksek lisans tezinin amacı Avrupa Ortak Çerçeve Programı Bağlamında Dil Seviyelerinin (A1, A2, B1, B2, C1 ve C2) Birleşik Sözcük Oluşturma ve Sözcük Yapımı açısından incelenmesi oluşturmuştur. Birleşik sözcüklerin analizinde Kompositum (Birleşim) üzerinde durulmuş, diğer sözcük yapım türleri örneğin Derivation (Türetme), Konversion (evrişim), Abkürzung (kısaltma) konuları ele alınmamıştır.

Neolojizm oluşturmada en önemli yöntemin sözcük yapımı (Wortbildung) olduğu bilinmektedir. Bu yönüyle Yüksek lisans tezi ile benzerlik gösterse de Wortbildung konusu (sözcük yapımı) Doktora tezi için tüm yönleri ile detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Doktora tezinin amacını ise geçmişten günümüze ulusal ve uluslararası almanca ders kitaplarında teknolojiye yönelik neolojizimlerin morfolojisi oluşturmaktadır. Dolayısıyla neolojizmlerin oluşumlarının tespit edilmesinde morfolojinin bir alt dalı olan Wortbildung (sözcük yapımı) konusuna başvurulmasını gerekli kılmaktadır. Her iki tezin amaçları karşılaştırıldığında ise çalışmaların arasındaki fark belirgin bir şekilde ortaya çıkacaktır.

1.2. Çalışmanın Alan Bilgisi

Dil, kendine özgü kuralları olan canlı, devingen bir iletişim aracıdır. “Canlı ve devingen” özelliğiyle, dilin sürekli bir değişim ve yenilenme içerisinde olduğu

[1] Bkz. Tuna, S. (2020). *Die Wortbildung Im Gemeinsamen Europäischen Referenzrahmen Für Sprachen. Eine Morphologische Analyse Zu Den Niveaustufen A1-C2* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi. Edirne.

konusuna vurgu yapılmaktadır. Dilin içerisinde yer alan sözcükler gerek günün gelişen ve değişen şartlarına bağlı olarak gerekse toplumsal kültürden etkilenerek sürekli bir değişim içerisindedirler. Yeni kelimelerin oluşumu toplumsal değişim ve dönüşümden birebir etkilendiği için toplumsal bir olgudur. Dilde ortaya çıkan bu yeni oluşumlar Fransızcada Néologie, Almancada Neologismen, İngilizcede ise neologism olarak karşımıza çıkarken Türkçede ise neolojizm tanımıyla birlikte *yeni öge, yeni sözcük, yenioluşumculuk, yenicilik, yeni sözler, türenti*[2] vb. şekilde literatürde karşımıza çıkmaktadır.

Neolojizm kavramı ilk kez yaklaşık 1734 yılında Fransa'da ortaya çıkmış, 18.yy. ikinci yarısında ise Alman diline Fransızcadan ödünçleme yoluyla girmiştir[3] (Kinne, 1996: 331). Akalın (2016) ifadesine göre: "Türkçede edebî dilde ilk örnek Nurullah Ataç'ın (1954) eserinde néologisme biçiminde geçmektedir" (Akalın, 2016: 22). Akalın (2016) neolojizm kelimesinin kökenini "Yunanca yeni anlamındaki *neove* "sözcük" anlamına gelen *logos* ile Fransızca akım, kuram, sanat, edebiyat, meslek, görüş vb. adlar türeten) -isme sonekinin birleşmesiyle türetilmiş bir kelime" olduğunu belirtmektedir (Akalın, 2016: 22). Korkmaz (1992) neolojizmi şu şekilde tanımlamaktadır: "Bir dilin kendi kök ve eklerinden yararlanarak, o dilin yaşayan veya ölü kelimelerindeki yapıya bakarak yapılan veya ağız ve lehçelerden alınarak kullanıma sokulan kelime: *basın, yayın, basınç, birikim, dergi, durum, göçmen, işlem, kazı, gezi, konut, sözlük, tapınak, yaratık, yargı, yanıt* vb. şeklinde, tanımlanmaktadır (Korkmaz, 1992: 172). Vardar (2001) ise yeni öğeleri yaşanan zamanın tanıkları olarak görmekte ve yeni ögeleri, ortaya çıktıkları dönemin özelliklerine ayna tutan sözcükler olarak nitelendirmektedir (Vardar, 2001: 117). Neolojizm konusuna dilbilimsel açıdan yaklaşıldığında ise Karaağaç (2013) şunları ifade eder:

> *"İletişimi ikinci plana atan yanlış dil kullanımlarından biridir. Kendisini başlıca iki yolla gösterir. 1. Yeni ve henüz yaygınlık kazanmamış sözleri kullanmak veya mevcut sözleri henüz alışılmamış farklı anlamlarda kullanmak. 2. Bir dilin kendi kök ve eklerinden yararlanarak, o dilin yaşayan*

[2] Burada yer alan adlandırmalar için bkz. İmer, Kocaman ve Özsoy, 2011; Vardar, 2001; Karaağaç, 2013; Tahiroğlu, Akalın ve Özkan, 2014; Türkçe Sözlük, 2009.

[3] Yabancı kaynaklardan yapılan alıntılar tez yazarı tarafından anlama uygun şekilde çevirisi yapılmıştır. Tez yazarı tarafından çevirisi yapılan kelime ve cümleler köşeli parantez kullanılarak belirtilmiştir.

ve ölü sözlerindeki yapıya bakarak veya ağız ve lehçelerden söz ve yapı alarak gerçekleştirilen dil kullanımı" (Karaağaç, 2013: 866).

Neolojizm konusu dilbilimsel olarak ele alınacağı için belirli temel kavramların açıklanması gerekmektedir. Her dilin kendi özüne ait yeni sözcük yapım yöntemleri vardır. Almancada *Biçimbilim* (Morphologie) *Flexionslehre* (Formenlehre) ve *Wortbildungslehre* olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Almancada Formenlehre teriminin karşılığı Berke Vardar (2002) Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü'nde *biçimbilim*, *Wortbildung* teriminin ise *sözcük yapımı* olarak belirtilmektedir. Ancak Almanca kaynaklarda yapılan açıklamalara göre ad, fiil, sıfat çekim ekleri gibi durumların *Flexionslehre* alanına girmekte ve sözcük kökleri ile çekim eklerinden oluşan sözcük biçimlerinin yapısını ele almaktadır. Sözcük yapımı, temelinde mevcut dilsel oluşumları kullanarak sözcük üretimine denir. Sözcük yaratımı da dilde varlığını, anlamsal olarak daha benimsetmemiş farklı seslerin bir araya gelmesi ile oluşan sözcüklerdir (Fleischer ve Barz, 1992: 5).

Fleischer ve Barz (1992) yeni sözcük oluşturmada iki aşama bulunduğundan bahsetmektedir: Geleneksel Oluşumlar (Usuelle Bildungen) ve Okasyonel (Anlık) (Okassionalle Bildungen) (a.g.e.). Geleneksel yöntemler içerisinde: Türetme (Derivation) *Lehrer: öğretmen*, birleştirme (Komposition) *Vorwort*, sözcük türünü değiştirme; kayma evrişim (Konversion) *Frühstück: kahvaltı→ Frühstücken: kahvaltı etmek*, kısaltmalar (Abkürzung) *die Uni → die Universität: üniversite*, sözcük melezleme (Kontamination / Wortkreuzung) *Jein→ Ja: evet + nein: hayır* gibi yöntemler bulunmaktadır. Okasyonel (Anlık) Oluşumlar ise Bußmann'a (2002) göre: "Belirli bir durum karşısında o andaki ihtiyaca yönelik ortaya çıkan ve kontekse sıkı bir şekilde bağlı olarak oluşan yapılardır" (Bußmann, 2002: 483). Bu tür oluşumlara örnek vermek gerekirse *Aschegeschmack: mangalda pişen etin is ve odun kömüründen aldığı tat, Selbstfindungsideologie: kendilerince oluşturulmuş bir ideoloji ve Herzschrittmacher: kalp pili* sözcükleri okasyonel oluşumlara örnek olarak gösterilebilir.

Hilke Elsen'in (2004) *Neologismen* (neolojizm) adlı kitabında neolojizm oluşturmada en önemli yöntemin Wortbildung (sözcük yapımı) olduğunu

belirtmektedir (Elsen, 2004: 12). *Sözcük yapımı* (Wortbildung) *Biçimbilimin* bir alt dalıdır. Römer ve Matzke (2003) sözcük yapımını: "Dilde hazır var olan öğelerden yeni sözcüklerin oluşumu ile ilgilenen bir alan" olarak ifade etmektedir (Römer ve Matzke, 2003: 61).

Sözcük yapım yöntemlerinden sıklıkla yararlanılan yöntemlerden birisi de *Birleşim* (Kompositum, Komposition, Zusammensetzung) yöntemidir. Birleşim yöntemini Duden (2007) şu şekilde açıklamaktadır: "İki veya daha fazla sözcükten yeni bir sözcük oluşturma yöntemidir" (Duden, 2007: 126). Birleşim (Kompositum) yöntemi ile oluşturulmuş neolojizmlere Kunden+karte→ Kundenkarte (menü), April+frisch →Aprilfrisch (Nisan serinliği) gibi sözcükler örnek olarak verilebilir. Yeni sözcük oluşumu için Birleşim (Kompositum) yöntemine hem Almancada hem de Türkçede sıklıkla başvurulduğu bilinmektedir. Almancada farklı sözcük türleri ile birleşim yapılarını oluşum şekilleri ve örneklerini Pittner (2016) aşağıda verilen şekilde listelemiştir:

„Nomen + Nomen: *Männerhose, Motorrad, Tennisschuh, Apfelsaft*
Verb + Nomen: *Bratwurst, Stehplatz, Faltkarte, Rennwagen*
Adjektiv + Nomen: *Hochhaus, Schnellimbiss, Starkbier*
Präposition + Nomen: *Umwelt, Vorgarten*
Pronomen + Nomen: *Ich-Erzähler*
Adjektiv + Adjektiv: *hellgrün, blassblau*
Verb + Adjektiv: *treffsicher, ausgehfertig*
Nomen + Adjektiv: *fabrikneu, mundtot*
Präposition + Adverb: *vorgestern, übermorgen*
Partikel + Nomen: *Nichtraucher, Nur – Hausfrau*
Interjektion + Nomen: *Aha – Erlebnis"* (Pittner, 2016: 66).

Neolojizmlerin başlıca özelliklerine değinmek gerekirse öncelikle neolojizm ve okasyonalizm farkına tekrar vurgu yapmak gerekir. Daha önce de belirtildiği gibi okasyonel sözcükler belirli bir bağlama bağlı olan sözcüklerdir buna karşın neolojizmler ise bağlam dahilinde olmaksızın tek başlarına belirli bir anlama sahip

olan sözcüklerdir. neolojizmlerin diğer özelliklerini ve kolayca nasıl ayırt edilebileceğini Teubert (1998) şu şekilde kategorilendirmiştir:

„1. Kişi ve yer adları neolojizm olarak değerlendirilmemektedir

2. Her yeni sözcüğün belirli bir zaman diliminde (Teubert'e göre en az bir yıl) çeşitli metinlerde kullanılmak zorunda olması, o sözcüğün neolojizm olarak kabul edilebilmesi için bir koşuldur

3. Yeni sözcük farklı metin türlerinde kullanılmak zorundadır

4. Yazım ya da baskı hataları neolojizm olarak kabul edilmemektedir

5. Sadece bazı okasyonalizmler dilin söz varlığına transfer olmaktadır

6. Yeni bir sözcüğün neolojizm sözlüğüne girebilmesi için:

a) şimdiye kadar hiç tek dilli genel bir sözlükte bulunmamış olması

b) birçok kullanıcısı olması ve belli bir toplum tarafından kabul görmüş olması

c) bu kullanıcıların ölçünlü dilin kullanıcılar (ana dil kullanıcıları) olup terimsel uzmanlık dili gerektirecek kullanıcılar olmamasıdır

7. Teubert birçok anglisizm[4] sözcükleri okasyonel sözcükler olarak değerlendirmektedir" (Teubert, 1998: 131-135).

Her dilde yeni sözcüklere ihtiyaç duyulmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi, yeni sözcüklerin oluşmasının farklı nedenleri vardır. Wachtel (2004) yeni sözcük oluşumu için ihtiyaç olunan nedenleri Objektif Nedenler (Objektive Gründe), Subjektif Nedenler (Subjektive Gründe), Dilden Kaynaklı Yapısal Nedenler (Sprachstrukturelle Gründe) ve Dil Ekonomisi Kaynaklı Nedenler (Sprachekonomische Gründe) başlıkları altında sıralamaktadır (Wachtel, 2004:108-110). Bu başlıklar çalışmanın ilerleyen bölümünde detaylıca ele alınmıştır.

[4] Anglisizm: İngilizceden alınmış sözcüklerin, farklı bir dilde kullanılma durumu. İngilizce bazı sözcüklerin farklı bir dilde kendine yer etmesi örneğin Almancada: E-Mail, Gipfelkonferenz, Hobby vb. birçok sözcüğün kullanım alanı bulmuş olmasıdır. (www.duden-suche.de). Son Erişim Tarihi: (09.02.2022).

1.3. Çalışmanın Sorunsalı

Bilim ve Teknolojide her geçen gün yeni bir buluşun ortaya çıkması, bilişim alanındaki hızlı ilerlemeler ve teknoloji kullanımının yaygınlaşması, politik ve güncel olaylarında etkisiyle çok sayıda yeni kavram ve sözcüklere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu alanlardaki ihtiyaçlara bir cevap olarak ortaya çıkan sözcüklere yeni öğe (neolojizm) adı verilmektedir. Neolojizmlerin yaratıcı ve dikkat çekici özelliklere sahip olmaları sebebiyle günlük hayatta sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Yabancı dil eğitiminde kelime öğrenimi ve kelime öğretimi önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle günlük hayatta benimsenen yeni kelimelere yabancı dil öğretiminde kullanılan gerek yerel gerekse ithal kitaplarda yer verilmesi ile dil öğrenen kişilerin bu anlamda günceli takip etmesi konusunda yarar sağlayacaktır.

Bu çalışma için üç tane problem durumu tespit edilmiştir. Neolojizm ile ilgili Almanca yapılmış birçok çalışma mevcut iken yurt içi literatür taraması yapıldığında özellikle teknoloji kaynaklı ortaya çıkan neolojizmlerin incelendiği bir doktora çalışmasına rastlanmaması bu çalışmanın esas problem durumunu oluşturmaktadır. Geçmişten günümüze iletişim ve bilişim alanındaki yenilikler teknoloji bağlamında ortaya çıkan neolojizmlerin oluşumunu hızlandırmıştır. Yeni uygulamaların geliştirilmesi bu duruma istinaden bir başka neolojizmin oluşmasını tetiklemektedir. Böylece dil varlığı zenginleşmektedir. Neolojizmlerin toplumsal dildeki oluşum evrelerinin 10'ar yıllık periyotlarla araştırılması çalışmanın ilk sorunsalını oluşturmaktadır. Bu araştırma ile yabancı dil olarak öğretilen Almancanın genişleme düzeyinin sözcük düzeyinde gözlenmesine olanak sağlayacaktır.

Çalışmanın diğer bir önemli sorunsalı ise gündelik hayatta hızlıca kullanım alanı bulan teknoloji eksenli neolojizmlerin eğitim boyutuyla ele alınması ve bu yöne dikkat çekilmesinin sağlanmasıdır. Çağın her alandaki gelişmelerini yakalamak, çağın gerisinde kalmamak yine dil ile mümkündür. Yabancı dil olarak Almanca eğitiminde geçmişten günümüze teknoloji bağlamında neolojizm oluşumunun ders kitaplarına nasıl yansıdığının belirlenmesi çalışmanın ikinci sorunsalını oluşturmaktadır. Bu vesile ile ders kitaplarının güncel teknolojik gelişmeleri konu edip etmediğinin belirlenmesine yardımcı olacaktır. Almanca eğitiminde uluslararası ders kitaplarında

yer alan teknoloji bağlamındaki neolojizmler ile ulusal ders kitabında yer alan teknoloji bağlamındaki neolojizmler arasında herhangi bir fark olup olmadığının belirlenmesi çalışmanın üçüncü sorunsalını oluşturmaktadır.

1.4. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacını geçmişten günümüze ulusal ve uluslararası almanca ders kitaplarında teknolojiye yönelik neolojizimlerin morfolojisi oluşturmaktadır.

1.5. Araştırma Soruları

Çalışma ile aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. 1950-2020 yılları arasında teknoloji bağlamında neolojizmlerin oluşum evreleri nasıl gerçekleşmiştir?
2. 1950-2020 yılları arasında teknoloji bağlamında neolojizmlerin yabancı dil olarak Almanca öğretiminde kullanılan ulusal ve uluslararası ders kitaplarındaki sözcük oluşum şekilleri nasıldır?
3. 1950-2020 yılları arasında Almanca eğitiminde kullanılan uluslararası ders kitaplarında yer alan teknoloji bağlamında neolojizmler ile ulusal ders kitaplarında yer alan teknoloji bağlamında neolojizmler arasında herhangi bir fark var mıdır?
4. Yeni Öğelerin (neolojizm) sözlükleşme süreci nasıldır?

1.6. Evren, Örneklem ve Verilerin Elde Edilmesi

Çalışmanın evreni geçmişten günümüze teknolojiye yönelik neolojizm bağlamının oluşumudur. Çalışma iki kısımdan oluşmaktadır. Tezin ilk bölümüne ait örneklemi 1950-2020 yılları arasında yayınlanan bu yıllar içerisinden rastgele olarak seçilen, özellikle teknoloji alanındaki dünyada önemli gelişmelerin yer aldığı Alman ve Türk gazete manşetleri ve haber metinleri oluşturmaktadır. Alman ve Türk gazetelerinin 10’ar yıllık periyodlarla taranması bu anlamda günün sosyolojik

koşullarının dile yansımasını ve neolojizmin oluşum evrelerinin izlenebilir olmasına olanak sağlamıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünün örneklemini ise 1950-2020 yılları arasında yayınlanmış farklı dil öğretim yöntemlerine göre yazılmış ulusal ve uluslararası Almancanın yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki gazete metinleri içerisinden rastgele olarak seçilen teknoloji bağlamında yeni öğeler (neolojizm) oluşturmaktadır. 1950-2020 yılları arasında basılmış olan ulusal ve uluslararası basımlı Almanca ders kitapları hakkındaki bilgileri edinme de *Prof. Dr. Ayten Genç'in Geçmişten Günümüze Almanca Öğretimi* adlı kitabı ölçüt olarak kullanılacaktır.

1.7. Araştırmanın Çalışma Deseni

Araştırma, tarama modelinde betimsel bir araştırmadır. Çalışmada nicel araştırma desenleri içerisinde yer alan tarama kullanılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırmalara uygun bir modeldir (Karasar, 2014).

1.8. Araştırma Yöntemi

Çalışmada bulgular frekans ve yüzde dağılımı ile sunulmuş; bu yönüyle de çalışma nitel veri üzerinde nicel çözümleme içeren bir tasarıma sahiptir. Örnekleme ait birden fazla zaman noktasındaki veriler analiz edildiği için bu çalışma aynı zamanda boylamsal türde bir araştırmadır (Neuman, 2007: 17). Karasar (2014) boylamsal yöntemi: "Geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır" şeklinde tanımlamaktadır. Büyüköztürk vd. ise boylamsal yöntem için şu açıklamayı yapmaktadır: "Boylamsal tarama araştırmalarında araştırma değişkenlerinin zamana bağlı değişimlerini incelemek üzere farklı zamanlarda yinelenen ölçümler yapılmaktadır. Boylamsal tarama araştırmaları eğilimleri belirlemek, ortak özelliği olan bir grubu incelemek, ya da aynı kişilerin zamana bağlı değişimlerini, eğilimlerini araştırmak amacıyla yapılır"

(Büyüköztürk, vd.: 179-180). Bu yönleriyle çalışma karma yönteme (mixed methods) dayanmaktadır. Çalışmaya aday sözcükler de dahil edilmiştir.

Yeni öğelerin (neolojizm) tespit edilmesinde ölçüt olarak çeşitli sözlüklerden yararlanılmıştır.[5] Yeni öğe (neolojizm) konusunun aktarılmasında ise Hilke Elsen'in *Neologismen* (*Formen und Funktionen neuer Wörter in verschiedenen Varietäten des Deutschen*) kitabı ölçüt olarak kabul edilmiştir. Yurtiçi literatürde neolojizm konusu ile ilgili yapılmış önemli bir çalışma olmasından dolayı yararlanılan bir diğer önemli kaynak ise Neşe Emecan tarafından 1998 yılında yayınlanan *1960'tan Günümüze Türkçe-Bir Sözlük Denemesi* kitabıdır.

1.9. Araştırmanın Önemi

Neolojizmler, bilim ve teknoloji gibi hızlı değişen ve gelişen alanlarda oluşan sözcük ihtiyacını karşılamak üzere, dilleri zenginleştiren öğeler olarak yer almaktadırlar. Bu yönleri ile Dilbilim, Edebiyat, Çeviri Bilim, Eğitim Bilimleri gibi akademik alanların yanı sıra günlük konuştuğumuz dilde, izlediğimiz reklamlarda, okuduğumuz haber metinlerinde, siyasetçilerin konuşmalarında burada adını sayamadığımız çok sayıda alanda karşımıza çıkmaktadırlar. Günlük hayatta geniş bir alanda karşımıza çıkmasına rağmen akademik boyutuyla ele aldığımızda YÖK çevrimiçi tez taramasında yalnızca iki adet yüksek lisans tezi tespit edilmiştir. Almanca neolojizm konusunda ise yapılmış herhangi bir doktora çalışmasına rastlanılmamıştır. Yurt içi literatürde Almanca için kullanılan sözlükler incelendiğinde belirli bir alana yönelik sözlüklerin yeterli sayıda olmadığı görülmektedir. Seçilen doktora tez konusu ile hem Almanca öğrenen öğrenciler için hem de Almancayı çalışmalarında kullanan akademisyenler için belirli bir alana yönelik sadece teknolojik sözcüklerden oluşmuş neolojizmler Türkçe karşılıkları ile kullanıldığı bağlamı da verilerek bir katkı sağlanmıştır. Yabancı dil öğretiminde sözcüklerin bir bağlam

[5] IDS (Institut der Deutschen Sprache: Alman Dil Enstitüsü)
http://www.owid.de/index.html. Son Erişim Tarihi: (08.10.2022).
http://www.duden-suche.de Son Erişim Tarihi: (08.10.2022).
DWDS (das Digitale Wörterbuch der deutschen Sprache des 20. Jh.).
Wahrig Deutsches Wörterbuch.
Bertelmanns Wörterbuch.

dahilinde öğrenilmesi öğrenmenin kalıcılığını artırmaktadır. Ayrıca çalışma ile belirli alana yönelik Almancanın yabancı dil olarak öğretiminde kullanılabilecek sözlüklerin yeterli olmamasına dikkat çekilmiştir. Belirli alana yönelik hazırlanmış Sözlük-Dizin çalışmalar dil öğrenimini kolaylaştıracağı gibi araştırmacılar için de zamandan tasarruf etmelerini de mümkün kılacaktır. Çalışma ile dildeki söz varlığının artması sayesinde dilin nasıl genişlediğinin bir örneklem vasıtasıyla bir bütün olarak gösterilebilmesine olanak sağlayarak Dilbilimin önemi vurgulanmıştır.

Yabancı dil öğretiminde neolojizmlere vurgu yapılarak bir öğretim metodunun benimsenmesi, yeni bir dili öğrenen kişilerin dilin sürekli bir değişim içerisinde olduğunu daha kolay fark edilmesini, sözcüklerin oluşum süreçlerinin gözlenebilir olmasına olanak sağlamaktadır. Yaratıcı düşünme ve yaratıcı yazma vb. etkinliklerde dil öğrenicisinin kendisini geliştirmesine yardımcı olmaktadır. Ayrıca neolojizmlerin teknoloji, kültür ve toplumsal değişimlerle birebir ilgili olmasından dolayı dilin modern kullanımlarına hâkim olmalarına olanak tanır. Neolojizmler, dil öğrenicisinin dili daha güncel şekilde öğrenmesine ve yaratıcı düşünmelerini destekleyerek öğrenen kişiye zengin bir ifade tarzı kazandırır.

1.10. Tanımlar

Neolojizm: Yeni sözcük (Alm. Neologismus, Neubildung, Fr. neologisme, îng. neologism). Yeni oluşturulmuş ya da bir süre unutulduktan sonra yeniden kullanılmaya başlanmış, bir başka dilden ya da bir ağızdan yeni alınmış anlamlı birimlerle yeni bir anlam edinmiş aynı türden birimlere verilen ad (Vardar, 2007: 223). Örneğin *metaverse* sözcüğü için Türkçede *kurgusal evren* sözcüğü bugünlerde yeni kullanılmaya başlayan neolojizmler için örnek teşkil etmektedir. Neolojizmlerin İçerik bileşenlerinin henüz net olmamasına rağmen yazılı ve görsel medyada karşımıza çıkmaktadır. Teubert (1998) bir sözcüğün neolojizm sayılabilmesi için bu sözcüğün eşitli metin türlerinde yer alması ve en az bir yıl süresince kullanılması gerektiğini belirtmektedir (Teubert, 1998: 131-135).

Ödünçleme (Alm. Entlehnung): Ödünçleme (borrowing) genel bir başka dilden öğe alma; çeşitli siyasal, toplumsal, kültürel, ekonomik vb. nedenlere dayanan

ödünçleme, sesbirim, sözcük, biçimbirim ve sözdizim düzeylerinde olmak üzere dilin her düzeyinde görülebilir; örn. Türkçe'de kitap Arapça'dan, duvar Farsça'dan, restoran Fransızca'dan, internet İngilizce'den ödünçlenmiş sözcüklerdir; jale sözcüğündeki /j / sesi Farsça'dan ödünçlenmiştir; ve bağlacı ile kurulan bağlama yapılan da Farsça'dan ödünçlenmiş yapılardır (İmer ve diğ., 2011: 1991).

Okasyonalizm (Alm. Okkasionalismus): Belirli bir durum karşısında oluşturulmuş (sözlükselleştirilmemiş) sözcük. Örnek: *TV-Mann* (TV Adamı)[6]

Retronim (Alm. Retronym): Bir zamanlar tek başına kullanılan bir terimin, yeni bir gelişmeyi karşılayan ilgili başka bir terimden ayırt edilmesi ihtiyacı sonucu oluşturulan sözcük ya da cümleciktir; örneğin elektrikli gitara karşılık *akustik gitar* ya da dijital saate karşılık *analog saat*[7]

Sözlük-Dizin: Sözlük-dizin, bir kelimenin bir eserde hangi anlamda, nerede ve ne sıklıkta geçtiğini öğrenmek için kullanılan önemli bir araçtır (Çimen ve Nizam, 2015: 81).

Toplumsal Sözcükbilim: Dil ve toplum adına ortada bulunan her türlü varlığın kesişim kümesini oluşturan elemanlarının sebep-sonuç ilişkine dayalı tüm olgularını derinlemesine inceleyen dilbilim dalıdır (Güven, 2012: 55).

Sözcük Yapımı (Alm. Wortbildung): Sözcük yapım süreçlerini ve onların bulgularını betimleyen, dilde hazır var olan öğelerden yeni sözcüklerin oluşumuyla ilgilenen bir alandır. Örnek: *Haus+Tür →Haustür (ev kapısı)* (Römer ve Matzke, 2003: 61).

Birleşik Sözcük (Alm. Komposita): İki veya daha fazla sözcükten yeni bir sözcük oluşturma yöntemidir. Örnek: *Haus+Tür →Haustür (ev kapısı)* (Duden, 2007: 126).

[6] Bkz. www.duden-suche.de. Son Erişim Tarihi: (10.11.2022).
[7] Bkz. www.ahdictionary.com. Son Erişim Tarihi: (10.11.2022).

Bağlam: (Alm. Kontext**):** Bir dil biriminin bitişiğinde ya da çevresinde onu anlam, işlev, yapı bakımından etkileyen birim ya da birimler; iç bağlam, dil içi bağlam da denir; 2. Sesbilimde ses öğelerini çevreleyen, birçok durumda bu öğelerin görevini, değerini belirleyen çevre. 3. Dil birimlerini etkileyen dil dışı etmenlerin tümü; durum bağlamı da denir. Örn. zaman, yer, konuşan kişinin konumu, cinsiyeti (İmer vd., 2011: 41).

Morfoloji: (Alm. Morphologie): Biçimbilim, en küçük yapı taşından oluşan sözcüklerin ve sözcük biçimlerinin yapılarıyla ilgilenir, kökler ve ekler gibi birimlerin birleşimlerini sorgular, karmaşık sözcüklerin anlamlarını çıkartır, hangi düzeneklerin yeni sözcükler oluşturduğu temeline dayanarak onları açıklamaktadır (Eisenberg, 2013: 201).

Sözcük Bilim (Alm. Lexikologie): Bir dilin sözvarlığını, sözcüklerin ve öteki sözvarlığı öğelerinin yapılarını, oluşumlarını ve gelişimlerini araştıran alan. Sözvarlığındaki değişmeler, toplumsal gelişmeler ile ağız öğelerinin ilişkisi, yeni bir öğenin iletişim gereksinimini karşılamaya uygun olup olmaması ile ilgili nedenler ve koşullan araştırır. Bazı araştırmacılar sözcükbilimi, sözlükçülük içinde görürler (İmer vd., 2011: 230).

Ulusal Ders Kitabı: (Alm. Konvensionales Lehrbuch): Yerel ders kitapları yazıldığı ülkenin geleneksel öğretim ve öğrenme alışkanlıklarını, kültürel normlarını ve ihtiyaçlarını dikkate alınarak hazırlanan kitaplardır (Ataş, 2020: 309).

Uluslararası Ders Kitabı: (Internationales Lehrbuch): Uluslararası (İthal) ders kitapları standartlaştırılmış uluslararası ders kitapları olup, hazırlandıkları ülkeden farklı eğitim ilkelerine, öğretim yöntemlerine ve kültürel normlarına sahip olan birçok ülkeye de ihraç edilen kitaplardır (Ataş, 2020: 309).

1.11. Örneklem Analizi

Çalışmanın araştırma sorularından ilki *1950-2020 yılları arasında teknoloji bağlamında neolojizmlerin oluşum evreleri nasıl gerçekleşmiştir?* sorusudur. Bu

soruya yanıt bulabilmek için 1950-2020 yılları arasında teknoloji alanındaki dünyada önemli gelişmelerin tespit edilebilmesi için Alman gazete manşetleri taranarak günün sosyolojik koşullarının dile yansıması ve tüm bunların neolojizmin oluşum evrelerinin tespit edilebilmesi için 10'ar yıllık aralıklar ile boylamsal yöntem kullanılarak teknoloji bağlamında oluşmuş neolojizmler incelenmiştir. Tespit edilen neolojizmler ise toplumsal sözcükbilim açısından değerlendirilmiştir. Alman gazetelerinin taranması bu anlamda günün sosyolojik koşullarının dile yansımasını ve neolojizmin oluşum evrelerinin izlenebilir olmasına olanak sağlamıştır.

Çalışmanın analiz bölümünde neolojizmlerin incelenmesinde yurtiçinde kullanılan ve yurtdışında da kullanılan Almanca ders kitapları şeklinde gruplama yapılmıştır. Araştırma için kullanılan Almanca ders kitapları 1950-2020 yılları arasından rastgele olarak seçilerek 10'ar yıllık periyotlar halinde boylamsal yöntem ile incelenmiş ve tespit edilen neolojizmler dizinlenmiştir. Araştırma için verilerin elde edildiği gazeteler ve Almanca ulusal ve uluslararası ders kitapları çalışmanın ekler bölümünde yer verilmiştir. Tespit edilen teknoloji bağlamındaki neolojizmler sadece sözcük yapımı (Wortbildung) çerçevesinde dilbilimsel olarak analiz edilmiştir.

Elde edilen veriler listelenerek aşağıda verilen tablo yardımıyla analiz edilerek listelenmiştir. Analiz için oluşturulan tablo tez yazarı tarafından geliştirilmiştir. Çalışmada tespit edilen sözcükler online sözlüklerden (bkz. dipnot 5) kontrol edilmiştir. Sözlükte yer almayan neolojizmler ve Okasyonalizmler de incelemeye dahil edilmiştir. Neolojizmler sadece sözcük yapımı (Wortbildung) çerçevesinde 10'ar yıllık periyotlar çerçevesinde dilbilimsel incelenecektir. Araştırma sorularından *1950-2020 yılları arasında teknoloji bağlamında neolojizmlerin yabancı dil olarak Almanca öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki sözcük oluşum şekilleri nasıldır?* Sorusunun cevaplandırabilmek için aşağıdaki çözümleme modeli her 10 yıllık periyot için ayrı ayrı kullanılarak neolojizmlerin oluşum şekilleri belirlenmiştir. Aşağıdaki tablodaki sözcükler tarafımdan rastgele olarak seçilerek teknoloji bağlamındaki neolojizmlerin oluşum şekillerine örnek olarak verilmiştir.

Tablo 1: Örnek Çözümleme Modeli 1

Neolojizm	**Sözcük Yapım Türü**	**Sözcük Türü**
Internetplattform	Birleşik Sözcük[8]	isim
IT-Diensleistung	Özel İsim Kısaltmalı[9] Tire işaretli B.S.	isim
Hightech-Branchen[10]	Yabancı Unsurlu[11] Tire işaretli B.S.[12]	isim

Teknoloji bağlamında oluşan neolojizmlerin oluşum şekilleri belirlendikten sonra çalışmanın diğer bir sorusu *1950-2020 yılları arasında Almanca eğitiminde kullanılan uluslararası ders kitaplarında yer alan teknoloji bağlamında neolojizmler ile ulusal ders kitaplarında yer alan teknoloji bağlamında neolojizmler arasında herhangi bir fark var mıdır?* Cevap bulabilmek için aşağıdaki çözümleme modeli uygulanarak soruya cevap aranmıştır. Bu çözümleme modeli her 10'ar yıllık periyotlar için ayrı ayrı uygulanmıştır.

Tablo 2: Örnek Çözümleme Modeli 2

Teknoloji Bağlamındaki Neolojizm Sözcükler	**Toplam Sayı**
1950-1960 yılı basımlı Almanca öğretiminde kullanılan *uluslararası* kitaplar	
1950-1960 yılı basımlı Almanca öğretiminde kullanılan *ulusal* kitaplar	

Neolojizmler hayatın canlı bir tanığı gibidirler. Toplumun güncel yaşantısını yansıtırlar. Yukarıdaki tablo yardımıyla Almanca öğretiminde kullanılan ders kitaplarının günceli takip edip etmedikleri ulusal ve uluslararası basımlı kitaplar ile

[8] Birleşik sözcük için B.S. kısaltması kullanılmıştır.
[9] Özel isim kısaltmalı B.S. (Alm. Komposita mit Abkürzungen)
[10] Örnekler tarafımca temsili verilmiştir.
[11] Yabancı unsurlu B.S. (Alm. Komposita mit fremden Bestandteil)
[12] Tire işaretli B.S. (Alm. Komposita mit Bindestrich)

yıllara göre olan değişimleri incelenmiştir. Böylece ulusal ve uluslararası kitaplar arasında bu bağlamda fark olup olmadığının tespiti için olanak sağlamıştır.

Araştırmanın son sorusu olan *Yeni Öğelerin (neolojizm) sözlükleşme süreci nasıldır?* Sorusuna yanıt verebilmek ve uygulanmasına basit bir örnek gösterebilmek için aşağıda verilen şekilde Almanca öğretiminde kullanılan rastgele olarak seçilen ulusal ve uluslararası 1950-2020 yılları arasından teknoloji bağlamında tespit edilen neolojizmler kitaplarda kullanıldığı bağlamlarıyla ile birlikte Türkçe karşılıkları alan bilgisi ve tez yazarının deneyimlerinden yola çıkılarak ve Almanca – Türkçe çeşitli sözlüklerden yararlanılarak alan bazlı teknoloji bağlamında neolojizmlerden oluşmuş iki dilli bir Bağlamlı Sözlük-Dizin elde edilmiştir. Tespit edilen Almanca teknoloji kaynaklı orijinal sözcükler tipokrafik açıdan yazılmıştır. Söz konusu sözcüklerin listelenmesinde alfabetik sıra ve sayfa numarası belirtilmemiştir. Sözlük-Dizin oluşturmak ayrı bir disipliner çalışmayı gerektirmektedir. Tezin ana amacından uzaklaşmamak için aşağıda örneklendiği şekilde oluşturulmuştur.

Teknoloji Kökenli Neolojizmlerin Bağlamsal Sözlük-Dizini

1. **Sozial-Media:** Sosyal Medya

Um 14 Uhr startet der 6-wöchige Kurs: Internet- und **Sozial-Media**[13]

2. **PC:** Laptop

Um 15.30 Uhr beginnt der 10-wöchige Kurs: Bilder am **PC** arbeiten

3. **Spülmaschine:** Bulaşık makinesi-**Waschmaschine**: Çamaşır makinesi

Beladen Sie **Spül**- und **Waschmaschine** vollständig!

[13] Yukarıda verilen örnek cümleler için bkz. Funk, H., Kuhn, C., Nielsen, L. & Winzer-Kiontke, B. (2015). *Studio [21]: Deutsch als Fremdsprache: das Deutschbuch B1*. Berlin: Cornelsen Schulverlage GmbH.

4. **Online-Anmeldung**: Online kayıt

   Online-Anmeldung unter: webfuture_WB.at

5. **Fernsehfilm**: Televizyon filmi

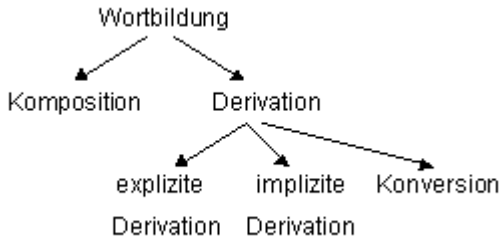
   Die blauen und die grauen Tage aus dem Jahr 1999 war einer ihrer letzten **Fernsehfilme**

Tespit edilen neolojizmler ve Türkçe karşılıkları verildikten sonra neolojizmlerin Almanca kitaplardaki haber metinlerinde kullanıldığı cümleler söz dizimi düzeyinde (Alm. syntax) verilmiştir. Bir sözcüğün bağlamı ile birlikte verilmesi sözcüğün gerçek anlamının belirlenmesine olanak sağlayacak ayrıca sözcüğün diğer anlamlar kazanarak değişim sürecine dikkat çekilmiş olacaktır. Bağlam verilerek oluşturulmuş çalışmalar bu yönde araştırma yapan ve dil öğrenen kişilerin bir sözcüğü anlam boyutuyla eş zamanlı ve art zamanlı olarak inceleme olanağı elde edecektir. Bağlamı temele alan çalışmalar, sözcük ve eklerin bağlam içindeki işlevlerinin fark edilmesine ve de bunların diğer yapılarla olan ilişkilerinin belirlenmesine, daha önce dikkat edilmeyen yapıların göz önüne getirilmesine yardımcı olacaktır. Yabancı dil öğretiminde kelimelerin bağlam dahilinde öğrenilmesi öğrenmenin kalıcılığını artırmaktadır (Cook, 2016: 27).

BÖLÜM II

Alan Yazın

Yeni sözcükler yaşanılan dönemin tanıklarıdır. Bu sözcükler sayesinde o döneme ait birçok bilgiye sahip olabiliriz. Çalışmanın temelini *neolojizm (Yeni öğe)* konusu oluşturduğu için bu bölümde öncelikle *neolojizmlerin* en önemli oluşum yollarından biri olan *sözcük yapımı (Alm. Wortbildung)* konusu ele alınacaktır. Yeni sözcük yapım nedenleri ele alındıktan sonra *neolojizm* konusu ile ilgili *neolojizm* tanımı, yeni olma ölçütleri, *neolojizmlerin* oluşum nedenleri ve *neolojizmlerin* oluşum yöntemlerinden bahsedilecektir. *Sözcük yapımı (Alm.Wortbildung)* aşağıdaki şekilde de belirtildiği gibi alt dallara ayrılmaktadır. Şekil 1'de görüldüğü gibi *Sözcük yapımı (Alm. Wortbildung)* konusu ele alınırken alt dalları olan *Birleşim (Alm. Komposition)* ve *Türetme (Alm. Derivation)* konusu incelendikten sonra *Türetme (Alm. Derivation)* konusuna dahil olan *Açık Türetme (Alm. Explizite Derivation), Kapalı Türetme (Alm. Implizite Derivation)* ve *Evrişim (Alm. Konversion)* konuları da incelenecektir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde *neolojizm* ile *Sözcük yapımı* ilişkisine yer verilecektir. Konu aktarımı sırasında Almanca terimler Almanca kaynaklar kullanıldığında, öncelikle Almancası yazılacak sonrasında karşılığı olan Türkçe terim kullanılacaktır. Türkçe kaynaklardan yararlanıldığında ise Türkçe terim öncelikle kullanılacak ve Almanca karşılığı verilecektir. Her iki dilde terimlerin tam karşılığı olmaması durumunda ise açıklama getirilecektir.

Şekil 1: Sözcük yapımı (Alm. Wortbildung)[14]

[14] https://grammis.ids-mannheim.de/. Son Erişim Tarihi (11.12.2022). Yukarıdaki grafikteki Almanca terimlerin her biri konu başlığı olarak Türkçe karşılıkları ile birlikte ele alınmıştır.

2. Sözcük Yapımı (Alm. Wortbildung)

Her dilin kendi özüne ait yeni sözcük yapım yöntemleri vardır. Almancada *Biçimbilim (Alm. Morphologie, Formenlehre, Flexionlehre)*[15] ve *Sözcük yapımı (Alm. Wortbildungslehre)*[16] olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Almancada *Formenlehre* teriminin karşılığı Berke Vardar (2002) Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü'nde *biçimbilim, Wortbildung* teriminin ise *sözcük yapımı* olarak belirtilmektedir. Ancak Almanca kaynaklarda yapılan açıklamalara göre ad, fiil, sıfat çekim ekleri gibi durumların *Flexionslehre* alanına girmekte ve sözcük kökleri ile çekim eklerinden oluşan sözcük biçimlerinin yapısını ele almaktadır. Sözcük yapımı, temelinde mevcut dilsel oluşumları kullanarak sözcük üretimine denir. Sözcük yaratımı da, dilde varlığını, anlamsal olarak daha benimsetmemiş farklı seslerin bir araya gelmesi ile oluşan sözcüklerdir (Fleischer ve Barz, 1992: 5).

Sözcük yapımı (Alm. Wortbildung) Biçimbilimin (Alm. Flexionslehre) bir alt dalı olarak yer almaktadır. *Sözcük yapımı*, hali hazırda dilde mevcut halde bulunan dilsel oluşumlardan sözcük meydana getirilmesi olarak tanımlanmaktadır. Sözcük üretimi ya da sözcük yaratımı olarak adlandırılan bu oluşumlar, dilde varlığını, anlamsal olarak daha benimsetmemiş farklı seslerin bir araya gelmesi ile oluşan sözcüklerdir (Fleischer ve Barz, 1992: 5). Vardar (2002) ise sözcük yapımını: "Türetme ya da bileştirme yoluyla sözlükbirimlerden yeni birimler yaratılmasını sağlayan dilsel üretim süreçlerinin tümü" (Vardar, 2002: 182) şeklinde ifade etmektedir.

Her dilin kendine özgü dil yaratım yöntemleri mevcuttur. *Wortbildung (Sözcük yapımı)* bu konuda en önemli yöntemlerden bir tanesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Basit bir örnekle açıklamak gerekirse das Haus (ev) + die Aufgabe (ödev) = die Hausaufgabe[17] (ev (ad) ödev(ad) (-i hal eki)) örneği verilebilir. Örnekte

[15] Almancada Morphologie, Formenlehre ve Flexionlehre kavramları eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Bkz. (Vardar, 2002: 41).

[16] Örnekler için tezde üç farklı yazım stili kullanılmıştır. Birinci stil: Tezde Almanca ve Türkçe dilbilgisi terimleri, örnekler ve parantez içindeki açıklamalar tezin okunuşunu kolaylaştırmak, bu kavram ve örneklere vurgu yapmak amacı ile italik yazılmıştır. İkinci stil: Tez yazarına ait örnekler altı çizili belirtilmiştir. Üçüncü stil: Teknolojik kökenli Neolojizmler altı çizili ve italik belirtilmiştir.

[17] Konuyu açıklamak için kullanılan örnekler tez yazarı tarafından bağlama uygun seçilerek verilmiştir.

görüldüğü gibi bağımsız iki biçimbirimin bir araya gelmesi ile yeni bir sözcük oluşturulmuştur. Ortaya çıkan yeni sözcükler anlamsal açıdan ele alındığında ise bileşen biçimbirimlerin arasındaki anlamsal ilişkiden yeni sözcüğün anlamının oluştuğunu görmekteyiz. Altmann (2011)'a göre buradaki en önemli kriter *nedenlilik (Alm. Motiviertheit)* ilkesidir. Biçimbirimler birleşirken *belirli nedenli (Alm. motiviert)* bir bağ içerisinde birleşmektedirler (Altmann, 2011: 51). Yukarıdaki örnekte iki temel biçimbirimin kendi başlarına birer anlamı olduğunu görmekteyiz. Sahip oldukları anlam ilişkisi nedeniyle yeni anlamlı bir sözcük meydana getirmişlerdir.

Bazı durumlarda ise *Stuhl (sandalye)+Bein (bacak) = (sandalye bacağı)* örneğinde olduğu gibi biçimbirimlerden sadece bir tanesinin *belirli nedenli* olduğunu görebiliriz. Sadece tek bir biçimbirimin nedenli olması durumundan bu tür birleşimler *kısmi nedenli (Alm. Teilmotiviert)* olarak adlandırılmaktadır (Naumann, 2000: 36). Birleşmiş sözcüklerde *kalıplaşmış (Alm. idomatisiert) ifadelere* de rastlanılmaktadır. Bu tür ifadelerde biçimbirimlerin arasında anlam ilişkisi bulunmamaktadır. Örneğin, hoch (yüksek) + Mut (cesaraet) = hochmut (kibirli) iki biçimbirim kendi anlamlarının dışında yeni anlamlı bir sözcük oluşturmuşlardır.

2.1. Almancada Sözcük Yapım Yöntemleri

Hilke Elsen'in (2004) *Neologismen* (neolojizm) adlı kitabında neolojizm oluşturmada en önemli yöntemin *Wortbildung (sözcük yapımı)* olduğunu belirtmektedir (Elsen, 2004: 12). *Sözcük yapımı (Wortbildung) Biçimbilimin* bir alt dalıdır. Römer ve Matzke (2003) sözcük yapımını: "Dilde hazır var olan öğelerden yeni sözcüklerin oluşumu ile ilgilenen bir alan" olarak ifade etmektedir (Römer ve Matzke, 2003: 61). Diller kendilerine özgü sistemleri doğrultusunda *sözcük yapım (Alm. Wortbildung) yöntemleri* oluşturmuşlardır. Meibauer, bu yöntemleri *Birleşim (Alm. Komposition), Türetme (Alm. Derivation), Evrişim (Alm. Konversion), Kaynaştırma (Alm. Kontamination), Kısaltma (Alm. Abkürzung) ve Kısaad (Alm. Akronym)* şeklinde ifade etmektedir (Meibauer, 2007: 33). Burada bahsedilen yöntemler aşağıda sırasıyla ve örneklendirilerek açıklancaktır.

Sözcük yapım yöntemlerinden sıklıkla yararlanılan yöntemlerden birisi de *Birleşim (Kompositum, Komposition, Zusammensetzung)* yöntemidir. Birleşim yöntemini Duden (2007) şu şekilde açıklamaktadır: "İki veya daha fazla sözcükten yeni bir sözcük oluşturma yöntemidir" (Duden, 2007: 126). *Birleşim (Kompositum)* yöntemi ile oluşturulmuş neolojizmlere Computer+Brille→Computerbrille (Sanal gerçeklik gözlüğü), April+frisch →Aprilfrisch (Nisan serinliği) gibi sözcükler örnek olarak verilebilir. Yeni sözcük oluşumu için *Birleşim (Kompositum)* yöntemine hem Almancada hem de Türkçede sıklıkla başvurulduğu bilinmektedir. Almancada farklı sözcük türleri ile birleşim yapılarını Pittner (2016) aşağıda verilen şekilde listelemiştir:

„Nomen + Nomen: *Männerhose, Motorrad, Tennisschuh, Apfelsaft*
Verb + Nomen: *Bratwurst, Stehplatz, Faltkarte, Rennwagen*
Adjektiv + Nomen: *Hochhaus, Schnellimbiss, Starkbier*
Präposition + Nomen: *Umwelt, Vorgarten*
Pronomen + Nomen: *Ich-Erzähler*
Adjektiv + Adjektiv: *hellgrün, blassblau*
Verb + Adjektiv: *treffsicher, ausgehfertig*
Nomen + Adjektiv: *fabrikneu, mundtot*
Präposition + Adverb: *vorgestern, übermorgen*
Partikel + Nomen: *Nichtraucher, Nur – Hausfrau*
Interjektion + Nomen: *Aha – Erlebnis"* (Pittner, 2016: 66).

Tablo 3'te *Birleşim (Alm. Kompositum)* konusuna örneklerin yanı sıra çalışmanın esas konusu olan *teknoloji kökenli neolojizmlere* de ayrıca yer verilmiştir. *neolojizm (Alm. Neologismen)* ve *Sözcük yapımı (Alm. Wortbildung)* ilişkisi çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ele alınacaktır. Tablodaki örnekler *neolojizm* kavramının diller üstü olduğuna vurgu yapmaktadır. Bugün dünyanın pek çok ülkesinde teknoloji kullanımın yaygın olması nedeniyle yeni üretilen teknolojik alet ve kullanımına yönelik çok sayıda yeni sözcük ortaya çıkmaktadır. Tıpkı yeni üretilen teknolojik aletlerin dünya pazarına hızlıca yayılması gibi bunlarla ilgili ortaya çıkan teknoloji kökenli yeni sözcüklerde hızlıca kendilerine kullanım alanı bulmakta, üstelik diğer ülkelerin dillerinde de aynı *neolojizmler* kullanılmaktadır. Böylece global bir

teknolojik dil ortaya çıkmakta ve bunu sağlayan *neolojizmler* olmaktadır. Aşağıdaki tabloda yer alan örnekler bu duruma vurgu yapmaktadır.

Tablo 3: Birleşim Yöntemi (Alm. Kompositum)[18]

Beispiel (Örnek)	**Wortartkombination (Sözcük Türü)**	**Segmente (Bölüm)**	**Kompositum (Birleşim)**	**Kompositum Neologismen in der Technik (Teknoloji kökenli Neolojizmler)**
1	İsim + İsim	Chat+Bot	ChatBot	ChatBot
2	İsim + İsim	Block+Chain	BlockChain	BlockChain
3	İsim + İsim	Fire+Fox	FireFox	FireFox
4	Sıfat + İsim	Blue+Tooth	Bluetooth	Bluetooth
5	İsim + İsim	Spam+Mail	SpamMail	SpamMail

İki ya da daha fazla biçimbirimin bir araya gelmesi ile çok sayıda yeni sözcük oluşturmak mümkündür. Tablo 3'e bakıldığında örneklendirilen teknoloji kökenli sözcüklerin isim+isim veya sıfat+isim yoluyla oluştukları görülmektedir. İncelemeye Türkçe ve Almanca dilleri üzerinden devam etmek istersek, Türkçe ve Almanca dilleri bu tür oluşumları kolaylıkla gerçekleştirebilecek gramer yapılarına sahiptir. Örneğin, Almancada Bücherregal sözcüğü Bücher (ilk biçimbirim) + Regal (ikinci biçimbirim) sözcüğünün birleşimi ile Bücherregal (kitaplık) sözcüğü bu sayede yeni bir anlama sahip olmuştur. Türkçede de dilbilgisinin uygunluğu sayesinde bu yöntem sıklıkla kullanılmaktadır. Örnek olarak kara (ilk biçimbirim) + tahta (ikinci bimbirim) şeklinde iki biçimbirimin birleşiminden yeni anlamlı *karatahta* sözcüğü oluşmuştur. Türkçe ve Almancada farklı sözcük türlerinin bir araya gelmesi ile oluşan birleşik sözcükler de mevcuttur. Türkçe için hanım (ad) + el-i (ad) (-i Belirtme hal eki) hanımeli sözcüğü *ad+ad* birleşiminden oluşan birleşik sözcüktür. Diğer bir örnek açık (sıfat) + göz (ad) açıkgöz sözcüğü görüldüğü üzere *sıfat + ad* birleşiminden oluşmuştur. Alman dili için yukarıda Pittner'ın[19] (2016 : 66) örneklendirmesine ek olarak konunun daha iyi anlaşılması için aşağıdaki birleşim yapıları gibi çok sayıda örnek gösterilebilir:

[18] Tablo 3 Tez yazarı tarafından oluşturulmuştur.
[19] (Bkz. Pittner, 2016: 66)

Präposition+Verb: aussuchen (aramak)

Nomen+Adjektiv: regelmäßig (düzenli)

Adverb+Verb: herausfinden (ortaya çıkarmak)

Adverb+Adverb: dorthin (oraya)

Präposition+Adjektiv: umfassend (kapsamlı)

Präposition+Präposition: gegenüber (karşısında, kıyasla)

Verb+Verb: kennenlernen (tanımak)

Verb+Nomen+Verb: Einsparmaßnahmen (tasarruf önlemleri)

Nomen+Verb+Nomen: Schullaufbahn (okul başarısı)

Präposition+Nomen+Nomen: Auslandsschuljahr (Erasmus vb. Programlarla öğretime yurt dışında devam etme)

Adjektiv+Nomen+Nomen: Freizeittaschen (spor çantası) (Tuna, 2020: 75-105)[20].

Yeni bir sözcük oluşturmak için Almancada sıklıkla başvurulan diğer bir yöntem olan *Türetme (Alm. Derivation)* Türkçede sözcük üretimi söz konusu olduğunda sıkça kullanılmaktadır. Kısaca açıklamak gerekirse *Türetme* eklerle *(Alm. Affix)* sayesinde gerçekleşmektedir. Sözcük köküne *ön ek (Alm. Präfix)* ya da *son ek (Alm. Suffix)* getirilerek oluşturulabilineceği gibi hem ön ek hem de son ekin *(Alm. Zirkumfix)* getirilmesi ile de yeni sözcüklerin türetilmesi mümkündür. Almancada *Türetme (Alm. Derivation)* konusu genel olarak *Açık Türetme (Alm. Explizite Derivation) Kapalı Türetme (Alm. Implizite Derivation)* ve *Evrişim (Alm. Konversion)* olmak üzere üç alt başlıkta incelenmektedir. *Açık Türetme (Alm. Explizite Derivation)* sözcüğe *ön ek* veya *son ek* getirilerek yapılırken, *kapalı türetmede* ise sözcük herhengi bir ek alamadan sözcüğün kökünde meydana gelen ses değişmesi sayesinde bir türeme gerçekleşir. Örneğin *un- ekinin (Alm. Präfix) Glück* sözcüğüne getirilerek yeni anlamda *Unglück* sözcüğü oluşturulmuştur. Oluşan türemiş sözcük artık *şans* anlamında değil *şansızlık, felaket* anlamında kullanılmaktadır. *Açık Türetme* için *schön (Tr. Güzel)* kelimesi ve *-heit (Alm.Präfix) son eki*nin birleşimi ile oluşan *Schönheit (Tr.*

[20] Bkz. Tuna, S. (2020). *Die Wortbildung Im Gemeinsamen Europäischen Referenzrahmen Für Sprachen. Eine Morphologische Analyse Zu Den Niveaustufen A1-C2* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi. Edirne.

Güzellik) kelimesi örnek verilebilir. Kapalı Türetmeye ise *sinken→senken* sözcüğünde olduğu gibi sözcüğün içinde oluşan ses değişimi ile sözcük türemiş hale gelmiştir. Sözcük *batmak* anlamına sahip iken ses değişimi ile *battı* anlamına dönüşmüştür.[21] *Evrişim (Alm. Konversion)* için *binden→Band, werfen→Wurf*[22] örneklerinde görüldüğü gibi fiilden ad türetmede evrişim söz konusudur. *Evrişimi,* Schöneck (2005) bir sözcüğün ya da sözcük gruplarının herhangi bir ek almadan sözcük türünün değişmesi olarak ifade etmektedir (Schöneck, 2005: 111). Yeni sözcük türetme yöntemleri kadar niçin, dilde yeni sözcüklere neden ihtiyaç duyulduğu konusu da önem taşımaktadır. Aşağıda bu soruya açıklık getirilmeye çalışılacaktır.

2.2. Sözcük Yapımı Nedenleri (Alm. Ursache der Wortbildung)

Her dilde yeni sözcüklere ihtiyaç duyulmaktadır. Yeni sözcüklerin oluşmasının farklı nedenleri vardır. Bunlar teknolojik nedenler, ekonomik nedenler ve toplumsal nedenler şeklinde genel olarak sıralanmaktadır. Karaş'a (1990) göre yeni sözcük oluşumuna götüren sebepler, sosyo-politik amaçlı farklılıklardan kaynaklı olabileceği gibi bireylerin dile özgü gelenekleri yorumlayış biçimlerindeki farklardan kaynaklı yeni sözcük oluşturmaya gidilebildiği görüşündedir (Karaş, 1990: 148). Karaağaç (bkz.2.3) gibi dilde neolojizmlerin (yeni öğeler) ortaya çıkışını sadece olumlu yönüyle değerlendirmeyen diğer bir görüşte Ferguson (1971)'a aittir.

Ferguson (1971) ise konuya farklı bir bakış açısıyla yaklaşmıştır. Yeni sözcük yapımını bir yandan modernleşmenin temeli olarak görürken diğer yandan ise yeni öğeler (neolojizmler) için daha çok az gelişmiş ülkelerin dillerinde meydana geldiğini ya da bilimsel ve teknik açıdan daha gelişmiş ülkelerin dillerinden teknik terimlerin ödünçlenmesi yolu ile yeni sözcükleri dillerine dahil ettikleri görüşündedir (Ferguson, 1971: 26). Wachtel (2004) ise dilde doğan yeni sözcük ihtiyaçlarını şu şekilde sıralamaktadır:

[21] Elsen, 2022: 21-23.
[22] Örnekler için (bkz. Fleischer ve Barz, 2012: 89).

2.2.1. Objektif Nedenler (Alm. Objektive Gründe)

Dünya değişiyor ya da değiştiriliyor. Bu da adlandırma ihtiyacı da belirli sonuçları beraberinde getirmektedir. Çünkü yeni veya değişmiş konular hakkında konuşmak istiyorsanız, yeni isimlere ihtiyacınız vardır. Bu yeni kelime oluşum motifleri için bilgisayar teknolojisinin ilerlemesi ile ortaya çıkan çeşitli kelime oluşumlarını örnek gösterilebilir: *„Benutzeroberfläche“[kullanıcı arayüzü] „Laufwerk“ [sürücü] „Festplatt”[sabit disk] „Bildschirmmenü“ [ekran menüsü] „Netzwerkanschluss„ [ağ bağlantısı] „Netzwerkkabel“ [ağ kablosu] „Netzwerkbetrieb“[ağ işletmesi] „Bildschirmarbeitsplatz“ [Bilgisayar masası]„Lann“ [kablosuz erişim] „ISDN“ [Bütünleştirilmiş sayısal ağ hizmetleri] „Scanner“[tarayıcı] „scannen“[taramak] „Betriebssystem“ [İşletme sistemi] „Mauslernprogramm“ [Maus kullanım programı] „Hardwareproblem“ [Donanım problemi] „E-Mail“ [Elektronik mail] „mailen“[mailleşmek]* (Wachtel, 2004: 108).

2.2.1.1. Teknolojinin İlerlemesi

Yukarıda Wachtel'in 2004 yılında bilgisayar teknolojisi için örnek verdiği bazı terimlerin günümüzde artık kullanılmadığını görmekteyiz. Örneğin yukarıdaki örnekte *Netzwerkkabel [Ağ kablosu]* günümüzde wireless bağlantısı sayesinde ihtiyaç duyulmamaktadır. Dijital ilerleme beraberinde yeni sözcükleri hayatımıza katmaktadır. Bu sebeple konuların ele alınışında alt kategoriler oluşturmak durumundayız. Dijitalleşme sayesinde yeni cihazlar geliştirilmiştir ve bu gelişmeler boş zaman, çalışma hayatı ve iletişim gibi kavramları temelden değiştirmiştir. Bu yeni olgular hakkında konuşabilmek için her dil, kelime oluşum sürecini kullanarak yeni terimler meydana getirmiştir ve getirmeye devam edecektir.

2.2.2. Subjektif Nedenler (Alm. Subjektive Gründe)

Yeni oluşturulmuş bir kelime, belirtikleri hakkında belirli, çoğunlukla da değerlendirici bir bakış açısı getiriyorsa, subjektif nedenlerle bir kelime oluşumundan söz edilir. Aşağıdaki örneği ele alalım:

- *„Putzfrau“ und „Raumpflegerin [Temizlikçi kadın -kadın temizlik personeli]*
- *„Mülldeponie“ und „Entsorgungspark [Çöplük -Geri dönüşüm tesisi]*
- *„Sozialabbau“ und „Sozialstaatsreform [Sosyal alanda yapılan kısıtlamalar - Sosyal reform]* (Wachtel, 2004: 108).

Verilen örnekler incelendiğinde söylenmesi kaba, çirkin veya sakıncalı bulunan kelimelerin *örtmece (Alm. Euphoismus Soziale Aufwertung)* diye tabir edilen söz sanatına başvurularak, kavramlar dolaylı yoldan daha güzel ifade edilmeye çalışıldığı görülmektedir bu tür sözcükler subjektif nedenlerden oluşan yeni sözcüklere dahil edilmektedir.

2.2.3. Dilden Kaynaklı Yapısal Nedenler (Alm. Sprachstrukturelle Gründe)

Sözcüklerin oluşumunun bir diğer nedeni de bir sözcüğün kökünün dilbilgisi ve sözdizimsel açıdan olabildiğince çeşitli kullanabilmesidir. Bu, bir kelime kökünden yeni kelimeler türetilerek oluşturulabilmektedir. Aşağıdaki *türetme (Derivation)* sayesinde meydana gelmiş sözcükler örnek gösterilebilir:

- *„Blut“, „blut-en“, “blut-ig“ [Kan, kanamak, kanlı]*
- *„Imker“, „imker-n“, “Imker-ei“ [Arıcı, arı yetiştirmek, arıcılık]*
- *„Skandal“, „skandal-ös“, „skandal-isieren“ [Skandal, skandallı, skandallaştırmak]*

Bu örneklerde, her *sözcük yapımı (Wortbildung)* diğer bir deyişle yeni sözcük oluşumu aynı zamanda kelimenin türünün değişmesiyle *(Wortartenwechsel)* de ilişkilidir. Kök durumundaki *„blut“ (kan)* bir ismin, bir sıfatın ve bir fiilin bir unsuru olabilmektedir. Bu farklı kelime türleri, cümlelerde farklı sözdizimsel görevleri yerine getirebilmektedir. Bu nedenle, sözcük türündeki her değişiklik, kök durumundaki *„blut“ (kan)* sözcüğünün sözdizimsel olarak farklı bir kullanımını da mümkün kılar (Wachtel, 2004:110).

Burada bazı sözcüklerin çoğul şeklinin bulunmayışı gibi daha bir çok neden sıralanabilir. Örneğin, Regen [yağmur] sözcüğünün çoğul şekli bulunmadığından kök durumundaki Regen sözcüğüne Fall [düşme] sözcüğü ile birleşiminden Regenfall [aşırı yağış] anlamında Regen [yağmur] sözcüğüne yeni bir anlam kazandırılmıştır.

2.2.4. Dil Ekonomisi Kaynaklı Nedenler (Alm. Sprachökonomische Gründe)

Dili ekonomik kullanabilmek için kelimelerin kısaltılmış şekli kullanılmaktadır. Aşağıda verilen *kısaltmalar* örnek olarak gösterilebilir:

> *„CI“ steht für „Corporate Identity“ [Kurumsal Kimlik]*
> *„Ober“ steht für „Oberkellner“ [Şef Garson]*
> *„ECTS“ steht für „Europaen Credit Transfer System“ [Avrupa Kredi Transfer Sistemi]*
> *„Prof.“ steht für „Professor“ [Profesör]*
> *„LAN“ steht für „Local Area Network“ [Yerel ağ]* (Wachtel, 2004: 110).

Her dilde olduğu gibi Türkçede de *kısaltmalar* günlük dilde sıkça kulllanılmaktadır. Türkçe *kısaltmalar* için aşağıdaki kullanımlar örnek verilebilir:

MEB *(Milli Eğitim Bakanlığı)*
İTÜ *(İstanbul Teknik Üniversitesi)*
AVM (*Alış Veriş Merkezi)*
TDK *(Türk Dil Kurumu)*
Prof. *(Profesör)*
sf. *(sıfat)*
Av. *(Avukat)*
Alm. *(Almanca)*
çev. *(çeviren)*

Kısaltmalar, gerek sözlü gerekse yazılı dilde kullanımlarının kolaylığı nedeniyle sıkça kullanılmaktadırlar (Tok, 2019: 15). Uzun söz ve söz öbeklerinin yazımında ve de söylenmesinde zamandan tasarruf edilir. *Kısaltmalar* aynı zamanda dile yeni sözcük kazandırma açısından önem taşımaktadır. Dil öğretimi açısından da öğrencilerin ifade güçlerini geliştirmesi ve zenginleştirmesi konusunda katkı sağlamaktadırlar. *Kısaltmalar* ne zaman oluştukları tam olarak bilinememekle beraber neolojizmlere *(yeni öğeler*) geniş bir örnek teşkil etmektedirler. Bu sebeple çalışmanın ilerleyen bölümlerinde detaylı ele alınacaktır.

Yukarıda da yazılanlardan da anlaşılacağı gibi yeni sözcük yapımına iten nedenler oldukça fazladır. Burada *neolojizm* oluşumu açısından önem arz eden sebepler ön plana alınarak aktarılmıştır. Çalışmanın bu bölümüne kadar *neolojizmlerin* daha iyi anlaşılabilmesi için öncesinde *neolojizmlerin* oluşum şekillerine ve oluşma nedenlerine değinilmiştir. 2.3. te verilen *neolojizm* konusu kavramsal boyutu ile ele alınacaktır.

2.3. Neolojizm (Yeni Öğe) Tanımı

Neolojizm kavramı ilk kez yaklaşık 1734 yılında Fransa'da ortaya çıkmış, 18.yy. ikinci yarısında ise Alman diline Fransızcadan ödünçleme yoluyla girmiştir[23] (Kinne, 2018: 331). Akalın (2016) ifadesine göre: "Türkçede edebî dilde ilk örnek Nurullah Ataç'ın (1954) eserinde néologisme biçiminde geçmektedir" (Akalın, 2016: 22). Akalın (2016) "neolojizm kelimesinin kökenini "Yunanca yeni anlamındaki *neove* "sözcük" anlamına gelen *logos* ile Fransızca akım, kuram, sanat, edebiyat, meslek, görüş vb. adlar türeten) -isme sonekinin birleşmesiyle türetilmiş bir kelime" olduğunu belirtmektedir (Akalın, 2016: 22). Korkmaz (1992) neolojizmi şu şekilde tanımlamaktadır: "Bir dilin kendi kök ve eklerinden yararlanarak, o dilin yaşayan veya ölü kelimelerindeki yapıya bakarak yapılan veya ağız ve lehçelerden alınarak kullanıma sokulan kelime: *basın, yayın, basınç, birikim, dergi, durum, göçmen, işlem, kazı, gezi, konut, sözlük, tapınak, yaratık, yargı, yanıt* vb." şeklinde, tanımlanmaktadır

[23] Yabancı kaynaklardan yapılan alıntılar tez yazarı tarafından bağlam bilgisine dayalı anlamsal çevirisi yapılmıştır.

(Korkmaz, 1992: 172). Emecan (1998) neolojizm tanımını şu şekilde yapmaktadır: " neolojizm terimi, bir dilde, yeni kavramları karşılamak üzere oluşturulan yeni sözlüksel birimleri anlatır. Bu birimler dilin türetme kurallarına uygun olarak türetilebildiği gibi, dilde zaten var olan sözcüklerin, yeni anlamları aktarmak üzere kullanılmasıyla da oluşabilir" (Emecan, 1998: 21)

Bazı durumlarda kültürel yaşayış ya da benimseyiş tarzı ile yeni öğeler yaşantımıza dahil olmaktadır. Örneğin *Cumhuriyet Dönemi'* inde Türk toplumu yeni bir giyim tarzı olan pantolon, fötr şapka, kravat, papyon, pelerin, smokin, frag, topuklu ayakkabı, topuklu çizme karşılaşmışlar ve zamanla gerek giyim tarzı olarak gerekse bu yeni kıyafet isimlerinin kullanımına alışılmıştır.

Vardar (2001) ise yeni öğeleri yaşanan zamanın tanıkları olarak görmekte ve yeni ögeleri, ortaya çıktıkları dönemin özelliklerine ayna tutan sözcükler olarak nitelendirmektedir (Vardar, 2001: 117). Dilin bir devinim içerisinde sürekli değişmesi onun doğal yapısına özgü ve önüne geçilemeyen bir durumdur. Yeni sözcükler toplum tarafından benimsenirken eski sözcükler söner gider. Dilin bu karakteristik yapısı Crowley ve Bowern (2010) tarafından şu şekilde vurgulanmaktadır:

> "*Language change is natural, and it is unstoppable, but it doesn't stop people from attaching social judgments to various ways of thinking. This should be unsurprising: after all, one of the functions of the language is to index social information about the speaker and their identity. New markers come in, and old ones go out, and items get adopted or rejected by different sectors of a society" (Crowley ve Bowern, 2010: 19).*

Yukarıdaki ifadeyi biraz daha yorumlamak gerekirse, dilin doğal gelişiminin önüne geçilmesi mümkün değildir. Bununla birlikte de bireylerin toplumsal düşünce biçiminden ya da ahlaksal bazı yargılardan etkilenmemesi de her zaman mümkün olmayabilir. Dil fonksiyonu gereği her türlü bilgiyi yayar ve aktarır. Kimi zaman bu yeni bilgiler kabul görür kimi zaman ise reddedilir. Bu duruma yol açan pek çok sebep olabilir. Buna bazen kişisel inançlar ve düşünce sistemi etki eder, bazı durumlarda ise toplumsal inanışlar ve kültürel algılar yeniliklerin benimsenmesi ya da kabul edilmemesinde son derece önemli role sahip olur.

Neolojizm konusuna dilbilimsel açıdan yaklaşıldığında ise Karaağaç (2013) şunları ifade eder:

> *"İletişimi ikinci plana atan yanlış dil kullanımlarından biridir. Kendisini başlıca iki yolla gösterir. 1. Yeni ve henüz yaygınlık kazanmamış sözleri kullanmak veya mevcut sözleri henüz alışılmamış farklı anlamlarda kullanmak. 2. Bir dilin kendi kök ve eklerinden yararlanarak, o dilin yaşayan ve ölü sözlerindeki yapıya bakarak veya ağız ve lehçelerden söz ve yapı alarak gerçekleştirilen dil kullanımı" (Karaağaç, 2013: 866).*

Karaağaç'ın (2013) da ifade ettiği ilk duruma özellikle *gençlik dili* (*Alm. Jugendsprache)* dediğimiz gençler arasında kullanılan dilde özellikle sıkça rastlamaktayız. Bu duruma verilecek örnekler gün geçtikçe artış göstermektedir. Türkçe de gençler arasında sıkça duyulan bazı sözcükler için şunlar örnek verilebilir: Feyk atmak (aldatmak), Stalklamak (bir kişiyi sosyal medyada gizlice takip etmek), Son bükücü (bir işi çok iyi bir şekilde yapmak), Çorlamak (çalmak), Kanka (arkadaş), Favlamak (sosyal medyada favorilere eklemek), Git bi köşede utan! Beyin eror (geç algılama), Kapiş (anladın mı?), Feym olmak (ünlü olmak), Trollemek (şaka yapmak, kandırmak), Vurur yüze ifadesi birtanesi, Karşim (kardeşim), Herkesin hayatına kimse karışamaz! Big moruk (büyük dede), Adamın dibi (her açıdan beğenilen, güvenilir kişi), kankitellam (tatlı arkadaş) vb. yukarıdaki ifadeyi örneklendiren çok sayıda kullanım gençler arasında yaygın bir şekilde kullanılmaktadır.

Dilbilimsel açıdan sözcükler *sözlüksel anlam (langue) ve metinsel anlam (parole)* şeklinde gruplandırılmaktadır. *Sözlüksel anlamdan* (langue) kastedilen dilsel göstergenin tek başına bir anlama sahip olmamasıdır. *Metinsel anlamda* (parole) ise bir metne bağlı olarak ortaya çıkan anlam söz konusudur. Örneğin Türkçedeki çıkmak sözcüğünü ele aldığımızda içeriden dışarıya doğru varmak, gitmek anlamına gelirken, bir metin içerisinde kullanıldığında kızı doktor çıktı cümlesinde olduğu gibi mezun olmak anlamında kullanıldığını görmekteyiz Matussek, yeni oluşan sözcüğün öncelikle metinsel anlama sahip olduğu, sözlükselleşme sürecinde yeni bir anlama sahip olduğunu vurgulamaktadır (Matussek, 1994:19). neolojizmlerin hızlı bir şekilde oluşup hayatımıza dahil olması onları ne süre ile yeni olarak kabul edeceğimiz sorusunu da beraberinde getirmektedir. Aşağıda bu soruya cevap verilmeye çalışılacaktır.

2.3.1. Neolojizmlerin Yeni Olma Ölçütü

Neolojizmlerin sözlükte yer almaması onun yeni sözcük olarak kabul edilmesinde yeterli bir ölçüt değildir. Oktuğ (2009), sözcüklerin *'yeni'* veya *'eski'* şeklinde kesin olarak ayrılamayacağını belirtir. Ayırıcı bir nitelik olarak ise *'kullanım sıklığı'*nın esas alınabileceğinden bahsetmektedir (Oktuğ, 2009: 129). Mattussek de bu görüşü destekleyici ifadelerde bulunmuştur. Ona göre yeni sözcüğün yenilik ölçütünün tespit edilebilmesi zor bir durumdur. Çünkü her yeni yapım neolojizm sözlüklerde bulunmayabilir veya bir ifadede bulunan kişinin her sözcüğü yeni bir yapım içermeyebilmektedir. Diğer bir durum ise neolojizm sözlüklerinin içeriğinin güncellenmemiş olmasıdır (Mattusek, 1994: 37). Neolojizmlerin daha iyi anlaşılabilmesi için hangi özelliklere sahip olduğunun bilinmesi gereklidir. Bu özelliklerin bilinmesi neolojizmlerin diğer sözcüklerden ayırt edilmesini kolaylaştıracaktır.

Neolojizmlerin başlıca özelliklerine değinmek gerekirse öncelikle neolojizm ve okasyonalizm farkına tekrar vurgu yapmak gerekir. Daha önce de belirtildiği gibi okasyonel sözcükler belirli bir bağlama bağlı olan sözcüklerdir buna karşın neolojizmler ise bağlama bağlı olmaksızın tek başlarına belirli bir anlama sahip olan sözcüklerdir.

Neolojizmlerin diğer özelliklerini ve kolayca nasıl ayırt edilebileceğini Teubert (1998) şu şekilde kategorilendirmiştir:

> *„1. Kişi ve yer adları neolojizm olarak değerlendirilmemektedir*
> *2. Her yeni sözcüğün belirli bir zaman diliminde (Teubert'e göre en az bir yıl) çeşitli metinlerde kullanılmak zorunda olması, o sözcüğün neolojizm olarak kabul edilebilmesi için bir koşuldur*
> *3. Yeni sözcük farklı metin türlerinde kullanılmak zorundadır*
> *4. Yazım ya da baskı hataları neolojizm olarak kabul edilmemektedir*
> *5. Sadece bazı okasyonalizmler dilin söz varlığına transfer olmaktadır*
> *6. Yeni bir sözcüğün neolojizm sözlüğüne girebilmesi için:*
> *a) şimdiye kadar hiç tek dilli genel bir sözlükte bulunmamış olması*

b) birçok kullanıcısı olması ve belli bir toplum tarafından kabul görmüş olması

c) bu kullanıcıların ölçünlü dilin kullanıcılar (ana dil kullanıcıları) olup terimsel uzmanlık dili gerektirecek kullanıcılar olmamasıdır

7. Teubert birçok anglisizm sözcükleri okasyonel sözcükler olarak değerlendirmektedir" (Teubert, 1998: 131-135). Çalışmanın devamında neolojizmlerin oluşum nedenleri üzerinde durulacaktır.

Yukarıda ele alınan maddelere atıf yapmak gerekirse ilk maddede de ifade edildiği gibi bir kişinin ismi ne ölçüde farklı ya da daha önce duyulmamış olursa olsun neolojizm kapsamında değerlendirilmez. Aynı durum yerleşim yerlerinin adları içinde geçerlidir.

İkinci madde için güncel bir örnek vermek mümkündür. Bilindiği üzere *Koronavirüs*[24] *Pandemisi (Alm. Corona virüs Pandemie)* sadece fiziksel ve ruhsal sağlımızda izler bırakmakla kalmadı, ayrılırken ardında silinmesi zor izler bıraktı. Bugüne kadar neredeyse böylesi büyüklükte dile etki eden bir konu yok denecek kadar azdır. Alman gazetesi *Tagesschau*'nun haberi bu görüşü destekleyecek niteliktedir:

„Von "Impfneid" bis "Zweitimpfling": Die Pandemie hat den deutschen Wortschatz auch dieses Jahr um etliche Neuschöpfungen erweitert. Sprachforscher fanden mehr als 2000 neue Begriffe, die im Zeichen von Corona stehen" (Tageschau-06.12.2021)[25]

"Aşı kıskançlığından" "ikinci doz aşıya": Pandemi, çok sayıda yeni yaratım sözcük ile bu yıl Almancanın kelime dağarcığını genişletti. Dilbilimciler Corona ile ilgili 2000'den fazla yeni terim buldu.

Teubert (1998) bir sözcüğün *neolojizm* sayılabilmesi için en az bir yıl süre ile çeşitli metinlerde yer almasının ön şart olduğunu ifade etmektedir. Yukarıda yer alan

[24] Koronavirüs ile ilgili terimlerin yazılışları ve kökeni hakkında detaylı bilgi için bkz. Eraslan, E. (2021). Korona, Korona Virüsü, Kovid-19, Pandemi, Virüs sözcüklerinin tanımı, kökeni ve yazımı. RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, (25), 231-249. DOI: 10.29000/rumelide.1036513.

[25] https://www.tagesschau.de/kultur/wortschatz-2021-pandemie-101.html. (Erişim Tarihi: 26.05. 2022).

haberden de anlaşılacağı üzere pandeminin dünyada ilk çıkış tarihi olan 31 Aralık 2019'dan itibaren henüz bir yıl bile geçmeden pandemi ile ilgili çok sayıda *neolojizmler* ortaya çıkmış ve her türlü metinde kullanılır hale gelmiştir. Bu durumu dilin gerektiği durumlarda son derece hızlı bir şekilde *adlandırma* ihtiyacına cevap vermesinin bir kanıtı şeklinde yorumlayabiliriz. Bu sözcüklerin sözlükleşme süreci de hızlı gerçekleşmiştir.

Almanca da *Korona Pandemisi* ile ilgili çok sayıda terim Duden.de ve owid.de gibi çok sayıda sözlükte kendilerine yer edinmişlerdir. Bu sözcüklere belli başlı örnekleri şöyle sıralayabiliriz: Coroner[26] (Koronalı), Coronakrise (Korona Krizi), *Corona-App (Hayat Eve Sığar Uygulaması),* Abstandsregeln (Sosyal Mesafe Kuralları), AHA-Formel (Temizlik-Mesafe-Hijyen Kuralları), Booster-Imfung (Hatırlatıcı Doz Aşı) vb. örnekler arttırılabilir.

Diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de pandeminin ortaya çıkışı ile birlikte pandemi ile ilgili çok sayıda sözcük hayatımıza dahil olmuştur. Hızlı bir şekilde toplumca benimsenmiş ve yaygın kullanımına başlanmış Türkçe kelime hazinesine dahil olmuşlardır. Yukarıdaki Almanca örneklerin çevirisi aynı zamanda Türkçede pandemi ile ortaya çıkan *neolojizmlere* örnek olduğu için tekrar burada yazılmayacaktır.

Diğer bir maddeye değinmek gerekirse baskıdan kaynaklı harf ve kelime hataları neolojizm olarak kabul edilmez.

Altıncı madde için genel bir şekilde yorumlanmak istenirse her yeni sözcük neolojizm sözlüğüne dahil olmamaktadır. Bir sözcüğün neolojizm sözlüğünde yer alabilmesi için yukarıda Teubert (1998)'in de ifade ettiği gibi yeni olarak adledilen sözcüğün, toplumca benimsenerek ölçünlü dil kullanıcısı olmayan kişiler tarafından daha açık ifade edilirse toplumdaki normal ana dil kullanıcıları tarafından sıklıkla kullanılması ve en az tek dilli genel bir sözlükte yer almamış olması gerekir.

[26] Burada verilen Almanca örnekler Türkçedeki kullanımlarına göre tez yazarı tarafından anlama uygun çevirisi yapılmıştır.

Son maddeye geldiğimizde ise Teubert (1998) *anglisizm sözcükleri* okasyonel sözcükler (anlık) olarak değerlendirmektedir. Okasyonel sözcükler popüler kültürle yakında ilişkilidirler. Bir anda popüler olan sözcük, yine bir anda ortadan kaybolabilmektedir. Birçok dilde olduğu gibi Almanca ve Türkçede de teknolojik sözcüklerin büyük çoğunluğu İngilizceden geçerek kendilerine yer etmiştir. Bahsedilen özellikler göz önüne alındığında *neolojizmlerin* ayırt edilmesi kolaylaşacaktır. Neolojizmler ile ilgili bilinmesi gereken diğer önemli bir konu da neolojizmlerin oluşum nedenleridir. Çalışmanın devamında neolojizmlerin oluşmasını sağlayan nedenler ele alınacaktır.

2.3.2. Neolojizmlerin Oluşum Nedenleri

Neolojizmlerin genel olarak oluşum nedenleri farklı kaynaklarda şu başlıklar altında incelenmektedir: *Yeni teknolojik ve bilimsel bulguların ortaya çıkması sebebiyle oluşan yeni sözcük ihtiyacı, Dilin ekonomik kullanımı çabası nedeni ile ortaya çıkan yeni sözcük ihtiyacı İnternet ve multimedyadaki gelişmeler kaynaklı ortaya çıkan yeni sözcük ihtiyacı, Siyasi ve uluslararası ilişkilerdeki yenilikler kaynaklı oluşan yeni sözcük ihtiyacı, Ekonomik gelişme ve yeniliklerden kaynaklı ortaya çıkan yeni sözcük ihtiyacı, Ortak dil, ulusal kimlik, kültür ve yabancı kökenli sözcüklerden arındırma amaçlı oluşan yeni sözcük ihtiyacı, Edebiyatta yazar kaynaklı oluşan yeni sözcük ihtiyacı, Gazetecilerin basında kullandıkları dilde oluşan yeni sözcük ihtiyacı* şeklinde başlıklar altında sıralanabilir. Bu başlıkları açıklamak gerekirse şu şekilde örneklendirilebilir: Yeni teknolojik ve bilimsel bulguların ortaya çıkması sebebiyle oluşan yeni sözcük ihtiyacı için *İHA, Metaverse ve Chatfish*[27] örneklerini verebiliriz. Dilin ekonomik kullanımı çabası nedeni ile ortaya çıkan yeni sözcük ihtiyacı için *SMO, NFC, ESN*[28] gibi günümüzde sıkça kullanımını görmeye başladığımız, bizim için yeni sayılan kısaltma örneklerini gösterebiliriz. İnternet ve

[27] İHA (insansız hava aracı), Metaverse (sanal evren), Chatfish (sanal ortamda gerçekte olmadığı gibi davranan kişi). Teknolojik ve Bilimsel ilerleme kaynaklı ortaya çıkan yeni sözcük ihtiyacı doğrultusunda ortaya çıkmış neolojizm örnekleri verilmiştir.

[28] SMO (sosyal medya optimizasyonu), NFC (yakın alan iletişimi), ESN (kurumsal sosyal ağ) Dilin ekonomik kullanımı çabası nedeni ile ortaya çıkan yeni sözcük ihtiyacı doğrultusunda ortaya çıkan neolojizm örnekleri verilmiştir.

multimedyadaki gelişmeler kaynaklı ortaya çıkan yeni sözcük ihtiyacı için ise *Post, Tweet, Likelamak*[29] . Siyasi ve uluslararası ilişkilerdeki yenilikler kaynaklı oluşan yeni sözcük ihtiyacı için *Kripto, Paralel yapı, Fettullahçı terör örgütü*[30] kelimelerini örnek verebiliriz. Ekonomik gelişme ve yeniliklerden kaynaklı ortaya çıkan yeni sözcük ihtiyacı için *Konsolidasyon, Resesyon, Mikrokredi*[31] sözcükleri örnek gösterilebilir. Ortak dil, ulusal kimlik, kültür ve yabancı kökenli sözcüklerden arındırma amaçlı oluşan yeni sözcük ihtiyacı kaynaklı ortaya çıkan yeni sözcüklere *Zoom meeting, Hidrofor, Adaptör* ve bunlar yerine kullanılan Türkçe karşılıkları örneğin *Zoom meeting* için *Görüntülü toplantı, Hidrofor* için *Subasar, Adaptör* için *Uyarlayıcı* sözcükleri örnek gösterilebilir. Edebiyatta yazar kaynaklı oluşan yeni sözcük ihtiyacı doğrultusunda ortaya çıkan yeni sözcükler için ise Buyrultulamak, Tuzlusuz, Doppeldenk[32] Gazetecilerin basında kullandıkları dilde oluşan yeni sözcük ihtiyacından kaynaklı ortaya çıkan yeni sözcükler için ise e-gazete, internet medyası, kariyer günleri vb. sözcükler örnek gösterilebilir. Teknoloji kaynaklı neolojizmler ve oluşum nedenleri çalışmadaki ana araştırma sorusunu oluşturduğu için bu bölümde teknolojik gelişmelere bağlı ortaya çıkan yeni sözcük ihtiyacına daha detaylı yer verilecektir.

Dijitalleşmenin son derece hızlı olduğu bu dönemde, her geçen gün yeni bir teknolojik gelişme hayatımıza hızlıca uyum sağlamaktadır. Ortaya çıkan teknolojik gelişmelere paralel olarak dilde, bu hızlı değişime ayak uydurmak durumundadır. Her yeni teknolojik ürün ya da gelişme dilde yeni bir sözcük olarak hayatımıza dahil

---

[29] Post (gönderi), Tweet (Twitter'da 280 karaktere kadar yapılan paylaşımlara verilen ad), Likelamak (ingilizcede beğenmek, hoşlanmak anlamına gelen kelimeye Türkçe ek getirilirek yine beğenmek anlamında kullanılan neolojizm). İnternet ve multimedyadaki gelişmeler kaynaklı ortaya çıkan yeni sözcük ihtiyacı doğrultusunda ortaya çıkan neolojizm örnkleri verilmiştir.

[30] Kripto (siyasal inancını gizleyen kimse), Paralel yapı (hükümetin yasal bir parçası olmayan organizasyonları tanımlayan bir ifade), Fettullahçı terör örgütü (Fettullah Gülen önderliğindeki yasa dışı yapılanma). Siyasi ve uluslararası ilişkilerdeki yenilikler kaynaklı oluşan yeni sözcük ihtiyacı doğrultusunda ortaya çıkan neolojizm örnekleri verilmiştir.

[31] Konsolidasyon (kısa vadeli borçlarda, uzun vadeli ödeme planı çevirme süreçleri), Resesyon (ekonomik durgunluk), Mikrokredi (ev hanımı olan ve kendi işini kurmak isteyen vatandaşlara sunulan nakit çözümleri) Ekonomik gelişme ve yeniliklerden kaynaklı ortaya çıkan yeni sözcük ihtiyacı doğrultusunda ortaya çıkan neolojizm örnekleri verilmiştir.

[32] Buyrultulamak ve tuzlusuz örneği için bkz. Tuğuz, Z. Çocuk Kitaplarında Neolojizm Örneği: Buyrultulamak. *Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi, 4*(2), 176-182. Doppeldenk (Tr. çift düşünme) Georg Orwel 1984 adlı kitabında kullandığı neolojizm örneği.

olmaktadır. Örneğin, *Metaverse* sözcüğü sıklıkla karşımıza çıkmaya başlamıştır. Bu sözcüğün Türkçe karşılığı olarak *kurgusal dünya* ya da *Artevren* sözcükleri ile çeşitli medya türlerinde karşımıza çıkmaktadır.[33]

Teknolojik sözcüklerin önemli bir bölümü internetin ortaya çıkışı ve yaygınlaşması sayesinde karşılaşmış bulunmaktayız. İnternetin ortaya çıkışı için Çakır (2006) kısaca şu bilgiyi vermektedir:

> "*İnternetin kökeni, 1962 yılında Amerikan Askeri Araştırma Projesi (ARPANET) ve Massachusetts Institute of Technology'nin tartışmaya açtığı "galaktik ağ" kavramıyla birlikte gündeme geldi. ARPANET çerçevesinde ilk bağlantı, 1969 yılında dört merkezle University of California at Los Angelas, Stanford Research Institute, University of Utah ve University of California at Santa Barbara arasında gerçekleştirildi" (Çakır, 2006: 75).*

Türkiye'ye baktığımızda ise internetin dünyaya kıyasla ülkemize 1993 yılında girmiş olduğunu görmekteyiz. 1993 yılında *ODTÜ'nün* öncülüğü ile kademeli bir artış göstererek, *TÜBİTAK'ın ULAKNET http://www.ulakbim.gov.tr* projesi ile ülke çapındaki üniversiteler internete sahip olmuştur (Acun, 2000: 10). İnternetin sürekli gelişmesi ile internet dili diye tabir edilen çok sayıda yeni sözcük ortaya çıkmıştır ve internetin gelişmesinin belirli bir sınırının olmaması nedeni ile de bu sözcüklere sürekli yenileri eklenmektedir. Bu durum dilde *adlandırma (Alm. Nominilasierung)* konusunu ön plana çıkarmaktadır. Buran (2012), *adlandırma* ihtiyacını şu şekilde ele almaktadır: "İnsan, yaratılışı gereği, karşılaştığı nesne, kavram ve durumları adlandırarak onlara hâkim olma isteğinde olan bir varlıktır. Adlandırma, aynı zamanda bir anlamlandırmadır" (Buran, 2012: 269). İnsan doğası bilinmeyi belirlemeye, açıklık getirmeye, anlaşılmayan şeyleri anlamlandırmaya programlıdır. Yeni durumları kendi algı süzgecinden geçirerek ona bir anlam bulmaya, bir ad vermeye çalışır. Böylece yeni durumların adlandırılması ile yeni sözcükler oluşarak diller zenginleşebilmiştir.

Neolojizmler biçim boyutuna, anlamsal boyuta ya da biçimsel – anlamsal boyuta sahip olabilirler. Emecan (1998) neolojizmleri: "Motivasyon, dilbilimsel

[33] https://hürriyet.com.tr. (Erişim: 12.03.2022).

tiplendirme ve söz varlığını oluşturan ögeler" açılarından incelemektedir (1998: 41). Motivasyon söz konusu olduğunda iki açıdan ele alınabilirler. Bunlardan birincisi *adlandırıcı yeni öğe* dir ve yeni durumlardan kaynaklı yeni sözcük gereksinimi ile meydana gelmektedirler. Bilgisayar örneği bu durumu açıklamak için kullanılabilir. İlk ortaya çıktığında tek bir tipe sahip olan bilgisayar gelişen teknoloji ile birlikte çeşitli türlere sahip olmuştur. Günümüzde *masaüstü bilgisayarı, dizüstü bilgisayarı, oyun bilgisayarı, tablet bilgisayarlar, ana bilgisayar (sunucu)* türleri olan bilgisayarlar kullanımlarına göre adlandırılmışlardır. Bu çalışmada teknoloji kökenli neolojizmler inceleneceği için daha çok *adlandrıcı* boyutu ile ele alınacaktır. İkincisi *deyimsel yeni öğeler* dir ve ifadeyi güçlendirmek maksadı ile kullanım alanı bulurlar. Örnek vermek gerekirse internet ortamında sanal olarak dolaşmayı ifade etmek için *internette gezinmek*, bilgisayara bir veriyi kaydetmek için *bilgisayara atmak*, internette engellemek anlamında kullanılan *bloke koymak,* sosyal medyada çok fazla beğeni yapmak anlamında *beğeniye çökmek* gibi ifadeleri gerçek anlamlarından uzaklaşarak kullanılan deyimsel yeni öğelerdir.

İnternetin yaygınlaşması ile internet ve bilgisayar donanımları ile ilgili çok sayıda teknik terimlerin adlandırma ihtiyacı *kısaltma (Alm. Abkürzung)* sözcükler ile hem yazı hem de konuşma dilinde kısa sürede karşılanmış ve karşılanmaya devam edilmektedir Schipppan (1984) *kısaltmalar* için sözcük yapımının ana türlerinden birisidir ifadesine yer vermektedir (Schippan, 1984: 115). Lohde *kısaltmaların (Alm. Abkürzungen)* 1945 yılından itibaren sıklıkla kullanım alanı bulduğundan bahsetmektedir. *Kısaltmalar* günümüzde de yaygın şekilde bilim, ekonomi, teknoloji ve haberleşme vb. alanlarda karşımıza çıkmaktadır (Lohde, 2006: 54-55). Çok sayıdaki teknik terime ait *kısaltmalar* günlük hayatta kullanım rahatlığı sağlamaktadır. Örneğin, *E-Mail (İng. Electronic Mail, Tr. Elektronik posta), PC (İng. Personal Computer, Tr. Kişisel Bilgisayar), URL (İng. Uniform Resource Locator, Bir örnek Kaynak Konumlayıcı)* gibi örnekler çoğaltılabilir.

Kısaltmalar (Alm. Abkürzungen) yabancı dil öğretimi açısından da ayrı bir öneme sahiptirler. Almancanın yabancı dil olarak öğretiminden yola çıkarsak *kısaltmalar (Alm. Abkürzungen)* konusuna Almanca dilbilgisi kitaplarında sıklıkla

karşımıza çıkmaktadır. Almanca öğrenen kişiler *kısaltmalar* ile gerek görsel materyallerde gerekse çeşitli metinlerde karşılaşmaktadır. Bu metinlerde kullanılan kısaltmaların açılımlarının bilinmesi, metinlerin anlaşırlığını artırararak yeni kelime öğrenme süreçlerini destekleyecektir.

İletişimdeki teknolojik ilerlemelerde de dilin ekonomik kullanımı kaynaklı kısaltma yeni öğelere sıkça rastlamaktayız. Cep telefonlarının yaygın olarak kullanılması ile kısa sürede *SMS (İng. Short Message Service, Tr[34]. Kısa Mesaj Servisi)* kavramı hayatımıza ve dolasıyla da yabancı dil öğretimine de dahil olmuştur. İnternetin akıllı telefonlarda kullanımının başlaması ile de çok sayıda yazılı veya görsel olarak mesajlaşma imkânı sağlayan *MMS (İng. Multimedia Messaging Service, Tr. Mobil Çoklu Ortam Mesajlaşma Hizmeti)*, *DM (İng. Direct Message, Tr. Doğrudan mesaj)* vb. mesajlaşma servisleri ortaya çıkmıştır. Günlük hayatta iletişimi pratikleştiren ve aynı zamanda da hızlandıran bu uygulamalarda kullanılan dilde pratik bir hal almıştır. Gençler arasında popülerliğini koruyan bu mesaj dili de neolojizmlerin ortaya çıkma nedenleri arasında yer almaktadır.

Diğer birçok dilde olduğu gibi Almanca ve Türkçede de bu yeni internet diline rastlamaktayız. Akla (Alles klar, Tr. Tamam), Bb (Bis bald, Tr. (Yakında) görüşmek üzere!), Hdf (Halt die Fresse, Tr. Kapa çeneni!), Ka (Keine Ahnung, Tr. Hiçbir fikrim yok), Omg (Oh mein Gott!, Tr. Aman Tanrım!) vb. örneklerle Almancada karşılaşılmaktadır. Dil öğretimi açısından da değerlendirdiğimizde Türkçede de benzer kısaltmalara gün geçtikçe daha sık rastlamaktayız. Örneğin, slm (Selam), mrb (Merhaba), tamam (tmm), kib (Kendine iyi bak!), nbr? (Ne haber?), aeo (Allaha emanet ol!), s.a. (Selamün Aleyküm), a.s. (Aleyküm selam), bye (Güle güle), bgn (Bugün), yrn (Yarın), ltfn (Lütfen), tşk (Teşekkür ederim), tbr (Tebrikler!), ss (Seni seviyorum), grş (Görüşürüz), inş (İnşallah) gibi kısaltmalar günlük yaşama dahil olmuşlardır.

Teknolojik kökenli neolojizmlerin oluşumunda *ödünçlemeler*in *(Alm. Entlehnwörter, İng. Borrowwing)* önemli bir paya sahip olduğunu görmekteyiz.

[34] Kısaltmalar: Almanca – Alm., İngilizce – İng., Türkçe – Tr.

*Ödünçlemeler*den arınmış bir dil neredeyse yoktur. Goethe *ödünçlemeler* için "Bir dilin gücü yabancı olanı reddetmesi değil, onu yutmasıdır"[35] ifadesini kullanmaktadır. Ödünçleme yolu ile Türkçeye girmiş olan teknolojik sözcüklerin büyük bir çoğunluğunun İngilizceden dilimize geçmiş olduğunu görmekteyiz (İmer, 1991: 23). Dünyadaki bilim ve teknolojik ilerlemeler sayesinde hayatımıza dahil olan yeni öğeleri çoğu kez ödünç aldığımız dildeki şekliyle kullanmakta olsak da bu sözcüklere Türkçe adlandırmalar yapmaktayız bunlar *anlık (okasyonel)* olabildiği gibi zaman içerisinde oluşan *yeni öğelerde* olabilmektedir. Örnek vermek gerekirse Türkçede *WhatsApp, Blutooth, Twitter, Facebook, Instagram, TikTok, E-Mail, SMS* vb. birçok kelimeyi orijinal hali ile kullanıyorken bazı yeni sözcüklere adlandırma ihtiyacından dolayı Türkçe yeni isimler verilmiştir. *Uzaktan kumanda (İng. Remote control, Alm. Fernbedinung), Kablolu Televizyon (İng. Cabel television, Alm. Kabelfernsehen), Çanak Anten (İng. Dish antenna, Alm. die Satellitenschüssel), Uydu yayını (İng. Satellite broadcast, Alm. Satelliten-programm)* gibi sözcükler için yeniden adlandırılmaya gidilmiştir (İmer, 1991: 25). Her yeni durum için dilde oluşan adlandırma ihtiyacı da süreklilik gösterecektir. Zaten dilleri zenginleştiren sebeplerden bir tanesi de bu değil midir? Yeni öğelerin ortaya çıkışı kadar nasıl oluştukları, hangi dilbilgisel yöntemlerle meydana geldiği konusu da ayrı bir öneme sahiptir. Çalışmanın devamında Sözlük Bilimi ve neolojizmlerin sözlükleşme sürecine kısaca değinildikten sonra neolojizmlerin oluşum yöntemleri detaylı olarak incelenilecektir.

2.3.3. Sözlük Bilimi (Alm. Lexikologie)

Genç bir disiplin olan Sözlük bilimi ile ilgili gerek tanımı gerekse yazılışı konusunda çeşitli görüşler bulunmaktadır. Aksan (1998) bu genç bilim dalını, dillerin kelime hazinelerini sözlük şeklinde ortaya çıkarmayı amaçlayarak, yöntemler ve ilkeler belirleyerek kullanım alanı meydana getiren bir dilbilim dalıdır (Aksan, 1998: 69) şeklinde tanımlarken, Yılmaz (2017) ise Sözlükbilimini sözlük varlığının tespit edilmesinde ve geliştirilmesinde yöntemler ortaya koyan bir dilbilimi dalı olarak açıklamaktadır (Yılmaz, 2017: 2). Berke Vardar (2002) Açıklamalı Dilbilim Terimleri

[35] https://gutezitate.com. (erişim: 13.02.2022).

Sözlüğü'nde "Sözlük yapımıyla ve bu etkinliğine ilişkin ilke, yöntem vb. ile uğraşan uygulamalı sözlükbilim dalı (sözlükçülük de denir)" şeklinde tanımlamaktadır (Vardar, 2002: 184).

Sözlükbilimi (lexicography), sözlüklerin meydana getirilmesinde çeşitli yöntem ve ilkelere başvurur. Bu ilke ve yöntemler genel başlıklar şeklinde özetlenmek istenirse şunları içermektedir: *Tanımlama, belgeleme, Alfabetik sıralama, İşlev, Etimolojik bilgi, örnek cümleler, Sözcük varyasyonları, Kullanıcı kolaylığı, Dildeki değişimi yansıtma, Derlemeci İşbirliği, Çeviriler ve Dil karşılaştırmaları*.

Tanımlama aşamasında sözcüklerin anlamları açıklandıktan sonra kelimenin ilgili bağlamlarına yer verilir. Belgeleme aşamasında ise sözcüklerin derlenmesi yapıldıktan sonra sözcükler analiz edilerek kayıt altına alınıp böylece belgelendirilmiş olurlar. Bir sonraki aşama ise Alfabetik sıralamadır. Bu aşamada sözcükler alfabetik şekilde sıralanarak okuyucuya kolaylık sağlanır. Etimolojik bilgi sözcüklerin kökenini ve tarihçesini öğrenmemizi sağlayan aşamadır. Bu aşamayı örnek cümle aşaması takip eder. Örnek cümleler ile sözcükler farklı bağlamları ile kullanılarak okuyucuya kullanım alanlarını gösterilmesine yardımcı olur. Hemen sonrasında ise sözcüklerin varyasyonları ele alınarak sözcüğün çekimlenmiş hali varsa eşanlamına yer verilir. Dil değişimini yansıtma aşamasında ise dilde yeni kullanıma giren kelimeler gösterilir. Sözlükler bu anlamda günceli yansıtma görevini üstlenmektedirler. Ayrıca kullanıcı kolaylığı sağlamaları da gerekmektedir. Derlemeci iş birliği ise bilim alanlarına özgü sözlüklerin alan uzmanları tarafından oluşturulmasıdır. Son aşama olarak dillerarası çeviri ve karşılaştırmalar yapılarak dilbilim ve çeviri alanlarına katkı sağlanmaktadır.[36]

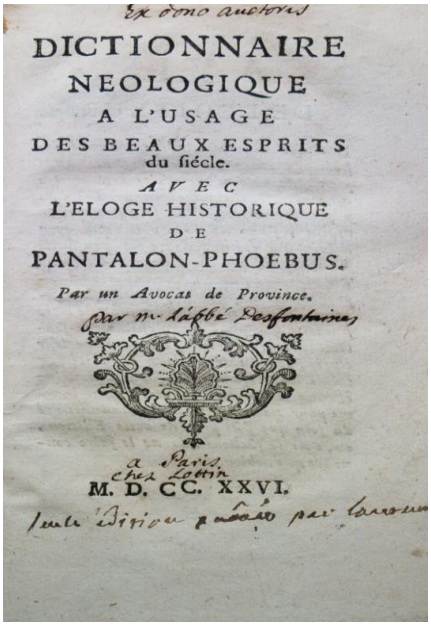
2.3.4. Neolojizmlerin Sözlükleşme Süreci

Dili sürekli besleyen çok sayıda kaynak bulunmaktadır. Siyasi, ekonomik ve toplumsal olaylar, hastalıklar, yeni buluşlar dilde kendilerine kısa sürede onları adlandıran yeni sözcüklere sahip olmuşlardır. Bu kaynaklar içerisinde aktif olarak yararlanılanlardan bir tanesi de internet kullanımıdır. İnternet sayesinde çok sayıda

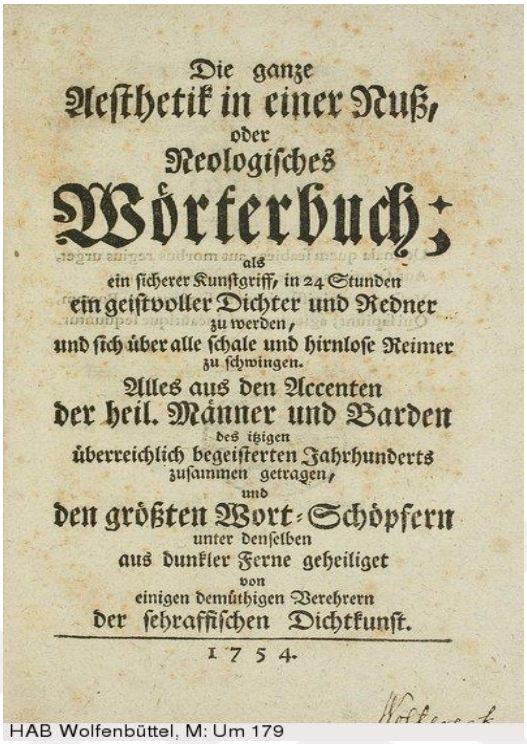
[36] www.tdkbelleten.gov.tr. Erişim tarihi: (17.10.2023)

yeni sözcük hayatın içine hızlıca dahil olabilmektedir. Eskiden yeni sözcüklerin ortaya çıkışı uzun bir zaman dilimine yayılmışken bu durum internet kullanımı ile çok daha kısa sürede gerçekleşmekte ve yayılma hızı da günden güne artmaktadır. Bu bağlamda giderek yaygınlaşan tür olarak neolojizm sözlükçülüğü önem kazanmaktadır. İnternet, sözlükbilimsel sürecin neredeyse tüm aşamalarında neolojizm sözlükbilimini geliştirmektedir. Ancak internet sadece bir veri kaynağı olarak değil, aynı zamanda bir yayın ortamı olarak da önem taşımaktadır. Bu anlamda basılı yayınların kimi zaman önüne geçebilmektedir (Meger, 2010: 104).

Yeni sözcükler kullanım alanlarının genişlemesiyle birlikte mevcut sözlükler içerine yeni bir tür olarak dahil olmuşlardır. Geçmişe dönük araştırma yapıldığında ise basılı *Neolojizm Sözlüğü* ilk kez neolojizm kavramının ilk olarak ortaya çıktığı yer olan Fransa'da 1726 yılında *Dictionnaire néologique e à l'usage des beaux du siècle* başlığı adı altında çıkmıştır (Kinne, 1996: 332). Almanya'da ise ilk basılı neolojizm sözlüğü *Die ganze Ästhetik in einer Nuss oder Neologisches Wörterbuch* başlığı adı altında bir neolojizm sözlüğü 1754 yılında Fransa'da basılmış olan sözlüğe alaycı ve eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşan bir sözlük olarak ortaya çıkmıştır (Kinne, 1996: 333).

DICTIONNAIRE
NEOLOGIQUE
A L'USAGE
DES BEAUX ESPRITS
du siécle.
AVEC
L'ELOGE HISTORIQUE
DE
PANTALON-PHOEBUS.
Par un Avocat de Province.
A Paris,
chez Lottin
M. D. CC. XXVI.

Şekil 2: ***Dictionnaire néologique [Neolojizm Sözlüğü]***

Die ganze
Aesthetik in einer Nuß,
oder
Neologisches
Wörterbuch;
als
ein sicherer Kunstgriff, in 24 Stunden
ein geistvoller Dichter und Redner
zu werden,
und sich über alle schale und hirnlose Reimer
zu schwingen.
Alles aus den Accenten
der heil. Männer und Barden
des itzigen
überreichlich begeisterten Jahrhunderts
zusammen getragen,
und
den größten Wort-Schöpfern
unter denselben
aus dunkler Ferne geheiliget
von
einigen demüthigen Verehrern
der sehraffischen Dichtkunst.
1754.
HAB Wolfenbüttel, M: Um 179

Şekil 3: ***Neologisches Wörterbuch [Neolojizm Sözlüğü]***

Ülkemizde ise *Türk Dil Kurumu* ilk kez 2011 yılında yayınlanan *Türkçe Sözlük*'ün birinci baskısında *neolojizmlere* ilk kez yer vermiştir. Neolojizmlerin ne kadar süre ile yeni oldukları henüz netlik kazanmamış bir konudur. Bu nedenle de Türkçe Sözlük'te yer almaları bu konudaki tartışmaları beraberinde getirmiştir. Bu nedenle TÜBİTAK destekli bir proje olan Türkiye *Türkçesi Çevrim İçi Haber Metinlerinde Yeni Sözlerin (neolojizm) Otomatik Çıkarımı Projesi*'nde *TDK Güncel Türkçe Sözlük*'te yer almayan 41.641 aday yeni öge belirlenerek Türkiye'de ilk kez elektronik bir neolojizm Sözlüğü oluşturulmuştur.[37]

[37] https://turkoloji.cu.edu.tr. Erişim tarihi: (25.10.2023).

Şekil 4: Türkiye Türkçesi çevrim içi haber metinlerinde yeni sözlerin (neolojizm) otomatik çıkarımı projesi

Bugün Almanya'da aktif olarak kullanılan *OWID, IDS-Mannheim* gibi online neolojizm sözlükleri mevcuttur. Yukarıdaki proje aslında bugün Türkiye için bu alandaki boşluğu dolduracak olan diğer çalışmalara da öncülük etmiş olacaktır.

Şekil 5: OWID- Online Neolojizm Sözlüğü

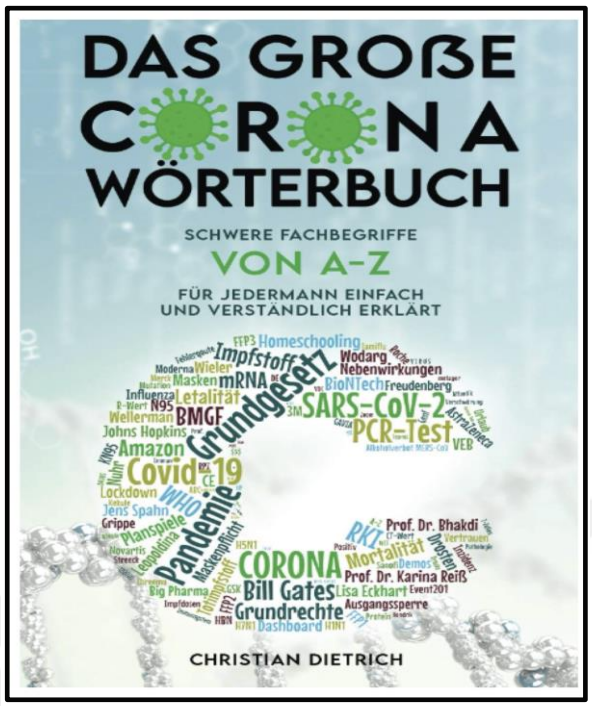

Şekil 6: IDS Mannheim – Online Neolojizm Sözlüğü

Dijitalleşmenin her yönüyle faydalarını gördüğümüz alanlardan bir diğeri de online sözlüklerdir. Özellikle *neolojizm sözlükleri* yeni sözcüklerin bir arada bulunmasına ve sözcüklerin tanımlarına kolayca ulaşılmasını sağlayarak dilin zenginleşmesine katkı sağlarlar. Özellikle teknolojik ve bilimsel alandaki hızlı gelişmelere adlandırma görevini üstlendikleri için günlük dildeki iletişimi kolaylaştırıcı bir yapıdadırlar. *Neolojizm sözlükleri* ayrıca kültürel ve sosyal değişimi yansıtan yeni sözcüklerin belgelenmesini sağlarlar. Bir diğer faydası da yazar ve konuşmacılar için günceli yansıtan sürekli aktif bir kaynak durumunda olmasıdır. Toplum ile ilgili pek çok konuda, sosyal eğilimlerin ve güncel trendlerin aşamalarının takip edilebileceği bir kılavuz rolünü de ayrıca üstlenmektedirler (Meger, 2010: 198-200).

Dijitalleşmenin yanı sıra dünya çapında yaşadığımız *Corona Pandemisi* ile ilgili pandemiyi yaşayan çoğu ülkenin dillerine Corona ile ilgili çok sayıda yeni sözcükler eklenmiştir. Almanya'da uzmanların yaptığı bir araştırmaya göre 250.000'den fazla sözcük ve yeni ifade oluşmuştur. Ortaya çıkan yeni sözcük sayısının fazla olması nedeniyle ayrı bir sözlük olarak yayınlanarak neolojizmlerin bile kendi içlerinde kategorileştirilebileceğinin bir göstergesi olmuştur. [38] (Bkz. Şekil 7,8,9).

[38] www.swr.de. Erişim tarihi: (26.10.2023).

Şekil 7: Das Große Corona Wörterbuch

Şekil 8: SWR Gazetesi, 23 Şubat 2023

Şekil 9: Mannheimer Morgen Gazetesi, 30 Mayıs 2020[39]

2.3.5. Neolojizmlerin Oluşum Yöntemleri

Aşağıdaki bölüm tüm çalışma için, özellikle de analiz bölümü için özel bir öneme sahiptir. Neolojizmler söz konusu olduğunda oluşum yöntemlerinden en önemli yöntemlerden birisi daha önce de bahsedildiği üzere *sözcük yapımı yöntemi (Alm. Wortbildung)* dir. (Bkz. 2.1.) Bu nedenle çalışmanın bu bölümünde öncelikle sözcük yapımı ve neolojizm arasındaki ilişki ele alınmıştır. Daha sonra çalışmanın analiz kısmı için önem taşıyan kelime oluşum yöntemlerinden bahsedilmiştir. Bu bölüm için son olarak ise Anglisizm (Alm. Anglizmen) konusu doğrudan sözcük yapımı konusu ile doğrudan alakalı olmasa da, çalışmanın inceleme alanını oluşturan teknolojik kökenli birçok neolojizm İngilizceden Almancaya geçtiği için bu konuyu ayrıca ele alınma gereğini ortaya çıkarmıştır.

[39] https://www.mannheimer-morgen.de. Erişim tarihi: (26.10.2023).

2.3.6. Sözcük Yapımı ve Neolojizm İlişkisi

Kelime dağarcığının sürekli olarak genişlemesinin Krieg, yeni göstergelere duyulan adlandırma ihtiyacından kaynaklandığını dile getirmektedir (Krieg, 2005: 47). Hem bireysel aynı zamanda da toplumsal alandaki iletişim ihtiyaçlarının sürekli bir şekilde değişmesi, dilin kelime hazinesini doğrudan etkilemektedir. Yeni adlandırmalar çeşitli yollarla meydana gelebilmektedirler. Bu hali hazırdaki bir kelime ile birleştirilerek oluşturulabileceği gibi tek başına yeni bir *sözcük* de *yaratımına (Alm. Wortschöpfung)* da başvurulmaktadır. Sıkça başvurulan diğer bir yöntem yabancı dilden ödünçleme yolu ile kelime alınması olsa da yeni sözcük oluşturmada en önemli yöntem *sözcük yapımı yöntemi (Alm. Wortbildung)* olarak bilinmektedir (Krieg, 2005: 47).

Yeni bir sözcük ancak gereksinimleri yeterli ölçüde karşılayabildiği, kişilerden bağımsızlaşmayı başardığı yani toplum tarafından sıklıkla kullanıldığı takdirde yeni olma özelliğini kazanmaktadır. Böylece ait oldukları dillerin kelime dağarcıklarını zenginleştirmeye hizmet ederler (Emecan, 1998: 23). Bu bağlamda gerek okasyonel (anlık) oluşumların, gerekse neolojizmlerin (yeni öğe) oluşumları incelendiğinde büyük oranda birleşik sözcüklerden oluştukları bilinmektedir.

2.3.7. Birleşik Sözcük ve Neolojizm (Alm. Kompositum und Neologismen)

Yeni öğeler çoğunlukla *birleşik sözcükler* şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Daha önce de bahsedildiği gibi *birleşik sözcük (Alm. Kompositum)* özellikle Almancada yeni sözcük oluşturmak için sıkça başvurulan bir yöntemdir. Birleşik sözcükler, iki veya daha fazla kelimenin bir araya gelmesi ile oluşmaktadırlar (Duden, 2007: 126). Başka bir ifade ile "İki veya daha fazla sayıdaki serbest morfemlerin ya da morfem dizilerinin meydana getirdiği, birleşik sözcük yapım yöntemidir. Yeni oluşan kelimedeki son sözcük, yeni kelimenin sözcük türünü ve çekimleme durumunu belirlemektedir (Bußmann, 1983: 360).

Türkçede olduğu gibi Almancada da farklı sözcük türleri ile birleşik sözcük oluşturmak aşağıdaki tabloda *birleşik sözcük (Alm. Kompositum)* şeklinde oluşmuş teknoloji kökenli sözcükler konunun somut olarak anlaşılabilmesi için örneklendirilmiştir.

Tablo 4: Almancada Birleşik Sözcük Oluşumu (Alm. Kompositum)

Beispiel	Wortartkombination	Segmente	Fugenlaut	Kompositum
1	Nomen + Nomen İsim + İsim	Küche+n+Maschiene	-n	Küchenmaschiene (Mutfak robotu)
2	Verb + Nomen Fiil +İsim	fahr + Zeug	-	Fahrzeug (Araç)
3	Nomen + Verb İsim +Fiil	Fern + sehen	-	Fernsehen (Televizyon)
4	Nomen + Adjektiv İsim + sıfat	Elektro + chemisch	-	Elektrochemisch (Elektrokimyasal)
5	Adjektiv + Nomen Sıfat + İsim	eil + Zug	-	Eilzug (Hızlı tren)

Birleşik sözcüklere (Alm. Komposita) ait diğer özellikleri Heringer (2014) şu şekilde sıralamaktadır:

a. "*Yeni oluşan birleşik sözcüğün, sözcük türü sağda yer alan sözcük tarafından belirlenmektedir*
b. *Birleşik sözcükler, birçok dilbilgisel özelliği taşımaktadırlar. Zaman, kip ve çoğul eklerini alarak çekimlenebilirler*
c. *Birleşik sözcükler ard arda dizilmiş sıralı birleşim yapılarıdır. Buradaki yapının dizgileri göstergelerdir (Alm. Signifikant): Zeitarbeit vs. Arbeitszeit, Milchkuch vs. Kuhmilch*
d. *Birleşik sözcüklerde solda yer alan biçimbirim genişleme imkanına sahiptir, solda yer alan biçimbirim ne ölçüde genişlerse o ölçüde alt biçimbirimlere ayrılabilir*
e. *Birleşimler birleşik şekilde yazılırlar: Eisenhandlung, himmelblau. Ölçüt genellikle vurgudadır: ein Sùpergau vs. süper Réise" (Heringer, 2014: 190).*

Yukarıdaki maddeleri genel olarak yorumlamak gerekirse, birleşik sözcüklerde sözcük türü sağ taraftaki sözcüğün türüne göre belirlenir. Almanca *Hochhaus (yüksek bina)* sözcüğünü ele alalım *hoch (sıfat)+Haus (isim) = Hochhaus* sözcüğü sağdaki sözcüğün isim olmasından dolayı oluşan yeni birleşik sözcüğün sözcük türü isimdir. Neolojizmlerin de birçoğu birleşik sözcükler şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Aynı kural neolojizmler içinde geçerlidir. *Superminister (süper bakan)* örneğini incelediğimizde *super (sıfat) + Minister (isim) = Superminister* sözcüğünde sağda yer alan sözcüğün sözcük türü isim olduğu için oluşan yeni sözcüğün sözcük türü de isimdir. Aynı durum teknoloji kökenli neolojizmlerde de görülmektedir. Örneğin *Eilzug* sözcüğünde *eil (sıfat) + Zug (isim) = Eilzug* sözcüğünde sağdaki sözcüğün türü isim olduğu için yeni oluşan *neolojizmin* sözcük türü de isimdir. Birleşik sözcükler diğer sözcüklerde olduğu gibi çekimlenebilirler. Örneğin *die Tischdecke (masa örtüsü)* birleşik sözcüğüne çoğul eki getirerek çekim yapmak mümkündür. *Die Tischdecke (masa örtüsü)* bu sözcüğü çoğul yapmak için (n) eki getirilerek çoğul yapmak mümkündür. Almancada sözcüğün son harfi -e ile bitiyorsa sözcüğe -n eki getirilerek çoğul yapılır. *Tischdecke +(n) = die Tischdecken (masa örtüleri)* örneği incelendiğinde açıklama anlaşılacaktır. Aynı durum birleşim yöntemi ile oluşmuş *neolojizmler* içinde geçerlidir. *Profi-Foto (profesyonel fotoğraf)* örneğini ele alalım *Foto* sözcüğü Almancaya yabancı dilden girdiği için -s eki getirilerek çoğul yapılabilmektedir. Die *Profi-Foto + (s) = Profi-Fotos (profesyonel fotoğraflar)* örnekten de anlaşıldığı üzere neolojizmler de normal birleşik sözcükler gibi çekimlenebilmektedir.

Yukarıdaki açıklamalarda da belirtiği gibi birleşimler (birleşik sözcükler) çeşitli dilbilgisel ve anlamsal özelliklere sahip şekilde meydana gelmektedirler. Bunlardan geleneksel yolla meydana gelmiş olan birleşik sözcükler olduğu gibi anlık (okasyonel) oluşmuş ve sözlüklere dahil olmayan çok sayıda birleşik sözcükler mevcuttur.

2.3.7.1. Birleştirme Takısı Bulunmayan (Kopulativkomposita) Birleşik Sözcükler

Alman dilinde *Belirtili Birleşik Sözcükler (Alm. Determinativkomposita)* kadar çok sık kullanıma sahip değillerdir. Sözcük bileşenleri düzenli bir şekilde sıralanmıştır. Sözcüğün anlamı tüm bileşenler tarafından belirlenir. Tamlanan ve tamlayan kısım kolayca ayırt edilemez. Birleşiklerin parçaları aynı sözcük türüne aittir (Eichinger, 2000:117). *Birleştirme Takısı Bulunmayan Birleşik Sözcüklere (Alm. Kopulativkomposita)* örnek olarak Schwarzrotgold (Alman bayrağının renkleri), süßsauer (mayhoş), nasskalt (soğuk ve yağışlı hava), Hosenrock (pantolon-etek), Strumpfhose (külotlu çorap) verilebilir. *Birleştirme takısı bulunmayan* bu yol ile oluşmuş birleşik sözcüklerde *ilgi birleşiminden (Alm. Possesivekomposita)* farklı olarak her iki birleşende eşit derecededir. Bu farkı Donalies (2007) istisnai durumlar var olsa da birleştirme takısı bulunmayan birleşimlerdeki (Alm. Kopulativkomposita) öğelerin yer değiştirmesi mümkün iken, belirleyici birleşimlerde (Alm. Determinativkomposita) mümkün olmadığı şeklinde belirtir (Donalies, 2007: 62). Örneğin Sommerferien (yaz tatili) sözcüğünde Sommer (yaz) + Ferien (tatil) her iki öğe kendi anlamlarını koruyarak yeni bir birleşik sözcük oluşturmuşlardır.

2.3.7.2. Ön Eklemli (Präfixoid) Türünden Birleşik Sözcükler

Ön ekler *(Alm. Präfixoid)* kullanılarak da birleşik sözcükler oluşturulabilmektedir. Bu ön ekler kendi başına bir anlama sahip olabileceği gibi hiçbir anlam taşımayan ön ekler kullanılarak da birleşik sözcükler meydana gelebilmektedir. Tek başına bir anlam taşıyan örneğin, *Affen-, Höllen-, Bomben-, Mords-, Traum-, Riesen-, Sau-* vb. sözcükler kullanılarak oluşturulan birleşik sözcüklere sıklıkla Alman dilinde rastlanmaktadır (Naumann, 1986: 95). Yorgunluktan ölmek anlamına gelen Todmüde sözcüğünü bu oluşuma örnek olarak verebiliriz. Tod ve müde sözcüklerinin birleşmesi sayesinde todmüde sözcüğü oluşmuştur. Bu tür oluşumlar hem ön eklemli *(Alm. Präfixoid)* birleşme özelliği hem de birleşik isim türünde olma özelliği taşımaktadırlar. Bu yol ile oluşan neolojizmler de mevcuttur. Örneğin küreselleşmenin

tam tersini ifade eden yeni bir kavram olan Deglobaliesierung (Ulusallaştırma) sözcüğü ön eklemli türünden bir birleşik sözcüktür.

2.3.7.3. Son Eklemli (Suffixoid) Türünden Birleşik Sözcükler

Son ek olarak sözcüğe eklendiğinde sözcüğe yeni bir anlam kazandıran, tek başına bir anlam taşıyan son eklerle de birleşik sözcük oluşturmak mümkündür. Örnek olarak *-gleich, -echt, -aktiv, -leer, -sicher, -frei, -intensiv, -müde, -nah, -bereit, -voll, -fest, -fertig, -fremd, -nah, -reif, -schwach, -schwer, -stark, -eigen, -fähig, -weit, -wert* vb. sözcükler gösterilebilir (Fleischer ve Barz, 1992: 227). Bu tür oluşumlara Alman reklamlarında sıklıkla rastlanmaktadır. Persil jetzt auch parfumfrei (Persil artık parfümsüz) deterjan reklamında kullanılan parfumfrei (parfümsüz) sözcüğü son eklemli türünden birleşik sözcüklere örnek olarak verilebilir. Burada frei sözcüğü son ek olarak eklenerek yeni anlamda bir sözcük oluşturmuştur. Son eklemli olarak *neolojizmler* de oluşabilmektedir. Diventum (kaprisli) örneği bu yolla oluşan *neolojizmlere* örnek olarak gösterilebilir.

2.3.7.4. Belirleyici Birleşim (Determinativkomposita)

Sözcük yapımı (Alm. Wortbildung) kendi arasında birleşme özelliklerine göre *Determinativkompositum (Belirleyici Birleşim), Possesivekompositum (İlgi Birleşimi) ve Kopulativkompositum (Bağlayıcı Birleşim)* gibi türlere ayrılmaktadır. Bu birleşim türleri arasında en sık kullanım alanına sahip tür *Belirleyici Birleşim (Alm. Determinativkompositum)* dir. Eichinger (2000) *Belirleyici Birleşimi* şu şekilde açıklamaktadır: "İkinci öğe (Alm. Zweiteglied) birinci öğe tarafından belirlenmektedir. Belirleyici Birleşimler bir belirleyen *(Alm. Determinans oder Bestimmungswort)* ve bir de belirlenenden *(Alm. Determinans oder Basis, Grundwort)* oluşan yapılardır (Eichinger, 2000: 117). Bu tür birleşimlerde belirleyen ve belirlenenin yerini değiştirmek mümkün değildir. Örneğin *Filmmusik- (Film müziği) > Musikfilm (Müzik filmi)* birleşenlerin yeri değiştiğinde sözcüğün anlamı da değiştiği için bu tarz bir kullanım mümkün olmamaktadır (Lohde, 2006: 36).

Belirleyici Birleşimlerde (Alm. Determinativkomposita) sadece ikinci birleşen öğenin *(Alm. Zweitglied)* çekimlenme özelliği vardır ve vurgu ilk birleşende *(Alm. Erstglied)* yer alır. *Belirleyici Birleşimler (Alm. Determinativkomposita)* ilk harflerinin dışında küçük harfle yazılsalar da bazı istisnai kullanımlarda mevcuttur. Örneğin *BahnCard, InterRail* sözcüklerinde her iki birleşen öğenin büyük harfle yazıldığı görülmektedir. Bu tür birleşimlerde özellikle *Nomen (Ad) + Nomen (Ad) – Komposita (Birleşim)* söz konusu olduğunda önemli bir ölçüde serbestlik olduğu görülebilmektedir (Knipf-Komlósi, Rada v.d., 2006: 89).

Belirleyici Birleşimlerde (Alm. Determinativkomposita) ilk birleşenin isim olduğu *(Substantiv als Erstglied)* kullanımlar oldukça yaygındır. Bununla birlikte diğer sözcük türleri ile oluşturulan çok sayıda *Belirleyici Birleşimler (Determinativkomposita)* Alman dilinde yeni sözcük yapımı konusunda önem taşımaktadır (Komlósi, Rada v.d., 2006: 89).

Aşağıda yer alan *Belirleyici Birleşimler (Alm. Determinativkomposita)* yukarıda yer alan ifadeye örnek olarak gösterilebilir:

Pronomen (zamir) + Nomen (isim): Ich – du Beziehung (ben – sen ilişkisi)
Präposition (edat) + Nomen (isim): der Überfall (saldırı)
Adjektiv (sıfat) + Nomen (isim): der Rotkohl (kırmızı lahana)
Verb (fiil) + Nomen (isim): die Waschmaschine (çamaşır makinesi)
Verb (fiil) + Verb (fiil): stehenlassen (bulunduğu yerde bırakmak)
Adjektiv (sıfat) + Adjektiv (sıfat): grünblau (yeşil-mavi)

2.3.7.5. İlgi Birleşimi ile Oluşturulan Birleşik Sözcükler (Possessivkomposita)

Bu tür yapıyla oluşturulmuş birleşik sözcükler, *dış merkezli (Alm. exozentrisch)* olarak da adlandırılmaktadır. Örtülü özelliğe sahip bu tür oluşumda anlamı birleşimin tamlanan kısmından (temel sözcük) tahmin etmek mümkün değildir. Diğer bir ifade ile birleşimin her iki öğesi de tamlayandan meydana gelmekte ve tamlanan (temel sözcük) kendi anlamının dışına çıkarak mecazi bir anlama sahip

olmaktadır (Fleischer ve Barz, 1992: 125). Bu yolla oluşmuş birleşik sözcüklere şu örnekler verilebilir: *Löwenzahn (karahindiba), Trotzkopf (dik kafa), Hasenfuß (ödlek), Langfinger (hırsız).* Konunun daha iyi anlaşılması için *Langfinger* örneğini ele almak gerekirse aşağıda belirtilen bir oluşum şekline sahiptir: *Langfinger: lang (uzun) (tamlayan)+Finger (parmak) (tamlanan) = Langfinger (hırsız)*

Yukarıda gösterilen birleşimde tamlayan ve tamlanan kendi anlamlarının dışına çıkarak yeni anlamda bir birleşim oluşturmuştur. Langfinger (uzun parmak) birleşimi hırsızlık yapan kişiler için kullanılmaktadır. Naumann *Langfinger (uzun parmak), Trotzkopf (dik kafalı), Hasenfuß (ödlek), Löwenzahn (karahindiba)* gibi birleşimlerin bütün için parça ilişkisi taşımadığını ve bu tarz birleşimlerin artık birer kalıplaşmış ifade olduklarını belirtmektedir (Naumann, 2000: 45).

2.3.7.6. Özel İsimli Birleşik Sözcükler (Onymische Komposita)

Özel isimler kelime oluşum süreçlerinde önemli bir yere sahiptir. En az iki tane özel ismin bir araya gelmesi ile veya onlara gönderme yapan tamlamalar yolu ile oluşturulmaktadırlar (Fleischer ve Barz 1992: 131-132). Bazı durumlarda Tire işareti kullanılarak da meydana gelebilirler. Özellikle yer adları ve marka adlarında bu tür birleşik sözcüklere sıkça rastlanmaktadır.

Bu yöntemle oluşmuş yer adlarına ait örnekler şu şekildedir: Schleswig-Holstein, Baden-Baden, Neu-Bayreuth yine bu örneklere yer adı ve ırmak adlarının birleşimi olan birleşik sözcükler örnek olarak Frankfurt (Oder), Frankfurt (Main) dahil edilebilir.

Özel isimli birleşik sözcükler (Onymische Komposita) özel isimlerle meydana gelebildiği gibi cins *(Appellativ)* isimlerle de bir araya gelerek birleşik sözcük oluşturabilmektedir. Bu grubta yer alan birleşik sözcükler tire işaretli veya tire işareti olmadan da kullanılmaktadır. Birçok marka ismini bu yolla oluşmuş birleşik sözcük grubuna dahil etmek mümkündür: Mercedes-Benz, Steiff-Produkt, Swarovski-Kristall. Bu yolla oluşmuş teknolojik kökenli neolojizmlere de rastlamak mümkündür: *Wölbern-Vertragsdatenbank, Leica-Fotos, Tagesschau-App, RTL-Gruppe, N24-Chef.*

2.3.7.7. Özel İsimli Cins Birleşik Sözcükler (Deonymische Komposita)

Kısaca bir özel isim ve bir cins ismin birleşmesi ile meydana gelmiş birleşik sözcük türlerinden biridir şeklinde tanımlanmaktadır. Fleischer ve Barz (1992) oluşum şekillerini şu şekilde açıklamaktadır: Kişinin soy ismi ile ürünün özdeşleşmesi sonucu oluşan örneğin, Steiff-Produkt [Steiff marka ürünler], Senseo-Kaffeemaschinen [Senseo marka kahve makinaları], Leica-Fotos [Lecia foto], EU-Glühlampenverbots [klasik tarzdaki ampullerin kullanım yasağı] vb. örnekler verilebilir (Fleischer ve Barz, 1992: 134-135).Türkçede de bu oluşuma rastlanmaktadır: Fazıl Say Konseri vb. Marka sahibi ve ürünün özdeşleşmesi sonucu oluşan B.S.: *Jacobs-Kaffee,* Türkçedeki Abdullah Efendi Kahvesi bu oluşuma örnek olarak verilebilir. Bir aile ve o soydan gelenlerin özdeşleşmesi sonucu oluşan B.S.: *Somoza Dynastie (Somoza Hanedanı)*. Aynı oluşum Türkçede de söz konusudur. Osmanlı Hanedanı bu tür birleşime örnek olarak gösterilebilir. Bir kişinin soy ismi ile verilen ödülün özdeşleşmesi sonucu oluşan B.S.: *Lessingspreis* bundan başka *Ingeborg-Bachmann-Preis, Heinrich-Böll-Preis* da bu oluşuma örnek teşkil etmektedir. Türkçe için örnek vermek gerekirse Ömer Seyfettin Ödülü, Tanpınar Ödülleri, Cemal Süreyya Şiir Ödülleri vb. oluşumlar örnek verilebilir.Teknoloji kökenli neolojizmlerde de bu oluşum şekli gözlenmektedir: VW-Manager (Volkswagen-Manager), Telekom – Chef [Telekom Şefi], ZDF – Studio [ZDF – Stüdyosu] vb. örnek olarak verilebilir.

2.3.7.8. Tire İşaretli Birleşik Sözcükler (Komposita mit Bindestrich)

Almancada sözcükleri birleştirmek için çoğunlukla *Tire işareti* kullanılmaktadır. Okasyonel oluşumlar söz konusu olduğunda sıkça bu yöntemle meydana gelmiş birleşik sözcüklere rastlanmaktadır. Teknoloji kökenli neolojizmlerde de tire işaretli birleşik sözcük oluşumu yaygındır. Örnek vermek gerekirse CD-Single (tek yüzlü CD), T-Mobile (Alman Telefon Operatörü) vb. örnekler verilebilir.

Diğer kullanım alanlarına genel başlıklar altında değinmek gerekirse şu kullanım şekillerine de sıkça rastlanmaktadır: Tire işareti özel olarak vurgu yapılmak istendiğinde birleşimdeki ögelerin tek tek vurgulanmak istendiğinde kullanılır: *Top-Platzierung (en iyi sıralama), Ich-Sucht (egoizm), be-greifen (anlamak).* Tire işareti anlaşılması zor birleşimleri daha net hale getirir. Bu durum aynı zamanda yabancı dildeki isim ve sıfat birleşimleri için de geçerlidir: *sozial-kognitive Lerntheorie (Sosyal Bilişsel Öğrenme Kuramı), Home-Office (Evden çalışma).* Birleşik kelimeler; kelime grupları, tek heceli sözcükler, kısaltmalar veya rakamlar içeriyorsa bu tür kullanımlarda tire işareti kullanılır: Magen-Darm-Grippe (Sindirim Sistemi Enfeksiyonu), H-Milch (Pastörize Süt), Dipl.- Päd. (Diplom-Pädagoge-Uzman Pedagog), 100-Prozentig (yüzde yüz-%100).[40]

2.3.7.9. Kısaltmalar ve Kısa Sözcüklerle Oluşturulan Birleşik Sözcükler (Komposita mit Kurzwörter und Abkürzungen

Yeni sözcük yapımı (Alm. Wortbildung) denildiğinde her ne kadar ilk akla gelen konulardan olmasa da *Kısaltmalar (Alm. Kürzungen)* bir dilin zenginleşmesine önemli ölçüde katkı sağlarlar. Dilin ekonomik kullanımı zaman ve emek tasarrufu sağlar. Bu yönüyle kullanımları yaygındır (Balcı, 2013: 216). Teknolojinin hızlı ilerleyişi ile çok sayıdaki teknolojik sözcüklerin kısaltmasını günlük dilde sıkça kullanmaktayız. Almancada belirli kısaltma şekilleri *kaynaşma (Alm. Kontamination) kısaltma (Alm. Abkürzung), kısma ad (Alm. Akronyme, Initialwörter)* ile karşılaşılmaktadır. Donailes (2007) *kaynaşmayı (Alm. Kontamination)* aynı türdeki iki sözcüğün birbiri ile kaynaşması yoluyla oluştuğunu ifade etmektedir (Donalies, 2007: 66). Örnek vermek gerekirse ja+nein sözcüklerinin bir araya gelmesi ile jein sözcüğünün oluşumu örnek verilebilir. Ernst'e göre (2004) *kısaltma (Alm.Abkürzung)* birleşenlerin birisinin olmaması veya bazı hecelerinin eksik bırakılması ile meydana gelmektedir (Ernst, 2004: 120). Autobus sözcüğünün bileşenlerinden bir tanesinin eksiltilerek sadece Bus sözcüğünün kullanımı örnek olarak gösterilebilinir. Birleşik

[40] Bkz. https://www.textschoepfung.de/grammatikalische-alltagsfehler-der-bindestrich/. Erişim Tarihi: (30.08.2022).

sözcüklerin ilk harflerinin alınarak oluşturulan kısaltmalara da yaygın bir şekilde rastlanmaktadır.

Kısaltmalar ve kısa sözcükler ile oluşturulan birleşik sözcükler için, IBAN (İng. International Bank Account Number), MOBESE (Mobil Elektronik Sistem Entegrasyonu), HD (High Definition), *DECT* (İng. Digital Enhanced Cordless Telecommunication, Tr. Dijital Güçlendirilmiş Kablosuz Haberleşme), *1000-MW-Variante = 1000 Megawatt Variante* (Megavat varyant), WMA - Windows Media Audio (Dijital Medya Ses Dosyaları) vb. birçok örnek sıralanabilir.

2.3.7.10. Anlamı Kuvvetlendiren Birleşik Sözcük Seklindeki İkilemeler (Reduplikation)

İkileme (Alm. Reduplikation) basit bir ifade ile tanımlanmak istenirse, sözcüğün art arda tekrar etmesi ile oluşturulmaktadır. Donalies (2007: 68) *İkilemeler (Alm. Reduplikation)* için sözcük yapımında çok seyrek tercih edilen, *yineleme* olarak da (Lat. iteratio, yineleme) ifade edilen ikileme, (Lat. reduplicare; ikilemek, yinelemek) kelimelerin tekrar edilmesiyle meydana gelir (Donalies, 2007: 68). *İkilemelerin* genellikle anlamı kuvvetlendirmek için sıklıkla kullanıldığı sanılsa da aslında *ikilemelerin* anlamsal çok sayıda işlevlerinden bahsedilebilir. Anlamsal açıdan çeşitliliğe sahip olmalarının nedeni ise bazı *ikilemelerin* oluşum sürecinde kendi anlamlarını kaybedip yeni anlama sahip olmalarıdır.

İkilemeler (Alm. Reduplikation) anlık oluşabilmektedirler bu özellikleri sayesinde de Neolojizimlerin oluşumunu desteklemektedirler. Örneğin, Schiki Miki (Almancada yeni modayı takip eden kişi), tipp topp (Almancada her şeyin hazır olması durumunda kullanılan ikileme), Singsang (Almancada monoton bir şekilde şarkı söyleme anlamında kulanılan ikileme), Mischmasch (Almancada karmakarışık anlamında kullanılan ikileme). Türkçede de *ikilemeler* yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Zar zor, aşağı yukarı, akşam akşam, aslı astarı vb. çok sayıda Almanca ve Türkçe örnekler verilebilir. Tez konusu itibari ile çok sayıda dile hitap etmektedir. Diller yeni kelimelerle değişimlerini sürdürmektedirler. Neolojizm konusu

bu yönüyle dillerüstü bir özellik taşımakla birlikte çok sayıda alanda inceleme konusuna dahildir. Tezde teknolojik kökenli kelimeler incelense de neolojizmin sosyolinguistik boyutu da ele alınacaktır. Tezin okur kitlesinin ana dili Türkçe olduğu için Türkçe örneklere sıkça yer verilmiştir. Tezde kullanılan ana kaynakların Almanca olması, Almanya'daki literatürde konunun nasıl ele alındığının görülmesini sağlayacaktır. Teknoloji kökenli neolojizmler de benzer oluşum görülmektedir örnek olarak Tictak Ticktak Uhr [Saatin tik tak sesi] gösterilebilir.

2.3.7.11. [Ortak Birleşim] (Alm. Zusammenbildung)

Ortak Birleşimler[41] (Alm. Zusammenbildung) oluşumları itibari ile birleşim türlerinden farklılık göstermektedirler. Elsen (2011a) bu tür birleşik sözcüklerin en az üç öğenin yan yana gelmesi ile oluşan ve oluşumları bakımından ise sözcük yapım şeklinin belirsiz olduğunu birleşik sözcükler şeklinde ifade etmektedir (Elsen, 2011a:111). Bu ifadeyi netleştirmek gerekirse, bu yol ile oluşmuş birleşik sözcükler ne tam olarak türetme ne de tam olarak birleştirme yönteminin özelliklerini taşımamaktadır.

Elsen (2011) bu durumu *Frauenversteher (Tr. Bayanların özelliklerini hemcinslerine göre daha iyi analiz edebilen erkek)* örneği üzerinden açıklamaktadır. Bu sözcük *Frauen+Versteher* şeklinde birimlere bölünememektedir. Bunun nedeni ise *Versteher* şeklinde bir biçimbirim bulunmamaktadır; aynı şekilde sözlükte *frauenverstehen ş*eklinde bir kelime bulunmadığından türetme (Alm. Ableitung) de kabul edilmemektedir. Başka örnek vermek gerekirse Rechtshänder (Tr. Sağlak), Liebhaber (Tr. Sevgili), Pferdeflüsterer (Tr. At terbiyecisi) örnekleri verilebilir. Ortak birleşimlere (Alm. Zusammenbildung) reklam ve gazete dilinde bu tür sözcüklerin üretimine, günlük konuşma diline göre daha sık başvurulmaktadır. Bu yönüyle de neolojizm sayılmaktadırlar.

[41]Türkçede yukarıda yer alan dilbilimsel birimin ve diğer. bu tezde yer alan bazı dilbilimsel birimlerin tam olarak karşılığı bulunmadığı için bu konudaki doktora tezleri araştırılarak burada künyesi paylaşılan doktora tezinde yer alan çevirileri kullanılmıştır.
Bkz. Nacak, N. (2018). *Almancadaki ikili ad+ ad birleşimlerinde biçimbilimsel açıdan sözcük yapımı*. (Yayınlanmamış Doktora tezi). Atatürk Üniversitesi. Erzurum.

2.3.7.12. [Durumsal Birleşim] (Alm. Zusammenrückung)

Oluşumları itibari ile farklılık gösteren bir diğer birleşik sözcükler ise Durumsal [42]birleşimlerdir. *Durumsal birleşimler (Alm. Zusammenrückung)* konuşma esnasında anlık ortaya çıkarak oluşmaktadırlar (Pelz, 1990: 117). Bu tür birleşik sözcüklerin meydana gelmesinde sözdizimsel oluşumdan, sözcük oluşumuna geçme durumu mevcuttur (Altmann, 2011: 31). Geleneksel birleşik sözcük yapımın ikinci bileşen birleşik sözcüğün türünü belirlerken, durumsal birleşimlerde (Alm. Zusammenrückung) ikinci öğe birleşimin türünü etkilememektedir.

Elsen (2022) bu tür birleşimler için *Vergismeinnicht, Tunichtgut, Taugenichts* sözcüklerini örnek göstermektedir. *Taugenichts* sözcüğünü ele alırsak *isim+zamir* şeklinde birleşmişse de yeni oluşan sözcüğün sözcük türü isimdir. Bu durumda birleşimde X+Y=Z(X+Y) şeklinde bir oluşum meydana gelmektedir. İkinci öğe yeni sözcüğün sözcük türünü belirlememektedir. Bununla birlikte oluşan yeni sözcük, belirttiği nesneden de tümden uzak değildir, bu nedenle de bu tür birleşik sözcük oluşumları, *ilgi birleşiminin (Alm. Possessivkomposita)* niteliklerine de sahiptir. Fakat *durumsal birleşimler (Alm. Zusammenrückung)* ikinci birleşen, oluşan birleşimin türünü belirlemediği için bu yönüyle *ilgi birleşiminden (Alm. Possessivkomposita)* farklılık göstermektedir. *Vergismeinnicht, Tunichtgut* örnekleri incelendiğinde de *durumsal birleşimlerin (Alm. Zusammenrückung)* ikiden fazla öğeden oluştukları dikkat çekmektedir. Genel itibari ile emir kipi ile meydana gelmiş sözdizimsel oluşumlardır (Elsen, 2022: 22-23).

2.3.7.13. Türetme (Alm. Ableitung, Derivation)

Sözcük yapımı (Alm. Wortbildung) söz konusu olduğunda birleştirme yönteminden (Alm. Komposition) sonra en çok başvurulan yöntemlerden bir tanesi de *Türetme (Alm. Derivation)* yöntemidir. Türetme sadece Almancada değil Türkçede de yeni sözcük oluşturmada sıklıkla başvurulan bir yöntemdir. *Türetme (Alm. Derivation)*

[42] Bkz. Dipnot 38.

açık ve örtülü türetme (Alm. Explizit und Impilizit Derivation) şeklinde alt başlıklara ayrılmaktadır (Römer ve Matzke, 2003: 82).

Açık Türetme (Alm. Explizit Derivation) sözcüğün kök veya gövdesine ön ek (Alm. Präfixe), son ek (Alm. Suffixe) ya da son ve ön ekin kullanımı ile yeni sözcük oluşturulmasıdır (Elsen, 2011b: 79). *Açık Türetme (Alm. Explizit Derivation)* söz konusu olduğunda sözcük köküne, türetme ekleri *(ön ek (Präfix), son ek (Suffix)* yada hem *önek* hem de *son ek*) getirilerek yeni sözcük oluşturulur. Türetilen sözcükler sözcük türüne göre isim, sıfat ve fiil şeklindedir.

Özellikle *-ung,-ion , -ismus, -tum son ekleri (Suffixen)* okasyonel sözcük oluşumunda sıkça kullanılan ekler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu duruma örnek Tobleron markasının Tobleronismus[43]şeklinde kullanılması örnek verilebilir. De-Globalisierung (Yerel), abcremen (kremi silmek) okasyonel sözcükleri ise ön *ek (Präfix)* alarak türetilmiştir. *Kapalı birleşim (Alm. Impilizit Derivation)* ise sözcüğün kök veya gövdesine herhangi bir ek getirmeden, sözcüğün kökünde meydana gelen değişmedir. *Açık türetmeye (Alm. Explizit Derivation)* kelime türetme açısından daha az üretkendir. Örneğin, gießen (sulamak) →Guss, reiten (ata binmek) →Ritt, klingen (ses çıkarmak) →Klang sözcükleri incelendiğinde sözcük içerisinde meydana gelen içsel değişim görülmektedir (Lohde, 2006: 50-51).

2.3.7.14. Evrişim (Alm. Konversion)

Yeni sözcük oluşum yollarından bir diğeri Evrişim (Alm. Konversion) yöntemidir. Kısaca bu yöntem herhangi bir ek kullanılmadan sözcük türünde meydana gelen değişim olarak tanınlanabilir. Schöneck (2005: 111) ise *Evrişimi (Alm. Konversion)* sözcüğün kendi sahip olduğu sözcük türünün ek kullanılmadan değişmesidir şeklinde ifade etmektedir (Schöneck, 2005: 111). Berke Vardar (2002) ise *Evrişim* için "dilbilgisel anlambirimler aracılığıyla bir dilbilbilgisel ulamın bir

[43] Medya dilinde ünlü çikolata markası olan "Toblerone" çikolatasının dikkat çekiciliğini artırmak için ideolojik ya da sanatsal anlam hissi uyandırılarak "-ismus" son eki getirilerek, "Tobleronismus" yani tobleronizm (tobleronecilik) sözcüğü türetilmiştir. "-ismus" son eki politik, dinsel ideolojik, filozofik, edebi ve sanatsal bir eğilimi ya da bir davranışa, olaya, düşünceye, akıma, olan bağlılığı ifade etmektedir (Fleischer ve Barz,1992: 190).

başka ulama dönüşmesi" tanımlamasını yapmıştır (Vardar 2002: 97). Vardar (2002) *Evrişim* için *yapı* kelimesine -sal ekinin getirilmesi ile oluşmuş yapısal sözcüğünü örnek olarak vermektedir (Vardar, 2002: 97).

Almancadaki kullanımına örnek ise Alman içecek markası *Schwepps* reklamlarında schweppen sözcüğünü fiil haline getirerek Tu dir was Schweppt şeklinde kullanılarak bir neolojizm oluşturmuştur (Neumann, 2009: 107).

Türkçede yeni kelime türetme anlamında çoğunlukla kullanılmasa da medya dilinde bu tür kullanımlar yer almaktadır. Çamaşır yumuşatıcı markası Vernel reklamlarında da aynı kullanım söz konusudur. Vernel sözcüğünden *vernellemek* fiili oluşturularak reklamlarda Vernelleyin yumuşacık olsun, vernelleyin mis gibi koksun[44] şeklinde kullanılması Evrişim (Alm. Konversion) yöntemi ile oluşan neolojizmlere örnek oluşturmaktadır.

Çalışmanın bu bölümüne kadar *neolojizmler* kavramsal boyutu ile ele alındıktan sonra *neolojizmlerin* oluşum nedenlerine ve nasıl oluştukları konusuna yer verilmiştir.

Çalışmanın bu bölümünde ise 1950 yılından 2020 yılları arasında dünyada yaşanan teknolojik gelişmeler ve buna paralel olarak Almanya ve Türkiye örneğinde bu zaman diliminde gerçekleşen teknolojik icatların günlük dile nasıl yansıdığının tespiti için gazete ve dergi haberlerine örnek verilmiştir. Çalışma için belirlenen zaman dilimleri içerisinde ortaya çıkan teknolojik gelişmelerin bilinmesi, tezin araştırma bölümünde incelenilecek olan yerli ve yabancı basımlı Almanca ders kitaplarında döneme ait teknolojik gelişmelerin bu kitaplara yansıyıp yansımadığının tespit edilmesine olanak sağlayacaktır.

[44] https://www.vernel.com.tr/vernel-hakkinda-her-sey/tarihimiz.html. Erişim: 05.11.2022.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklemi, veri toplama araçları ve verilerin analiz edilmesi ile ilgili bilgiler alt başlıklar altında verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Yöntem ve Modeli

Araştırma, tarama modeli kapsamında betimsel bir araştırmadır. Çalışmada nicel araştırma desenleri içerisinde yer alan tarama kullanılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen varolan bir durumu varolduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırmalara uygun bir modeldir (Karasar, 2014).

Bulgular frekans ve yüzde dağılımı ile sunulmuş; bu yönüyle de çalışma nitel veri üzerinde nicel çözümleme içeren bir tasarıma sahiptir. Örnekleme ait birden fazla zaman noktasındaki veriler analiz edildiği için boylamsal türde bir araştırmadır (Neuman, 2007: 17). Karasar (2014) boylamsal yöntemi: *"Geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır"* şeklinde tanımlamaktadır. Büyüköztürk vd. ise boylamsal yöntem için şu açıklamayı yapmaktadır: *"Boylamsal tarama araştırmalarında araştırma değişkenlerinin zamana bağlı değişimlerini incelemek üzere farklı zamanlarda yinelenen ölçümler yapılmaktadır. Boylamsal tarama araştırmaları eğilimleri belirlemek, ortak özelliği olan bir grubu incelemek, ya da aynı kişilerin zamana bağlı değişimlerini, eğilimlerini araştırmak amacıyla yapılır"* (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2016). Çalışma bu yönüyle karma yönteme (mixed metod) dayanmaktadır. Yeni öğelerin (neolojizm) tespit edilmesinde ölçüt olarak çeşitli sözlüklerden yararlanılmıştır.[45] neolojizm konusunun aktarılmasında ise Hilke Elsen'in

[45] IDS (Institut der Deutschen Sprache: Alman Dil Enstitüsü)
http://www.owid.de/index.html
http://www.duden-suche.de
DWDS (das Digitale Wörterbuch der deutschen Sprache des 20. Jh.)
Wahrig Deutsches Wörterbuch
Bertelmanns Wörterbuch

Neologismen (*Formen und Funktionen neuer Wörter in verschiedenen Varietäten des Deutschen*) kitabı ölçüt olarak kabul edilmiştir. Yurtiçi literatürde neolojizm konusu ile ilgili yapılmış önemli bir çalışma olmasından dolayı yararlanılan bir diğer önemli kaynak ise Neşe Emecan tarafından 1998 yılında yayınlanan *1960'tan Günümüze Türkçe-Bir Sözlük Denemesi* kitabıdır.

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Çalışmanın evreni geçmişten günümüze teknolojiye yönelik neolojizm bağlamının oluşumudur. Çalışma iki kısımdan oluşmaktadır. Tezin ilk bölümüne ait örneklemi 1950-2020 yılları arasında yayınlanan bu yıllar içerisinden rastgele olarak seçilen, özellikle teknoloji alanındaki dünyada önemli gelişmelerin yer aldığı Alman ve Türk gazete manşetleri ve haber metinleri oluşturmaktadır. Alman ve Türk gazetelerinin taranması bu anlamda günün sosyolojik koşullarının dile yansımasını ve neolojizmin oluşum evrelerinin izlenebilir olmasına olanak sağlamıştır. Çalışmanın ikinci bölümünün örneklemini ise 1950-2020 yılları arasında yayınlanmış farklı dil öğretim yöntemlerine göre yazılmış ulusal ve uluslararası Almancanın yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki gazete metinleri içerisinden rastgele olarak seçilen teknoloji bağlamında neolojizmler oluşturmaktadır. Rastgele seçim yönteminin tercih edilmesinin sebebi araştırmaya dahil olacak araştırma nesnelerine herhangi bir pozitif yanlılığa sebebiyet vermeden temelde yansız bir örneklem oluşturulmak istenmesidir. Rastgele seçim daha detaylı açıklanmak istenirse şu şekilde açıklanabilir, rastgele örneklemede tüm birimler örneklendirilmek için eşit derecede şansa sahiptirler. Uygulama aşamasında tüm birimleri içeren bir liste oluşturulur ve bu oluşturulan listeden rastgele birimler seçimlenir. Örnekleme dahil olan evren çok büyük aynı zamanda karmaşık olmaması durumunda istatistiksel işlemler ağırlıksız olarak yapıldığından dolayı değerlendirmesi ve örneklemde oluşan hata rahatlıkla hesaplanabilir (Kılıç, 2013:45). Çalışmaya neolojizme aday olan sözcükler de dahil edilmiştir.

Verilerin toplanılmasında 1950-2020 yılları arasında yayınlanmış farklı dil öğretim yöntemlerine göre yazılmış ulusal ve uluslararası Almancanın yabancı dil

olarak öğretiminde kullanılan rastgele olarak seçilen ders kitaplarından yararlanılmıştır. Çalışmanın araştırma sorularından ilki *1950-2020 yılları arasında teknoloji bağlamında neolojizmlerin oluşum evreleri nasıl gerçekleşmiştir?* sorusudur. Bu soruya yanıt bulabilmek için 1950-2020 yılları arasında teknoloji alanındaki dünyada önemli gelişmelerin tespit edilebilmesi için Alman ve Türk gazete manşetleri taranarak günün sosyolojik koşullarının dile yansıması ve tüm bunların neolojizmin oluşum evrelerinin tespit edilebilmesi için 10'ar yıllık aralıklar ile boylamsal yöntem kullanılarak teknoloji bağlamında oluşmuş neolojizmler incelenerek araştırma konusu için derlenmiştir.

Tespit edilen neolojizmler ise toplumsal sözcükbilim açısından değerlendirilmiştir. Alman ve Türk gazetelerinin taranması bu anlamda günün sosyolojik koşullarının dile yansımasını ve neolojizmin oluşum evrelerinin izlenebilir olmasına olanak sağlamıştır.

Çalışmanın analiz bölümünde ulusal basımlı ve Uluslararası basımlı Almanca ders kitapları şeklinde gruplama yapılmıştır. Ayrıca 1950-2020 yılları arasındaki Alman ve Türk gazete ver dergilerinden elde edilen teknoloji kökenli neolojizmlerde örneklendirilmiştir. Neolojizmlerin tespitinde öncelikle Teubert'in neolojizm sözcüklerinin tespit edilmesinde kullanılan yedi kriteri (2.31. de ifade edildiği gibi) sağlayıp sağlamadığı belirlendikten sonra araştırma için kullanılan Almanca ders kitapları 1950-2020 yılları arasından rastgele olarak seçilerek 10'ar yıllık periyotlar halinde boylamsal yöntem ile incelenmiş ve tespit edilen neolojizmler dizinlenmiştir. Araştırma için verilerin elde edildiği gazeteler ve Almanca ulusal ve uluslararası ders kitapları çalışmanın ekler bölümünde listelenmiştir. Tespit edilen teknoloji bağlamındaki neolojizmler sadece sözcük yapımı (Wortbildung) çerçevesinde dilbilimsel olarak analiz edilmiştir.

Teknoloji kökenli neolojizmler cümle içerisindeki bağlamı esas alınarak analiz edilmiştir. Neolojizmlerin tespitinde ödünçleme (Entlehnung), Retronim (Retronym), Okasyonalizm (Okkasionalismen) sözcükler de dahil edilmiştir. Kısaltmalar (Abkürzung) çalışmaya dahil edilmiştir. Türk Dil Kurumu'nun sözlüğünde neolojizm ile yeni öğe eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Bu sebeple

çalışmada da neolojizm ve Yeni Öğe sözcükleri eş anlamlı olarak yer almıştır. Almanca öğretiminde kullanılan ulusal ve uluslararası ders kitaplarından elde edilen verilerden çalışmanın ekler bölümünde bir Sözlük-Dizin oluşturulmuştur.

Sözlükbilimsel açıdan neolojizm konusuna yaklaşıldığı zaman ise bazı sınırlılıkların olduğu bilinmektedir. Örneğin bir sözcüğün ne kadar süre ile yeni olarak adlandırılacağı sorusunun cevabı henüz netlik kazanmamıştır. Teknolojik sözcüklerin genellikle yeni bir durumun karşılaması için ortaya çıkmış olması nedeniyle sözcük tespitinde uzun süredir kullanılan teknolojik sözcüklere de yer verilmiştir. Çalışmanın ekler bölümünde tespit edilen listelenmesinde alfabetik sıra ve sayfa numarası belirtilmeden sadece Türkçe karşılıkları amatörce belirtilerek bir Sözlük-Dizin oluşturularak Türkçe dil varlığına bir katkı sunulmuştur.

Elde edilen veriler listelenerek aşağıda verilen tablo yardımıyla analiz edilerek listelenmiştir. Analiz için oluşturulan tablo tez yazarı tarafından geliştirilmiştir. Çalışmada tespit edilen sözcükler online sözlüklerden (bkz. 1.7.) kontrol edilmiştir. Sözlükte yer almayan neolojizmler ve Okasyonalizmler de incelemeye dahil edilmiştir. Neolojizmler sadece sözcük yapımı (Wortbildung) çerçevesinde 10'ar yıllık periyotlar çerçevesinde dilbilimsel incelenecektir. Sözcük yapısına göre basit olan neolojizmlerde araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırma sorularından *1950-2020 yılları arasında teknoloji bağlamında neolojizmlerin yabancı dil olarak Almanca öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki sözcük oluşum şekilleri nasıldır?* Sorusunun cevaplandırabilmek için aşağıdaki çözümleme modeli her 10 yıllık periyot için ayrı ayrı kullanılarak neolojizmlerin oluşum şekilleri belirlenmiştir. Aşağıdaki tablodaki sözcükler tarafımdan rastgele olarak seçilerek teknoloji bağlamındaki neolojizmlerin oluşum şekillerine örnek olarak verilmiştir. Gerek yabancı basımlı gerekse ulusal basımlı Almanca ders kitaplarında tespit edilen sözcük yapısına göre basit yapıda oluşmuş teknoloji kökenli neolojizmlerde incelemeye dahil edilerek tablolarda belirtilmiştir. Ayrıca tespit edilen sözcükler arasından tekrar edilen sözcükler tekrar tabloya dahil edilmemiş ve kitapta geçtiği şekliyle çoğul ise çoğul tekil ise tekil olarak, artikelleri kullanılmadan incelemeye dahil edilmiştir. Rastgele olarak seçilen kitaplar ekler kısmında listelenmiştir.

Almanca ders kitaplarından tespit edilen neolojizmlerin oluşum şekilleri tabloda şu şekilde numaralandırılarak belirtilmiştir:

Tablo 5: Almanca Teknoloji Kökenli Neolojizmlerin Oluşum Şekilleri ve Numaralandırılması46

Numarası	**Neolojizm Oluşum Şekli**
1	Birleşik Sözcük
2	Araya Kaynaştırma Harfi Almış Birleşik Sözcük
3	Basit Sözcük
4	Yabancı Unsurlu Birleşik Sözcük
5	Tire İşaretli Birleşik Sözcük
6	Özel İsim Kısaltmalı Birleşik Sözcük
7	Zincirleme Birleşik Sözcük
8	Özel isim Kısaltmalı Tire İşaretli Birleşik Sözcük
9	Anglisizm
10	Son Ekle Türetilen Sözcük
11	Ön Ekle Türetilen Sözcük
12	Yabancı Unsurlu Tire İşaretli Birleşik Sözcük
13	Kısaltmalı Tire İşaretli Birleşik Sözcük
14	Özel İsimli Tire İşaretli Birleşik Sözcükler
15	Açık Türetme
16	Örtük Türetme

Türkçe gazete ve dergilerden tespit edilen neolojizmlerin oluşum şekilleri ise tabloda şu şekilde numaralandırılarak belirtilmiştir:

Tablo 6: Türkçe Teknoloji Kökenli Neolojizmlerin Oluşumu ve Numaralandırılması

Numarası	Neolojizm Oluşum Şekli
1	Belirtili isim Tamlaması Şeklinde Oluşmuş Birleşik Sözcük
2	Belirtisiz İsim Tamlaması Şeklinde Oluşmuş Birleşik Sözcük
3	Basit Sözcük
4	Takısız İsim Tamlaması Şeklinde Oluşmuş Birleşik Sözcük
5	Zincirleme İsim Tamlaması Şeklinde Oluşmuş Birleşik Sözcük
6	Sıfat Tamlaması Şeklinde Oluşmuş Birleşik Sözcük
7	Türemiş Sözcük

[46] Neolojizmler, Wortbildung (sözcük yapımı) çerçevesine dayalı olarak Elsen (2004), Duden (2007) ve Römer & Matzke (2003) temel alınarak 16 kategoride sınıflandırılmıştır. Bu kategoriler araştırmacı tarafından geliştirilen bir kodlama formuna işlenmiştir. Her bir sözcük, biçimbilimsel yapı, köken, yapım yolu ve kullanım bağlamı açısından değerlendirilmiştir.

Aşağıdaki çözümleme modelleri kullanılarak 1950 – 1960 yılları arasındaki ulusal ve uluslararası basımlı Almanca ders kitaplarından teknoloji kökenli neolojizmler tespit edilecektir. Tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler güncel dili yansıtması bakımından ulusal ve uluslararası Almanca ders kitapları karşılaştırılacaktır. Tezin son bölümünde ise tespit edilen bu sözcüklerden teknoloji kökenli neolojizmlerin bağlamsal sözlük-dizini oluşturulacaktır.

Tablo 7: Örnek Çözümleme Modeli1

N	Sözcük birleşimi	Kelime türü	Sözcük yapım türü	Neolojizm Oluşum Yöntemi	Neolojizm
1	Luft+waffe	isim+isim	Birleşik sözcük	1[47]	Luftwaffe
2	Straße+n+bahn	isim+kaynaşma+isim	Birleşik Sözcük	2[48]	Strassenbahn
3	Kino	isim	Birleşik Sözcük	3[49]	Kino
4	Explosivstoff	isim+isim	Birleşik Sözcük	4[50]	Explosivstoff
5	Konto-Nummer	isim+isim	Birleşik Sözcük	5[51]	Konto-Nummer

Teknoloji bağlamında oluşan neolojizmlerin oluşum şekilleri belirlendikten sonra çalışmanın diğer bir sorusu *1950-2020 yılları arasında Almanca eğitiminde kullanılan uluslararası ders kitaplarında yer alan teknoloji bağlamında neolojizmler ile ulusal ders kitaplarında yer alan teknoloji bağlamında neolojizmler arasında herhangi bir fark var mıdır?* Cevap bulabilmek için aşağıdaki çözümleme modeli uygulanarak soruya cevap aranmıştır. Bu çözümleme modeli her 10'ar yıllık periyotlar için ayrı ayrı uygulanmıştır.

[47] Yukarıda verilen örnek cümleler için bkz. Gürmen, B. (1954). *Almanca Ders Kitabı IV*. İstanbul: Maarif Basımevi.
[48] Neolojizm oluşum yöntemi: Birleşik Sözcük
[49] Neolojizm oluşum yöntemi: Araya kaynaştırma Harfi Almış Birleşik Sözcük

[50] Neolojizm oluşum yöntemi: Yabancı Unsurlu Birleşik Sözcük
[51] Neolojizm oluşum yöntemi: Tire İşaretli Birleşik Sözcük

Tablo 8: Örnek Çözümleme Modeli 2

Teknoloji Bağlamındaki Neolojizm Sözcükler	Toplam Sayı
1950-1960 yılı basımlı Almanca öğretiminde kullanılan *uluslararası* kitaplar	
1950-1960 yılı basımlı Almanca öğretiminde kullanılan *ulusal* kitaplar	

Neolojizmler hayatın canlı bir tanığı gibidirler. Toplumun güncel yaşantısını yansıtırlar. Yukarıdaki tablo yardımıyla Almanca öğretiminde kullanılan ders kitaplarının günceli takip edip etmedikleri ulusal ve uluslararası basımlı kitaplar ile yıllara göre olan değişimleri incelenmiştir. Böylece ulusal ve uluslararası kitapların arasında fark olup olmadığının tespiti için olanak sağlamıştır.

Araştırmanın son sorusu olan *Yeni Öğelerin (neolojizm) sözlükleşme süreci nasıldır?* Sorusuna yanıt verebilmek ve uygulanmasına basit bir örnek gösterebilmek için aşağıda verilen şekilde Almanca öğretiminde kullanılan rastgele olarak seçilen ulusal ve uluslararası 1950-2020 yılları arasından teknoloji bağlamında tespit edilen neolojizmler kitaplarda kullanıldığı bağlamlarıyla ile birlikte Türkçe karşılıkları amatörce tez yazarı tarafından Almanca – Türkçe çeşitli sözlüklerden yararlanılarak alan bazlı teknoloji bağlamında neolojizmlerden oluşmuş amatör iki dilli bir Bağlamlı Sözlük-Dizin elde edilmiştir. Tespit edilen Almanca teknoloji kaynaklı orijinal sözcükler koyu yazılmıştır. Söz konusu sözcüklerin listelenmesinde alfabetik sıra ve sayfa numarası belirtilmemiştir. Sözlük-Dizin oluşturmak ayrı bir disipliner çalışmayı gerektirmektedir. Tezin ana amacından uzaklaşmamak için aşağıda örneklendiği şekilde oluşturulmuştur.

Teknoloji Kökenli Neolojizmlerin Bağlamsal Sözlük-Dizini

1. **Sozial-Media:** Sosyal Medya

Um 14 Uhr startet der 6-wöchige Kurs: Internet- und **Sozial-Media**[52]

2. **PC:** Laptop

Um 15.30 Uhr beginnt der 10-wöchige Kurs: Bilder am **PC** arbeiten

3. **Spülmaschine:** Bulaşık makinesi-**Waschmaschine**: Çamaşır makinesi

Beladen Sie **Spül**- und **Waschmaschine** vollständig!

4. **Online-Anmeldung**: Online kayıt

Online-Anmeldung unter: webfuture_WB.at

5. **Fernsehfilm**: Televizyon filmi

Die blauen und die grauen Tage aus dem Jahr 1999 war einer ihrer letzten **Fernsehfilme**

Tespit edilen neolojizmler ve Türkçe karşılıkları verildikten sonra neolojizmlerin Almanca kitaplardaki haber metinlerinde kullanıldığı cümleler de verilmiştir. Bir sözcüğün bağlamı ile birlikte verilmesi sözcüğün gerçek anlamının belirlenmesine olanak sağlayacak ayrıca sözcüğün diğer anlamlar kazanarak değişim sürecine dikkat çekilmiş olacaktır. Bağlam verilerek oluşturulmuş çalışmalar bu yönde araştırma yapan ve dil öğrenen kişilerin bir sözcüğü anlam boyutuyla eş zamanlı ve art zamanlı olarak inceleme olanağı elde edecektir. Bağlamı temele alan çalışmalar, sözcük ve eklerin bağlam içindeki fonksiyonlarının fark edilmesine ve de bunların diğer yapılarla olan ilişkilerinin belirlenmesine, daha önce dikkat edilmeyen yapıların

[52] Yukarıda verilen örnek cümleler için bkz. Funk, H., Kuhn, C., Nielsen, L. & Winzer-Kiontke, B. (2015). *Studio [21]: Deutsch als Fremdsprache: das Deutschbuch B1*. Berlin: Cornelsen Schulverlage GmbH.

göz önüne getirilmesine yardımcı olacaktır. Yabancı dil öğretiminde kelimelerin bağlam dahilinde öğrenilmesi öğrenmenin kalıcılığını artırmaktadır (Cook, 2016: 27).

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

4.1. 1950-1960 Yılları Arasında Dünyada Yaşanan Teknolojik Gelişmeler

Bilim ve teknolojinin temeli ilk insanlığın var oluşu ile başladığı varsayılmaktadır. İlkçağdan günümüze kadar sürekli bir ilerleyiş göstermiştir. Bu bölümde çalışmanın temel sorusu olan Teknoloji kaynaklı neolojizmlerin 1950-2020 yılları arasında basılmış ulusal ve yabancı Almanca ders kitaplarına nasıl yansıdığının tespit edilebilmesi için bilim ve teknolojide dünyada ve Türkiye'de yaşanan gelişmeler, 1950 yılından başlanarak ele alınacaktır. 1950 yılı bu açıdan önemlidir çünkü İkinci Dünya Savaşı'nda özellikle askeri amaçlı geliştirilen birçok yeni teknolojik ürünün kullanılması ve bu sayede savaşın seyri teknolojiyi kullanan ülkeler için olumlu şekilde değiştirmiştir. Bu durum ABD gibi gelişmiş ülkelerin rekabet üstünlüklerini sürdürebilmeleri açısından bilim ve teknolojik ilerlemenin önemini vurgulamış, devletlerin uzun vadeli, ulusal teknoloji ve bilim politikaları oluşturmalarına neden olmuştur (Göker, 2004: 10). Savaş sonrası iki büyük gücün (ABD ve SSCB) arasındaki soğuk savaş ve üstünlük çabası birçok teknolojik yeniliğin ortaya çıkmasına öncülük etmiştir. Bu süre zarfında ekonomik, sosyal ve güvenlik alanlarında yaşanan ilerlemelere bağlı IMF, NATO, BM Sözleşmesi gibi kuruluş ve oluşumların ortaya çıktığı görülmektedir.

1950'li yıllara ait icatlardan bahsederken kronolojik sıradan ziyade bilimsel araştırmaların neticesinde ulaşılan ve dünyanın değişiminde önemli yere sahip olan teknolojik icatlara yer verilecektir. Savaş sonrası döneme bakıldığında savaş ve savunma teknolojilerine ağırlık verildiğini bu dönemin icatları incelendiğinde anlaşılmaktadır. Örneğin silahlar, jet uçaklar, yerden yönetilen roketler, balistik roketler, alarm ve hidrojen bombaları gibi buluşlardaki ilerlemeler bunu göstermektedir. 1950 yılında yaşanan teknolojik gelişmeler incelendiğinde bilgisayarın atası olarak kabul edilen ilk elektronik bilgisayarlara rastlanılmaktadır. Bu

bilgisayar 1946 yılında ABD'de J. Mauchly ve J. Eckert adlı kişiler tarafından askeri amaçlı balistik hesaplamalarda kullanılma amaçlı 30 ton ağırlığa ve 4 apartman dairesi büyüklüğe sahip olan ve içinde 17.500 elektronik tüp bulunan ENIAC (Electronic Numerical Integrator Analyzer and Computer) adlı ilk bilgisayarı tasarlamışlardır.[53]

İnsanlık tarihi açısından son derece önem taşıyan diğer bir teknolojik gelişmenin yaşandığı alan uzay teknolojilerinin bu yıllarda büyük gelişme kaydetmesidir. Bu anlamda SSCB ve ABD arasında yaşanan güç savaşının teknolojik birçok yeniliğin öncüsü olmuştur. Örneğin SSCB'nin 1957 yılında Sputnik 1 uzay aracının Ruslar tarafından dünya yörüngesine yerleştirilmesi ve sonrasında 16 Temmuz 1969'da Neil Armstrong Edwin Aldrin Jr. ve Michael Collins adlı üç astronotu taşıyan Apollo 11 tarihe geçecek ay yolculuğuna çıkmışlardır. Bu olaydan hemen üç gün sonra Armstrong aya ayak basan ilk insan olarak tarihe geçmiş böylelikle de Armstrong'un dediği gibi "Bir insan için küçük, fakat insanlık için büyük bir adım" olan uzay çağı başlamıştır. Uzay teknolojilerinde yaşanan gelişmelerin yanı sıra günlük hayatın birçok alanında yaşamı kolaylaştıran mikrodalga fırın, mikroçip, kredi kartı, sabit disk, video-teyp, renkli televizyon, karakutu (uçak), kalp pili, otomatik kapılar, barkod, vb. çok sayıda ürünün icadının 1950 -1960 yılları arasında gerçekleştiği görülmektedir. [54]

1960'lar incelendiğinde, yukarıda sayılan icatların yanısıra bugün hala günlük hayatımızı şekillendiren birçok icatın ortaya çıktığı yıllar olarak karşımıza çıkmaktadır. Yukarıda sıralanan örneklerin haricinde Led aydınlatma, kişisel bilgisayar, mause (bilgisayar faresi), tıraş makinası vb. icatlara rastlanmaktadır.

[53] https://sophosakademi.org/1950den-sonra-yasanan-buyuk-bilimsel-gelismeler/. Erişim tarihi (10.02.2023).
[54] https://www.webtekno.com. Erişim tarihi (14.02.2023).

4.1.2. 1950-1960 Yılları Arasında Almanya'da Yaşanan Teknolojik Gelişmelerin Toplumsal Dile ve Gazetelerdeki Haber Metinlerine Yansıması

Ekonomik gelişmişlik bakımından bugün 4. sırada yer alan Almanya'nın tarihi incelendiğinde, bilimsel faaliyetlerin çok eskilere dayandığı göze çarpmaktadır. Heidelberg, Leipzig, Tübingen, Freiburg gibi Avrupa'da köklü üniversiteler arasında yer alan çok sayıda üniversiteye sahip olması bu duruma olanak sağlamıştır şeklinde bir çıkarımda bulunmak yanlış sayılmayacaktır.[55]

Federal yapıya sahip olan Almanya bilim, teknoloji ve ArGe çalışmalarını yasa gereği eyaletler arası birlik ve bütünlük içerisinde yürütme zorunluluğuna sahiptir. Özellikle bölgeler/eyaletler arası öneme haiz konularda iş birliği mecburidir. Yüzdelik oranlar yıllar arası farklılık ortaya koysada bilim, teknoloji ve ArGe alanındaki faaliyetlerin yaklaşık %56'sı Federal hükümet %44'ü ise Eyaletler tarafından fonlanmaktadır[56].

1950-1960 arasındaki Almanya'daki teknolojik gelişmelere bakıldığında birçok alanda hayatı kolaylaştıracak çok sayıda yeniliğin ortaya çıktığı görülmektedir. Çeşitli elektrikli ev aletleri sayesinde ev işlerindeki iş yükü azalmıştır. *Tost makinası, mikser, çamaşır makinası, elektrikli süpürge, kahve öğütücü, ekmek dilimleme makinası* gibi çok sayıda elektrikli ev aletleri 1950'lerden bugüne gelişerek ev işlerini daha konforlu hale getirmektedir. 1950 – 1960 yılları arasında icat edilmiş elektrikli ev aletleri halen *Deutsche Museum* (Alman Müzesi)'nde sergilenmektedir. Aşağıda bu dönemde icat edilmiş elektrikli ev aletlerine ait bazı görseller paylaşılmıştır.

[55] https://inovasyon.org. Erişim tarihi (25.02.2023).

[56] https://tr.linkedin.com/pulse/bilim-teknoloji-politikası. Erişim tarihi (25.02.2023).

Mix- und Pürierstab von ESGE, ESGE, Füssen, 1959, Aus der Sammlung von: Deutsches Museum

Şekil 10: Mikser. 1959 Alman Müzesi Koleksiyonu

Staubsauger Miele Modell A, Miele, Bielefeld, 1953/1957, Aus der Sammlung von: Deutsches Museum

Şekil 11: Miele Elektrikli Süpürge 1953, Alman Müzesi Koleksiyonu

Waschmaschine mit Mangel Miele 155/1, Miele, Bielefeld, 1955, Aus der Sammlung von: Deutsches Museum

Şekil 12: Miele Çamaşır makinası, 1955, Alman Müzesi Koleksiyonu

Almanya'da 1960'lı yıllar denildiğinde önemli bir diğer icat *Lazerin* icad edilmesidir. Her ne kadar Albert Einstein tarafından 1916 yılında *Lazer Işının* olabilirliği ön görülse de 16 mayıs 1960 yılında Amerikalı fizikçi Theodore Maiman tarafından keşfedilmiştir[57] Bunun yanı sıra Almanya'da medyanın başlangıcı olarak 1960'lar kabul edilebilir. Özellikle *cep radyosunun* icadı ve *renkli televizyonların* yaygınlaşması ZDF kanalının günlük yayınlara başlaması ile kitle iletişim araçları toplumda hızlıca yerlerini almıştır.[58]

Fernseh-Kombination Terzola II, Telefunken GmbH, Hannover, 1954, Aus der Sammlung von: Deutsches Museum

Şekil 13: Telefunken Televizyon ve Radyo ünitesi, 1954, Alman Müzesi Koleksiyonu

[57] https://www.franzis.de. Erişim tarihi (01.03.2023)
[58] https://artsandculture.google.com. Erişim tarihi (01.03.2023)

Motorizasyon konusunda da Almanya'nın dünyadaki öncülerin arasında yer almasının temelleri bu yıllarda atılmıştır. İki tekerlikli taşıtların icadı, dört tekerlikli taşıtların ortaya çıkışı için öncü olmuştur. Dürkopp, Zündapp, Heinkel gibi firmalar 1950 yıllında İtalyan tasarımını temel alan *motorsikletler* üretti. Bu modeller genellikle 60 -90 km arası bir hıza sahiptiler.

NSU Quickly L, NSU Motorenwerke AG, Neckarsulm, 1957, Aus der Sammlung von: Deutsches Museum

Şekil 14: NSU Quickly Motorsiklet, 1957, Alman Müzesi Koleksiyonu

1950'lerin ortalarında karayollarının genişlemesi ile bugünkü arabaların prototipini oluşturdu. Bu prototipler bile insanların hayatlarında büyük oranda konfor yarattı. Volkswagen ve BMW gibi öncü firmalar üretimlerini arttırmaya başladılar. Motorizasyon konusundaki bu gelişmeler de fabrikalardaki makinalaşmanın öncüsü oldu.

Heinkel Kabinenroller 154, Ernst Heinkel Motorenbau GmbH, Speyer, 1957, Aus der Sammlung von: Deutsches Museum

Şekil 15: Heinkel Kabinli Scooter, 1954, Alman Müzesi Koleksiyonu

Tüm bu gelişmelerin ard planına bakıldığında ise Almanya'nın I. ve II. Dünya Savaşı'ndan sonra yürütmüş olduğu güçlü ekonomi politikası ve sanayileşmeye ve teknolojiye verdiği önem yer almaktadır. Özellikle 1950 ve 1960'lı yıllar arası "ekonomik mucize" (Wirtschaftswunder) dönemi olarak adlandırılmaktadır.

„ *Meinungsaustausch über Atombonbendrohung" (Offenburger Tageblatt, 2 Dezember 1950).*

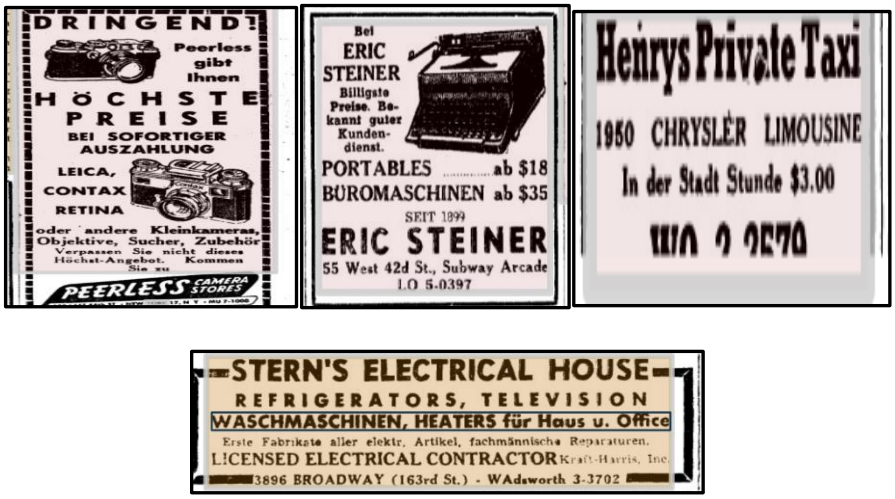
„In Italien streiken Autos und Trambahnen" (Südbadische Heimatzeitung, 16. November 1950).

„In Berlin traten die erste Verstärkungen westallierten Garnisonen ein, darunter zehn Comet-Panzer von 33 Tonnen" (Das Volk, 18. November 1950).

„Der Frauenfunk von Radio Frankfurt behandelt in seiner Sendefolge Frauen anderer Länder am Sonntag ---" (Durlacher Tageblatt, 19. Januar1950).

„Elektrische Augen für Blinden ---" (Südkurier: Tagblatt für Bodensee, 26. September 1950).

Bu dönemde yayınlanmış gazeteler incelendiğinde çok sayıda teknolojik ürün ile ilgili reklamlara da rastlanmaktadır. Aşağıda bu döneme ait bazı ürünlere ait görseller yer almaktadır.

Şekil 16: Berliner Tagesblatt, 19 September 1950[59]

[59] 20 Eylül1950 yılına ait Berlin Gazetesi'nde yer alan teknolojik cihaz reklamları.

Şekil 17: Berliner Tagesblatt, 20 September 1950[60]

4.1.3. 1950-1960 Yılları Arasında Türkiye'de Yaşanan Teknolojik Gelişmelerin Toplumsal Dile ve Gazete ve Dergilerdeki Haber Metinlerine Yansıması

Türkiye'de 1950'li yıllar incelendiğinde teknolojik gelişmeler için özellikle özel sektörün desteklenmektedir. Bu dönemde iktidar partisi baraj, liman, yol gibi alt yapı çalışmalarına öncelik verildiği görülmektedir. Yine bu dönemde özel sektöre uluslararası kredi sağlanması amacı ile *Türk Sanayi ve Kalkınma Bankası* kurulmuştur (Oğuztürk, 2004: 101).

1963 yılına gelinmesi ile Türkiye'de planlı kalkınma dönemi başlamıştır. Bu tarih itibari ile beşer yıllık kalkınma planları hazırlanarak Türkiye ekonomisinin güçlendirilmesi amaçlanmıştır. Kalkınma planlarının oluşturulması ve işleyişin takibi için *Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)* 1960 yılında kurulmuştur.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967) ile ülkenin içinde bulunduğu durum analiz edilerek, yüksek öğrenim, kamu sektörü ve özel sektör gibi birçok kurum ve kuruluşların gelecek yıllara dair araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin istikameti

[60] https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de. Erişim tarihi: (15.03.2023).

tayin edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmalar sayesinde *TÜBİTAK*'ın alt yapısı oluşturularak 1963 yılında kurulmuştur. 1950-60 yılları arasına ait teknolojik gelişmeler arasında kimya sanayisindeki artışın yanı sıra *asetilen, DDT, ilaç, sabun, oksijen, gül yağı, sülfirik asit, boya ve yağ endüstrileri* gelişim göze çarpmaktadır (Göker, 2002: 2).

1950-1960 yılına ait gazeteler incelendiğinde bu döneme ait teknoloji ile ilgili aşağıda yer alan gazete haberlerine rastlanmaktadır[61].

Fren patlamasını önleyecek bir sigorta icat etti

Şekil 18: Hürriyet Gazetesi, 27 Mayıs 1960 tarihli haberi[62]

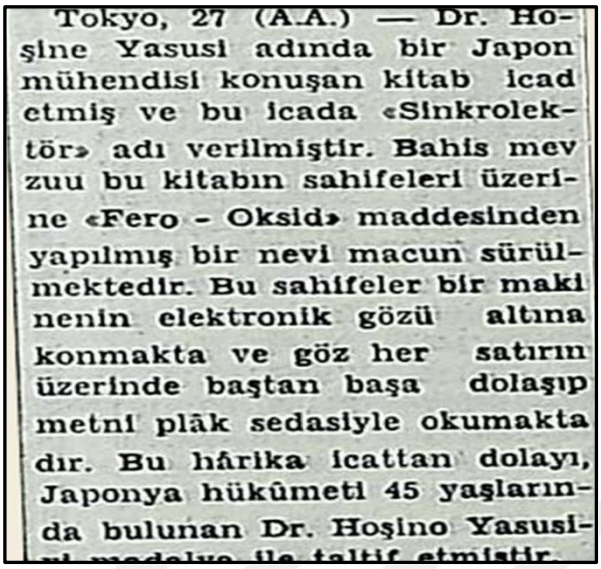

Elektrikli tren seferleri gecikecek

Sipariş edilen makasların bir kısmı gelmediğinden emniyet tesisatı ikmâl edilemedi

Şekil 19: Son Posta Gazetesi, 24 Ekim 1955 tarihli haberi

[61] Türkiye için 1950-1960 yılları özel sektörün desteklendiği, teknolojik üretimden ziyade baraj, yol, liman gibi alt yapının geliştirilmesine öncelik verildiği yıllar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sebeble yukarıdaki gazete örneklerinde yer alan teknoloji haberlerin büyük çoğunluğunun yurt dışı kaynaklı olduğu bu dönem gazeteleri ve dergileri incelendiğinde görülmektedir.

[62] Gazete haberlerinin örnekleri için Bkz. http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/GAZETE/. Erişim Tarihi (15.02.2023).

Tokyo, 27 (A.A.) — Dr. Hoşine Yasusi adında bir Japon mühendisi konuşan kitab icad etmiş ve bu icada «Sinkrolektör» adı verilmiştir. Bahis mevzuu bu kitabın sahifeleri üzerine «Fero - Oksid» maddesinden yapılmış bir nevi macun sürülmektedir. Bu sahifeler bir makinenin elektronik gözü altına konmakta ve göz her satırın üzerinde baştan başa dolaşıp metni plâk sedasiyle okumaktadır. Bu hârika icattan dolayı, Japonya hükûmeti 45 yaşlarında bulunan Dr. Hoşino Yasusi-

Şekil 20: Tercüman Gazetesi, 28 Kasım 1957 tarihli haberi

Elektronik beyinler kaza yapmadan otomobilleri idare edecek

Şoförsüz otomobiller hazırlanıyor

Ford Fabrikası, atomla işleyecek "Nucleon,, ismini verdiği yeni tip bir otomobilin plânlarını hazırlıyor

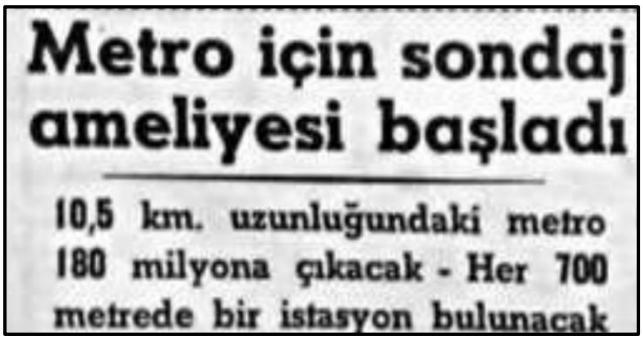
Şekil 21: Hürriyet Gazetesi, 3 Aralık 1960 tarihli haberi

Tepkili uçaklarda yarım saniyenin rolü

Şoklara alışmak, bir ânda düşünmek ve karar vermek lâzım!

Şekil 22: Vakit Gazetesi, 28 Kasım 1953 tarihli haberi

Metro için sondaj ameliyesi başladı

10,5 km. uzunluğundaki metro 180 milyona çıkacak - Her 700 metrede bir istasyon bulunacak

Şekil 23: Hürriyet Gazetesi, 4 Mayıs 1954 tarihli haberi

4.1.4. Ara Değerlendirme

1950 – 1960 yılları için genel bir değerlendirme yapılmak istenirse İkinci Dünya Savaşı ile üretilen çok sayıda teknolojik ürün göze çarpmaktadır. Bu zaman dilimi Almanya için ele alındığında dünyadaki yenilikleri takip ettiği ve de kendi üretimleri olan birçok teknolojik ürüne sahip olundukları dönemin gazete ve dergilerine yansıyan haberlerden anlaşılmaktadır.

Yukarıda görselleri rastgele olarak seçilen ve paylaşılan dönemin gazete ve dergilerinde yer alan şu teknolojik kökenli *neolojizmlere* rastlanmaktadır: *Mikser, çamaşır makinası, elektrikli süpürge, renkli televizyon, motorsiklet, kabinli scooter, atombombası tehdidi, araba ve tramvay, panzer, radyo yayını, görme engelli kişiler için elektrikli göz, fotoğraf makinası,daktilo, taksi, elektronik eşya mağazası, gemi ve uçak bileti.*

Türkiye için 1950-1960 yılları özel sektörün desteklendiği, teknolojik üretimden ziyade baraj, yol, liman gibi alt yapının geliştirilmesine öncelik verildiği yıllar olarak karşımıza çıkmaktadır. Teknolojik ilerleme için 1963 yılında *TÜBİTAK* kurulmuştur. Döneme ait gazete ve dergi haberlerinde ise şu teknolojik gelişme ve ürünler doğrultusunda oluşan teknolojik kökenli *neolojizmlere* ile ilgili dönemin gazete ve dergilerinde yer alan haberlere yer verilmektedir: *Fren, elektrikli tren, konuşan kitap, şoförsüz otomobil, tepkili uçak, metro.* Verilen bilgilerden yola çıkarak

dönemin Alman ve Türk gazete ve dergilerinde teknolojik kökenli *neolojizmlere* yer verildiği gözlenmektedir.

Çalışmanın bundan sonraki bölümünde araştırma sorularından *1950-2020 yılları arasında teknoloji bağlamında neolojizmlerin yabancı dil olarak Almanca öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki sözcük oluşum şekilleri nasıldır?* Sorusunun cevaplandırabilmek için aşağıdaki çözümleme modelleri kullanılarak 10 yıllık zaman diliminde hem Alman ve Türk gazete ve dergilerine yansıyan teknoloji kökenli neolojizmler örneklendirilmiş hem de bu sözcüklerin Almancanın yabancı dil öğretiminde ulusal ve uluslararası basımlı kitaplara nasıl yansıdığını belirlenmeye çalışılmıştır.

4.2. 1950-1960 Yılları Arasındaki Almanya ve Türkiye'deki Gazete ve Dergi Haberlerinden Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmler

1950-1960 yılları arsında Alman ve Türk gazete ve dergilerine konu olan teknoloji kökenli neolojizmler belirlenerek, aşağıdaki tablolarda oluşum şekilleri gösterilmiştir. Türk gazete ve dergilerden tespit edilen neolojizmler Türkçe dilbilgisi kurallarına göre tezin esas amacından uzaklaşmamak adına çok fazla detaya yer verilmeden her iki dile yansıyan neolojizmlerin bulunduğunu, oluşumlarının nasıl olduğu örneklendirilmiştir.

Tablo 9: 1950-1960 Yılları Arasındaki Alman Gazete ve Dergilerinden Tespit Edilen Teknolojik Kökenli Neolojizmler

N	Sözcük Birleşimi	Kelime Türü	Sözcük Yapım Türü	Neolojizm Oluşum Yöntemi	Neolojizm
1	Television	isim	Basit Sözcük	3	Television
2	Staub+sauger	isim+fiil	Birleşik Sözcük	1	Staubsauger
3	Flug+Karten	isim+isim	Birleşik Sözcük	5	Flug-Karten
4	Radio+Ehrmann	isim+isim	Birleşik Sözcük	14	Radio-Ehrmann
5	Mikser	isim	Basit Sözcük	3	Mikser
6	wasch+Maschine	fiil+isim	Birleşik Sözcük	1	Waschmaschine
7	Fernseh+Kombination	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Fernseh-kombination
8	Motor+en+Werke	isim+ç.+isim	Birleşik Sözcük	1	Motorenwerke
9	Kabinen+Roller	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Kabinenroller
10	Atom+Bombe+n+ Bedrohung	isim+isim+k.+isim	Birleşik Sözcük	7	Atombomben-bedrohung
11	Comet+Panzer	isim+isim	Birleşik Sözcük	14	Comet-Panzer
12	Büro+Maschine	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Büromaschine

Yukarıdaki tabloda 1950-1960 yılları arasında rastgele olarak seçilmiş olan Alman gazete ve dergilerinde yer alan teknoloji kökenli neolojizmler tespit edilmiştir. Toplam n[63]= 12 tane teknoloji kökenli neolojizm belirlenmiştir. Tespit edilen teknolojik kökenli neolojizmler *Sözcük yapımı (Alm. Wortbildung)* açısından incelendiğinde n=10 tane sözcüğün *Birleşik Sözcük* olduğu görülmektedir. Bu da %83'ünü oluşturmaktadır. Tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmlerden sadece n= 2 tanesi *Basit Sözcüktür.* Toplam içerisinde %16'lık bir orana sahip olduğu görülmektedir. Oluşum yönünden detaylı incelendiğinde ise n=2 tane teknoloji kökenli neolojizmin *özel isimli tire işaretli birleşik sözcüktür.* N=1 tane teknoloji kökenli neolojizm ise oluşumuna göre *tire işaretli birleşik sözcüktür.* Bunların *birleşik*

[63] n: Tespit edilen teknoloji kökenli Neolojizm sayısını göstermektedir.

sözcükler içerisindeki yüzdesi ise %2'si *özel isimli birleşik sözcük*, %1'de *tire işaretli birleşik sözcüktür.*

Tablo 10: 1950-1960 Yılları Arasındaki Türk Gazete ve Dergilerinden Tespit Edilen Teknolojik Kökenli Neolojizmler

N	Sözcük Birleşimi	Kelime Türü	Sözcük Yapım Türü	Neolojizm Oluşum Yöntemi	Neolojizm
1	Elektrikli+Tren	sıfat+isim	Birleşik Sözcük	6	Elektrikli tren
2	Metro	isim	Basit Sözcük	3	Metro
3	Tepkili+Uçak	sıfat+isim	Birleşik Sözcük	6	Tepkili uçak
4	Fren	isim	Basit Sözcük	3	Fren
5	Şoförsüz+Otomobil	sıfat +isim	Birleşik Sözcük	6	Şoförsüz otomobil

1950-1960 dönemi Türk gazete ve dergilerinden rastgele olarak tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler *Sözcük yapımı* açısından incelendiğinde toplam n=5 tane teknoloji kökenli neolojizm belirlenmiştir. Toplam n=5 tane teknoloji kökenli neolojizmin n=3 tanesi *birleşik sözcüktür.* Toplam sayıya oranı ise %6'dır. Tespit edilen n=2 tane *basit sözcüğün* neolojizmlerin toplam sayıya oranı %4'tür. *Sözcük yapısına* göre incelendiğinde tespit edilen birleşik sözcüklerin n=3 tanesi de *sıfat tamlaması şeklinde oluşmuş birleşik sözcük* olduğu görülmektedir.

4.2.1. 1950-1960 Yılı Ulusal ve Uluslararası Basımlı Almanca Öğretiminde Kullanılan Ders Kitaplarından Tespit Edilen Teknoloji Bağlamında Neolojizmler

Araştırma sorularından *1950-2020 yılları arasında teknoloji bağlamında neolojizmlerin yabancı dil olarak Almanca öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki sözcük oluşum şekilleri nasıldır?* Sorusunun cevaplandırabilmek için aşağıdaki

çözümleme modeli kullanılarak her 10 yıllık periyot için ayrı ayrı kullanılarak neolojizmlerin oluşum şekilleri belirlenecektir. 1954 yılı ulusal basımlı rastgele olarak seçilen *Almanca Ders Kitabı IV'ten* tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler Sözcük Yapımı açısından incelenerek aşağıda tabloda belirtilmiştir.

Tablo 11: 1954 Ulusal Basımlı Almanca Ders Kitabı IV Kitabından Tespit Edilen Teknoloji Bağlamında Neolojizmler64

N	Sözcük Birleşimi	Kelime Türü	Sözcük Yapım türü	Neolojizm Oluşum Yöntemi	Neolojizm
1	Luft+Waffe	isim+isim	Birleşik sözcük	1	Luftwaffe
2	Kino	isim	Basit Sözcük	3	Kino
3	Explosiv+Stoff	isim+isim	Birleşik Sözcük	4	Explosivstoff
4	Dynamit	isim	Basit Sözcük	3	Dynamit
5	Seismograf	isim	Basit Sözcük	3	Seismograf
6	Telegraphie	isim	Basit Sözcük	3	Telegraphie

Tablo 11'de 1950-1960 yılları aralığında ulusal basımlı Almanca ders kitaplarından rastgele olarak seçilen teknoloji kökenli neolojizmler sözcük yapımı (Alm. Wortbildung) açısından incelenmiştir. 1954 yılına ait Almanca ders kitabından tespit edilen teknoloji kökenli neolojizm sayısı az olduğu için uluslararası basımlı Almanca ders kitabı ile teknolojik neolojizmlerin varlığının daha sağlıklı karşılaştırabilmek için 1957 yılın ait rastgele seçilen bir tane daha Almanca ders kitabı incelemeye alınmıştır. 1954 yılı ulusal basımlı *Almanca Ders Kitabı IV* 'ten elde edilen verilere göre toplam n=17 tane teknolojik kökenli neolojizm tespit edilmiştir. Tespit edilen neolojizmler *sözcük yapımı* açısından incelendiğinde toplam n=17 sözcük içerinde n=2 sözcük, sözcük yapım türüne göre *birleşik sözcüktür.* Buna göre tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmlerin %11,7 'sinin oluşum şekline göre *birleşiktir.* Yukarıdaki tabloda oluşum şekline göre *basit yapıda* oluşmuş teknoloji kökenli neolojizmlere de yer verilmiştir. Tablo 11'de *basit yapıda* oluşmuş n=4 tane teknoloji kökenli neolojizm yer almıştır. Bu sözcüklerin yüzdesi ise 23 tür. Tespit edilen oluşum

[64] Gürmen, B. (1954). *Almanca Ders Kitabı IV*. İstanbul: Maarif Basımevi.

şekline göre *birleşik yapıda* oluşmuş teknolojik kökenli neolojizmlerin içerisinde n=1 tane *yabancı unsurlu birleşik sözcük* tespit edilmiştir. Toplam içerisindeki yüzdesi ise 5'tir.

Tablo 12: 1957 Ulusal Basımlı Almanca Ders Kitabı II Kitabı'ndan Tespit Edilen Teknoloji Bağlamında Neolojizmler[65]

N	Sözcük Birleşimi	Kelime Türü	Sözcük Yapım Türü	Neolojizm Oluşum Yöntemi	Neolojizm
1	fahr+Rad	fiil+isim	Birleşik Sözcük	1	Fahrrad
2	Ruder+Boot	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Ruderboot
3	Straße+n+Bahn	isim+k.[66]+isim	Birleşik Sözcük	2	Straßenbahn
4	Ofen	isim	Basit Sözcük	3	Ofen
5	Wagen	isim	Basit Sözcük	3	Wagen
6	Kino	isim	Basit Sözcük	3	Kino
7	Auto	isim	Basit Sözcük	3	Auto
8	Lampe	isim	Basit Sözcük	3	Basit Sözcük
9	Schiff	isim	Basit Sözcük	3	Basit Sözcük
10	Küche+n+Gerät	isim+ k.+isim	Birleşik Sözcük	2	Küchengerät
11	Maschiene	isim	Basit Sözcük	3	Maschiene
12	Zug	isim	Basit Sözcük	3	Zug
13	Bahn+Hof	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Bahnhof
14	schnell+Zug	sıfat+isim	Birleşik Sözcük	1	Schnellzug
15	Flug+Zeug	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Flugzeug
16	Telegramm	isim	Basit Sözcük	3	Telegramm
17	Film	isim	Basit Sözcük	3	Film
18	Buch+Druck	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Buchdruck
19	Klavier	isim	Basit Sözcük	3	Klavier
20	Radio+Apparat	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Radioapparat

[65] Gürmen, B. (1957). *Almanca Ders Kitabı IV*. İstanbul: Maarif Basımevi.
[66] Tablolarda kaynaştırma eki (k.) şeklinde kısaltma olarak kullanılmıştır.

Tablo 12'de 1950-1960 yılları aralığında ulusal basımlı Almanca ders kitaplarından rastgele olarak seçilen teknoloji kökenli neolojizmler sözcük yapımı (Alm. Wortbildung) açısından incelenmiştir. 1957 ulusal basımlı *Almanca Ders Kitabı II*'den elde edilen verilere göre toplam n=20 tane teknolojik kökenli neolojizm tespit edilmiştir. Tespit edilen neolojizmler *sözcük yapımı* açısından incelendiğinde toplam n=20 sözcük içerinde n=9 sözcük, sözcük yapım türüne göre *birleşik sözcüktür.* Buna göre tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmlerin %45'i oluşum şekline göre *birleşiktir.* Yukarıdaki tabloda oluşum şekline göre *basit yapıda* oluşmuş teknoloji kökenli neolojizmlere de yer verilmiştir. Tablo 12'de *basit yapıda* oluşmuş n=11 tane teknoloji kökenli neolojizm yer almıştır. Bu sözcüklerin yüzdesi ise 55'tir.

4.2.3. 1950-1960 Yılı Uluslararası Basımlı Almanca Öğretiminde Kullanılan Ders Kitaplarından Tespit Edilen Teknoloji Bağlamında Neolojizmler

Araştırma sorularından *1950-2020 yılları arasında teknoloji bağlamında neolojizmlerin yabancı dil olarak Almanca öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki sözcük oluşum şekilleri nasıldır?* Sorusunun cevaplandırabilmek için aşağıdaki çözümleme modeli kullanılarak 1956 yılı uluslararsı basımlı *Deutsche Sprachlehre für Ausländer* Almanca ders kitabından neolojizmlerin oluşum şekilleri belirlenecektir.

Tablo 13: 1956 Basımlı Deutsche Sprachlehre für Ausländer Kitabı'ndan Tespit Edilen Teknoloji Bağlamında Neolojizmler[67]

N	Sözcük Birleşimi	Kelime Türü	Sözcük Yapım Türü	Neolojizm oluşum yöntemi	Neolojizm
1	Mechaniker	isim	Basit Sözcük	3	Mechaniker
2	Elektriker	isim	Basit Sözcük	3	Elektriker
3	Fotografin	isim	Basit Sözcük	3	Fotographin
4	Laterne	isim	Basit Sözcük	3	Laterne
5	Last+Wagen	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Lastwagen
6	Straße+n+Bahn	isim+k.+isim	Birleşik Sözcük	2	Straßenbahn
7	Auto	isim	Basit Sözcük	3	Auto
8	Motor+Rad	isim	Birleşik Sözcük	1	Motorrad
9	Verkehr+s+Ampel	isim+k.+isim	Birleşik Sözcük	2	Verkehrsampel
10	fahr+Rad	fiil+isim	Birleşik Sözcük	1	Fahrrad
11	Auto+bus	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Autobus
12	Kasse	isim	Basit Sözcük	3	Kasse
13	Waage	isim	Basit Sözcük	3	Waage
14	Zug	isim	Basit Sözcük	3	Zug
15	D+Zug	isim	Birleşik Sözcük	13	D-Zug
16	Güter+Zug	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Güterzug
17	Sonder+Zug	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Sonderzug
18	Person+en+Zug	isim+ç[68].+isim	Birleşik Sözcük	2	Personenzug
19	eil+Zug	fiil+isim	Birleşik Sözcük	1	Eilzug
20	F+Zug	isim+isim	Birleşik Sözcük	13	F-Zug
21	Lokomotiv	isim	Basit Sözcük	3	Lokomotiv
22	Gepäck+Wagen	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Gepäckwagen
23	Speise+Wagen	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Speisewagen
24	liege+Wagen	fiil+isim	Birleşik Sözcük	1	Liegewagen
25	schlaf+Wagen	fiil+isim	Birleşik Sözcük	1	Schlafwagen
26	Bahn+Hof	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Bahnhof
27	Uhr	isim	Basit Sözcük	3	Uhr
28	Arm+Band+Uhr	İsim+isim+isim	Birleşik Sözcük	7	Armbanduhr
29	Schreib+Maschine	fiil+isim	Birleşik Sözcük	1	Schreibmaschiene
30	Telefon	isim	Basit Sözcük	3	Telefon
31	Telefon+Hörer	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Telefonhörer
32	Konto-Nummer	isim+isim	Birleşik Sözcük	4	Kontonummer
33	Zigarette+n+Automat	isim+ç.+isim	Birleşik Sözcük	2	Zigarettenautomat
34	Telegramm	isim	Basit Sözcük	3	Telegramm
35	roll+treppe	fiil+isim	Birleşik Sözcük	1	Rolltreppe
36	Schiff+s+ Restaurant	isim+k.isim	Birleşik Sözcük	2	Schiffsrestaurant
37	Wagen	isim	Basit Sözcük	3	Wagen
38	Kraft+Fahrzeug	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Kraftfahrzeug
39	Herd	isim	Basit Sözcük	3	Herd
40	Auf+Zug	edat+isim	Birleşik Sözcük	1	Aufzug
41	Elektro+Meister	isim+isim	Birleşik Sözcük	4	Elektromeister
42	Flug+Betrieb	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Flugbetrieb

[67]Schulz, H. ve Sundrmeyer, W. (1956). Deutsche Sprachlehre für Ausländer. München: Max Hueber Verlag.

[68] Tablolarda çoğul eki (ç.) şeklinde kısaltılarak kullanılmıştır.

Tablo 13 incelendiğinde 1956 yılı uluslararası basımlı rastgele olarak seçilen *Deutsche Sprachlehre für Ausländer* Almanca ders kitabından teknoloji kökenli neolojizmler *sözcük yapımı (Alm. Wortbildung)* açısından incelenmiştir. Elde edilen verilere göre toplam n=42 tane teknolojik kökenli neolojizm tespit edilmiştir. Tespit edilen neolojizmler *sözcük yapımı* açısından incelendiğinde toplam n=42 sözcük içerinde n=28 sözcük, *sözcük yapım türüne* göre *Birleşik Sözcüktür*. Buna göre tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmlerin %66'sının oluşum şekli *Birleşiktir.* Tespit edilen sözcüklerin içerisinde *Basit yapıda* oluşmuş teknoloji kökenli n=14 tane neolojizm bulunmaktadır. Bu sözcüklerin yüzdesi ise 33'tür. Oluşum şekline göre *Birleşik yapıda* oluşmuş teknolojik kökenli neolojizmler de kendi arasında türlere ayrılmaktadır. Buna göre n=2 tane *Yabancı Unsurlu Birleşik Sözcük* ve n=2 tane *Tire İşaretli Birleşik Sözcük* bulunmaktadır. Bunların birleşik sözcükler içerisindeki yüzdesi ise 8'dir.

Yukarıda belirtildiği gibi teknoloji bağlamında oluşan neolojizmlerin oluşum şekilleri belirlendikten sonra çalışmanın diğer bir sorusu olan *1950-2020 yılları arasında Almanca eğitiminde kullanılan uluslararası ders kitaplarında yer alan teknoloji bağlamında neolojizmler ile ulusal ders kitaplarında yer alan teknoloji bağlamında neolojizmler arasında herhangi bir fark var mıdır?* ile devam edilerek bu soruya cevap bulabilmek için aşağıdaki çözümleme modeli uygulanarak cevap aranmıştır. Bu çözümleme modeli her 10'ar yıllık periyotlar için ayrı ayrı uygulanmıştır.

Tablo 14: 1950-1960 Yılları Arasında Basılmış Ulusal ve Uluslararası Almanca Ders Kitaplarından Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmlerin Karşılaştırılması

Teknoloji Bağlamındaki Neolojizmler	**Toplam Teknolojik Kökenli Neolojizm Sayısı**
1950-1960 yılı basımlı Almanca öğretiminde kullanılan *uluslararası* kitaplar	**42**
1950-1960 yılı basımlı Almanca öğretiminde kullanılan *ulusal* kitaplar	**20**

Tablo 14'te görüldüğü üzere 1950-1960 yılları aralığından rastgele olarak seçilen ulusal ve yabancı basımlı Almanca öğretiminde kullanılan kitaplarda geçen teknoloji kökenli neolojizmler belirlenmiş ve ulusal ve yabancı basımlı kitaplar arasında teknoloji bağlamındaki neolojizmlere bu kitapların ne kadar yer verdiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Buna göre yabancı basımlı 1956 basımlı *Deutsche Sprache für Ausländer* Almanca ders kitaplarında toplam n=42 tane teknolojik kökenli neolojizm belirlenmiştir. 1957 ulusal basımlı *Almanca Ders Kitabı II* de ise toplam n=20 tane teknoloji kökenli neolojizm tespit edilmiştir. Tespit edilen neolojizmlerin oluşum şekilleri incelendiğinde ise yabancı ve yerli basım Almanca ders kitaplarında belirlenen teknoloji bağlamındaki neolojizmlerin uluslararası basımlı Almanca ders kitabında %57'si *birleşik sözcük* şeklinde oluştuğu, *basit sözcük* şekline göre oluşmuş teknolojik kökenli neolojizmler ise %33 oranında bulunduğu görülmektedir. Ulusal basımlı Almanca ders kitabında ise *birleşik sözcük* %45, *basit sözcük* ise %55 olarak yer aldığı belirlenmiştir.

4.3. 1961-1970 Yılları Arasında Dünyada Yaşanan Teknolojik Gelişmeler

1960-1970 yılları arasındaki döneme bakıldığında Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği arasındaki soğuk savaşın halen devam ettiği görülmektedir. İki ülke arasındaki güç gösterileri kısa bir zaman sonra dünya sınırlarını aşarak, uzayda da üstünlük sağlama yarışına dönüşmüştür. Bu nedenle Sovyetler 4 Ekim 1957 yılında Sputnik 1 uydusunu uzaya fırlatarak, teknolojiyi bir güç gösterisi için araç haline getirmişlerdir. Sovyetlerin planı işe yaramış, ABD'de *Sputnik 1*'in fırlatılması endişeye ve beraberinde politik tartışmalara neden olmuştur. Başka bir açıdan ise Sputnik'in fırlatılışı Sovyetler için bilim ve teknolojik gelişmeler açısından bir sembol sayılmıştır. Bilim ve teknolojide sağlanan gelişmeler aynı zamanda halkın ülkelerine duydukları güveni arttırmıştır.

Uzay ile ilgili teknolojik gelişmelere SSCB bir yenisini daha ekleyerek 18 Mart 1965'te ilk kez insanlı uçuşu gerçekleştirerek uzayda yürümeyi başarmışlardır. Bu girişim uzaya insanlı uçuşlar yapmayı teşvik etmiştir. Sovyetlerin uzay teknolojileri alanında yaratmış olduğu üstünlük ABD'nin bu alana daha fazla

yönelmesini sağlamıştır. Ay'a insan taşımak için Apollo adı verilen bir proje geliştirilmiştir.

SSCB insansız *uzay roketleri*ni Ay'a ABD'den daha önce göndermiş olsa da 21 Temmuz 1969 tarihinde Ay'da yürüyen ilk insan ABD vatandaşı olan Neil Armstrong'tur. Armstrong aynı zamanda Apollo 11 projesinin lideridir. Bu tarihi anı yaklaşık 500 milyon kişi izlemiştir. Şüphesiz bu olay 20. yüzyılın en büyük teknolojik gelişmelerinden biri olarak kabul görmüştür. [69]

İki ülke arasında yaşanan uzay yarışı iletişim teknolojilerinin gelişmesinin yanı sıra yaygınlaşmasında öncü olmuşlardır. 1965'te uzaya gönderilen *INTELSAT 1(Early Bird)* dünyadaki ilk ticari *iletişim uydusu*dur. Uydu teknolojileri sayesinde *radyo, televizyon, faks* vb. haberleşme işlevlerinde, özel haberleşme sistemleri ve acil yardım servisleri, gibi çok sayıda alanda kullanılmaya başlanılarak, bilginin saniye gibi çok kısa zaman içerisinde dünyanın dört bir yanına ulaşmasını sağlanmıştır.[70]

İnternetin keşfi ile bilgiye erişim ve bilgi aktarımında dünya çapında bir devrim yaşanmıştır. İlk başlarda askeri amaçlı olarak tasarlansa da bugün sayısız alanda kullanılmaktadır. *İnternetin* ilk olarak ABD'de ARPANET'in (Advance Projects Agency Netvvork) 1969 yılında icat edildiği bilinmektedir. Nükleer savaş yaşanması durumunda Amerikan Savunma Bakanlığı haberleşmenin kesintiye uğramasını engellemek ve askeri bilgisayarların birbiriyle iletişim içerisinde kalabilmesi için tasarlanan bu ağ ile hem kişisel hem de kitle iletişimi açısından yeni bir iletişim platformu yaratılmıştır.[71]

1960 ve 1970'li yıllar incelendiğinde, yukarıda sayılan icatların yanısıra bugün hala günlük hayatımızı şekillendiren birçok icatın ortaya çıktığı yıllar olarak karşımıza çıkmaktadır. Yukarıda sıralanan örneklerin haricinde Led aydınlatma, kişisel bilgisayar, mause (bilgisayar faresi), tıraş makinası vb. icatlara bu yıllarda ilk olarak rastlanmaktadır.

[69] https://www.trthaber.com/haber/bilim-teknoloji. Erişim tarihi (19.03.2023).
[70] http://uydu.turksat.com.tr/tr/hakkimizda/uydu-tarihcesi. Erişim tarihi (19.03.2023).
[71] https://bidb.itu.edu.tr. Erişim tarihi (19.03.2023).

4.3.1. 1961-1970 Yılları Arasında Almanya'da Yaşanan Teknolojik Gelişmelerin Toplumsal Dile ve Gazete ve Dergilerdeki Haber Metinlerine Yansıması

1960'lı yılların Almanyası bugün hala günlük hayatımızı kolaylaştıran birçok icadın gerçekleştirildiği yıllar olarak karşımıza çıkmaktadır. Elektrikli ev aletlerinin örneğin derin dondurucu, mikser, elektrikli süpürge, çamaşır makinası gibi çok sayıda icat bu dönemde gerçekleşmiştir. İlk uydunun fırlatılması ile birlikte renkli televizyonlarda bu yıllarda Alman izleyicilerin evlerinde yer almaya başlamıştır. 1960'lar müzik teknolojisi için de ilklerin olduğu bir dönemdir. *Müzik kutuları ve kasetçaların* ataları bu zaman diliminde ilk kez üretilmiş ve Alman dinleyicilerle buluşmuştur.

1970'li yıllar hem Almanya hem de diğer ülkeler için öne çıkan teknolojik buluşların gerçekleştiği bir yıl olmuştur. İnternetin ortaya çıkması ve yaygınlaşması ile *E-Mail* iş hayatında bilgi akış hızını arttırmıştır. İletişim teknolojileri için son derece önemli bir buluşta ilk kablosuz telefonların; *cep telefonları*nın ortaya çıkmasıdır. 1973 yılında Motorola Dyna TAC 8000X ile 30 dakika boyunca kesintisiz konuşmak mümkün olmuştur. Bilgisayar teknolojilerinin gelişmesini sağlayan ilk *kişisel bilgisayar*ın icadı Apple II tarafından 1977 yılında gerçekleştirilmiştir. Yine *dijital kamera* ilk kez Kodak firması tarafından 1975'li yıllarda icat edilmesiyle birlikte anılarımızın yok olup gitmesinin önüne geçilmiştir.[72]

Aşağıda bu zaman diliminde ortaya çıkan teknolojik yeniliklerin toplumsal dile nasıl yansıdığı sorusuna yanıt bulmak için 1960-1970 yılları arasında çeşitli kitle iletişim araçlarında yayınlanmış olan teknoloji kökenli neolojizmlere yer verilecektir. Bu döneme ait Alman gazete dergilerinden rastgele olarak seçilmiş olan günümüzde halen halkın nabzını tutmada başarılı olan der Spiegel dergisinden örneklere yer verilmiştir.

[72] https://www.was-war-wann.de. Erişim tarihi (20.03.2023).

TECHNOLOGIE / FORTSCHRITTSLÜCKE

Hang zur Nische

11.02.1968, 13.00 Uhr • aus DER SPIEGEL 7/1968

Vier Fachleute unternahmen es, den Abstand zwischen der Alten und der Neuen Welt zu messen. Sie fanden eine Kluft, die sich ins Unermeßliche zu dehnen droht.

Şekil 24: Der Spiegel Dergisi, 11 Şubat 1968[73]

HYPERSCHALL-FLUGZEUGE

Flügel wie Bügel

23.02.1965, 13.00 Uhr • aus DER SPIEGEL 9/1965

Um das Jahr 1980 herum, so prophezeite 1929 der britische Luftschiff-Konstrukteur und Roman-Autor Nevil Shute ("Das letzte Ufer"), werde es aller Voraussicht nach Verkehrsflugzeuge geben, die jeweils 20 Passagiere mit einer Geschwindigkeit von 200 Stundenkilometer 1000 Kilometer weit befördern könnten. »Damit«, so damals Shute, »wird das Verkehrsflugzeug die Grenzen seiner Entwicklungsfähigkeit

Şekil 25: Der Spiegel Dergisi, 23 Şubat 1965[74]

[73] Dört Bilim insanı tarafından ölçülemeyecek kadar genişleme tehditi taşıyan bir uçurum buldular.
[74] Hipersonik uçakların 1980 yılında hayatımıza dahil olabilecek.

INDUSTRIE / ATOMSTROM

Kraft durch Kugeln

10.12.1967, 13.00 Uhr • aus DER SPIEGEL 51/1967

Rheinische Hausfrauen werden in diesem Jahr zum erstenmal ihre Weihnachtsgänse mit Atomstrom braten. Der Strom fließt noch vor Heiligabend aus einem Atommeiler im Stetternicher Forst bei Jülich -- dem ersten rein deutschen Kernkraftwerk.

Şekil 26: Der Spiegel Dergisi, 10 Aralık 1967[75]

AUTOMOBILE / ELEKTRO-ANTRIEB

Kräftiger Mischling

24.09.1967, 13.00 Uhr • aus DER SPIEGEL 40/1967

Sanftes Summen statt des Röhrens in den Asphaltschluchten, kein Ärger mit morgendlichen Kaltstarts, weniger Pannen auf der Landstraße und endlich reine Luft für Städter -- die Propheten der Technik malen in Pastelltönen, wenn sie den überfälligen Umsturz auf den Straßen schildern: die Revolution durch das Elektro-Auto.

Şekil 27: Der Spiegel Dergisi, 24 Eylül 1967[76]

[75] Romanyalı ev hanımları Noel kazlarını bu yıl ilk kez nükleer enerji ile kızartacak. Elektrik, Noel arifesinden önce Jülich yakınlarındaki Stetternicher Forst'ta bulunan ve Almanya'nın ilk nükleer enerji santrali olan bir nükleer reaktörden akacak.

[76] Elektrikli otomobilin getireceği devrim:"Dünyanın en büyük otomobil şirketi General Motors'un başkan yardımcısı Edward N. Cole, "Teknik çözüm en az 20 yıl sonra gelecek".

LUFTFAHRT / AIRBUS

Stolzes Papier

03.03.1968, 13.00 Uhr • aus **DER SPIEGEL 10/1968**

Die Europäer hatten die Idee. Nun haben sie das Nachsehen. Der technologische Gigant Amerika spurtete davon.

Şekil 28: Der Spiegel Dergisi, 3 Mart 1968[77]

DDR / COMPUTER

Rechner aus dem Westen

26.10.1969, 13.00 Uhr • aus **DER SPIEGEL 44/1969**

Deutschlands erster Arbeiter-und-Bauernstaat rüstet für eine weitere Teilstrecke auf dem langen Marsch in die kommunistische Zukunft. Das neue Etappenziel: eine Computer-gesteuerte DDR.

Şekil 29: Der Spiegel Dergisi, 26 Ekim 1969[78]

[77] Amerika ilk "Airbus "ı üretti.
[78] Almanya komünist bir geleceğe doğru uzun yürüyüşünde yeni bir aşamaya hazırlanıyor. Yeni aşama: bilgisayar kontrollü bir Doğu Almanya.

»BMW IST EINE BRAUT, DIE TÄGLICH SCHÖNER WIRD«

07.09.1969, 13.00 Uhr • aus DER SPIEGEL 37/1969

SPIEGEL: Herr Hahnemann, nach dem Zusammenschluß NSU-Audi-VW sind Sie und BMW die Kleinsten unter den deutschen Autoherstellern. Haben Sie nun Angst?

Şekil 30: Der Spiegel Dergisi, 7 Eylül 1969[79]

AUTOMOBILE / NEUE MODELLE

Rekorde mit Pferden

04.01.1970, 13.00 Uhr • aus DER SPIEGEL 1/1970

Deutschlands Autokäufern saß die Mark im vergangenen Jahr locker wie nie zuvor. Die Autoproduzenten gerieten ins Schwitzen, diesmal allerdings nicht vor Angst, wie 1967.

Sie kauften viel: Die Deutschen, deren Autofabriken entgegen allen Prognosen zu einer neuen Rekord-Produktion von über 3,5 Millionen Automobilen getrieben wurden, brachten rund 1,8 Millionen neue Autos auf die Straße, etwa 400 000 mehr als im Vorjahr. Zwischen

Şekil 31: Der Spiegel Dergisi, 4 Ocak 1970[80]

[79] "Bmw her geçen gün daha da güzelleşen bir gelindir". SPIEGEL: Sayın Hahnemann, NSU-Audi-VW birleşmesinden sonra siz BMW Alman otomobil üreticilerinin en küçüğüsünüz. Şimdi korkuyor musunuz?

[80] Çok fazla satın aldılar: Otomobil fabrikaları tüm tahminlere rağmen 3,5 milyondan fazla otomobil üreterek yeni bir rekor kıran Almanlar, yollara yaklaşık 1,8 milyon yeni otomobil çıkardı; bu rakam bir önceki yıla göre yaklaşık 400.000 daha fazlaydı.

INDUSTRIE / KERNKRAFTWERKE

Tod im Strom

22.02.1970, 13.00 Uhr • aus **DER SPIEGEL 9/1970**

Dr. Martin Eckholdt von der Kohlenzer Bundesanstalt für Gewässerkunde hatte eine Vision: Spätestens Ende der siebziger Jahre wälzt sich Deutschlands stolzester Strom als trübe, dampfende Brühe dem Meer zu. Das auf 40 bis 50 Grad erhitzte Rheinwasser verbreitet einen üblen Faulschlamm-Geruch, Dampfwolken steigen auf, die Uferzonen sind in wallende Nebel getaucht, von der Sonne nur matt durchdrungen.

Şekil 32: Der Spiegel Dergisi, 22 Şubat 1970[81]

RATIONALISIERUNG / ELEKTRONENROBOTER

Sieg der Mikrosekunde

25.05.1965, 13.00 Uhr • aus **DER SPIEGEL 22/1965**

Acht Magnetbandspulen rotieren hektisch, füttern den Rechenroboter der Hamburger Esso AG mit Denkstoff. Aber der, koffergroßes Drahtgespinst im blauen Blechspind, berechnet noch nichts. Er übersetzt erst die Kodeschrift der Magnetbänder in sein eigenes Zahlen-Chinesisch und bemäkelt dabei ständig die Vorarbeit seiner menschlichen Auftraggeber.

Şekil 33: Der Spiegel Dergisi, 25 Mayıs 1965[82]

[81] Kohlenzer Federal Hidroloji Enstitüsü'nden Dr. Martin Eckholdt'un bir vizyonu vardı: En geç 1970'lerin sonunda, Almanya'nın en gururlu nehri bulanık olarak denize doğru akacaktı. Ren Nehri'nin 40 ila 50 dereceye kadar ısınan suyu, çürüyen çamurun kötü kokusunu yayıyor, buhar bulutları yükseliyor, kıyı bölgeleri güneşin sadece belli belirsiz nüfuz ettiği akıcı bir sise gömülüyordu.

[82] Rasyonalizasyon / Elektron Robotlar- Mikrosaniyenin Zaferi: Sekiz manyetik bant makarası çılgınca dönerek Hamburg'daki Esso AG'nin hesaplama robotunu düşünmek için yiyecekle besliyor. Ancak mavi metal bir dolabın içinde bavul büyüklüğünde bir tel yapı olan robot henüz hiçbir şey hesaplamıyor.

RAUMFAHRT APOLLO 13

Die längste Nacht

Immer wieder stelle ich mir vor: Wir Sind einsame Reisende von einem fernen Stern. Astronaut James A. Lovell auf halbem Weg zwischen Mond und Erde während der Mission Apollo 8, Dezember 1968 Eigentlich wollten sie ja einen Hund nach oben schicken, aber dann erschien ihnen das doch zu grausam. Astronaut Alan Shepard vor seinem ersten Raumflug am 1. Mai 1961

19.04.1970, 13.00 Uhr • aus **DER SPIEGEL 17/1970**

Şekil 34: Der Spiegel Dergisi, 19 Nisan 1970[83]

4.3.2. 1961-1970 Yılları Arasında Türkiye'de Yaşanan Teknolojik Gelişmelerin Toplumsal Dile ve Gazete ve Dergilerdeki Haber Metinlerine Yansıması

1970'li yıllar üretimsel alanlarda "çok fonksiyonlu" ve "küçük hacimli" donanımlar, "endüstriyel robotlar" üretildiği "bilgisayar modelleri" ve bu modellerin uygulama sahalarının arttırıldığı, "genetik mühendisliği" ve birçok mühendislik alnında yenileşmenin yaşandığı bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönem Türkiye için daha çok teknolojik uygulama ve standardizasyon çalışmalarının ön plana alındığı bir zaman olarak değerlendirilebilir. Teknoloji politikalarından ilk kez *Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı*nda ilk kez yer almıştır. Burada Teknoloji politikalarının gerek sanayi ve istihdam konusunda gerekse de yatırım politikaları konularında birlikte hareket edebilmesi bu sayede de işletmelerin kendi teknolojilerini sağlayacak şekilde ileriye taşınması amaçlanmıştır. Fakat bu 1960'lı ve 1970'li yıllarda

---

Önce manyetik bantlardaki kod yazısını kendi sayısal Çincesine çeviriyor ve insan müşterilerinin ön çalışmalarını sürekli eleştiriyor.

83

uygulanan politika ile, doğa bilimlerinde temel ve uygulamalı araştırmaların desteklenmesi şeklinde gerçekleşmiştir.[84]

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı doğrultusunda daha çok korumacı bir ekonomik politika yürütülmesi özel ve kamu teşebbüslerinde yaşanan ölçeklendirme hatalarına neden olmuştur. Bununla birlikte yeni teknolojiye erişimde yaşana sıkıntılar bu yıllarda Türkiye'yi daha korumacı bir politikaya yöneltmiştir. *Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı* çerçevesinde uluslararası alanlarda rekabet etmenin yarar getireceği düşünülerek buna yönelik ekonomik faaliyetler yürütülerek, ekonominin dış sektördeki tutumuna yönelik politika önlemleri alınmıştır (Yücel, 1997: 48-50).

1960-1970 arasında sanayinin teknolojik ilerlemenin gerçekleşebilmesi için ekonomik alt yapının oluşturulmasına çaba sarfedilmiştir. Ancak bu dönemde yüksek gümrük vergileri, bilim ve teknoloji politikalarının işleve konmasında yaşanan aksaklıklar ve Ar – Ge çalışmaları için yeterli bütçe sağlanamaması vb. nedenler ile dönemin teknolojik yeniliklerinin ülkemizde kullanılması konusunda sorunlar yaşanmıştır (Yücel, 1997: 48-50).

Aşağıda bu zaman diliminde Türkiye'de teknolojinin medyaya yansıması örneklendirilmek için 1960 – 1970 yıllarına ait rastgele seçilen gazete ve günümüzde halen yayınlanmaya devam eden Bilim ve Teknik dergisinden rastgele seçilen teknoloji haberlerine yer verilecektir.

Şekil 35: Hürriyet Gazetesi, 13 Şubat 1971

[84] https://www.metalurji.org.tr. Erişim tarihi: (31.03.2023).

RUSLAR FEZAYA
İNSAN ATACAK

Şekil 36: Akşam Gazetesi, 30 Eylül 1960

Bir Rus denizaltı gemisinin
Battı Şamandırası bulundu

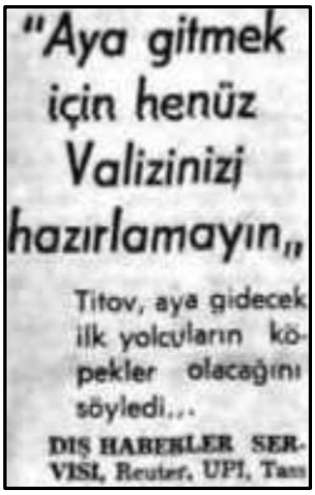
Şekil 37: Hürriyet Gazetesi, 19 Ağustos 1961

Uçaklarımız
dün de Kıbrıs
üzerinde uçtu
ANKARA, ÖZEL

Şekil 38: Milliyet Gaztesi, 14 Ağustos 1964

BİR TÜRK ÂLİMİ KOKUYU
ELEKTRİK ENERJİSİNE
ÇEVİREN ÂLET İCAT ETTİ
Orhan ERİNÇ

Şekil 39: Cumhuriyet Gaztesi, 13 Mart 1964

"Aya gitmek için henüz Valizinizi hazırlamayın„

Titov, aya gidecek ilk yolcuların köpekler olacağını söyledi...

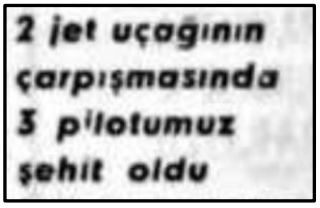
DIŞ HABERLER SERVİSİ, Reuter, UPI, Tass

Şekil 40: Milliyet Gazetesi, 6 Şubat 1963

Apollo-10 Ay çevresinde 241 saat kalacak

NEWYORK (İHA)

Şekil 41: Ulus Gazetesi, 15 Mayıs 1966

2 jet uçağının çarpışmasında 3 pilotumuz şehit oldu

Şekil 42: Cumhuriyet Gazetesi, 27 Ocak 1970

Fren patlamasını önleyecek bir sigorta icat etti

Şekil 43: Hürriyet Gazetesi,27 Mayıs 1960

TELEVİZYON

Nedir?
Nasıl
Çalışır?

(Bu yazı TRT Televizyon Dairesi Başkanlığınca hazırlanmıştır.)

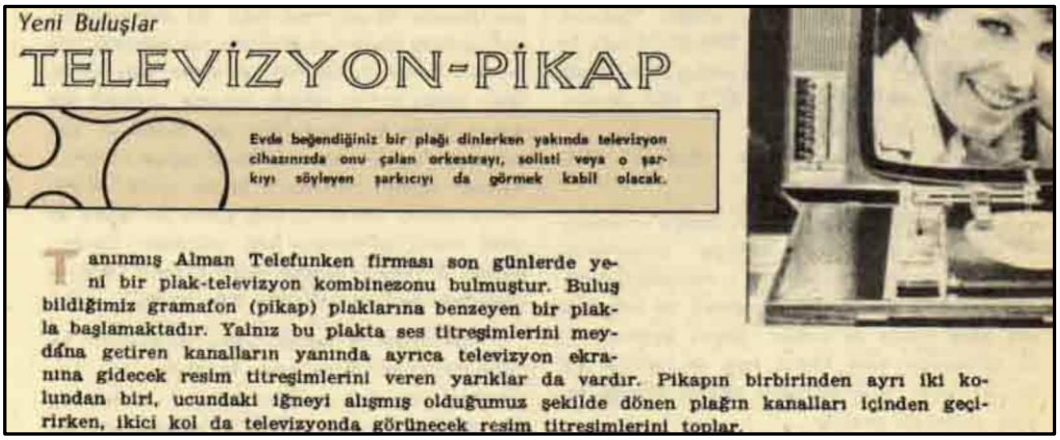
Şekil 44: Bilim ve Teknik Dergisi, 1968 sayfa: 15

Televizyonlarda Kullanılan 3 Boyutlu Gözlükler

Evlerdeki standard renkli televizyon alıcılarını kullanarak ve stüdyodaki siyah - beyaz kameralarda ufak bir değişiklik yapmak suretiyle 3 boyutlu televizyon rüyası gerçekleştirilebilecektir. Seyreden kişinin yapacağı tek iş

Şekil 45: Bilim ve Teknik Dergisi, 1968, sayfa: 26

Yeni Buluşlar

TELEVİZYON-PİKAP

Evde beğendiğiniz bir plağı dinlerken yakında televizyon cihazınızda onu çalan orkestrayı, solisti veya o şarkıyı söyleyen şarkıcıyı da görmek kabil olacak.

Tanınmış Alman Telefunken firması son günlerde yeni bir plak-televizyon kombinezonu bulmuştur. Buluş bildiğimiz gramafon (pikap) plaklarına benzeyen bir plakla başlamaktadır. Yalnız bu plakta ses titreşimlerini meydana getiren kanalların yanında ayrıca televizyon ekranına gidecek resim titreşimlerini veren yarıklar da vardır. Pikapın birbirinden ayrı iki kolundan biri, ucundaki iğneyi alışmış olduğumuz şekilde dönen plağın kanalları içinden geçirirken, ikici koi da televizyonda görünecek resim titreşimlerini toplar.

Şekil 46: Bilim ve Teknik Dergisi, 1968, sayfa: 29

Elektrikli,Buharlı ve Benzinli Otomobiller..

HERKES SORUYOR: HANGİSİ ?

Kirli havanın insan sağlığı üzerindeki etkilerinin dünyanın büyük yerleşme merkezlerinde enine boyuna tartışıldığı şu günlerde, otomobil endüstrisi de, kendilerini ithamdan kurtaracak buluşlar üzerinde çalışmakta- derhal tedbir alınması gerektiğini öne süren çevrelerle otomobil endüstrisi arasında ciddi anlaşmazlıklara ve tartışmalara sebep olmaktadır. Amerikan Senatosu tarafından bu konuda incelemeler yapmak üzere görevlendirilen bir komite önünde konu tartı-

Şekil 47: Bilim ve Teknik Dergisi, 1969, sayfa: 10

4.3.3. Ara Değerlendirme

1961-1971 yılları arası genel olarak değerlendirildiğinde bir yandan ABD ve SSCB arasındaki soğuk savaşın devam ettiği diğer yandan bu iki ülke arasındaki uzay teknolojilerinde yaşanan rekabet ve bunun diğer ülkelere yansıdığı bir zaman dilimi ön plana çıkmaktadır. Almanya için bu zaman diliminde elektrikli ev aletlerinin üretimi, atom santrallerinden elektrik üretilmesi ve elektrikli otomobillerin tasarımları vb. teknolojik gelişmelerin ön planda olmuştur.

Almanyada bu dönemde rastgele olarak seçilerek görselleri paylaşılan gazete ve dergilere yansıyan teknolojik gelişmeler ve ürünler dolayısıyla ortaya çıkan *neolojizmler* den tespit edilen şunlardır: *Hipersonik uçaklar (Alm. Hyperschall-*

Fleugzeuge), Nükleer enerji ile üretilen elektrik (Alm. Atomstrom), Elektrikli otomobil (Alm. Elektro-Auto), Airbus (Alm. Airbus), Bilgisayarlı denetim (Alm. Computer-gestreuert), Otomobil endüstirisi (Alm. Automobil-Industrie), Atom santralleri (Alm. Atomkernkraftwerke), Elektronik robotlar (Alm. Elektronenroboter), Uzay yolculuğu (Alm. Raumfahrt).

1961-1971 yıllarını kapsayan dönem Türkiye için ele alındığında teknoloji politikalarına ilk kez *Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı*nda yer verildiği ve uygulanmaya başlandığı görülmektedir. Bu döneme ait gazete ve dergiler incelendiğinde şu teknolojik kökenli *neolojizmlere* rastlanmıştır: *Murat 124 otoları, Denizaltı, Uçak, Elektrik enerjisi, Jet, Apollo, Sigorta, Televizyon, Üç boyutlu gözlük, Televizyon-Pikap, Elektrikli, Buharlı ve Benzinli Otomobiller.*

Verilen bilgilerden yola çıkarak dönemin Alman ve Türk gazete ve dergilerinde teknolojik kökenli neolojizmlere yer verildiği gözlenmektedir.

Çalışmanın bundan sonraki bölümünde araştırma sorularından *1950-2020 yılları arasında teknoloji bağlamında neolojizmlerin yabancı dil olarak Almanca öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki sözcük oluşum şekilleri nasıldır?* Sorusunun cevaplandırabilmek için aşağıdaki çözümleme modelleri kullanılarak 1961-1970 yıllarını kapsayan zaman diliminde hem Alman ve Türk gazete ve dergilerine yansıyan teknoloji kökenli neolojizmler örneklendirilmiş hem de bu sözcüklerin Almancanın yabancı dil öğretiminde ulusal ve uluslararası basımlı kitaplara nasıl yansıdığını belirlenmeye çalışılmıştır.

4.4. 1961-1970 Yılları Arasındaki Almanya ve Türkiye'deki Gazete ve Dergi Haberlerinden Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmler

1961-1970 yılları arsında Alman ve Türk gazete ve dergilerine konu olan teknoloji kökenli neolojizmler belirlenerek, aşağıdaki tablolarda oluşum şekilleri gösterilmiştir. Türk gazete ve dergilerden tespit edilen neolojizmler Türkçe dilbilgisi kurallarına göre tezin esas amacından uzaklaşmamak adına çok fazla detaya yer

verilmeden her iki dile yansıyan neolojizmlerin bulunduğunu, oluşumlarının nasıl olduğu örneklendirilmiştir.

Tablo 15: 1961-1970 Yılları Arasındaki Alman Gazete ve Dergilerinden Tespit Edilen Teknolojik Kökenli Neolojizmler

N	Sözcük Birleşimi	Kelime Türü	Sözcük Yapımı	Neolojiz Oluşum Yöntemi	Neolojizm
1	Hyperschall+Flugzeug	isim+isim	Birleşik Sözcük	12	Hyperschall-Flugzeug
2	Atom+Strom	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Atomstrom
3	Elektro-Auto	isim+isim	Birleşik Sözcük	12	Elektro-Auto
4	Airbus	isim+isim	Birleşik Sözcük	9	Airbus
5	Computer+Gestreuert	isim+fiil	Birleşik Sözcük	12	Computer-gestreuert
6	Automobil-Industrie	isim+isim	Birleşik Sözcük	12	Automobil-Industrie
7	Atom+Kern+Kraft+ Werke	isim+isim+ isim+isim	Birleşik Sözcük	7	Atomkernkraft-werke
8	Elektro+Roboter	isim+isim	Birleşik sözcük	12	Elektroroboter
9	Raum+Fahrt	isim+fiil	Birleşik Sözcük	1	Raumfahrt

1961-1970 yılları arasında yayınlanan Alman gazete ve dergilerinden tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler yukarıdaki tablo 15'te belirtilmiştir. Tablo 15'te belirtildiği üzere 9 tane toplam teknoloji kökenli sözcük tespit edilmiştir. Tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler *sözcük yapımı* açısından incelendiğinde n=9 tanesinin de *birleşik yapıda* olduğu belirlenmiştir. *Sözcük yapısına* göre incelendiğinde toplam n=5 tane teknoloji kökenli neolojizmlerin *yabancı unsurlu tire işaretli birleşik sözcük* olduğu görülmektedir. Bu sözcükler toplam neolojizmlerin %55'ini oluşturmaktadır. Yukarıdaki tabloda n=1 tane *Anglisizm* sözcük yer almaktadır. Yüzdesi1'dir. Ayrıca n=1 tane *zincirleme birleşik sözcük* şeklinde oluşmuş teknoloji kökenli neolojizm belirlenmiştir. Toplam birleşik sözcükler içerindeki yüzdesi 01'dir.

Tablo 16: 1961-1970 Yılları Arasındaki Türk Gazete ve Dergilerinden Tespit Edilen Teknolojik Kökenli Neolojizmler

N	Sözcük Birleşimi	Kelime Türü	Sözcük Yapımı	Neolojizm Oluşum Yöntemi	Neolojizm
1	Murat 124+oto	isim+isim	Birleşik Sözcük	4	Murat 124 Oto
2	Deniz+altı	isim+isim	Birleşik Sözcük	2	Denizaltı
3	Uçak	isim	Basit Sözcük	3	Uçak
4	Elektrik+enerjisi	isim+isim	Birleşik Sözcük	2	Elektrik enerjisi
5	Jet	isim	Basit Sözcük	3	Jet
6	Apollo	isim	Basit Sözcük	3	Apollo
7	Sigorta	isim	Basit Sözcük	3	Sigorta
8	Televizyon	isim	Basit Sözcük	3	Televizyon
9	Üç+boyutlu+gözlük	isim+isim+isim	Birleşik Sözcük	5	Üç boyutlu gözlük
10	Televizyon+Pikap	isim+isim	Birleşik Sözcük	4	Televizyon-Pikap
11	Buharlı+otomobil	isim+isim	Birleşik Sözcük	2	Buharlı otomobil
12	Benzinli+otomobil	isim+isim	Birleşik Sözcük	2	Benzinli otomobil
13	Elektrikli+otomobil	isim+isim	Birleşik Sözcük	2	Elektrikli otomobil

1961-1970 yılları arasında yayınlanan Türk gazete ve dergilerinden tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler yukarıdaki tablo 16' da belirtilmiştir. Tablo 16 aracılığıyla toplam n=13 teknoloji kökenli sözcük belirlenmiştir. Tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler *sözcük yapımı* açısından incelendiğinde n=8 tane *birleşik yapıda* sözcük tespit edilmiştir. Bu sözcükler toplam neolojizmlerin %61'ini oluşturmaktadır. Sözcük yapısına göre *basit yapıda* oluşmuş toplam n=5 sözcük yukarıdaki tabloda yer almaktadır. Toplam neolojizmlerin %38'ini oluşturmaktadır. *Zincirleme isim tamlaması* şeklinde oluşmuş n=1 tane teknolojik kökenli neolojizm tespit edilmiş, yüzdesi 7'dir. Sözcük yapımı açısından incelediğinde yukarıdaki tabloda n=7 tane de *belirtisiz isim tamlaması* şeklinde oluşmuş neolojizmler belirlenmiştir ve toplam neolojizmlerin %5'ini oluşturmaktadır. Ayrıca n=1 tane birleşik sözcük *takısız isim tamlaması* şeklinde oluştuğu görülmektedir. Toplam neolojizmler arasındaki yüzdesi ise 7'dir.

4.4.1. 1961-1970 Yılları Arasındaki Ulusal ve Uluslararası Basımlı Almanca Ders Kitaplarından Tespit Edilen Teknoloji Kökenli neolojizmler

Araştırma sorularından *1950-2020 yılları arasında teknoloji bağlamında neolojizmlerin yabancı dil olarak Almanca öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki*

sözcük oluşum şekilleri nasıldır? Sorusunun cevaplandırabilmek için aşağıdaki çözümleme modeli kullanılarak neolojizmlerin oluşum şekilleri belirlenecektir. 1967 yılı ulusal basımlı rastgele olarak seçilen *Almanca Ders Kitabı V'ten* ve 1969 yılı uluslararası basımlı *Deutsche Sprache für Ausländer* tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler *Sözcük Yapımı* açısından incelenerek aşağıda tabloda belirtilmiştir.

Tablo 17: 1967 Ulusal Basımlı Almanca Ders Kitabı V Kitabından tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmler[85]

N	Sözcük Birleşimi	Kelime Türü	Sözcük Yapım Türü	Neolojizm Oluşum Yöntemi	Neolojizm
1	Film	isim	Basit Sözcük	3	Film
2	Licht+Schalter	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Lichtschalter
3	Mikroskopisch	sıfat	Basit Sözcük	3	Mikroskopisch
4	Flug+Zeug	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Flugzeug
5	Uhr	isim	Basit Sözcük	3	Uhr
6	Auto	isim	Basit Sözcük	3	Auto
7	Dampfer	isim	Basit Sözcük	3	Dampfer
8	Boot+s+mann	isim+k.+isim	Birleşik Sözcük	4	Bootsmann
9	Maschiene+n+ Gewehr+Feuer	isim+ç.+isim+ isim	Birleşik Sözcük	7	Maschienengewehr-feuer
10	U+Boot	isim+isim	Birleşik Sözcük	13	U-Boot
11	Registrier+Ballon	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Registrierballon
12	Pistole	isim+isim	Basit Sözcük	3	Pistole

1967 yılı ulusal basımlı Almanca ders kitapları içerisinden rastgele olarak seçilen Almanca *Ders Kitabı V* kitabından tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler yukarıdaki tablo 17'de belirtilmiştir. Tablo 17 vasıtasıyla toplam n=12 teknoloji kökenli neolojizmin belirlendiği görülmektedir. Tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler *sözcük yapımı* açısından incelendiğinde bu sözcüklerin *birleşik yapıda* olduğu görülmektedir ve toplam neolojizmlerin %17'sini oluşturmaktadır. *Sözcük yapısına* göre *basit yapıda* oluşmuş teknolojik kökenli neolojizmler toplam neolojizmlerin %50'sini oluşturmaktadır. Tespit edilen teknolojik kökenli neolojizmlerden n=1 tane sözcük ise *Anglisizmdir.* Yüzdesi 9'dur. Ayrıca n=1 tane teknoloji kökenli neolojizm *kısaltmalı tire işaretli birleşik sözcük* görülmektedir ve bileşik sözcükler içerisindeki yüzdesi 8'dir. Tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmlerin arasında n=1 tane sözcük *zincirleme isim tamlaması* şeklinde oluşmuş birleşik sözcüktür ve yüzdesi 8'dir. Belirlenen teknoloji kökenli neolojizmler içerisinde n=1 tanesi de *yabancı unsurlu birleşik sözcüktür* ve birleşik sözcükler içerisindeki yüzdesi 8'dir.

[85] Gürmen, B. (1967). *Almanca Ders Kitabı V*. Ankara: MEB.

Tablo 18: 1969 Uluslararası Basımlı Deutsche Sprachlehre Für Ausländer Almanca Ders Kitabından Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmler86

N	Sözcük Birleşimi	Kelime Türü	Sözcük Yapım Türü	Neolojizm Oluşum Yöntemi	Neolojizm
1	Fahr+Räder	fiil+isim	Birleşik Sözcük	1	Fahrräder
2	Auto	isim	Basit Sözcük	3	Auto
3	Kino	isim	Basit Sözcük	3	Kino
4	Straße+n+Bahn+ Schiene	isim+ç.+isim+ isim	Birleşik Sözcük	7	Straßenbahn-schiene
5	Wagen	isim	Basit Sözcük	3	Wagen
6	Person+en+Wagen	isim+ç.+isim	Birleşik Sözcük	1	Personenwagen
7	Bahn+Hof	isim	Birleşik Sözcük	7	Bahnhof
8	Uhr	isim	Basit Sözcük	3	Uhr
9	Zug	isim	Basit Sözcük	3	Zug
10	Telegraph+en+Stange	isim+ç.isim	Birleşik Sözcük	4	Telegraphenstrange
11	Auto+Bahn	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Autobahn
12	Rund+Funk	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Rundfunk
13	Fern+sehen	isim+fiil	Birleşik Sözcük	1	Fernsehen
14	fahr+Zeug	fiil+isim	Birleşik Sözcük	1	fahrzeug
15	Bahn+Hof+Straße	isim+isim+isim	Birleşik Sözcük	7	Bahnhofstraße
16	Satelitt	isim	Basit Sözcük	3	Satelitt
17	Küche+n+Maschiene	isim+ç.+isim	Birleşik Sözcük	1	Küchenmaschiene
18	schieß+Pulver	fiil+isim	Birleşik Sözcük	1	Schießpulver
19	Atom+Bombe	isim+isim	Birleşik Sözcük	9	Atombombe
20	Licht+Bild+er+ Vortrag	isim+isim+ç.+ isim	Birleşik Sözcük	7	Lichtbildervortrag
21	Staub+Sauger	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Staubsauger
22	Atom+Reaktor	isim+isim	Birleşik Sözcük	9	Atomreaktor
23	schreib+Maschiene	fiil+isim	Birleşik Sözcük	1	Schreibmaschiene
24	Eisen+Bahn+Signal	isim+isim+isim	Birleşik Sözcük	7	Eisenbahnsignal
25	übersetz+Telgraph	fiil+isim	Birleşik Sözcük	4	Übersetztelegraph
26	Unter+See+Boot+s+ Komandant	isim+isim+isim+ ç.+isim	Birleşik Sözcük	7	Unterseeboots-komandant
27	Fernseh+Nachricht+ en+Sprecher	isim+isim+ç.+ isim	Birleşik Sözcük	7	Fernsehnachricten-sprecher
28	Unter+Grund+Bahn+ Netz	isim+isim+isim+ isim	Birleşik Sözcük	7	Untergrundbahnnetz
29	Film	isim	Basit Sözcük	3	Film
30	Fernseh+Antenne	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Fernsehantenne
31	Bild+Schirm	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Bildschirm
32	Telefon	isim	Basit Sözcük	3	Telefon
33	Telefon+Nummer	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Telefonnummer
34	Taxi	isim	Basit Sözcük	3	Taxi
35	Flug+Platz	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Flugplatz
36	Automobil+rennen	isim+fiil	Birleşik Sözcük	1	Automobilrennen
37	Kriminal+Film	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Kriminalfilm
38	Motor+en+Geräusche	isim+ç.+isim	Birleşik Sözcük	1	Motorengeräusch
39	Zigarette+n+Automat	isim+ç.+isim	Birleşik Sözcük	4	Zigarettenautomat
40	Barometer	isim	Basit Sözcük	3	Barometer

[86] Griesbach ve Schulz (1969). Deutsche Sprachlehre für Ausländer. München: Hueber Verlag.

1961-1970 yılları arasındaki uluslararası basımlı Almanca ders kitapları içerisinden rastgele olarak seçilen *Deutsche Sprachlehre Für Ausländer* Almanca ders kitabından tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler yukarıdaki tablo 18'de belirtilmiştir. Tablo 18'de toplam n=40 teknoloji kökenli neolojizmin belirlendiği görülmektedir. Tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler sözcük yapımı açısından incelendiğinde n=30 tanesinin *birleşik yapıda* sözcük tespit edilmiştir. Bu sözcükler toplam neolojizmlerin %45'ini oluşturmaktadır.

Sözcük yapısına göre *basit yapıda* oluşmuş teknolojik kökenli neolojizm sayısı ise n=9 olduğu görülmektedir ve toplam neolojizmlerin %22'sini oluşturmaktadır. Tespit edilen teknolojik kökenli neolojizmlerden n=2 tane sözcük ise *Anglisizm*dir ve toplam sayı içerisindeki yüzdesi ise 5'tir. Ayrıca belirlenen teknoloji kökenli neolojizmlerin n=3 tanesi *yabancı unsurlu birleşik* sözcüktür ve yüzdesi 8'dir. *Zincirleme isimden* oluşmuş n=7 tane teknoloji kökenli neolojizm tespit edilmiştir. Toplam belirlenen birleşik sözcük şeklinde oluşmuş teknoloji kökenli neolojizmlerin %18'ini oluşturmaktadır.

Yukarıda belirtildiği gibi teknoloji bağlamında oluşan neolojizmlerin oluşum şekilleri belirlendikten sonra çalışmanın diğer bir araştırma sorusu olan *1950-2020 yılları arasında Almanca eğitiminde kullanılan uluslararası ders kitaplarında yer alan teknoloji bağlamında neolojizmler ile ulusal ders kitaplarında yer alan teknoloji bağlamında neolojizmler arasında herhangi bir fark var mıdır?* sorusuna yanıt bulabilmek için aşağıdaki çözümleme modeli uygulanarak cevap aranmıştır.

Tablo 19: 1961-1970 Yılları Arasında Basılmış Ulusal ve Uluslararası Almanca Ders Kitaplarından Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmlerin Karşılaştırılması

Teknoloji Bağlamındaki Neolojizmler	**Toplam Teknolojik Kökenli Neolojizm Sayısı**
1961-1970 yılı basımlı Almanca öğretiminde kullanılan *uluslararası* kitaplar	**40**
1961-1970 yılı basımlı Almanca öğretiminde kullanılan *ulusal* kitaplar	**12**

Tablo 19'da görüldüğü üzere 1961-1970 yılları aralığından rastgele olarak seçilen ulusal ve uluslararası basımlı Almanca öğretiminde kullanılan kitaplarda geçen teknoloji kökenli neolojizmler belirlenmiş ve ulusal ve uluslararası basımlı kitaplar arasında teknoloji bağlamındaki neolojizmlere bu kitapların ne kadar yer verdiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Buna göre uluslararası basımlı *Deutsche Sprachlehre Für Ausländer Almanca Ders Kitabı*ndan toplam n=40 tane teknolojik kökenli neolojizm belirlenmiştir. Ulusal basımlı *Almanca Ders Kitabı V* kitabında ise toplam n=12 tane teknoloji kökenli neolojizm tespit edilmiştir. Tespit edilen neolojizmlerin oluşum şekilleri incelendiğinde uluslararası basımlı *Deutsche Sprachlehre Für Ausländer Almanca Ders Kitabı*'ndan belirlenen teknoloji bağlamındaki neolojizmlerin %45'inin *Birleşik Sözcük* şeklinde oluştuğu görülmektedir. *Basit Sözcük* şekline göre oluşmuş teknolojik kökenli neolojizmler ise %22 gibi bir orana sahiptir. Ulusal basımlı *Almanca Ders Kitabı V* adlı Almanca ders kitabından tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmlerin %17'si *Birleşik Sözcük* şeklinde oluşurken %50'si de *Basit Sözcük* şeklinde oluştuğu görülmektedir.

4.4.2. 1971-1980 Yılları Arasında Dünyada Yaşanan Teknolojik Gelişmeler

1970'li yıllar itibari ile bilgi ve iletişim teknolojileri başta olmak üzere çok sayıdaki sektör hızlı bir ilerleme göstermiş ve bu ilerleme kısa sürede tüm dünyada etkisini göstermeye başlamıştır. 1975'ten itibaren ekonomik güç yarışına Japonya'nın da hızlıca dahil olması, rekabet yaşanan sahaları örneğin, otomasyon, bilgisayarlı tasarım ve üretim, bilgi yönetimi ile ilgili sanayi ve hizmet ve ürünlerin üretim süreçleri vb. alanlarda ortaya çıkmıştır. Rekabetin bu sektörlerde yaygınlaşması sayesinde *Üçüncü Teknoloji Devrimi* olarak adlandırılan yeniliklerin dünya çapında genişleyerek yayılmasını sağlamıştır. 1980'li yıllar ise ABD, Japonya ve Batı Avrupa'nın yanısıra çok sayıda erken dönemde sanayileşmeyi başararak bu alanda adını duyurmaya başlayan ülkeler arasında yatırım hacminin genişlediği, teknolojiye

yönelik yatırımların ivme kazandığı, dünya çapında ticaretin arttığı bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır.[87]

Yukarıda belirtildiği gibi 1970 – 1980'li yıllar dünya için teknolojik gelişmenin önem kazandığı yıllar olmuştur. Bugün hala kullanmakta olduğumuz çok sayıda teknolojik ürün bu yıllarda ilk kez gündelik hayata dahil olmuştur. 70 ve 80'lere damgasını vurmuş buluşlardan bazıları şunlardır: *Nokta vuruşlu yazıcı (1971) , Sıvı kristal ekran (LCD) (1973), Mikroişlemci (1971), Kelime işlemci (1972), Ethernet (yerel bilgisayar ağı) (1973), Sıvı kristal ekran (LCD) (1973), Lazer yazıcı (1975), Mürekkep püskürtmeli yazıcı (1976), Motorola Dynatac 8000x cep telefonu (1979),Walkman (1979), MS-DOS (1981), CD (1984), Apple Macintosh bilgisayar (1984), Microsoft Windows (1985),ilk 3D Video (1987), Dijital cep telefonları (1988), Yüksek çözünürlüklü televizyon (1989)* vb. çok sayıda teknolojik cihaz yıllara göre gelişme göstererek çağa ayak uydurmuştur. Bununla birlikte dijital dünyanın kelimeleri de hayatın bir parçası olmuşlardır.

4.4.3. 1971-1980 Yılları Arasında Almanya'da Yaşanan Teknolojik Gelişmelerin Toplumsal Dile ve Gazete ve Dergilerdeki Haber Metinlerine Yansıması

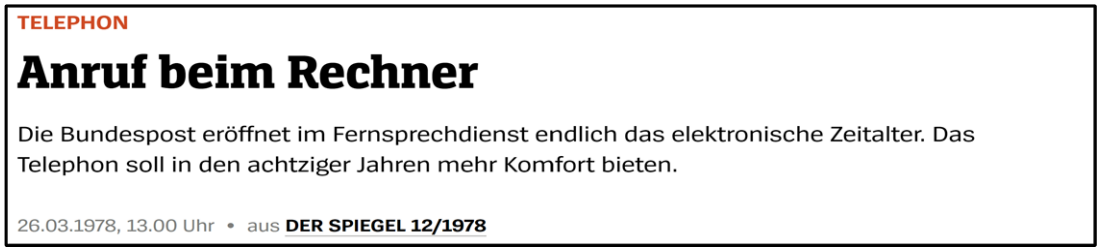
1970 – 1980 yıllar gerek dünya gerekse Almanya için, dijital dünyada heyecan verici buluşların yaşandığı bir dönem olmuştur. Almanya'da renki televizyonlar, tüm yayınlar için standart hale geldi. Televizyon fiyatlarının ucuzlaması ile Doğu Almanya'da yaşayanlar batı Almanya'yı televizyon sayesinde tanıma imkânı buldu.

1980'ler Alman gençleri arasında hızlıca popüler olan icatların ortaya çıktığı bir yıl olmuştur. Örneğin *Walkman, kayıt cihazları, Video kasetler, oyun bilgisayarları* gibi çok sayıda teknolojik alet günümüzde gençlerin tutkun olduğu farklı aletletlere yerini bırakmıştır.

---

[87] https://sophosakademi.org/1950den-sonra-yasanan-buyuk-bilimsel-gelismeler/. Erişim tarihi (04.04.2023).

Her yeni icat günlük dilde de hızlıca yerini almıştır. Aşağıda günlük dile yansıyan kullanımlarına örnek vermek için rastgele olarak seçilen gazete ve dergi haberlerine yer verilecektir.

TELEPHON

Anruf beim Rechner

Die Bundespost eröffnet im Fernsprechdienst endlich das elektronische Zeitalter. Das Telephon soll in den achtziger Jahren mehr Komfort bieten.

26.03.1978, 13.00 Uhr • aus DER SPIEGEL 12/1978

Şekil 48: Der Spiegel Dergisi, 26 Mart 1978[88]

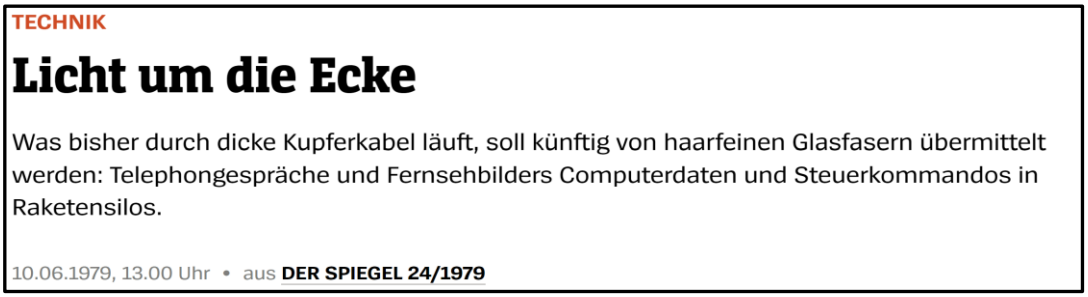

COMPUTER

Japanische Flut

Hochwertige Computer sollen in Japans Exportstrategie Autos und Fernseher ersetzen.

16.10.1977, 13.00 Uhr • aus DER SPIEGEL 43/1977

Şekil 49: Der Spiegel Dergisi, 16 Ekim 1977[89]

TECHNIK

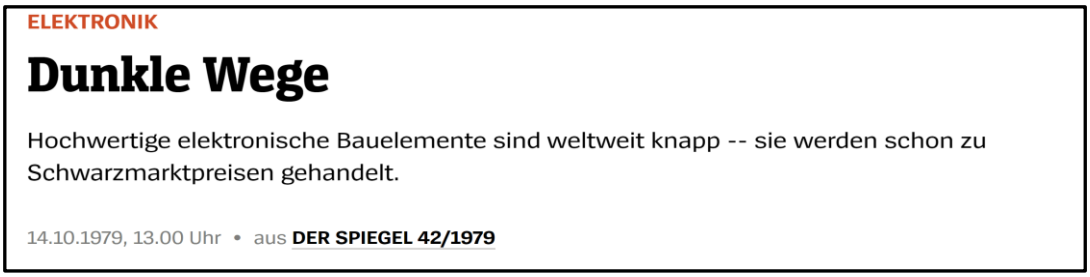
Licht um die Ecke

Was bisher durch dicke Kupferkabel läuft, soll künftig von haarfeinen Glasfasern übermittelt werden: Telephongespräche und Fernsehbilders Computerdaten und Steuerkommandos in Raketensilos.

10.06.1979, 13.00 Uhr • aus DER SPIEGEL 24/1979

Şekil 50: Der Spiegel Dergisi, 10 Haziran 1979[90]

[88] Bundespost nihayet telefon hizmetinde elektronik çağı başlatıyor. Telefon seksenli yıllarda daha fazla konfor sunacak.
[89] Japonya'nın ihracat stratejisinde otomobil ve televizyonun yerini yüksek kaliteli bilgisayarlar alacak.
[90] Şimdiye kadar kalın bakır kablolarla iletilen veriler, gelecekte kıl kadar ince cam fiberlerle iletilecek: Telefon görüşmeleri ve televizyon görüntüleri Bilgisayar verileri ve füze silolarındaki kontrol komutları.

ELEKTRONIK

Dunkle Wege

Hochwertige elektronische Bauelemente sind weltweit knapp -- sie werden schon zu Schwarzmarktpreisen gehandelt.

14.10.1979, 13.00 Uhr • aus DER SPIEGEL 42/1979

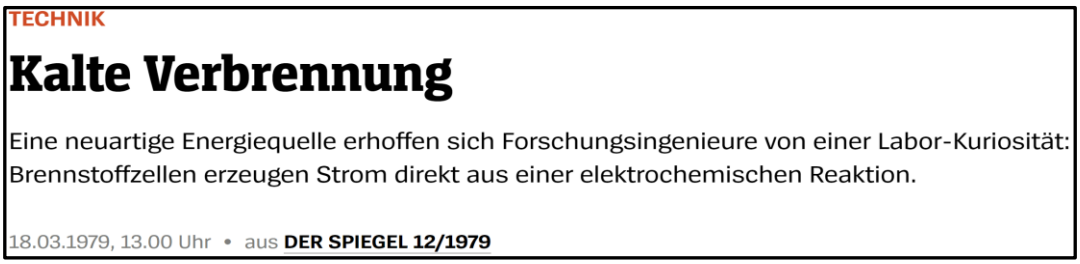
Şekil 51: Der Spiegel Dergisi, 14 Ekim 1979[91]

Alles über Elektronik-Rechner

16.12.1979, 13.00 Uhr • aus DER SPIEGEL 51/1979

Selten nutzt, wer mit leistungsfähigen Taschenrechnern oder mit Mikrocomputern umgeht, das Gerät voll aus. Die Fachliteratur indes, auch die deutschsprachige, ist kaum mehr zu übersehen. Deshalb legt nun der Vieweg-Verlag eine Jahrbuch-Reihe auf, die weniger Erfahrene an das Spezialistenwissen heranführen soll. Die erste Ausgabe

Şekil 52: Der Spiegel Dergisi, 16 Aralık 1979[92]

TECHNIK

Kalte Verbrennung

Eine neuartige Energiequelle erhoffen sich Forschungsingenieure von einer Labor-Kuriosität: Brennstoffzellen erzeugen Strom direkt aus einer elektrochemischen Reaktion.

18.03.1979, 13.00 Uhr • aus DER SPIEGEL 12/1979

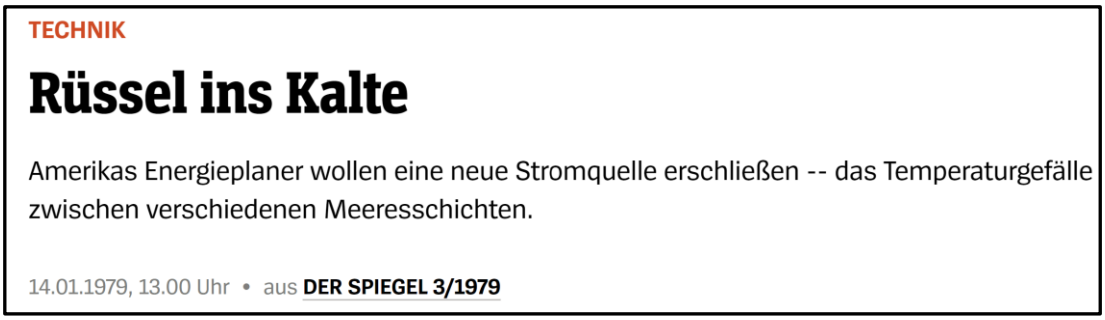
Şekil 53: Der Spiegel Dergisi, 18 Mart 1979[93]

---

[91] Yüksek kaliteli elektronik bileşenler dünya çapında yetersiz tedarik ediliyor- zaten karaborsa fiyatlarıyla alınıp satılıyorlar.

[92] Hesap makineleri ya da mikrobilgisayarları kullananların bu aletlerden tam olarak yararlandığı nadirdir. Bununla birlikte, Almanca literatür de dahil olmak üzere teknik literatür göz ardı edilemez. Bu nedenle Vieweg yayınevi, az deneyimli kullanıcıları uzmanlık bilgisiyle tanıştırmak için bir seri yayınladı.

[93] Araştırmacılar, yakıt hücrelerinin elektrokimyasal bir reaksiyona girmesinden elektrik üretmeyi amaçlıyorlar.

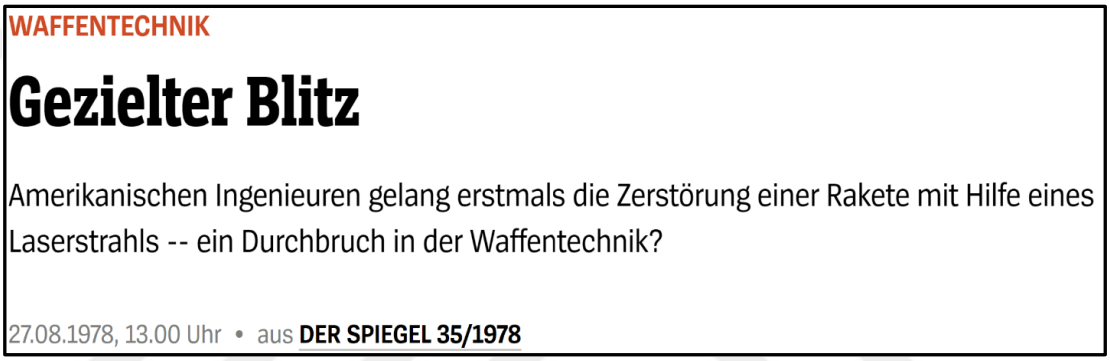

TECHNIK

Rüssel ins Kalte

Amerikas Energieplaner wollen eine neue Stromquelle erschließen -- das Temperaturgefälle zwischen verschiedenen Meeresschichten.

14.01.1979, 13.00 Uhr • aus DER SPIEGEL 3/1979

Şekil 54: Der Spiegel Dergisi, 14 Ocak 1979[94]

WAFFENTECHNIK

Gezielter Blitz

Amerikanischen Ingenieuren gelang erstmals die Zerstörung einer Rakete mit Hilfe eines Laserstrahls -- ein Durchbruch in der Waffentechnik?

27.08.1978, 13.00 Uhr • aus DER SPIEGEL 35/1978

Şekil 55: Der Spiegel Dergisi, 27 Ağustos 1978[95]

ATOMTECHNIK

Flackerndes Feuer

Zum erstenmal soll ein westdeutsches Kernkraftwerk abgewrackt werden. Ungewiß ist, ob das gefahrlos geht, was das kostet und wo die Ruinen-Reste verschwinden können.

09.07.1978, 13.00 Uhr • aus DER SPIEGEL 28/1978

Şekil 56: Der Spiegel Dergisi, 9 Temmuz 1978[96]

[94] Amerikalı enerji planlamacıları farklı okyanus katmanları arasındaki sıcaklık değişiminden yararlanarak yeni bir elektrik kaynağı üretmek istiyor.
[95] Amerikalı mühendisler ilk kez bir füzeyi lazer ışını yardımıyla imha etmeyi başardılar …silah teknolojisinde bir atılım mı?
[96] İlk kez bir Batı Almanya nükleer enerji santrali hurdaya çıkarılacak. Bunun güvenli bir şekilde yapılıp yapılamayacağı, ne kadara mal olacağı ve kalıntıların nerede yok olabileceği ise belirsiz.

Alle reden vom Fernsehen – wir hier nicht: DIE ZEIT beginnt mit einer Serie über den Hörfunk

Es tut sich was im Radio

Von **Wolf Donner**

4. Mai 1973, 8:00 Uhr

AUS DER
ZEIT NR. 18/1973

DIE ZEIT
Archiv

Wann und welches Hörfunkprogramm man auch einschaltet: Musikmatsch, dazwischen ein paar Kurzinformationen, ein paar Tips für alle Lebenslagen, Pausengeplapper. "Funkisch" ist ein Synonym für permanente Leerlaufberieselung geworden, die "Magazinitis" ein Fachslogan für die akustische Boulevardzeitung.

Şekil 57: Die Zeit Gazetesi, 4 Mayıs 1973[97]

China testet die große Rakete

16. Mai 1980, 9:00 Uhr

AUS DER
ZEIT NR. 21/1980

DIE ZEIT
Archiv

Auch in der Raketentechnik zieht China jetzt mit den Supermächten gleich: Es erprobt Interkontinentalraketen in der Südsee.

Şekil 58: Die Zeit Gazetesi, 16 Mayıs 1980[98]

[97] Radyoda bir şeyler oluyor.
[98] Çin büyük roketi test ediyor.

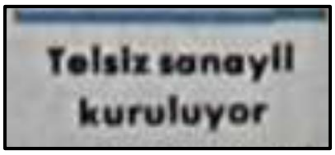
4.4.4. 1971-1980 Yılları Arasında Türkiye'de Yaşanan Teknolojik Gelişmelerin Toplumsal Dile ve Gazetelerdeki Haber Metinlerine Yansıması

1980'li yıllar Türkiye için bilim ve teknoloji açısından önemli gelişmelerin yaşandığı bir yıl olmuştur. 1980 yılının *TÜBİTAK ve TAEK*'ten sorumlu Devlet Bakanı *Prof. Dr. M. Nimet Özdaş*'ın önderliğinde *DPT ve TÜBİTAK*'ın katılımı bununla birlikte 300 kadar bilim adamı ve uzmanın görüşü ile hazırlanan *Türk Bilim Politikası* 1983-2003 yıllarını kapsamakta olup en ince detaylara yer veren bir bilim ve teknoloji politikası tasarımı meydana getirilmiştir (Göker, 2002: 5-7).

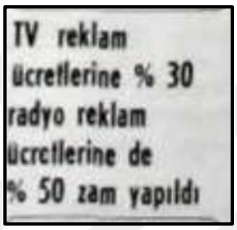
Türk Bilim Politikası sayesinde Türkiye'de ilk defa uluslararası normlar çerçevesinde Türkiye'nin araştırma ve geliştirmedeki kapasitesi, insan gücü ve harcamaları tespit edilmiş, Türkiye'nin Bilimsel hedefleri uzun süreli olarak hazırlanmış, ekonomik ve sosyal kalkınma hedeflerimize uygun şekilde bilim ve araştırma alanlarındaki önemli noktalar belirlenmiş, Bilimsel alanda belirlenen hedeflere ulaşmak bununla birlikte mevcut sistemin etkinliğini gerçekleştirebilmek için *Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu* oluşturulmuştur (Göker, 2002: 5-7).

T*ürk Bilim Politikası*nın 1983-2003 hedefleri incelendiğinde öncelik verilen alanlar *elektronik mühendisliği, bilgisayar bilimi, enstrümantasyon ve telekomünikasyon*, ivedilikle geliştirilecek alanlarlar olarak belirlendiği görülmektedir. Bunun yanısıra *entegre devreli cihaz geliştirme; mikrodonanım yazılım çalışmaları, yarıiletken teknolojisi geliştirme; elektronik malzeme teknolojisi, sayısal haberleşme sistemleri, uzaktan ve uydu haberleşme sistemleri, ISDN'e uygun altyapı ve fiberoptik araştırmaları; entegre devre yapım teknolojisi geliştirme; fiberoptik haberleşme sistemleri ve teknolojisi ve telefon ağlarının optimizasyonu* gibi alanlar ise birinci öncelikte ele alınacak araştırma projeleri arasında gösterilmiştir. 1980'ler, ekonomik yapılanma ile birlikte teknolojik alt yapının biçimlendiği ve köklü değişimlerin yaşandığı yıllar olara Türkiye teknoloji tarihinde öne çıkmaktadır (a.g.m.).

1980'ler Türkiye'sinde, yukarıda ifade edilen bilimsel teknolojik alanlarda yaşanan gelişmelerin günlük dile nasıl yansıdığının tespit edilebilmesi için aşağıda dönemin gazete ve dergilerinden örneklere yer verilmiştir.

Telsiz sanayii kuruluyor

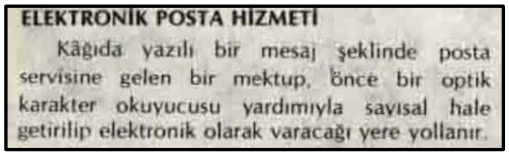
Şekil 59: Hürriyet Gazetesi, 26 Temmuz 1975

TV reklam ücretlerine % 30 radyo reklam ücretlerine de % 50 zam yapıldı

Şekil 60: Milliyet Gazetesi, 28 Ekim 1980

Kızı için bir otomobil yaptı

Şekil 61: Günaydın Gazetesi, 17 Temmuz 1971

ELEKTRONİK POSTA HİZMETİ

Kâğıda yazılı bir mesaj şeklinde posta servisine gelen bir mektup, önce bir optik karakter okuyucusu yardımıyla sayısal hale getirilip elektronik olarak varacağı yere yollanır.

Şekil 62: Bilim Teknik Dergisi, 1980 sayfa: 46

Şekil 63: Hürriyet Gazetesi, 9 Mart 1972

KANLICA'DA SABAHA KARŞI DENİZE UÇAN TAKSİNİN SULARA GÖMÜLDÜĞÜ YER VE MERAKLILAR.

Denize uçan takside, biri kadın 2 kişi boğuldu

Şekil 64: Cumhuriyet Gazetesi, 27 Ekim 1971

SESİN 20 KATI HIZINDA BİR YERALTI TRENİ

Alexandre DOROZYNSKI

En hızlı ve çevreyi en az kirleten uzun mesafeli ulaştırma aracı projesi hiç şüphesiz yeraltında açılmış vakumlu (havası boşaltılmış) bir tünelde saatte 22.500 kilometre hızla hareket edebilecek manyetik trendir. Acaba fazla hayalci bir proje mi? Rand Corporation'da bu proje üzerinde çalışan mühendislere göre, New York'u Dallas üzerinden Los Angeles'e 35 dakikada bağlayabilecek olan "Planetran" projesinin gerçekleşmesine herhangi bir teknolojik engel yoktur. Tünelin delinmesi masraflı olsa bile tasarruf edilecek olan enerji dolayısiyle bir biletin ücreti yirmi doları (500 TL.) geçmiyecektir.

Şekil 65: **Bilim Teknik Dergisi, 1979 sayfa: 36**

Hasta gözlemleri için, Computer ekranından yararlanarak, bilgi toplayan bir hemşirenin çalışması. Hacettepe Üniversitesinde, «Bilgiler»i, rastgele erişimli disklerde saklayan ve doktorun isteği üzerine, bu «Bilgiler»i, cümlecikler hâlinde teleks yazıcısından veren bir sistem, hizmete konulmuştur.

Şekil 66: Bilim Teknik Dergisi, 1973 sayfa: 19

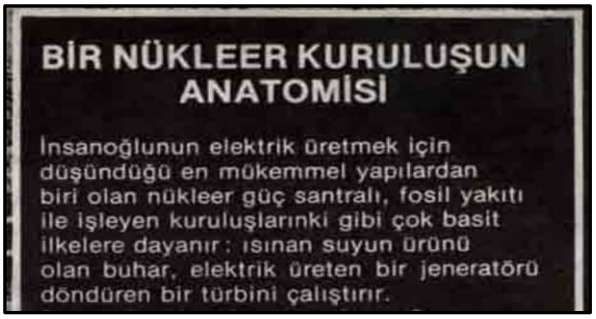

ROBOTLAR GELİYOR

Y. Müh. Aydın SEZGİNER

Gelişmiş ülkelerde yer yer endüstriyel robotların kullanılması teknolojik bir devrim getirirken, işçi-işveren ilişkilerini de yepyeni bir aşamaya sokacağa benzemektedir. Dünya sanayiinin bir robotlar baskınına kendisini hazırlaması için önünde az zaman kalmıştır.

Şekil 67: Bilim ve Teknik Dergisi, 1980 sayfa: 11

BİR NÜKLEER KURULUŞUN ANATOMİSİ

İnsanoğlunun elektrik üretmek için düşündüğü en mükemmel yapılardan biri olan nükleer güç santralı, fosil yakıtı ile işleyen kuruluşlarınki gibi çok basit ilkelere dayanır: ısınan suyun ürünü olan buhar, elektrik üreten bir jeneratörü döndüren bir türbini çalıştırır.

Şekil 68: Bilim ve Teknik Dergisi, 1980 sayfa: 25

4.4.5. Ara Değerlendirme

Dönemin kısa bir değerlendirilmesi yapılmak istenirse 1970'li yıllar itibari ile bilgi ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen hızlı ilerleyişten söz edilebilir. Japonya'nın da bu tarihlerde ekonomi yarışına dahil olması ile rekabetin artması *Üçüncü Teknoloji Devrimi* adı verilen dönemi başlatarak dünya çapında yayılmasında öncülük teşkil etmiştir.

Almanya için 70'li ve 80'li yıllar dijitalleşmenin hız kazandığı bir zaman dilimi olmuştur. Hayatımıza dahil olan her yenilik beraberinde yeni kelimeleri de getirmektedir. Bu döneme ait rastgele olarak seçilen gazete ve dergiler incelendiğinde ise teknolojik kökenli şu *neolojizmlere* ulaşılmıştır: *Elekronik çağ (Alm. Elektronische Zeitalter), Telefon (Alm. Telefon), Yüksek kaliteli bilgisayar (Alm. Hochwertige Computer), Bilgisayar verileri (Alm. Computerdaten), Elektronik (Alm. Elektronik), Mikro bilgisayar (Alm. Mikrocomputern), Elekrokimyasal reaksiyon (Alm. Elektrochemischen Reaktion), Teknik (Alm. Technik), Roket (Alm. Rakete), Lazer ışını (Alm. Laserstrahl), Silah teknolojisi (Alm. Waffentechnik), Atom teknolojisi (Alm. Atomtechnik), Radyo (Alm. Hörfunk), Roket teknolojisi (Alm. Raketen- teknologie), Kıtalararası füze (Alm. Interkontinentalrakete).*

Türkiye için özellikle 80'li yıllar bilim ve teknoloji anlamında ilerlemenin yaşandığı yıllar olarak öne çıkmaktadır. *Türk Bilim Politikası* bu dönemde hazırlanmış ve uygulanmaya başlanmıştır. Dönemin gazete ve dergileri incelendiğinde şu teknoloji kökenli neolojizmlere rastlanmıştır: *Telsiz, Televizyon, Radyo, Otomobil, Elektronik posta, Buzdolabı, Fırın, Çamaşır makinesi, Elektrik süpürgesi, Pikap, Traş makinası, Plak, Taksi, Yeraltı treni, Computer ekranı, Teleks yazıcısı, Robot, Elektrik, Nükleer güç santrali, jenaratör, Türbin.*

Yukarıdaki bilgiler doğrultusunda dönemin Alman ve Türk gazete ve dergilerinde teknolojik kökenli *neolojizmlere* yer verildiği gözlenmektedir.

4.4.6. 1971-1980 Yılları Arasındaki Almanya ve Türkiye'deki Gazete ve Dergi Haberlerinden Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmler

1971-1980 yılları arasında Alman ve Türk gazete ve dergilerine konu olan rastgele olarak seçilmiş teknoloji kökenli neolojizmler belirlenerek, aşağıdaki tablolarda oluşum şekilleri gösterilmiştir. Türk gazete ve dergilerden tespit edilen neolojizmler Türkçe dilbilgisi kurallarına uygun şekilde tezin esas amacından uzaklaşmadan genel olarak her iki dile yansıyan neolojizmlerin varlığı ve oluşum şekilleri belirtilmiştir.

Tablo 20: 1971-1980 Yılları Arasındaki Alman Gazete ve Dergilerinden Tespit Edilen Teknolojik Kökenli Neolojizmler

N	Kelime Türü	Sözcük Yapımı	Sözcük Yapım Türü	Neolojizm Oluşum Türü	Neolojizm
1	Elektronisch	sıfat	Basit Sözcük	3	Elektronisch
2	Telefon	isim	Basit Sözcük	3	Telefon
3	Computer	isim	Basit Sözcük	9	Computer
4	Computer+Daten	isim+isim	Birleşik Sözcük	9	Computerdaten
5	Elektro+chemisch	isim+sıfat	Birleşik Sözcük	4	Elektrochemisch
6	Technik	isim	Basit Sözcük	3	Technik
7	Rakete	isim	Basit Sözcük	3	Rakete
8	Laser+Strahl	isim+isim	Birleşik Sözcük	4	Laserstrahl
9	Waffen+Technik	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Waffentechnik
10	Atom+Technik	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Atomtechnik
11	hör+Funk	fiil+isim	Birleşik Sözcük	1	Hörfunk
12	Rakete+n+Technologie	isim+ç.+isim	Birleşik Sözcük	1	Raketen+technologie
13	Interkontinental+ Rakete	isim+isim	Birleşik Sözcük	4	Inter-kontinental-rakete

1971-1980 yılları arasında yayınlanan Alman gazete ve dergilerinden tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler yukarıdaki tablo 21'de belirtilmiştir. Tablo 21 yardımıyla toplam n=13 teknoloji kökenli sözcük tespit edilmiştir. Tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler *sözcük yapımı* açısından incelendiğinde n=8 tane *birleşik yapıda* sözcük tespit edilmiştir. Bu sözcükler toplam neolojizmlerin %61'ini oluşturmaktadır. *Sözcük yapısına* göre *basit yapıda* oluşmuş toplam n=5 sözcük yukarıdaki tabloda yer almaktadır. Toplam neolojizmlerin %38'ini oluşturmaktadır.

Sözcük yapımı açısından incelediğinde yukarıdaki tabloda n=2 tane *Anglisizm* tespit edilmiştir ve yüzdesi 15'tir. Ayrıca n=3 tane *yabancı unsurlu birleşik* sözcük şeklinde oluşmuş teknoloji kökenli neolojizmler belirlenmiştir ve toplam tespit edilen birleşik sözcük şeklinde oluşmuş teknolojik kökenli neolojizmler içerisindeki yerinin %62 olduğu görülmektedir.

Tablo 21: 1971-1980 Yılları Arasındaki Türk Gazete ve Dergilerinden Tespit Edilen Teknolojik Kökenli Neolojizmler

N	Sözcük Birleşimi	Kelime Türü	Sözcük Yapım Türü	Neolojizm Oluşum Yöntemi	Neolojizm
1	Telsiz	isim	Basit Sözcük	3	Telsiz
2	Televizyon	isim	Basit Sözcük	3	Televizyon
3	Radyo	isim	Basit Sözcük	3	Radyo
4	Otomobil	isim	Basit Sözcük	3	Otomobil
5	Elektronik+ posta	isim+isim	Birleşik Sözcük	4	Elektronik posta
6	Buz+dolabı	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Buzdolabı
7	Fırın	isim	Basit Sözcük	3	Fırın
8	Çamaşır+makinesi	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Çamaşır makinesi
9	Elektrik+süpürgesi	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Elektrik süpürdegi
10	Pikap	isim	Basit Sözcük	3	Pikap
11	Traş+makinesi	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Traş makinesi
12	Plak	isim	Basit Sözcük	3	Plak
13	Taksi	isim	Basit Sözcük	3	Taksi
14	Yeraltı+treni	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Yeraltı treni
15	Computer+ekranı	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Computer ekranı
16	Teleks+yazıcısı	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Teleks yazıcısı
17	Robot	isim	Basit Söcük	3	Robot
18	Elektrik	isim	Basit Sözcük	3	Elektrik
19	Nükleer+güç+santrali	isim+isim+isim	Birleşik Sözcük	5	Nükleer güç santrali
20	Jenaratör	isim	Basit Sözcük	3	Jenaratör
21	Türbin	isim	Basit Sözcük	3	Türbin

1971-1980 yılları arasında yayınlanan Türk gazete ve dergilerinden tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler yukarıdaki tablo 22'de belirtilmiştir. Tablo 22 aracılığıyla toplam n=21 tane teknoloji kökenli sözcük belirlenmiştir. Tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler *sözcük yapımı* açısından incelendiğinde n=8 tane *birleşik yapıda* sözcük tespit edilmiştir. Bu sözcükler toplam neolojizmlerin %38'ini oluşturmaktadır. *Sözcük yapısına* göre *basit yapıda* oluşmuş toplam n=13 sözcük yukarıdaki tabloda yer almaktadır. Toplam neolojizmlerin %61'ini oluşturmaktadır. *Zincirleme isim tamlaması* şeklinde oluşmuş n=1 tane teknolojik kökenli neolojizm tespit edilmiş ve birleşik sözcükler içerisindeki yüzdesi 87'dir. Sözcük yapımı

açısından incelediğinde yukarıdaki tabloda n=2 tane de *takısız isim tamlaması* şeklinde oluşmuş birleşik sözcük belirlenmiştir ve birleşik sözcükler içerisindeki yüzdesi 75'tir.

4.4.7. 1971-1980 Yılları Arasındaki Ulusal ve Uluslararası Basımlı Almanca Ders Kitaplarından Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmler

Araştırma sorularından *1950-2020 yılları arasında teknoloji bağlamında neolojizmlerin yabancı dil olarak Almanca öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki sözcük oluşum şekilleri nasıldır?* Sorusuna yanıt aramak için aşağıdaki çözümleme modelinden yararlanılarak neolojizmlerin oluşum şekilleri belirlenecektir. 1974 yılı ulusal basımlı rastgele olarak seçilmiş olan *Texte und Situationen* kitabından ve 1977 yılı uluslararası basımlı *Auf Deutsch Bitte 1* isimli Almanca ders kitabından tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler *Sözcük Yapımı* açısından incelenerek aşağıda tabloda belirtilmiştir.

Tablo 22: 1974 Ulusal Basımlı Texte und Situationen Almanca Ders Kitabı 4 Kitabından tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmler[99]

N	Sözcük Birleşimi	Kelime Türü	Sözcük Yapım Türü	Neolojizm Oluşum Yöntemi	Neolojizm
1	Kino	isim	Basit Sözcük	3	Kino
2	Bahn+Hof	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Bahnhof
3	Schiff	isim	Basit sözcük	3	Schiff
4	Passagier+Schiff	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Passagierschiff
5	Telefon+Gespräch	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Telefongespräch
6	fahr+Karte	fiil+isim	Birleşik Sözcük	1	Fahrkarte
7	Lampe	isim	Basit Sözcük	3	Lampe
8	Zug	isim	Basit Sözcük	3	Zug
9	Taxi	isim	Basit Sözcük	3	Taxi
10	Auto	isim	Basit Sözcük	3	Auto
11	Telefon+Zelle	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Telefonzelle
12	Photo+Apparat	isim+isim	Birleşik Sözcük	4	Photoapparat
13	Wecker	isim	Basit Sözcük	3	Wecker
14	Koffer+Radio	isim+isim	Birleşik Sözcük	4	Kofferradio
15	Elektro+kocher	isim+isim	Birleşik Sözcük	4	Elektrokocher
16	Strom+Versorgung	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Stromversorgung
17	Zentral+Heizung	isim+isim	Birleşik Sözcük	4	Zentralheizung
18	Aufzug	isim	Basit Sözcük	3	Aufzug

[99] MEB (Komisyon): Texte und Situationen I, Almanca Ders Kitabı, Ankara, 1974.

19	sprech+Apparat	fiil+isim	Birleşik Sözcük	4	Sprchapparat
20	wasch+Maschiene	fiil+isim	Birleşik Sözcük	1	Waschmaschiene
21	Bus	isim	Basit Sözcük	3	Bus
22	S+Bahn	isim+isim	Birleşik Sözcük	13	S-Bahn
23	U+Bahn	isim+isim	Birleşik Sözcük	13	U-Bahn
24	Straße+n+Bahn	isim+ç.+isim	Birleşik Sözcük	1	Straßenbahn
25	Klavier	isim	Basit Sözcük	3	Klavier
26	Eisen+Bahn	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Eisenbahn
27	Film	isim	Basit Sözcük	3	Film
28	Zug	isim	Basit Sözcük	3	Zug
29	Speise+Wagen	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Speisewagen
30	schlaf+Wagen	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Schlafwagen
31	D+Zug	isim+isim	Birleşik Sözcük	13	D-Zug
32	Fern+schnell+Zug	sıfat+isim+isim	Birleşik Sözcük	7	Fernschnellzug
33	Eil+Zug	sıfat+isim	Birleşik Sözcük	1	Eilzug
34	Foto+Geschäft	isim+isim	Birleşik Sözcük	4	Fotogeschäft
35	Unfall+Wagen	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Unfallwagen
36	U+Bahn+Station	isim+isim+isim	Birleşik Sözcük	13	U-Bahn-Station
37	Flug+Platz	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Flugplatz
38	Polizei+Wagen	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Polizeiwagen
39	Sattel+Schlepper	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Sattelschlepper
40	Einsatz+Wagen	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Einsatzwagen
41	Last+Wagen	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Lastwagen
42	fahr+Zeug	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Fahrzeug
43	Kranke+n+Wagen	isim+ç.+isim	Birleşik Sözcük	1	Krankenwagen
44	Werbe+Sendung	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Werbesendung
45	Ferseh+Kamera	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Fersehkamera
46	Mikrophon	isim	Basit Sözcük	9	Mikrophon
47	Bus+Fahrer	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Busfahrer
48	Rund+Funk	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Rundfunk
49	Foto+Apparat	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Fotoapparat
50	fahr+Rad	fiil+isim	Birleşik Sözcük	1	Fahrrad

1974 yıllı ulusal basımlı Almanca ders kitapları içerisinden rastgele olarak seçilen *Texte und Situationen* Almanca ders kitabından tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler yukarıdaki tablo 22'de belirtilmiştir. Tablo 22 vasıtasıyla toplam n=50 teknoloji kökenli neolojizmin belirlendiği görülmektedir. Tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler *sözcük yapımı* açısından incelendiğinde n=37 tane *birleşik yapıda* sözcük tespit edilmiştir. Bu sözcükler toplam neolojizmlerin %52'sini oluşturmaktadır. Sözcük yapısına göre *basit* yapıda oluşmuş teknolojik kökenli neolojizm sayısı ise n=13 olduğu görülmektedir ve toplam neolojizmlerin %26'sını oluşturmaktadır. Tespit edilen teknolojik kökenli neolojizmlerden n=1 tane sözcük ise *Anglisizm*dir ve toplam içerisindeki yüzdesi 2'dir. Ayrıca n=6 tane teknoloji kökenli neolojizm *yabancu unsurlu birleşik sözcükt*ür. Tespit edilen teknoloji kökenli birleşik sözcük şeklinde oluşmuş neolojizmlerin ise %12'ini oluşturmuştur. Belirlenen

teknoloji kökenli neolojizmler içerisinde n=4 tanesi *kısaltmalı tire işaretli birleşik sözcük*tür ve toplam neolojizmlerin %8'ini oluşturmuştur.

Tablo 23: 1977 Uluslararası Basımlı Auf Deutsch Bitte 1 Almanca Ders Kitabı'ndan Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmler[100]

N	Sözcük Birleşimi	Kelime Türü	Sözcük Yapım Türü	Neolojizm Oluşum Yöntemi	Neolojizm
1	Uhr	isim	Basit Sözcük	3	Uhr
2	fahr+Schein	fiil+isim	Birleşik Sözcük	1	Fahrschein
3	Kino	isim	Basit Sözcük	3	Kino
4	Film	isim	Basit sözcük	3	Film
5	Wagen	isim	Basit Sözcük	3	Wagen
6	Verkehr+s+Ampel	isim+k+isim	Birleşik Sözcük	1	Verkehrsampel
7	Taxi	isim	Basit Sözcük	9	Taxi
8	fern+sehen	sıfat+fiil	Birleşik Sözcük	1	Fernsehen
9	Auto	isim	Basit Sözcük	3	Auto
10	Möbel+Wagen	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Möbelwagen
11	Flug+Zeug	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Flugzeug
12	Flug+Platz	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Flugplatz
13	Telegramm	isim	Basit Sözcük	9	Telegramm
14	Straß+en+Bahn	isim+ç+isim	Birleşik Sözcük	1	Sraßenbahn
15	Staub+Sauger	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Staubsauger
16	Schein+Werfer	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Scheinwerfer
17	Koffer+Radio	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Kofferradio
18	Platten+Spieler	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Plattenspieler
19	Bahn+Hof	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Bahnhof
20	Radio	isim	Basit Sözcük	3	Radio

1977 yılları arasında uluslararası basımlı Almanca ders kitapları içerisinden rastgele olarak seçilen *Auf Deutsch Bitte 1* Almanca ders kitabından tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler yukarıdaki tablo 23'te belirtilmiştir. Tablo 23'te toplam n=20 teknoloji kökenli neolojizmin belirlendiği görülmektedir. Tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler sözcük yapımı açısından incelendiğinde n=13 tane *birleşik yapıda* sözcük tespit edilmiştir. Bu sözcükler toplam neolojizmlerin %55'ini oluşturmaktadır. *Sözcük yapısına* göre *basit yapıda* oluşmuş teknolojik kökenli neolojizm sayısı ise n=7 olduğu görülmektedir ve toplam neolojizmlerin %35'ini

[100] Schulz ve Griesbach (1977). *Auf Deutsch Bitte!1.*München: Hueber Verlag.

oluşturmaktadır. Tespit edilen teknolojik kökenli neolojizmlerden n=2 tane sözcük ise *Anglisizm*dir ve yüzdesi 10'dur.

Yukarıda belirtildiği gibi teknoloji bağlamında oluşan neolojizmlerin oluşum şekilleri belirlendikten sonra çalışmanın diğer bir araştırma sorusu olan *1950-2020 yılları arasında Almanca eğitiminde kullanılan uluslararası ders kitaplarında yer alan teknoloji bağlamında neolojizmler ile ulusal ders kitaplarında yer alan teknoloji bağlamında neolojizmler arasında herhangi bir fark var mıdır?* sorusuna yanıt bulabilmek için aşağıdaki çözümleme modeli uygulanarak cevap aranmıştır. Aşağıdaki tabloda 1971 yılı ve 1980 yıllı basımlı rastgele olarak seçilmiş ulusal ve uluslararası Almanca ders kitaplarından varlığı tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler sayıca karşılaştırılmıştır.

Tablo 24: 1971-1980 Yılları Arasında Basılmış Ulusal ve Uluslararası Almanca Ders Kitaplarından Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmlerin Karşılaştırılması

Teknoloji Bağlamındaki Neolojizmler	**Toplam Teknolojik Kökenli Neolojizm Sayısı**
1971-1980 yılı basımlı Almanca öğretiminde kullanılan *uluslararası* kitaplar	**20**
1971-1980 yılı basımlı Almanca öğretiminde kullanılan *ulusal* kitaplar	**50**

Tablo 24'te görüldüğü üzere 1970-1980 yılları aralığından rastgele olarak seçilen ulusal ve uluslararası basımlı Almanca öğretiminde kullanılan kitaplarda geçen teknoloji kökenli neolojizmler belirlenerek ulusal ve uluslararası kitapların teknoloji bağlamındaki neolojizmlere ne ölçüde yer verdiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Buna göre uluslararası basımlı *Auf Deutsch Bitte 1* Almanca ders kitabında toplam n=20 tane teknolojik kökenli neolojizm belirlenmiştir. Ulusal basımlı *Texte und Situationen* adlı Almanca ders kitabında ise toplam n=50 tane teknoloji kökenli neolojizm tespit edilmiştir. Tespit edilen neolojizmlerin oluşum şekilleri incelendiğinde ise uluslararası ve ulusal basım Almanca ders kitaplarında belirlenen teknoloji bağlamındaki neolojizmlerin %50'den fazlasının *birleşik sözcük* şeklinde oluştuğu görülmektedir. *Basit sözcük* şekline göre oluşmuş teknolojik kökenli neolojizmler ise %50'nin altında olduğu görülmektedir.

4.5. 1981-1990 Yılları Arasında Dünyada Yaşanan Teknolojik Gelişmeler

1980'li yıllar bugün sahip olduğumuz teknolojinin şekillenmeye başladığı yıllar olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde var olan çok sayıda teknolojinin temeli 80'li yıllara dayanmaktadır. Öne çıkan teknolojik gelişmelere yer vermeden önce dönemin siyasi ve ekonomik durumunun bilinmesinde fayda vardır. 70'li yılların geride kalmasından sonra dikkat çeken iki duruma rastlanmaktadır. Bunlardan ilki Japonya'nın ve ABD'nin ekonomik açıdan yüksek potansiyele sahip pazarlarla rekabet için önemli tedbirler almaları ve bunlara yönelik girişimlerde bulunmaları, ikincisi ise bugün Üçüncü Teknoloji Devrimi olarak adlandırılan, dünya genelinde hızlıca yayılan teknolojik ilerleme hareketinin ortaya çıkmasını sağlayan ekonomik alt yapının bu alanlarda düzenlenmesidir. Bu yıllarda özellikle otomasyon, bilgisayar teknolojileri başta olmak üzere bunların üretim süreçlerinin, araç ve gereç temininin sağlanması gerekli finansmanların oluşabilmesi için yatırımlar yapılmış ayrıca süreklilik arz etmesi adına da kurumsallaşma yoluna gidilmiştir[101.]

Yaşanan güçlü rekabetlerin sonucunda da teknolojinin ilerlemesi ile iş gücü ve zamandan önemli derecede tasarruf ettirmekle birlikte, konfor seviyesini arttırak çok sayıda ürün içinde ilham olacak olan teknolojik ürünler ortaya çıkmıştır. Döneme damgasını vuran belli başlı teknolojik ürünlere örnek vermek gerekirse şu ürünler sayılabilir: 80'li yılların hemen başında ***IBM 5150*** *modeli* ile birçok kişi ilk kişisel bilgisayar ile tanıştı. Steve Jobs'un muhteşem zekâsı ile ortaya çıkmış olan ***Apple Macintosh***, Apple markasının gelecekteki başarılarına ve daha birçok markaya ilham veren ürün olarak o günlerde yaşayan kişilere ve tabi gelecekte de çok sayıda teknolojik yönden ileri seviyedeki ürünler ile gelecekteki kişilerin de eşşiz bir teknolojik deneyim yaşamasına olanak sağlamıştır. Bilgisayar kullanımın yaygınlaşması ile günlük hayatın çok çeşitli alanlarında da kendisine kullanım alanı yaratmıştır. Örneğin, 80'li yıllarda alışılmış kullanım alanının dışında bir kullanım alanı olarak sinemada kullandığı görülmektedir. Günümüzde çok sayıda muhteşem bilgisayar efektleri ile oluşmuş yapımlar 80'li yıllarda bilgisayarın film endüstrisinde

[101]www. sophosakademi.org. Erişim tarihi: (05.08.2023).

kullanımı sayesinde gerçekleşebilmiştir. Bilgisayar kültürünün oluşmasına katkı sağlayan ilk yapımlar *Tron (1982)* ve *War Games (1983)* filmleri sayesinde olmuştur. Yine hem iş dünyası hem de kişisel amaçlı kullanım alanı bulan *Microsoft Windows*'un ortaya çıkışı bu yıllara rastlamaktadır.[102]

Bugün artık kullanımda olmayan *CD*'ler o yıllarda popüler icatlar arasındaydı. İletişim dünyası için bir devrim niteliğinde olan günümüz akıllı telefonların atası sayılan *Motorola DynaTAC 8000x* 1983 yılında ortaya çıkmıştır. 1980-1990 yılları arasında dünya çapında birçok alanda yaşanan teknolojik gelişmeler günümüz teknolojilerine ön ayak olmuştur[103].

4.5.1. 1981-1990 Yılları Arasında Almanya'da Yaşanan Teknolojik Gelişmelerin Toplumsal Dile ve Gazete ve Dergilerdeki Haber Metinlerine Yansıması

Dijital dünya 1980'lerde gelişim açısından büyük adımlar attı. Teknolojinin ilerlemesinden faydalanan dünya bazen ondan kaynaklı Çernobil örneğinde olduğu gibi zarara da uğradığı olmuştur. Genel olarak değerlendirildiğinde ise teknolojinin faydaları daha ağır basmaktadır. O yıllarda renkli televizyonlar, bilgisayar sayesinde dünyanın öbür ucundaki bilginin insanların ayağına gelmesi ve insanların bilgisayarın bilgilendirmenin yanı sıra eğlence amaçlı da kullanılabileceğinin keşfedilmesi bu kuşakta yaşayanların yeni dijital dünyaya hızlıca uyum sağlamalarında etkili oldu. Böylece 80 kuşağı teknoloji ve kültürün büyüleyici sentezine şahitlik etti. Böyle bir alt yapının oluşması ile de bir dizi yeni teknoloji ve ürünün ortaya çıkmasına vesile oldu. Dijital dünyada yaşanan ardı ardına gelişmeler insanların üzerinde geleceğe ve teknolojinin onu nasıl şekillendireceğine dair genel bir iyimserlik havası oluşturarak insanları daha bir çok yeniliğe teşvik etti.[104]

[102] www.startupteknoloji.com. Erişim tarihi: (05.08.2023).
[103] www.startupteknoloji.com. Erişim tarihi: (15.08.2023).

[104]www.was-war-wann.de. Erişim tarihi: (15.08.2023).

1981-1990 yıllarını kapsayan zaman diliminde ortaya çıkan çok sayıda teknolojik gelişmelere ve ürünlerin Almanya 'da dönemin gazete ve dergilerinde nasıl kendilerine yer bulduğuna dair örnek verilmek istenirse aşağıdaki teknolojik gelişmeler örnek gösterilebilir:

Berlin-Flüge

Alles viel zu schnell

Lufthansa und Interflug möchten den Berlin-Verkehr ausbauen - sperren sich die Alliierten wieder?

10.12.1989, 13.00 Uhr • aus DER SPIEGEL 50/1989

Şekil 69: Der Spiegel Dergisi, 1989[105]

Fernseh-Zeit

Ferngesteuert

4. Dezember 1981, 8:00 Uhr /

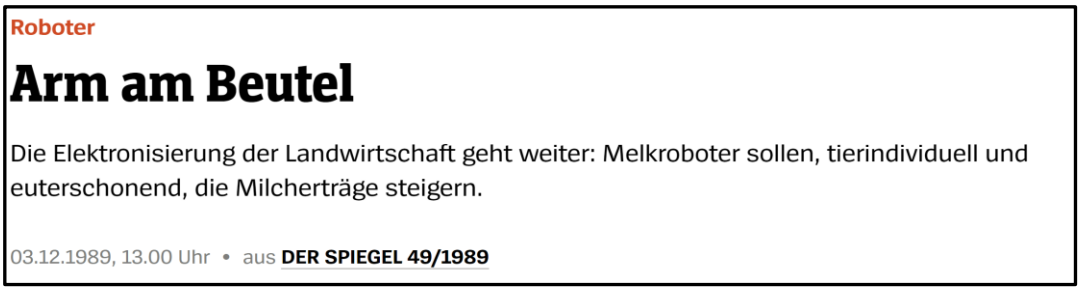
AUS DER ZEIT NR. 50/1981

DIE ZEIT Archiv

Wir mögen sie ja alle, die Pleitgens, die Bressers, die Alts und Rosenbauers. Sie sagen uns immer, was Sache ist, und wir gehen beeindruckt ins Bett, Deutschlands Fernseh-Schicksal in guten Händen wissend. Wenn wir dann noch erfahren, daß sie sich auch Gedanken

Şekil 70: Die Zeit Gazetesi, 4 Aralık 1981[106]

[105] Lufthansa ve Interflug Berlin'dki hava trafiğini büyütmek istiyor.
[106] Uzaktan kumanda. Alman televizyonlarının kaderi emin ellerde.

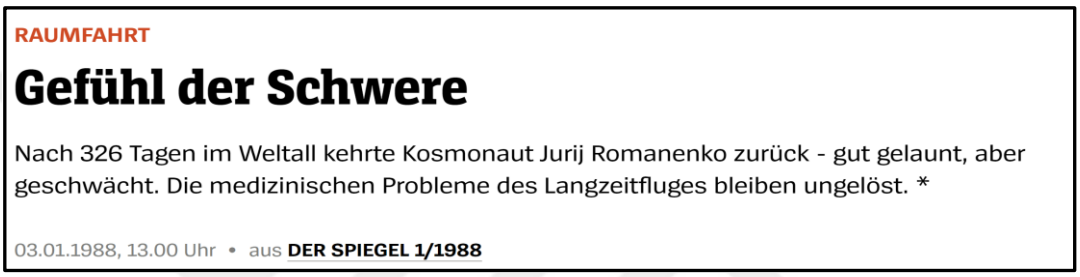

Roboter

Arm am Beutel

Die Elektronisierung der Landwirtschaft geht weiter: Melkroboter sollen, tierindividuell und euterschonend, die Milcherträge steigern.

03.12.1989, 13.00 Uhr • aus DER SPIEGEL 49/1989

Şekil 71: Der Spiegel Dergisi, 3 Aralık 1989[107]

RAUMFAHRT

Gefühl der Schwere

Nach 326 Tagen im Weltall kehrte Kosmonaut Jurij Romanenko zurück - gut gelaunt, aber geschwächt. Die medizinischen Probleme des Langzeitfluges bleiben ungelöst. *

03.01.1988, 13.00 Uhr • aus DER SPIEGEL 1/1988

Şekil 72: Der Spiegel Dergisi, 3 Ocak 1988[108]

AEG-Telefunken

Schweigen ist Gold

18. Dezember 1981, 8:00 Uhr /

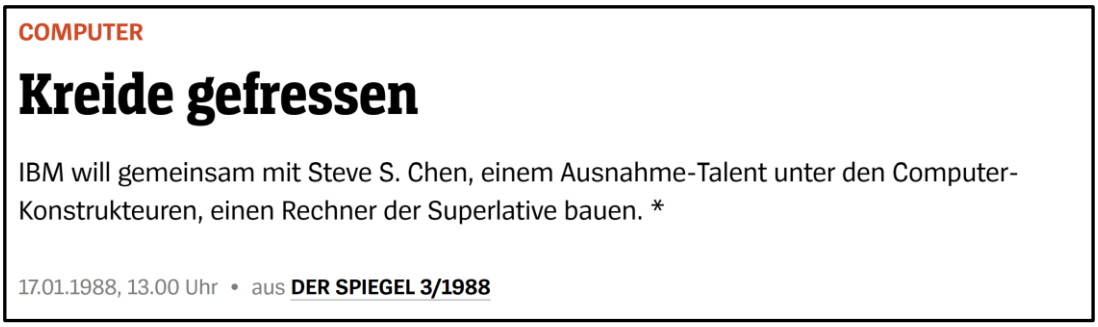
AUS DER ZEIT NR. 52/1981

DIE ZEIT Archiv

Gerade hat AEG-Telefunken für das zu Ende gehende Jahr den Bilanzausgleich geschafft, da machen einige Bankiers mit gezielten Bemerkungen dem Elektrokonzern neue Schwierigkeiten.

Şekil 73: Die Zeit Gazetesi, 18 Aralık 1981[109]

[107] Süt sağma robotları hayvanlara zarar vermeden süt verimini arttırmalıdır.
[108] Kozmonot Juri Romanenko 326 günden sonra yeryüzüne döndü.
[109] AEG Telefunken yıl sonu için mali dengeyi sağladı.

COMPUTER

Kreide gefressen

IBM will gemeinsam mit Steve S. Chen, einem Ausnahme-Talent unter den Computer-Konstrukteuren, einen Rechner der Superlative bauen. *

17.01.1988, 13.00 Uhr • aus DER SPIEGEL 3/1988

Şekil 74: Der Spiegel Dergisi, 17 Ocak 1988[110]

Computer

Haus der 400 Helfer

Eine japanische Firmengruppe hat in Tokio ein Wohnhaus für den »Lebensstil der Zukunft« errichtet - vollcomputerisiert.

31.12.1989, 13.00 Uhr • aus DER SPIEGEL 1/1990

Şekil 75: Der Spiegel Dergisi, 31 Aralık 1989[111]

Computer-Comic: Tips für Laien

07.01.1990, 13.00 Uhr • aus DER SPIEGEL 2/1990

Fachliteratur über Hard- und Software hat Hochkonjunktur, doch viele EDV-Laien haben Mühe, die einschlägigen Bedienungsanleitungen zu verstehen. Nun ist ein Pfarrer unter die Handbuch-Autoren gegangen, um Fachweisheiten zu verkünden. »MS-DOS mühelos« verheißt der Titel eines von Werner Küstenmacher, Münchner Gründungsmitglied des Klubs »Pfarrer & PC«, gezeichneten »garantiert fröhlichen« Cartoon-Computerkurses (Systhema Verlag, München; 24,80 Mark). Im Mittelpunkt der Unterweisung steht das Standard-Betriebssystem

Şekil 76: Der Spiegel Dergisi, 7 Ocak 1990[112]

[110] IBM, bilgisayar tasarımcıları arasında istisnai bir yetenek olan Steve Chen ile birlikte, sıra dışı bir bilgisayar yapmayı planlıyor.
[111] Bir Japon şirket grubu, geleceğin yaşam tarzı için Tokyo'da tamamen bilgisayarla kontrol edilen bir konut inşa etti.
[112] Amatörler için bilgisayarda çizgi roman oluşturabilmenin ipuçları.

Ohne Zweifel ins Atomzeitalter

Von **Karl Stipsicz**

10. Oktober 1986, 8:00 Uhr /

AUS DER
ZEIT NR. 42/1986

DIE ZEIT
Archiv

Von Karl Stipsicz

Wir können es nicht erlauben, daß mit dem Bau des Atomkraftwerkes von Prevlaka der Kopf Jugoslawiens in eine gefährliche Schlinge gelegt wird.“ Professor Dragiča Ivanovic, der Rektor der Technischen

Şekil 77: Die Zeit Gazetesi, 10 Ekim1986[113]

4.5.2. 1981-1990 Yılları Arasında Türkiye’de Yaşanan Teknolojik Gelişmelerin Toplumsal Dile ve Gazetelerdeki Haber Metinlerine Yansıması

1981-1990 dönemi dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de birçok alanda meydana gelen buluşlar sayesinde ekonomi hızlı bir canlanma sürecine girmiştir. Bilgisayar teknolojisinde yaşanan gelişmeler, üretimdeki maliyetlerin azaltılması vb. unsurlar küreselleşme sürecine önemli bir ivme kazandırmıştır. İletişim sektöründeki yenilikler küreselleşme sürecinde adeta bir reaktör görevi görmüştür.

Yürütülen teknoloji politikaları sayesinde doğru adımlar atılarak teknolojik rekabette geri kalınmasının önüne geçilmiştir. Bu anlamda Türkiye’de yürütülen teknoloji politikaları araştırıldığında, 1960 sonrasındaki dönemde teknoloji politikaları önem kazanmaktadır. Bunda uygulanan kalkınma planlarının etkisi büyüktür. Türkiye’de gerçekleştirilen ilk bilim ve teknoloji politikası doğrultusundaki çalışmalar

[113] Şüphesiz Atom Çağına doğru.

1983 yılında yürütülmüştür. Yürütülen önemli faaliyetler sonucunda *Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu* oluşturulmuş ve bu kurul ilk kapsamlı faaliyeti 1989 yılında hazırladığı *Türk Bilim ve Teknoloji* dökümanı olmuştur (Celep, 2016: 1-7).

1981-1990 döneminde gazete ve dergilere yansıyan teknoloji haberlerine örnekler çalışmanın bu kısmında ele alınacaktır.

Atom santralı ihalesini kazanan firma pazartesi açıklanacak

Silifke'nin Akkuyu yöresinde inşa edilecek olan Türkiye'nin en büyük enerji santralı ile ilgili açıklamayı Başbakan Özal'ın yapması bekleniyor.

(Yazısı 13. sayfada)

DÜNKÜ HÜRRİYET

Şekil 78: Hürriyet Gazetesi, 18 Ağustos 1984

BİLGİSAYAR KULÜBÜ

Emrehan HALICI

TASARIMCILAR İÇİN YENİ BİR PROGRAM

Mac Plus, SE ve II'lerde çalışan Mac Architrion, mimarlar için gerçek anlamlı bir tasarım, planlama ve sunu paketi görevi görüyor.

Bina tasarımı ile uğraşanlar için Mac Architrion'un amacı, kullanıcının bir projeyi baştan sona ortaya atıp, geliştirmesine olanak tanıyor. Bu sayede kullanıcı çizimsel tasarımları gerçekleştirip, maliyet tabloları hazırlayabiliyor.

Mac Architrion temel olarak üç modüle sahip. Bunlardan ilki, kullanıcının, bir düzlem üzerinde, bu

kılıyor. Bu özelliği ile kart, aynı anda birden fazla işlem gerçekleyebilen (multi-tasking) işletim sistemlerinden daha etkin oluyor. Çünkü, arka plandaki işlemin gerçekleştirilirken, ön plandaki işlemi yavaşlattığı hatta durdurduğu bazı işletim sistemlerinin aksine, kart, özelliği dahilindeki işlemlerin hızdan kayıp verilmeden aynı anda yapılmasına imkan tanıyor.

ÇOK KULLANICILI VE ÇOK FONKSİYONLU BİR İŞLETİM SİSTEMİ

Şekil 79: Bilim ve Teknik Dergisi, Şubat 1989 sayfa: 20

Otomobile
ZAM

SERÇE'nin satış fiyatı 4 milyon lirayı aştı. Renault ve Taunus marka otomobiller de zam gördü. Zam oranı yüzde 5-7 arasında

Şekil 80: Güneş Gazetesi, 8 Eylül 1981

BİLGİSAYARLA HAZIRLIK:

KOLEJİN FATURASI
40 MİLYON LİRA

Şekil 81: Güneş Gazetesi, 26 Mart 1988

Helikopter bulundu

13 Mart'ta İstanbul'dan Antalya'ya giderken Kumluca yakınlarında kaybolan Sancak Air'a ait helikopterin kuyruk kısmı ve pervanesi Kaş-Fenike arasında seyreden Calip Serter gemisi tarafından bulundu. Helikopterde bulunan güzel bostes Hülya ve 3'ü Arjantinli pilot 4 kişinin izine rastlanmadı • Haberi 10. sayfada

Şekil 82: Güneş Gazetesi, 26 Mart 1988

BİLGİSAYAR İNSAN HAYATINI KURTARIYOR

Peter LANZENDORF

Herbert Klein hayatını iki kişiye borçluydu. bunlardan hiç birini tanımıyordu ve hiç bir zaman da tanımayacaktı.

25

Bunlardan biri Tübingen Üniversite Kliniğinin başhekimi Dr. Mirhael Schulze idi, Herbert Klein'in başına bir otomobil kazası gelmişti ve acil bir vak'a olarak onu Dr. Schulzenin Kliniğine yatırmışlardı. İkinci kişi Waltham'da (Massachusotts-Amerika) bilgisayar uzmanı Allan Mc Kensie idi ve burada tıpla ilgili yepyeni bilgisayarlar geliştirilmekte idi.

Bu yeni bilgisayarın yardımı ile Amerika'da Stanford Üniversitesinin doktorları Mc Kensie ile beraber, 5600 A rümuzu ile tanınan modern bir hasta gözleme sistemi geliştirmişler ve bir yıldan beri de böyle bir bilgisayar Almanya'da Tübingen Cerrah Kliniğinin dördüncü katında yerleştirilmiş bulunuyordu.

Bir pazar gecesi, gece yarısına doğru Herbert Klein ağır yaralı olarak hastaneye getirildi ve derhal ameliyathaneye alınarak gereken her türlü tıbbî tedaviye başvuruldu. Şimdi kendini kaybetmiş bir durumda ağır yaralılara özgü olan pavyonda 3 numaralı yatakta yatıyor. Yatağının üzerindeki monitörde (bir ekran üzerinde) gece nöbetçi hemşiresi hastaya ait bütün yaşamsal verileri okuyordu. Düzenli olarak bilgisayara verilen bütün veriler ve hastanın dış görünümü, monitörde, bulunduğu koşullara göre hastanın durumunun oldukça iyi olduğunu gösteriyordu.

Hemen hemen bütün öteki hastanelerde Herbert Klein'in bu anda durumunun nazik olduğu gizli tutulurdu. Yalnız bilgisayar yaklaşmakta olan bir felâketin ön işaretleri olan verileri kaydediyordu.

Tübingen'de başlarından ağır yaralı olan hastaların kafatasında açılan mini mini bir

Şekil 83: Bilim ve Teknik Dergisi, Ocak 1981, sayfa: 25

Eski bir rüya gerçekleşiyor : Artık yalnız istenen görevin ne olduğunu söylemek yetiyor. İşin geri kalan kısmını computer hallediyor. Günümüzde computerler postada paketleri tasnif etmekte, fabrikalarda parçaları ayıklamakta ve elektriksel devre sistemleri tasarlamaktadır. Bütün bunları yaptırmak için sadece computer'e seslenmek yeterlidir.

LAF ANLAYAN COMPUTERLER

Heide SKUDELNY

Helmut Mangold geleceği düşündüğü zaman kolaylıkla hayal sınırlarını aşabilmektedir. Bu özellik, AEG'nin Ulm'daki araştırma laboratuvarında çalışan ciddi tavırlı bir "sesle işaretleşme" bilimcisinden beklenmediği için insana şaşırtıcı geliyor.

Bunu hatırlatmak için "telefon görüşmesi-otomobil ticarethanesi Obermaier, Münih" kelimeleri yetiyor. Geri kalanını telefon sistemi hallediyor. Bağlantı sağlandıktan ve Obermaier bizzat telefon başına geçtikten sonra sistem "tamam" haberini veriyor.

Şekil 84: Bilim ve Teknik Dergisi, Nisan 1982 sayfa: 13

DERİN DENİZ TEKNOLOJİSİ

Yük. Müh. Tamer SÜMER*

Dün olduğu gibi günümüzde de insanoğlunun zorunlu ve ekonomik gereksinmeleri onu teknolojik alanda ilerlemeye iten başlıca nedenlerdir. Eski Helen düşünürlerinin, "Eğer kış olmasaydı soba icat edilemezdi" cümlesi günümüzde de geçerliliğini sürdürmektedir. Kara parçaları üzerindeki zenginlikler, dünyamızın her geçen gün büyüyen gereksinmeleri karşısında artık yeterliliğini yitirmiştir. Bunun doğal sonucu olarak insanoğlu geçmişin rahatlığından kurtulmak, tüm zorlukları göz önüne alarak deniz gibi zenginliklerden yararlanmak ve alışılmış üretim olanaklarını zorlamak durumundadır.

yanlış bir biçimde oluşturulan, "200 metre derinlik altında sondaj ve üretim platformlarının günün teknolojisiyle olanak dışı olduğunu", savına da yanıt getirmektedir.

YARI BATIK SONDAJ VE ÜRETİM PLATFORMLARI
(300 - 2.000 m'de Ekonomik Üretim)

1950 yılı ortalarından itibaren 50 metreden daha derin sularda büyük petrol rezervlerinin keşfi jeolojik şartlar ve su derinliğinden bağımsız yeni sondaj/üretim paltform tiplerinin geliş-

Şekil 85: Bilim ve Teknik Dergisi, Ekim 1983 sayfa: 13

MUCİZE LENSLER

Heide SKUDELNY

Yeni ameliyat tekniği, katarakt gibi göz rahatsızlıkları olan hastalara bir umut ışığı olmuştur. Gözbebeğinin arkasına, görülmeyecek şekilde yerleştirilen plastik lensler, yeniden görüşü sağlayabiliyorlar.

vuşmuş oldu.
Bu ameliyattan tam üç gün sonra Paul

Şekil 86: Bilim ve Teknik Dergisi, Haziran 1984 sayfa: 25

4.5.3. Ara Değerlendirme

1980-1990 yıllarını kapsayan süreç ele alındığında özellikle otomasyon ve bilgisayar teknolojilerindeki gelişmeler göze çarpmaktadır. İlk kişisel bilgisayar ve cep telefonu ile tanışmamız yine bu yıllarda olmuştur.

Bilim ve teknolojide yaşanan gelişmelerin toplumsal dilde nasıl karşılık bulduğunu görebilmek için dönem gazete ve dergilerine bakıldığında Almanya'daki gazete ve dergi haberlerinden sırasıyla şu teknolojik kökenli neolojizmlere rastlanmıştır: Uçaklar (Alm. Flüge), Uzaktan kumandalı (Alm. Ferngesteuert), Televizyonun kaderi (Alm. Fernseh-Schiksal), Süt sağma robotları (Alm. Melkroboter), Elektronikleşme (Alm. Elektronisierung), Uzay yolculuğu (Alm. Raumfahrt), Uzun süreli uçuş (Alm. Langzeitflug), Elektronik şirketi (Alm. Elektrokonzern), Bilgisayar (Alm. Computer), Bilgisayar donanımlı (Alm. vollcomputesiert), Bilgisayarlı çizgi film (Alm. Computer-Comic), Nükleer santral (Alm. Atomkraftwerk).

Türkiye'deki dönem gazete ve dergileri incelendiğinde ise şu teknolojik kökenli neolojizmlere ulaşılmıştır: Atom santrali, Bilgisayar kulübü, otomobil, Bilgisayarlı hazırlık, Helikopter, Bilgisayar uzmanı, otomobil kazası, Bilgisayar ekranı, Sondaj, Üretim platformları, Derin deniz teknolojisi, Lens, Plastik lens.

Edinilen verilere göre bilim ve teknolojideki gelişmeler yeni sözcükler aracılığı ile toplumsal dile yansıdığı görülmektedir.

4.5.4. 1981-1990 Yılları Arasındaki Almanya ve Türkiye'deki Gazete ve Dergi Haberlerinden Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmler

1981-1990 yılları arsında Alman ve Türk gazete ve dergilerine konu olan teknoloji kökenli neolojizmler belirlenerek, aşağıdaki tablolarda oluşum şekilleri gösterilmiştir. Türk gazete ve dergilerden tespit edilen neolojizmler Türkçe dilbilgisi kurallarına göre tezin esas amacından uzaklaşmamak adına fazla detaya yer verilmeden Türkçe söz varlığına nasıl yansıdığını, oluşumlarının nasıl olduğu göstermek amacıyla aşağıdaki tabloda örneklendirilmiştir.

Tablo 25**:** 1981-1990 Yılları Arasındaki Alman Gazete ve Dergilerinden Tespit Edilen Teknolojik Kökenli Neolojizmler

N	Sözcük Birleşimi	Kelime Türü	Sözcük Yapım Türü	Neolojizm Oluşum Yöntemi	Neolojizm
1	Flüge	isim	Basit Sözcük	3	Flüge
2	Fern+Gesteuert	sıfat+isim	Birleşik Sözcük	1	Ferngesteuert
3	Fernseh+Schiksal	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Fernsehschiksal
4	Melk+Roboter	isim+isim	Birleşik Sözcük	4	Melkroboter
5	Elektro+n+isierung	isim+k+Suffix (son ek)	Türemiş Sözcük	10	Elektroniesierung
6	Raum+fahrt	isim+fiil	Birleşik Sözcük	1	Raumfahrt
7	langzeit+Fluges	sıfat+isim	Birleşik Sözcük	1	Langzeitflug
8	Elektro+Konzern	isim+isim	Birleşik Sözcük	4	Elektrokonzern
9	Computer	isim	Basit Sözcük	9	Computer
10	voll+computesiert	sıfat+fiil	Birleşik Sözcük	9	vollcomputesiert
11	Computer+Comic	isim+isim	Birleşik Sözcük	9	Compuer-Comic
12	Atom+Kraft+Werk	isim+isim+isim	Birleşik Sözcük	7	Atomkraftwerk

1981-1990 yılları arasında yayınlanan Alman gazete ve dergilerinden tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler yukarıdaki tablo 26'da belirtilmiştir. Tablo 26 yardımıyla toplam n=12 teknoloji kökenli sözcük tespit edilmiştir. Tespit edilen

teknoloji kökenli neolojizmler *sözcük yapımı* açısından incelendiğinde n=9 tane *birleşik yapıda* sözcük tespit edilmiştir. Bu sözcükler toplam neolojizmlerin %75'ini oluşturmaktadır. Sözcük yapısına göre *basit yapıda* oluşmuş toplam n=3 sözcük yukarıdaki tabloda yer almaktadır. Toplam neolojizmlerin %25'ini oluşturmaktadır. *Zincirleme isim tamlaması* şeklinde oluşmuş n=1 tane teknolojik kökenli neolojizm tespit edilmiştir ve yüzdesi 8'dir. *Sözcük yapımı* açısından incelediğinde yukarıdaki tabloda n=3 tane *Anglisizm* tespit edilmiştir ve toplam neolojizmlerin %25'ini oluşturmaktadır. Ayrıca n=2 tane *yabancı unsurlu birleşik sözcük* şeklinde oluşmuş teknoloji kökenli neolojizmler belirlenmiştir ve toplam tespit edilen birleşik yapıdaki teknolojik kökenli neolojizmler içerisindeki yerinin %16 olduğu belirlenmiştir.

Tablo 26**:** 1981-1990 Yılları Arasındaki Türk Gazete ve Dergilerinden Tespit Edilen Teknolojik Kökenli Neolojizmler

N	Sözcük Birleşimi	Kelime Türü	Sözcük Yapım Türü	Neolojizm Oluşum Yöntemi	Neolojizm
1	Atom+santrali	isim+isim	Birleşik Sözcük	2	Atom santrali
2	Bilgisayar+kulübü	isim+isim	Birleşik Sözcük	2	Bilgisayar kulübü
3	Otomobil	isim	Basit Sözcük	3	Otomobil
4	Bilgisayarlı+hazırlık	sıfat+isim	Birleşik Sözcük	2	Bilgisayarlı hazırlık
5	Helikopter	isim	Basit Sözcük	3	Helikopter
6	Bilgisayar+uzmanı	isim+isim	Birleşik Sözcük	2	Bilgisayar uzmanı
7	Otomobil+kazası	isim+isim	Birleşik Sözcük	2	Otomobil kazası
8	Bilgisayar+ekranı	isim+isim	Birleşik Sözcük	2	Bilgisayar ekranı
9	Sondaj	isim	Basit Sözcük	3	Sondaj
10	Üretim+platformları	isim+isim	Birleşik Sözcük	2	Üretim platformları
11	Derin+deniz+teknolojisi	isim+isim+isim	Birleşik Sözcük	5	Derin deniz teknolojisi
12	Lens	isim	Basit Sözcük	3	Lens
13	Plastik+lens	isim+isim	Birleşik Sözcük	4	Plastik lens

1981-1990 yılları arasında yayınlanan Türk gazete ve dergilerinden tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler yukarıdaki tablo 23'te belirtilmiştir. Tablo 23 aracılığıyla toplam n=13 teknoloji kökenli sözcük belirlenmiştir. Tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler *sözcük yapımı* açısından incelendiğinde n=9 tane *birleşik yapıda* sözcük tespit edilmiştir. Bu sözcükler toplam neolojizmlerin %69'unu oluşturmaktadır. *Sözcük yapısına* göre *basit yapıda* oluşmuş toplam n=4 sözcük yukarıdaki tabloda yer almaktadır. Toplam neolojizmlerin %30'unu oluşturmaktadır. *Zincirleme isim tamlaması* şeklinde oluşmuş n=1 tane teknolojik kökenli neolojizm tespit edilmiş ve birleşik sözcükler içerisindeki yüzdesi 12'dir ve *sözcük yapımı* açısından incelediğinde yukarıdaki tabloda n=7 tane de *belirtisiz isim tamlaması* şeklinde oluşmuş neolojizmler belirlenmiştir ve toplam birleşik sözcük şeklinde oluşmuş neolojizmlerin %2'sini oluşturmaktadır. Ayrıca n=1 tane birleşik sözcük *takısız isim tamlaması* şeklinde oluştuğu ve yüzdesinin 8 olduğu görülmektedir.

4.5.5. 1981-1990 Yılları Arasındaki Ulusal ve Uluslararası Basımlı Almanca Ders Kitaplarından Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmler

Araştırma sorularından *1950-2020 yılları arasında teknoloji bağlamında neolojizmlerin yabancı dil olarak Almanca öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki sözcük oluşum şekilleri nasıldır?* Sorusuna yanıt aramak için aşağıdaki çözümleme modelinden yararlanılarak neolojizmlerin oluşum şekilleri belirlenecektir. 1985 yılı ulusal basımlı rastgele olarak seçilmiş olan *Wir lernen Deutsch 1* kitabından ve 1987 yılı uluslararası basımlı *Deutsch Aktiv* isimli Almanca ders kitabından tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler *Sözcük Yapımı* açısından incelenerek aşağıda tabloda belirtilmiştir.

Tablo 27: 1985 Ulusal Basımlı Wir Lernen Deutsch 1 Almanca Ders Kitabı'ndan Tespit Edilen Teknoloji Bağlamında Neolojizmler[114]

N	Sözcük Birleşimi	Kelime Türü	Sözcük Yapım Türü	Neolojizm Oluşum Yöntemi	Neolojizm
1	Kino	isim	Basit Sözcük	3	Kino
2	Bus	isim	Basit Sözcük	3	Bus
3	Zug	isim	Basit Sözcük	3	Zug
4	fahr+Schein	fiil+isim	Birleşik Sözcük	1	Fahrschein
5	Uhr	isim	Basit Sözcük	3	Fahrschein
6	Bahn+Hof	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Bahnhof
7	Taxi	isim	Basit Sözcük	9	Taxi
8	Film	isim	Basit Sözcük	3	Film
9	Herd	isim	Basit Sözcük	3	Herd
10	Auto	isim	Basit Sözcük	3	Auto
11	Eisen+Bahn	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Eisenbahn
12	schnell+Zug	sıfat+isim	Birleşik Sözcük	1	Schnellzug
13	kühl+Schrank	sıfat+isim	Birleşik Sözcük	1	Kühlschrank

1985 yıllı ulusal basımlı Almanca ders kitapları içerisinden rastgele olarak seçilen *Wir Lernen Deutsch 1* Almanca ders kitabından tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler yukarıdaki tablo 27'de belirtilmiştir. Tablo 27 vasıtasıyla toplam n=13 teknoloji kökenli neolojizmin belirlendiği görülmektedir. Tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler *sözcük yapımı* açısından incelendiğinde n=5 tane *birleşik yapıda* sözcük tespit edilmiştir. Bu sözcükler toplam neolojizmlerin %31'ini oluşturmaktadır. *Sözcük yapısına* göre *basit yapıda* oluşmuş teknolojik kökenli neolojizm sayısı ise n=8 olduğu görülmektedir ve toplam neolojizmlerin %61'ini oluşturmaktadır. Tespit edilen teknolojik kökenli neolojizmlerden n=1 tane sözcük ise *Anglisizmdir* ve yüzdesi 8'dir.

[114] M.E.B. (Komisyon). Wir lernen Deutsch 1, Almanca Ders Kitabı, İstanbul,1985.

Tablo 28: 1987 Uluslararası Basımlı Deutsch Aktiv Almanca Ders Kitabı'ndan Tespit Edilen Teknoloji Bağlamında Neolojizmler

N	Sözcük Birleşimi	Kelime Türü	Sözcük Yapım Türü	Neolojizm Oluşum Yöntemi	Neolojizm
1	Privat+Telefon	sıfat+isim	Birleşik Sözcük	4	Privattelefon
2	Taxi	isim	Basit Sözcük	9	Taxi
3	Motor+Rad	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Motorrad
4	Moped	isim	Basit Sözcük	3	Moped
5	Waffe	isim	Basit Sözcük	3	Waffe
6	Fabrik	isim	Basit Sözcük	3	Fabrik
7	Schiff	isim	Basit Sözcük	3	Schiff
8	Auto+schein+Werfer	isim+fiil+isim	Birleşik Sözcük	7	Autoscheinwerfer
9	Feinde+n+Flüge	isim+k.+isim	Birleşik Sözcük	1	Feindenflüge
10	Bombe	isim	Basit Sözcük	3	Bombe
11	Auto+Panne	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Autopanne
12	Auto+Werkstatt	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Autowerkstatt
13	fern+sehen	sıfat+fiil	Birleşik Sözcük	1	Fernsehen
14	fahr+Zeug	fiil+isim	Birleşik Sözcük	1	Fahrzeug
15	Motor	isim	Basit Sözcük	3	Motor
16	Bahn+Hof	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Bahnhof
17	Zug	isim	Basit Sözcük	3	Zug
18	Auto+Narr	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Autonarr
19	Auto+Stunde	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Autostunde
20	Grammaphon+Kasten	isim+isim	Birleşik Sözcük	4	Grammaphonkasten

1981-1990 yılları arasında uluslararası basımlı Almanca ders kitapları içerisinden rastgele olarak seçilen Deutsch Aktiv[115] Almanca ders kitabından tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler yukarıdaki tablo 28'de belirtilmiştir. Tablo 28'de toplam n=20 teknoloji kökenli neolojizmin belirlendiği görülmektedir. Tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler sözcük yapımı açısından incelendiğinde n=12 tane birleşik yapıda sözcük tespit edilmiştir. Bu sözcükler toplam neolojizmlerin %55'ini oluşturmaktadır. Sözcük yapısına göre basit yapıda oluşmuş teknolojik kökenli neolojizm sayısı ise n=8 olduğu görülmektedir ve toplam neolojizmlerin %40'ını oluşturmaktadır. Tespit edilen teknolojik kökenli neolojizmlerden n=1 tane sözcük ise Anglisizmdir ve yüzdesi 5'tir.

Yukarıda belirtildiği gibi teknoloji bağlamında oluşan neolojizmlerin oluşum şekilleri belirlendikten sonra çalışmanın diğer bir araştırma sorusu olan *1950-2020*

[115] Gerhard ve Scherling (1987). *Deutsch Aktiv*. Berlin: Langenscheidt Verlag.

yılları arasında Almanca eğitiminde kullanılan uluslararası ders kitaplarında yer alan teknoloji bağlamında neolojizmler ile ulusal ders kitaplarında yer alan teknoloji bağlamında neolojizmler arasında herhangi bir fark var mıdır? sorusuna yanıt bulabilmek için aşağıdaki çözümleme modeli uygulanarak cevap aranmıştır. Aşağıdaki tabloda 1974 yılı ve 1987 yıllı basımlı rastgele olarak seçilmiş ulusal ve uluslararası Almanca ders kitaplarından varlığı tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler sayıca karşılaştırılmıştır.

Tablo 29: 1981-1990 Yılları Arasında Basılmış Ulusal ve Uluslararası Almanca Ders Kitaplarından Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmlerin Karşılaştırılması

Teknoloji Bağlamındaki Neolojizmler	Toplam Teknolojik Kökenli Neolojizm Sayısı
1981-1990 yılı basımlı Almanca öğretiminde kullanılan *uluslararası* kitaplar	**20**
1981-1990 yılı basımlı Almanca öğretiminde kullanılan *ulusal* kitaplar	**13**

Tablo 29'da görüldüğü üzere 1981-1990 yılları aralığından rastgele olarak seçilen ulusal ve uluslararası basımlı Almanca öğretiminde kullanılan kitaplarda geçen teknoloji kökenli neolojizmler belirlenmiş ve ulusal ve uluslararası basımlı kitaplar arasında teknoloji bağlamındaki neolojizmlere bu kitapların ne kadar yer verdiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Buna göre uluslararası basımlı *Deutsch Aktiv Almanca Ders Kitabı'*ndan toplam n=20 tane teknolojik kökenli neolojizm belirlenmiştir. Ulusal basımlı *Wir Lernen Deutsch 1*ders kitabında ise toplam n=13 tane teknoloji kökenli neolojizm tespit edilmiştir. Tespit edilen neolojizmlerin oluşum şekilleri incelendiğinde uluslararası basımlı *Deutsch Aktiv Almanca Ders Kitabı*'ndan belirlenen teknoloji bağlamındaki neolojizmlerin %55'inin *birleşik sözcük* şeklinde oluştuğu görülmektedir. *Basit sözcük* şekline göre oluşmuş teknolojik kökenli neolojizmler ise %40'tır. Ulusal basımlı *Wir Lernen Deutsch 1* adlı Almanca ders kitabından tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmlerin %61'i *basit sözcük* şeklinde oluşmuştur. Belirlenen teknoloji kökenli neolojizmlerin de %31'inin *birleşik sözcük* şeklinde oluştuğu görülmektedir.

4.6. 1991-2000 Yılları Arasında Dünyada Yaşanan Teknolojik Gelişmeler

1990 yılı soğuk savaşın sona erdiği yıl olarak karşımıza çıkmaktadır. 1992 yılına gelindiğinde Globalleşme süreci için önem taşıyan *Maastricht Anlaşması* yapılmıştır. Avrupa devletleri için ekonomik anlamda bir bütünlüğün sağlanması, temel ekonomik kriterlerin belirlenmesi yönüyle bu anlaşma önem arz etmektedir. Böylece *Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)* artık siyasi ve ekonomik birlik haline gelmiştir. 1993 yılına gelindiğinde ise *Avrupa Birliği*'ne yeni üye olacak devletler için *Kopenhag Kriterleri* belirlenmiştir. Globalleşme açısından diğer bir adımda 1999 yılında *Avrupa Birliği*'ne üye devletlerin ortak para birimi (Euro) kullanma kararı almalarıdır.[116]

Küreselleşmenin hız kazanması, iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler sayesinde bu dönemde çok sayıda bilimsel ve teknolojik gelişmeler yaşanmıştır. Örneğin, 1990 yılında *ARPAN ET*'in görevi sona erdirilerek yürürlükten kaldırılmasından sonra 1993'te *Tim Berners-Lee* öncülüğünde geliştirilen *www (World Wide Web),* kullandığı *http (Hypertext Transfer Protocol)* sayesinde internet bugünkü görünümüne kavuştu. Hemen ardından *Netscape* firması *Netscape Navigator (İnternet Tarayıcı)* geliştirerek internet herkesin kullanabileceği bir şekilde tasarlandı.[117]

1990'lı yıllarda bir diğer yenilik ise dijital hücresel telefon sistemleri ve sesi dijital veri şeklinde karşıya gönderebilen, sonraki yıllarda cep telefonu olarak isimlendirilecek olan *GSM (Global System for Mobile Communication)* dijital telefonlar ilk olarak hayatımıza girmiştir. Diğer bir önemli buluş ise 1990'ların başında *Rice Üniversitesi*'nde *Richard Smalley* liderliğindeki bilim insanları 60 karbon atomunun simetrik biçimde dizilimiyle elde edilen futbol topu şeklindeki *fullerene* molekülleri keşfedildi. Bu moleküller Elde edilen moleküller 1 nanometre büyüklüğüne sahip ve çelikten daha güçlü, plastikten daha hafif, elektrik ve ısıyı ileten bir yapıdadır. *Richard Smalley* ve ekibi 1996 yılında Nobel Kimya ödülüne sahip

[116] www.stratejivefinans.com. Erişim tarihi (16.08.2023).
[117] www.startupteknoloji.com. Erişim tarihi: (16.08.2023).

oldular. Hemen ertesi yıl Japon *NEC* firması karbon nano tüplerini buldu. Karbon nano tüpler, çeliğe kıyasla 100 katı kadar daha güçlü ve ağırlık olarakta çeliğin ağırlığının 6'da l'i ne sahipti.[118]

1990-2000 yılları arasındaki zaman diliminde hayatımıza gimiş olan diğer teknolojik aletler ise şunlardır: *Dijital telesekrete*,*Pentium işlemci* (1993), *HIV proteaz inhibitörü* (1994), *Java bilgisayar dili* (1995*), DVD (Digital Versatile Disc veya Digital Video Disk)* (1995), *Web TV* (1996),*Gazla çalışan yakıt hücreli* (1997), *Prof. Dr. Tuncay Uluğ*, kulak ve kafa tabanı cerrahisinde kullanılma amaçlı tasarladığı mikro cerrahi aletleri sayesinde dünya çapında tanınırlılık elde etti. İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Öğretim Üyesi olan Uluğ'un 1999 yılında tasarlamış olduğu ve 2000 yılında da bir Türk firması tarafından üretimi yapılan mikro cerrahi aletleri, günümüzde dünya çapında üne sahip olan Alman *Storz* firması vasıtasıyla *Ulug Double Sided Ear Microsurgery Instruments (Uluğ Çift Taraflı Kulak Mikro Cerrahi Aletleri)* adı ile dünya piyasalarında kendisine yer buldu. *FluidSense infüzyon pompası (otomatik ve standart intravenöz aplikatör)* ise 2000 yılında icat edilmiştir.[119]

4.6.1. 1991-2000 Yılları Arasında Almanya'da Yaşanan Teknolojik Gelişmelerin Toplumsal Dile ve Gazete ve Dergilerdeki Haber Metinlerine Yansıması

1990'lar hem dünya genelinde hem de Almanya özelinde hayatımızı değiştiren teknik yenilikler ve heyecan verici gelişmelerle doluydu. 1990'ların başında *World Wide Web (www) Tim Berners-Lee* tarafından Cenevre'deki *CERN* araştırma merkezinde geliştirildi. 1991 yılından bu yana, bir *URL* aracılığıyla metin, resim, video ve bağlantılar içeren *web* sayfalarını çağırabileceğiniz tarayıcılar bulunmaktadır. Bu yıllarda kısa sürede gençler arasında popüler olan *Discman*, Walkman'in yerini hızlıca aldı. Müzik dinlemenin yanı sıra bilgisayarlar için veri depolama amaçlı kullanıldı. 90'lı yıllar aynı zamanda çocuk ve gençlerin çok sayıda dijital oyunlarla tanıştığı bir

[118] www.startupteknoloji.com. Erişim tarihi: (16.08.2023).
[119] www.devirpatent.com. Erişim tarihi: (16.08.2023).

dönem olmuştur. Örneğin, 1997 yılında *Tamagotchi* adlı küçük dijital bir oyuncak piyasaya sürüldü ve çıkar çıkmaz da çocuklar ve de birçok yetişkin arasında çok popüler oldu. Bu cihaz yumurta şeklinde ve yumurtadan çıkar çıkmaz günün belirli saatlerinde beslemek zorunda olduğunuz sanal bir evcil hayvandı. *Nintendo* firmasının geliştirdiği *Game Boy* da çok sevildi. Çocukları ve de yetişkinleri etkisi altına alan bu oyun cihazı 1990 yılı itibari ile Almanya'da satılmaya başlandı.

90'ların çocuk ve de gençlerinin hala daha hatırladıkları bir diğer dijital oyun *Tetris*'tir. Nintendo firması 90 kuşağındaki Alman ve diğer ülke gençlerinin aklında yer etmiş olan *Donkey Kong, The Legend of Zelda, Metroid* veya *Super Mario* gibi klasikler arasına girmiş yüzlerce oyun üretti. *Sony* ise 1995 yılında *Play Station*'ı piyasaya sürdü. Almanya'da bu dönemde popüler olan bir diğer teknolojik ürün ise *Apple* tarafından üretilen *iMac*'tir. Performans açısından güçlü olan, dizüstü kullanıma sahip olması ile bilgisayarları ev ve işyerlerine hapsolmaktan kurtaran bu bilgisayar Almanya'da 1998 yılında satışına başlandı.[120]

1981-1990 yıllarını kapsayan zaman diliminde ortaya çıkan çok sayıda teknolojik gelişmelere ve ürünlerin Almanya 'da dönemin gazete ve dergilerinde nasıl kendilerine yer bulduğuna dair örnek verilmek istenirse şu haberler örnek gösterilebilir:

[120] www.bunte.de/family/leben/technik-umwelt/es-wird-digital-das-war-die-technik-aus-den-90ern. Erişim tarihi: (17.08.2023).

Telekom

Vor der Zerreißprobe

Von **Gunhild Lütge**

14. Februar 1992, 8:00 Uhr /

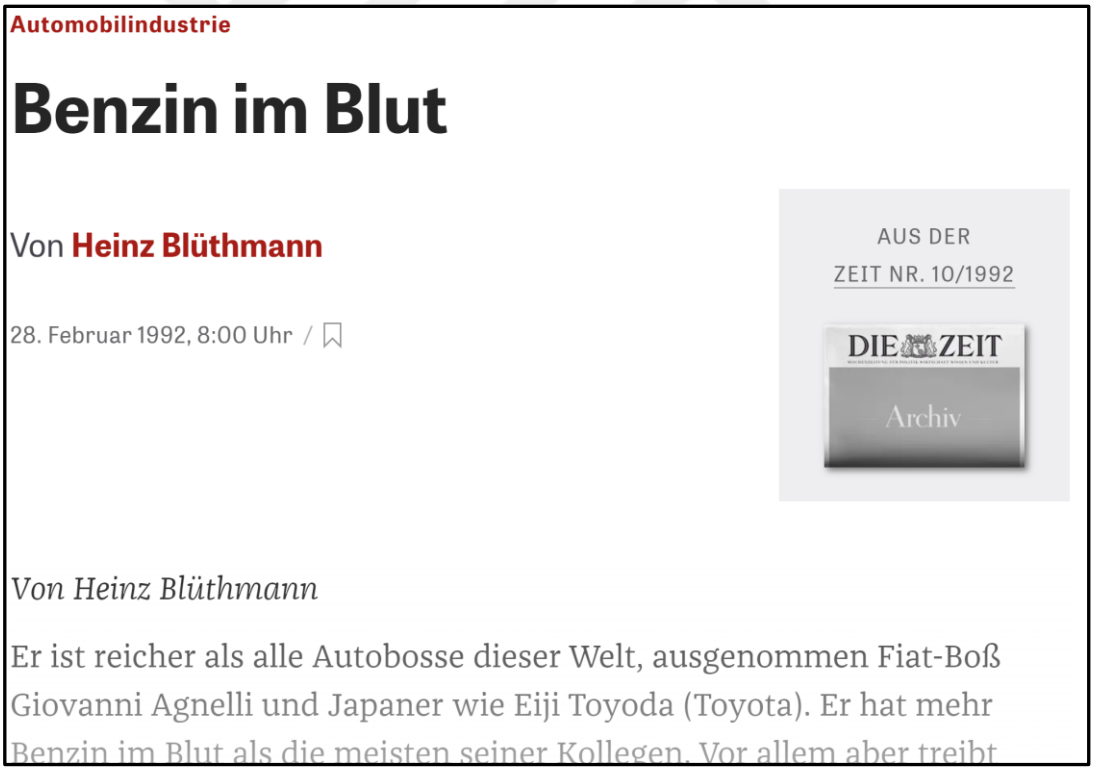
AUS DER ZEIT NR. 08/1992

DIE ZEIT Archiv

Von Gunhild Lütge

Die Spitzenpolitiker sind sich längst einig: Die staatliche Telekom, mit rund fünfzig Milliarden Mark Umsatz drittgrößte Fernmeldegesellschaft der Welt, soll endlich privatisiert werden. Die Planspiele für die zweite

Şekil 87: Die Zeit Gazetesi, 14 Şubat 1992[121]

Automobilindustrie

Benzin im Blut

Von **Heinz Blüthmann**

28. Februar 1992, 8:00 Uhr /

AUS DER ZEIT NR. 10/1992

DIE ZEIT Archiv

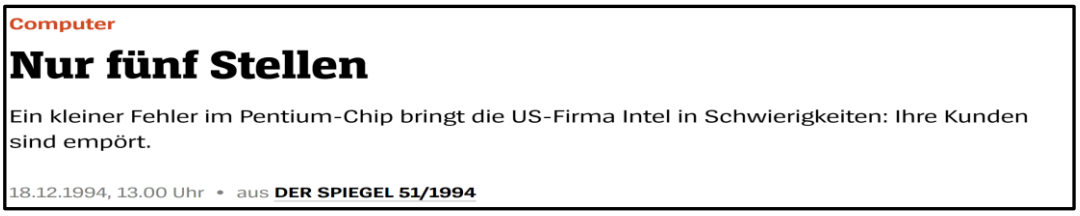
Von Heinz Blüthmann

Er ist reicher als alle Autobosse dieser Welt, ausgenommen Fiat-Boß Giovanni Agnelli und Japaner wie Eiji Toyoda (Toyota). Er hat mehr Benzin im Blut als die meisten seiner Kollegen. Vor allem aber treibt

Şekil 88: Die Zeit Gazetesi, 28 Şubat 1992[122]

[121] Dünya çapında üçüncü büyük telekomünikasyon şirketi olan Alman Devlet Telekomu yaklaşık 50 milyar Mark ciro ile sonunda özelleştirilmelidir.

[122] Kanda Benzin (Bu tanım özellikle araba ve motor sporlarına karşı aşırı ilgi duyan kişileri tasvir etmek için kullanılır.)

Computer

Nur fünf Stellen

Ein kleiner Fehler im Pentium-Chip bringt die US-Firma Intel in Schwierigkeiten: Ihre Kunden sind empört.

18.12.1994, 13.00 Uhr • aus **DER SPIEGEL 51/1994**

Şekil 89: Der Spiegel Dergisi, 18.Aralık1994[123]

Fernsehen

Schielende Schüssel

Wettlauf im All um Hunderte neuer TV-Satellitenkanäle: Alleinherrscher Astra bekommt Konkurrenz.

18.12.1994, 13.00 Uhr • aus **DER SPIEGEL 51/1994**

Şekil 90: Der Spiegel Dergisi, 18 Aralık 1994[124]

TELEFONINDUSTRIE

Handy-Firma im Höhenflug

Der Elektronikkonzern Nokia stieg innerhalb weniger Jahre zum wertvollsten Unternehmen Europas auf. Die Wandlung vom Gummistiefel-Hersteller zur größten Handy-Firma der Welt verdankt das Unternehmen vor allem dem Zusammenbruch der Sowjetunion.

Von Klaus-Peter Kerbusk
12.12.1999, 13.00 Uhr • aus **DER SPIEGEL 50/1999**

Şekil 91: Der Spiegel Dergisi, 12 Aralık 1999[125]

TELEKOMMUNIKATION

Vom Jäger zum Gejagten

Der Mobilfunkkonzern Vodafone plant eine feindliche Übernahme von Mannesmann, und selbst die Deutsche Telekom kann vor Aufkäufern nicht sicher sein: In der Welt der globalen Telefonkonzerne werden die Fusionen immer gigantischer - und die Methoden immer brutaler.

Von **Frank Dohmen** und Klaus-Peter Kerbusk
14.11.1999, 13.00 Uhr • aus **DER SPIEGEL 46/1999**

Şekil 92: Der Spiegel Dergisi, 14 Kasım 1999[126]

COMPUTER

Raketenstart um Mitternacht

Droht ein Atomkrieg aus Versehen? Westliche Militärs befürchten, dass die russischen Frühwarnsysteme beim Jahrtausendwechsel verrückt spielen.

31.10.1999, 13.00 Uhr • aus **DER SPIEGEL 44/1999**

Şekil 93: Der Spiegel Dergisi, 31Ekim 1999[127]

---

[123] Pentium çipinde meydana gelen ufak bir hata Intel firmasının müşterilerini öfkelendiriyor.
[124] Yüzlerce yeni televizyon uydusu uzayda birbirileri ile yarış halinde.
[125] Cep telefonu firması yükselişte.
[126] Küresel telefon şirketleri arasındaki birleşmeler devasa boyutta.
[127] Kazara bir atomsavaşı tehdidi mi var?

Raumfahrt

ROBINSON AM FENSTER

Ein Mir-Kosmonaut ist zu einem Langzeitrekord ins All gestartet - 14 Monate Schwerelosigkeit und Speisepampe aus der Tube. Frühere Missionen mußten wegen Depressionen der Beteiligten abgebrochen werden. Das bizarre Leben auf Raumstationen entfacht Mordgelüste.

06.02.1994, 13.00 Uhr • aus **DER SPIEGEL 6/1994**

Şekil 94: Der Spiegel Dergisi, 6 Şubat 1994[128]

4.6.2. 1991-2000 Yılları Arasında Türkiye'de Yaşanan Teknolojik Gelişmelerin Toplumsal Dile ve Gazetelerdeki Haber Metinlerine Yansıması

1991-2000 yıllarının Türkiye'sine bakıldığında belirlenen politikalar doğrultusunda yeni oluşumların meydana geldiği görülmektedir. Küçük ve orta ölçekteki sanayi ve işletmeleri destekleme amaçlı *Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB)* kurulmuş ve bu sayede 1990'ların ikinci yarısından sonra *Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme (KOBİ)*'lerde teknolojik yeniliklerin geliştirilmesi ve transferinin sağlanmasının yanısıra Ar-Ge çalışmaları için finansman yaratma vb. konularda önemli gelişmeler yaşanmıştır. 1990'lı yıllardan itibaren milli yatırımların kurulmasına yönelik faaliyetlere öncelik sağlanmış ve bu yönde geniş çaplı politika önerileri tasarlanmıştır. Buna ilişkin patent, akreditasyon vb. temel hukuki süreçlerin gerçekleşebilmesi için gerekli tüm düzenlemeler yapılmıştır (Alparslan, Afşar vd. 2008: 11-12). Teknoloji ve bilimin ilerlemesi için yapılan tüm bu girişimler dönemin gazete ve dergi haberlerinde yer bulmuştur. Bu döneme ait gazete ve dergi haberleri incelendiğinde ise şu genel başlıklar altında önemli teknolojik gelişmeler sıralanabilir: İnternetin yaygınlaşması, Bilgi teknolojileri Eğitimi ve Üniversitelerdeki Gelişmeler, Ulusal Savunma Sanayii'ndeki Gelişmeler, Haberleşme ve Telekomünikasyondaki Gelişmeler, Cep Telefonlarının Yaygınlaşmasındaki Gelişmeler olarak genel bir çerçeve çizilebilir.

[128] Uzayda 14 ay kalarak rekor kırdı.

Yukarıda sıralanan tüm bu gelişmeler dönemin gazete ve dergilerince şu şekilde yansıtılmıştır:

Şekil 95: Türkiye Gazetesi, 23 Ekim 1993

Şekil 96: Hürriyet Gazetesi, 12 Haziran 1997

Şekil 97: Hürriyet Gazetesi, 22 Nisan 1998

SANAL DEPREM

BİR İnternet sitesinde "Genelkurmay'da deprem alarmı" haberi çıktı. Hemen yayıldı. Ancak 1'inci Ordu Komutanlığı'nın askerleri eğittiği, 9 Şubat'ta bir tatbikat yapacağı anlaşıldı... ■ 17'DE

Şekil 98: Star Gazetesi, 25 Ocak 2000

DÜNYANIN EN EKONOMİK MOTORU

En az yakıt tüketimi dünya rekoru Paul-Ricard Castellet pistinde kırıldı. Sadece 1 litre kurşunsuz benzinle 1502.8 km gidildi. Bu rekoru Nantes'taki Joliverie Teknik Lisesi'ndeki Jean Yves Tual isimli otomobil şoförü kırdı. Kötü hava şartlarına rağmen (tüm yarış boyunca pist üzerinde yoğun bir rüzgâr esiyordu). Genç Bretons yarışçıları bundan evvelki, 1991'de 1406.7 km ile kırılan rekoru kırma başarısı gösterdi.

Sheel France tarafından yedi yıldan beri düzenlenen Shell Maratonu enerji üstünlüğünde ve çevre korumasında teknik yenilikleri teşvik amacı gütmektedir. Kendi ürettikleri arabalarda 58 yarışçı (üniversite ve liseli gençler) yakıt tasarrufunda yarıştılar.

Science et Avenir Haziran 1992'den çev.: Deniz İLBARS

1991 Shell Maratonu: Sadece 1 litre benzinle 1502.8 km yol alındı.

Şekil 99: Bilim ve Teknik Dergisi, Şubat 1993 sayfa: 138

BİYOSENSÖRLER

Kalça kemiği ile ilgili bir operasyon geçiren 63 yaşındaki hastanın aniden kalp atışları düzensizleşti. Doktor ve hemşireler kalbin normal ritmine ulaşması için çalışırken, tehlikenin kaynağı hakkında bir ipucu elde edebilmek amacıyla, hastadan aldıkları kan örneklerinde oksijen, potasyum ve kalsiyum seviyeleri ile pH, hematokrit ve diğer faktörleri analiz ettiriyorlardı. Laboratuvar sonuçları 1 saat ya da daha uzun sürede gelecekti ve belki de yarar sağlayabilmesi için çok geç olacaktı. Ayrıca elde edilmesi istenilen bilgi, kalp atışlarındaki düzensizlik başladıktan 10-15 dakika sonraki "kan kimyası" ile ilgili olmayıp, düzensizlik başlamadan hemen önce "kan kimyasının" nasıl değiştiği hakkında olmalıydı.

Jerome S.SCHULTZ

Biyosensörler -bitki veya hayvanların seçici moleküler bileşenlerine dayanan detektörler-, hastanın yatağı başında istenilen analitik sonuçları birkaç dakika içerisinde verebilmektedirler. Sistem hastanın durumunu belirtmek üzere, sürekli bir ''biyokimyasal videoteyp'' şeklinde işlev görmek üzere geliştirilmektedir.

Modern biyosensörler, iki tamamen farklı disiplinin bir araya gelmesiyle ortaya çıkmıştır: Mikrodevreler ve optik fiberleri kapsayan ''informasyon teknolojisi'' ve ''moleküler biyoloji''. Bunların ilki, elektrotlar veya optik sensörleri, ikincisi ise tayin edilecek maddeyi tanıyan biyomolekülleri (enzim, hücre, doku, vb.) sağlamaktadır.

dan Leland C.Clark'ın, ameliyat sırasında hasta kanındaki çözünmüş oksijeni ölçmek üzere bir elektrot dizayn etmesiyle gerçekleşti. Clark, standart platin elektrot ve referans elektrodu gaz geçirgen bir polimerik membranla kapladı. Platin elektrodun voltaj değeri sabit tutuldu ve böylelikle devreden geçen akım hızı -dış ortamdaki oksijen konsantrasyonuyla doğrudan orantılı olan- membrandan difüzlenen oksijen hızına bağlı oldu.

Clark, 1962'de kan glikoz seviyesini tayin etmek üzere ''oksijen elektrodu'' geliştirdi. Bu amaçla, oksijen sensörü, bir biyokatalizör - glikoz oksidaz enzimi - içeren jel tabakasıyla ve bunu takiben glikozun sensöre difüzlenmesine izin verecek, fakat enzimin dışarıya kaçmasına engel olacak yarı-geçirgen bir diyaliz membranıyla kapladı (Memb-

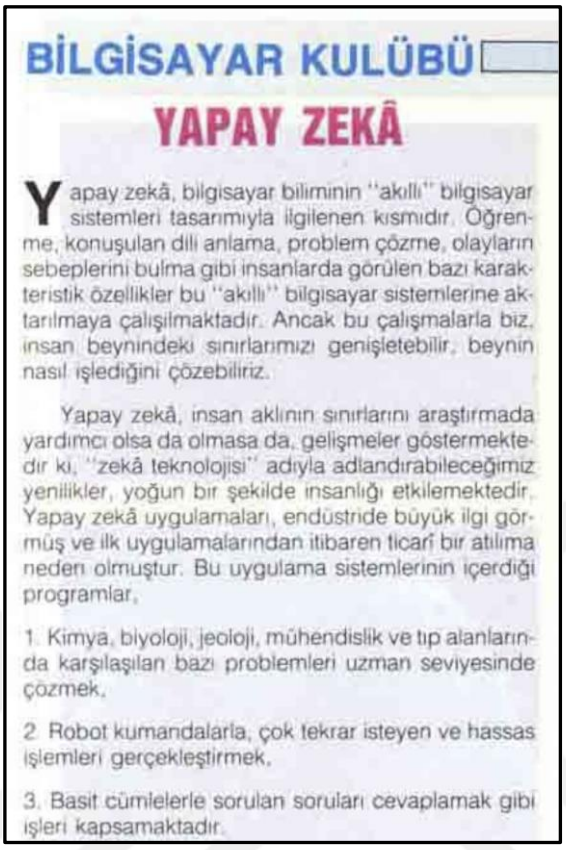
Şekil 100: Bilim ve Teknik Dergisi, Nisan 1992, sayfa: 14

TUŞLARINA DOKUNULMADAN ÇALIŞAN BİLGİSAYAR

Bir bilgisayardan bilgi almak için genellikle onun tuşlarına basmak gereklidir. Fakat mağazaların, büroların vb. kapanış saatlerinden sonra bu olanak ortadan kalkmaktadır. Tuşlarına dokunmadan bir bilgisayara soru sorabilmek için vitronic (ANVAR adıyla patentli) geliştirilmiştir. Örneğin, bir turizm bürosu vitrinlerinin arkasına bir vitronic yerleştirebilir, turistler gece gündüz parmaklarını vitrin camı üzerinde gezdirerek bilgisayara uçak, tren vb. tarife ve ücretlerini, otel yataklarını vb. sorabilirler. Sistem tuş seviyesinde elektrik kapasite değişmelerine dayanır. Bu nedenle vitronic'i iletken olmayan (dolayısıyla klavye elektrik alanını bozacak bir elektrik alan içermeyen) cam veya tahta gibi bir zemin üzerine yerleştirmek gerekir. Vitronic, klâsik klavyelere uyabildiği gibi istenirse 5-64 tuş üzerine monte de edilebilir. Bir mikro-işlemci klavyeyi çalıştırır; birçok tuşa birden basıldığında veya yanlış şifre verildiğinde cihazın güvenliğini sağlar, sıcaklık ve nem değişmelerinin vitronic'i etkilemesini önler. Vitronic, endüstride, ticarette ve büyük kamu kuruluşlarında uygulama alanı bulmuştur. Burada şu soru hatıra gelebilir. Vitrin arkasındaki bir bilgisayara dokunmadan soru sormak yerine, bazı bankalarda olduğu gibi tuşlara basarak soru sorulamaz mıydı? Ancak burada şunu düşünmek gerekir: Soru sorulacak bilgisayar herkese (örneğin anormal kişilere, yaramaz çocuklara vb.) el sürdürtülemeyecek kadar değerli olabilir ve koruma gerektirebilir. Bu durumda bilgisayarı her tarafı kapalı ve yalnız önü cam bir kasa içine koymak uygun olacaktır. Doğaldır ki, camın kırılması halinde alarm zillerini çaldırtacak önlemler de alınmalıdır. Vitronic, klâsik bir klavyenin bütün görevlerini yapar.

Şekil 101: Bilim ve Teknik Dergisi, Aralık 1990, sayfa: 59

BİLGİSAYAR KULÜBÜ

YAPAY ZEKÂ

Yapay zekâ, bilgisayar biliminin "akıllı" bilgisayar sistemleri tasarımıyla ilgilenen kısmıdır. Öğrenme, konuşulan dili anlama, problem çözme, olayların sebeplerini bulma gibi insanlarda görülen bazı karakteristik özellikler bu "akıllı" bilgisayar sistemlerine aktarılmaya çalışılmaktadır. Ancak bu çalışmalarla biz, insan beynindeki sınırlarımızı genişletebilir, beynin nasıl işlediğini çözebiliriz.

Yapay zekâ, insan aklının sınırlarını araştırmada yardımcı olsa da olmasa da, gelişmeler göstermektedir ki, "zekâ teknolojisi" adıyla adlandırabileceğimiz yenilikler, yoğun bir şekilde insanlığı etkilemektedir. Yapay zekâ uygulamaları, endüstride büyük ilgi görmüş ve ilk uygulamalarından itibaren ticarî bir atılıma neden olmuştur. Bu uygulama sistemlerinin içerdiği programlar,

1. Kimya, biyoloji, jeoloji, mühendislik ve tıp alanlarında karşılaşılan bazı problemleri uzman seviyesinde çözmek,

2. Robot kumandalarla, çok tekrar isteyen ve hassas işlemleri gerçekleştirmek,

3. Basit cümlelerle sorulan soruları cevaplamak gibi işleri kapsamaktadır.

Şekil 102: Bilim ve Teknik Dergisi, Mart 1990, sayfa: 48

MİNİ FOTOKOPİ MAKİNESİ

Cebinizde taşıyabileceğiniz bu küçük cihaz üzerinde gezdirdiğiniz yazılı bir metni, hafızasına alıp daha sonra ince bir şerit halinde fotokopisini veriyor. Makinenin 20'şer cm'lik iki sütun alabilecek bir hafızası var. Fiyatı 160 dolar.

DİJİTAL FOTOĞRAF MAKİNESİ

Yeni geliştirilen dijital fotoğraf makinesinde, film yerine manyetik bir disk kullanılıyor. Bir diskin üzerine 25 görüntü kaydedebiliyorsunuz ve makineyi bir ara kablosu ile herhangi bir televizyona bağlayarak bu görüntüleri daha sonra izleyebiliyorsunuz. Dijital fotoğraf makinesinin fiyatı yaklaşık 1000 dolar.

HAYAT KURTARAN BİLGİSAYAR

Bir trafik kazasından sonra çevreye zararlı kimyevî madde saçılıyorsa, çevreyi kurtarmak için saniyeler söz konusu olabilir.

Sharp firmasının geliştirdiği bilgisayar, PC-1600, kaza esnasında etrafa yayılmış olan zararlı maddelerin analizini yaparak madde özellikleri, meydana getirebilecekleri tehlikeler ve alınması gereken önlemler gibi sayısı 24'e varan çeşitli bilgiler sunuyor.

Şekil 103: Bilim ve Teknik Dergisi, Mart 1990, sayfa: 59

4.6.3. Ara Değerlendirme

1990-2000 yıllar internetin herkes tarafından kolayca kullanılmaya başlandığı ve ilk dijital cep telefonlarının ayrıca dijital oyunların piyasaya çıktığı yıllar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu döneme ait rastgele olarak seçilmiş Alman gazete ve dergileri incelendiğinde şu teknolojik kökenli neolojizmler tespit edilmiştir: *Uzay istasyonu (Alm. Raumstation), Atom savaşı (Alm. Atomkrieg), Erken uyarı sistemi (Alm. Frühwarmsystem), Telefon şirketleri (Alm. Telefonkonzerne), Telefon endüstirisi (Alm. Telefonindustrie), Uydu kanalı (Alm. Satellitenkanal), Çip (Alm. Chip), Araba patronları (Alm. Autobosse), Otomobil endüstrisi (Alm. Autoindustrie), Telekomünikasyon (Alm. Telekommunikation).*

Döneme ait Türkiye'deki gazete ve dergilere yansıyan teknolojik kökenli neolojizmler ise şunlar olmuştur: *Kanal D, İnternet, Telesekretersiz telefon, Full dijital, Sanal deprem, İnternet sitesi, Ekonomik motor, Biyosensör, İnformasyon teknolojisi, Optik fiber, Biyokimyasal videoteyp, Elektrot, Oksijen elektrodu, Klasik klavye, Mikro - işlemci klavye, Bilgisayar kulübü, Yapay zekâ, Mini fotokopi makinası, Dijital fotoğraf makinası.*

Edinilen verilere göre bilim ve teknolojideki gelişmeler yeni sözcükler aracılığı ile toplumsal dile yansıdığı görülmektedir.

4.6.4. 1991-2000 Yılları Arasındaki Almanya ve Türkiye'deki Gazete ve Dergi Haberlerinden Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmler

1991-2000 yılları arsında Alman ve Türk gazete ve dergilerine konu olan teknoloji kökenli neolojizmler belirlenerek, aşağıdaki tablolarda oluşum şekilleri gösterilmiştir. Türk gazete ve dergilerden tespit edilen neolojizmler Türkçe dilbilgisi kurallarına göre tezin esas amacından uzaklaşmamak adına yüzeysel olarak teknoloji

kökenli neolojizmlerin dile ne nasıl yansıdıkları ve neolojizmlerin oluşumlarının nasıl olduğu aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 30: 1991-2000 Yılları Arasındaki Alman Gazete ve Dergilerinden Tespit Edilen Teknolojik Kökenli Neolojizmler

N	Sözcük Birleşimi	Kelime Türü	Sözcük YapımTürü	Neolojizm Oluşum Yöntemi	Neolojizm
1	Raum+Station	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Raumstation
2	Atom+Krieg	isim+isim	Birleşik Sözcük	4	Atomkrieg
3	früh+warn+System	sıfat+fiil+isim	Birleşik Sözcük	7	Frühwarnsystem
4	Telefon+Konzern	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Telefonkonzern
5	Satellitt+en+Kanal	isim+ç.+isim	Birleşik Sözcük	4	Satellitten
6	Chip	isim	Basit Sözcük	9	Chip
7	Auto+Boss+e	isim+isim+ç.	Birleşik Sözcük	4	Autobosse
8	Auto+Industrie	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Autoindustrie
9	Telekommunikation	isim	Basit Sözcük	3	Telekommunikation

1991-2000 dönemine ait rastgele seçilmiş Alman gazete ve dergilerinde tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler yukarıdaki tabloda gösterilmiştir. 1991-2000 yılları arasındaki gazete ve dergilerden belirlenen Almanca teknoloji kökenli sözcüklerden toplamda n=9 tane sözcük tespit edilmiştir. Bu neolojizmler, *sözcük yapılarına* göre incelendiğinde, n=7 tanesinin *birleşik yapıda* olduğu görülmüştür; bu da tespit edilen neolojizmlerin %77'sinin *birleşik yapıda* olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, n= 2 adet *basit yapıda* teknolojik kökenli neolojizm tespit edilmiş olup, bunların oranı ise %22'dir.Tabloda yer alan teknoloji kökenli neolojizmlerin n=1 tanesi ise *Anglisizmdir* ve yüzdesi 1'dir.

Tablo 31: 1991-2000 Yılları Arasındaki Türk Gazete ve Dergilerinden Tespit Edilen Teknolojik Kökenli Neolojizmler

N	Sözcük Birleşimi	Kelime Türü	Sözcük Yapım Türü	Neolojizm Oluşum Yöntemi	Neolojizm
1	Kanal+D	isim+özel isim kısaltma	Basit Sözcük	3	Kanal D
2	İnternet	isim	Basit Sözcük	3	İnternet
3	Telesekretersiz+ telefon	isim+isim	Birleşik Sözcük	4	Telesekre-tersiz telefon
4	Full+dijital	isim+isim	Birleşik Sözcük	4	Full dijital
5	Sanal+deprem	isim+isim	Birleşik Sözcük	4	Sanal deprem
6	İnternet+sitesi	isim+isim	Birleşik Sözcük	2	İnternet sitesi
7	Ekonomik+motor	isim+isim	Birleşik Sözcük	4	Ekonomik motor
8	Biyo+sensör	isim+isim	Birleşik Sözcük	4	Biyosensör
9	İnformasyon+ teknolojisi	isim+isim	Birleşik Sözcük	2	İnformas-yon teknolojisi
10	Optik+Fiber	isim+isim	Birleşik Sözcük	4	Optik fiber
11	Biyo+kimyasal+ videoteyp	isim+isim+isim	Birleşik Sözcük	5	Biyokimya-sal videoteyp
12	Elektrot	İsim	Basit Sözcük	3	Elektrot
13	Oksijen+Elektrodu	isim+isim	Birleşik Sözcük	2	Oksijen elektrodu
14	Klasik+klavye	isim+isim	Birleşik Sözcük	4	Klasik klavye
15	Mikro+işlemci+ klavye	isim+isim+isim	Birleşik Sözcük	5	Mikro-işlemci klavye
16	Bilgisayar+kulübü	isim+isim	Birleşik Sözcük	2	Bilgisayar kulübü
17	Yapay+zeka	isim+isim	Birleşik Sözcük	4	Yapay zekâ
18	Mini+Fotokopi+ Makinesi	isim+isim+isim	Birleşik Sözcük	5	Mini fotokopi makinesi
19	Dijital+Fotoğraf+ Makinesi	isim+isim+isim	Birleşik Sözcük	5	Dijital fotoğraf makinesi

1991-2000 yılları arasında yayınlanan Türk gazete ve dergilerinden tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler yukarıdaki tablo 32'de belirtilmiştir. Toplam n=19 teknoloji kökenli sözcük belirlenmiştir. Tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler *sözcük yapımı* açısından incelendiğinde n=16 tane *birleşik yapıda* sözcük belirlenmiştir. Bu sözcükler toplam neolojizmlerin %84'ünü oluşturmaktadır. *Sözcük yapısına* göre *basit yapıda* oluşmuş toplam n=3 sözcük yukarıdaki tabloda yer almaktadır. Toplam neolojizmlerin %15'ini oluşturmaktadır. *Zincirleme isim tamlaması* şeklinde oluşmuş n=4 tane teknolojik kökenli neolojizm tespit edilmiş ve bu sözcükler birleşik sözcük şeklinde oluşmuş neolojizmlerin %75'ini oluşturmaktadır. *Sözcük yapımı* açısından incelediğinde yukarıdaki tabloda n=8 tane

de *takısız isim tamlaması* şeklinde oluşmuş neolojizmler belirlenmiştir ve toplam birleşik yapıda oluşmuş neolojizmlerin %5'ini oluşturmaktadır. Ayrıca n=4 tane birleşik sözcük *belirtisiz isim tamlaması* şeklinde oluşmuştur ve bu sözcükler toplam birleşik yapıda oluşmuş teknolojik kökenli neolojizmlerin %75'ini oluşturmuştur.

4.6.5. 1991-2000 Yılları Arasındaki Ulusal ve Uluslararası Basımlı Almanca Ders Kitaplarından Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmler

Araştırma sorularından *1950-2020 yılları arasında teknoloji bağlamında neolojizmlerin yabancı dil olarak Almanca öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki sözcük oluşum şekilleri nasıldır?* Sorusunun cevaplandırabilmek için aşağıdaki çözümleme modeli kullanılarak neolojizmlerin oluşum şekilleri belirlenecektir. 1990 yılı ulusal basımlı rastgele olarak seçilen *Wir lernen Deutsch 1* ve 1969 yılı uluslararası basımlı *Sowieso Kursbuch 2* kitabından tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler *Sözcük Yapımı* açısından incelenerek aşağıda tabloda belirtilmiştir.

Tablo 32: 1990 Yılı Ulusal Basımlı Wir Lernen Deutsch 1 Almanca Ders Kitabı'ndan Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmler[129]

N	Sözcük Birleşimi	Kelime Türü	Sözcük Yapım Türü	Neolojizm Oluşum Yöntemi	Neolojizm
1	Kino	isim	Basit Sözcük	3	Kino
2	Uhr	isim	Basit Sözcük	3	Uhr
3	Bus	isim	Basit Sözcük	3	Bus
4	Zug	isim	Basit Sözcük	3	Zug
5	fahr+schein	fiil+isim	Birleşik Sözcük	1	Fahrschein
6	Bahn+Hof	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Bahnhof
7	Taxi	isim	Basit Sözcük	9	Taxi
8	Auto	isim	Basit Sözcük	3	Auto
9	Herd	isim	Basit Sözcük	3	Herd
10	Eisen+Bahn+ Linie	isim+isim+ isim	Birleşik Sözcük	7	Eisenbahn-Linie
11	schnell+Zug	sıfat+isim	Birleşik Sözcük	1	Schnellzug

[129] Mahler ve Schmitt (1990). *Wir lernen Deutsch.*Berlin: Dieterweg Verlag.

Tablo 33' de 1990 yılı ulusal basımlı *Wir Lernen Deutsch 1* Almanca ders kitabından tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler sözcük yapısı açısından incelenmiştir. Yukarıdaki tablo incelendiğinde, kitapta toplam n=11 teknoloji kökenli neolojizm belirlenmiştir. İncelenen neolojizmler *sözcük yapımı* açısından n=4 tanesinin *birleşik sözcük* olduğu tespit edilmiştir, bu da tespit edilen neolojizmlerin %27'sini oluşturmaktadır. Belirlenen sözcüklerin içinde *basit yapıda* oluşmuş n=7 tane teknoloji kökenli neolojizm bulunmakta olup, bu sözcüklerin oranı %63'tür. Tabloda yer alan teknolojik kökenli neolojizmlerin n=1 tanesi ise *Anglisizm* toplam tespit edilen neolojizmler içerisindeki yüzdesi ise 9'dur.

Tablo 33: 1995 Yılı Uluslarası Basımlı Sowieso Kursbuch 2 Almanca Ders Kitabı'ndan Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmler[130]

N	Sözcük Birleşimi	Kelime Türü	Sözcük Yapım Türü	Neolojizm Oluşum Yöntemi	Neolojizm
1	Foto+s	isim+ç.	Basit Sözcük	3	Fotos
2	Flug	isim	Basit Sözcük	3	Flug
3	Flug+Hafen	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Flughafen
4	Walk+man	fiil+isim	Birleşik Sözcük	9	Walkman
5	Zug	isim	Basit Sözcük	3	Zug
6	Polizei+Auto	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	PolizeiAuto
7	Computer	isim	Basit Sözcük	9	Computer
8	Kino	isim	Basit Sözcük	3	Kino
9	Bahn+Hof	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Bahnhof
10	anruf+Beantworter	fiil+isim	Birleşik Sözcük	1	Anrufbeantworter
11	Kassette	isim	Basit Sözcük	3	Kassette
12	Key+board	isim+isim	Birleşik Sözcük	9	Keyboard
13	Fernseh+Kanal	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Fernsehkanal
14	Fernseh+Programm	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Fernsehprogramm
15	Musik+Video	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Musikvideo
16	Sport+Sendung	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Sportsendung
17	Fernseh+Zeit+Schrifft	isim+isim+isim	Birleşik Sözcük	7	Fernsehzeitschrifft
18	spiel+Film	fiil+isim	Birleşik Sözcük	1	Spielfilm
19	Fernseh+Apparat	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Fersehapparat
20	fern+Bedienung	sıfat+isim	Birleşik Sözcük	1	Fernbedinung
21	Musik+box	isim+isim	Birleşik Sözcük	4	Musikbox
22	Fernseh+Liebling	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Fernsehliebling
23	Fax+Gerät	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Faxgerät
24	anruf+Beantworter	fiil+isim	Birleşik Sözcük	1	Anrufbeantworter
25	Elektrizität	isim	Basit Sözcük	3	Elektrizität
26	Telefon+Zelle	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Telefonzelle
27	Kino+Karte	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Kinokarte
28	mobil+Telefon	sıfat+isim	Birleşik Sözcük	1	Mobiltelefon
29	Funk+Verkehr	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Funkverkehr
30	Radio+Sendung	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Radiosendung

[130] Koenig ve Neuner (1995). *Sowieso Kursbuch 2.* Berlin: Langenscheidt Verlag.

31	Telefon+Verbindung	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Telefonverbindung
32	groß+Computer	sıfat+isim	Birleşik Sözcük	4	Großcomputer
33	Telefon+Netz	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Telefonnetz
34	Foto+Roman	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Fotoroman
35	Fernseh+Serie	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Fernsehserie
35	Fernseh+Sender	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Fernsehsender
36	Computer+freak	isim+isim	Birleşik Sözcük	9	Computerfreak
37	schäl+Maschine	fiil+isim	Birleişk Sözcük	1	Schälmaschine
38	Licht+Schalter	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Lichtschalter

Tablo 34'te 1995 yılı uluslararası basımlı *Sowieso Kursbuch 2* Almanca ders kitabından tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler analiz edilmştir. Bu analize göre, kitapta toplam n=38 teknoloji kökenli neolojizm tespit edilmiştir. İncelenen neolojizmler *sözcük yapımı* bakımından n=32 tanesinin *birleşik sözcük* olduğu gözlemlenmiştir, bu da tespit edilen neolojizmlerin %74'ünü oluşturur. Belirlenen sözcüklerin içinde *basit yapıda* oluşmuş n=6 teknoloji kökenli neolojizm bulunmakta olup, bu sözcüklerin oranı %16'dır. Ayrıca, Tabloda yer alan teknolojik kökenli neolojizmlerin n=4 tanesi *Anglisizmdir* ve yüzdesi ise 10'dur.

Yukarıda belirtildiği gibi teknoloji bağlamında oluşan neolojizmlerin oluşum şekilleri belirlendikten sonra çalışmanın diğer bir araştırma sorusu olan *1950-2020 yılları arasında Almanca eğitiminde kullanılan uluslararası ders kitaplarında yer alan teknoloji bağlamında neolojizmler ile ulusal ders kitaplarında yer alan teknoloji bağlamında neolojizmler arasında herhangi bir fark var mıdır?* sorusuna yanıt bulabilmek için aşağıdaki çözümleme modeli uygulanarak cevap aranmıştır. Ulusal basımlı ve uluslararası basımlı Almanca kitaplarında yer alan teknoloji kökenli neolojizmler sayıca karşılaştırılmıştır.

Tablo 34: 1991-2000 Yılları Arasında Basılmış Ulusal ve Uluslararası Almanca Ders Kitaplarından Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmlerin Karşılaştırılması

Teknoloji Bağlamındaki Neolojizmler	Toplam Teknolojik Kökenli Neolojizm Sayısı
1991-2000 yılı basımlı Almanca öğretiminde kullanılan *uluslararası* kitaplar	**38**
1991-2000 yılı basımlı Almanca öğretiminde kullanılan *ulusal* kitaplar	**11**

Tablo 35'te görüldüğü üzere 1990-2000 yılları aralığından rastgele olarak seçilen ulusal ve uluslararası basımlı Almanca öğretiminde kullanılan kitaplarda geçen teknoloji kökenli neolojizmler belirlenmiş ve ulusal ve uluslararası basımlı kitaplar arasında teknoloji bağlamındaki neolojizmlere bu kitapların ne kadar yer verdiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Buna göre uluslararası basımlı *Sowieso Kursbuch Almanca Ders Kitabı'*ndan toplam n=38 tane teknolojik kökenli neolojizm belirlenmiştir. Ulusal basımlı *Wir Lernen Deutsch 1*ders kitabında ise toplam n=11 tane teknoloji kökenli neolojizm tespit edilmiştir. Tespit edilen neolojizmlerin oluşum şekilleri incelendiğinde uluslararası basımlı *Sowieso Kursbuch 2 Ders Kitabı*'ndan belirlenen teknoloji bağlamındaki neolojizmlerin %74'ünün *Birleşik Sözcük* şeklinde oluştuğu görülmektedir. *Basit Sözcük* şekline göre oluşmuş teknolojik kökenli neolojizmler ise %16'dır. Ulusal basımlı *Wir Lernen Deutsch 1* adlı Almanca ders kitabından tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmlerin %64'ü *Basit Sözcük* şeklinde oluşmuştur. Belirlenen teknoloji kökenli neolojizmlerin %27'sinin ise *Birleşik Sözcük* şeklinde oluştuğu görülmektedir.

4.7. 2001-2010 Yılları Arasında Dünyada Yaşanan Teknolojik Gelişmeler

2001-2010 yılları arasını kapsayan zaman dilimi dijitalleşmenin dünya genelinde atak yaptığı, teknolojik icatlara her geçen yıl bir yenisinin eklendiği yıllar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu zaman diliminde hayatımıza giren yeniliklere genel olarak örnek vermek gerekirse akıllı telefonların 2000'li yıllardan itibaren hayatı kolaylaştırıcı dijital yenilikleri ses getirmeye başladığı görülmektedir.

Özellikle Apple markası Iphone'u 2007 yılında dokunmatik ekran teknolojisi ile piyasaya çıkarması ile akıllı telefon teknolojisine yeni bir yön vermiştir. Bununla bağlantılı olarak sosyal medya platformlarına yenilerin eklenmesi örneğin Twitter (2006) ve Instagram (2010) gibi sosyal medyalar dünya genelinde yaş farkı olmaksızın popülerlik yarışına girmişlerdir. Akıllı telefonların işlevselliğinin arttırılması için kablosuz teknolojilerde (*Wi-Fi, Blutooth ve NFC)* önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu dönemde yine sosyal medya için içerik üretimini kolaylaştırmak amacı ile *Web 2.0*

geliştirilerek Bloglar, videolar ve çevrimiçi forumlar vb. içerikler geliştirilmiştir. Tüm bu üretilen içeriklerin uzun süre saklanabilmesi için de *Bulut Bişim (Cloud)*adı verilen depolama teknolojileri adı verilen bir sistem geliştirildi.

2000'li yıllardan itibaren yenilenebilir enerji kaynakları adı verilen güneş ve rüzgâr enerjisi teknolojilerinde de ilerlemeler sağlanmıştır[131].

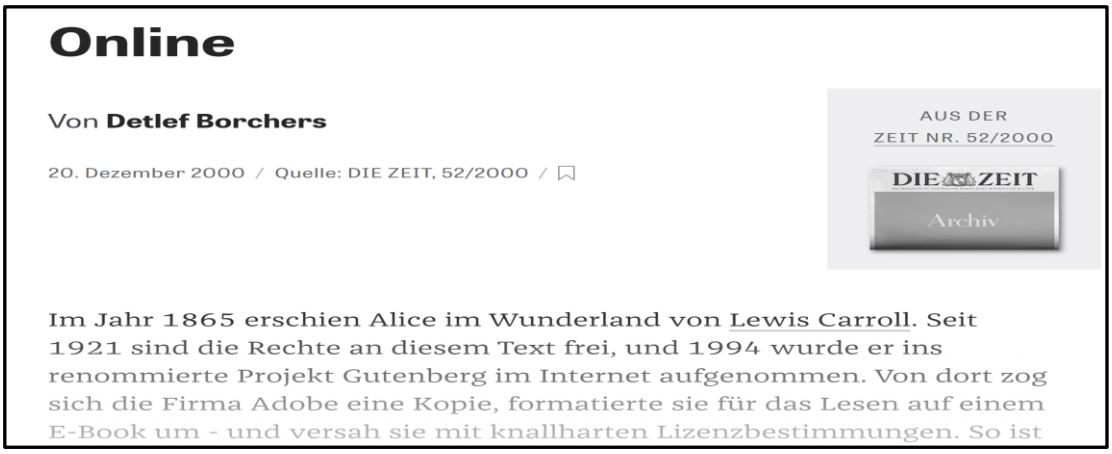
4.7.1. 2001-2010 Yılları Arasında Almanya'da Yaşanan Teknolojik Gelişmelerin Toplumsal Dile ve Gazetelerdeki Haber Metinlerine Yansıması

Dünya genelinde olduğu gibi teknolojik gelişmeleri yakından takip eden Almanya'da da bu yıllar dijitalleşmenin hız kazandığı bir dönem olarak değerlendirilmektedir.2000'li yılların başlarından itibaren Almanya genelinde internet kalitesinin artması ve yaygınlaşması açısından önemli gelişmeler yaşandı. Buna örnek olarak 3G teknolojisinde ve iletişim teknolojisi alanlarında hızlı ilerlemeler kaydedilmiştir. Dijitalleşme ile ilgili olarak diğer bir yenilik ise bürokrasiyi bir nebze kıracak olan dijital vatandaşlık hizmetlerinde yaşanan gelişmeler örnek verilebilir. Bilim ve teknolojik gelişmelerin gelişebilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması adına üniversitelerin AR-Ge bölümlerine sağlanan fon arttırıldı. Almanya'nın ekonomisini oluşturan unsurların belki de en başında gelen otomotiv teknolojilerinde de bu zaman dilimi çok sayıda yeniliklerin yaşandığı yıllar olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde kullanımı hızla artmakta olan *Hibrit ve E-Otomobil* teknolojileri bu yıllar içerisinde geliştirilmiştir.[132]

Dijitalleşme sürecinin Almanya'daki gazete ve dergilere nasıl yansıdığı sorusuna aşağıda örnek olarak verilen gazete ve dergi haberleri yanıt olarak gösterilebilir.

---

[131]www.heise.de/hintergrund/Ein-Jahrzehnt-des-Uebergangs. Erişim tarihi (10.09.2023)
[132]www.spiegel.de/wirtschaft/unternehmen/bilanz-der-2000er-jahre-dinge-die-die-welt-bedeuten. Erişim tarihi: (11.09.2023).

Online

Von **Detlef Borchers**

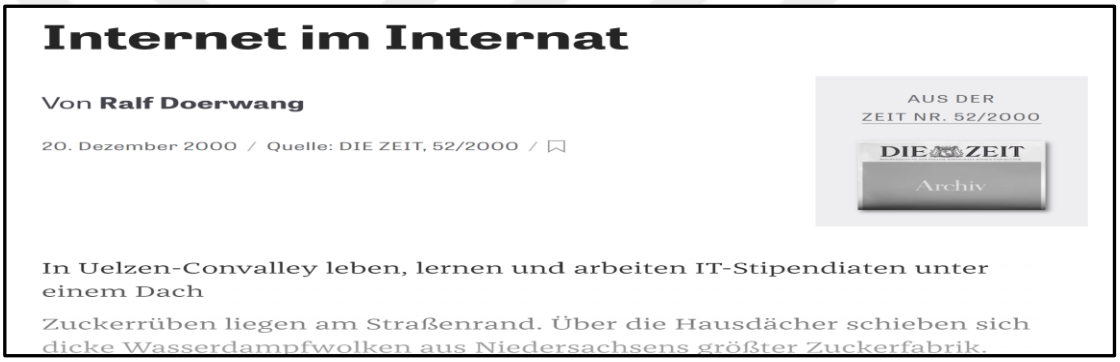
20. Dezember 2000 / Quelle: DIE ZEIT, 52/2000 /

AUS DER ZEIT NR. 52/2000

DIE ZEIT Archiv

Im Jahr 1865 erschien Alice im Wunderland von Lewis Carroll. Seit 1921 sind die Rechte an diesem Text frei, und 1994 wurde er ins renommierte Projekt Gutenberg im Internet aufgenommen. Von dort zog sich die Firma Adobe eine Kopie, formatierte sie für das Lesen auf einem E-Book um - und versah sie mit knallharten Lizenzbestimmungen. So ist

Şekil 104: Die Zeit Gazetesi, 20 Aralık 2000[133]

Internet im Internat

Von **Ralf Doerwang**

20. Dezember 2000 / Quelle: DIE ZEIT, 52/2000 /

AUS DER ZEIT NR. 52/2000

DIE ZEIT Archiv

In Uelzen-Convalley leben, lernen und arbeiten IT-Stipendiaten unter einem Dach

Zuckerrüben liegen am Straßenrand. Über die Hausdächer schieben sich dicke Wasserdampfwolken aus Niedersachsens größter Zuckerfabrik.

Şekil 105: Die Zeit Gazetesi, 20 Aralık 2000[134]

Telekommunikation

Macht Mobilfunk krank?

Dem Strahlenmix moderner Funktechnologien sind Kontrolleure kaum gewachsen

Von **Gunhild Lütge**

20. Oktober 2005 / Quelle: (c) DIE ZEIT 20.10.2005 Nr.43 /

AUS DER ZEIT NR. 43/2005

DIE ZEIT Archiv

Für neugierige oder besorgte Bürger ist die Internet-Adresse erste Wahl. Gut fünf Millionen mal klickten sie sich seit Anfang vergangenen Jahres durch die Datenbank der Bundesnetzagentur. Die gibt Auskunft über die Anzahl der Mobilfunksender im Lande und darüber, wie stark sie strahlen. Der Agentur obliegt die Kontrolle darüber, ob dabei die Grenzwerte zum Schutz der Bevölkerung vor elektromagnetischen

Şekil 106: Die Zeit Gazetesi, 20 Ekim 2005[135]

[133] Lewis Carroll'un Alis Harikalar Diyarı'nda adlı eseri internet ortamına aktarıldı.
[134] Yatılı okulda internet.
[135] Mobil telefonlar sağlığa zararlı mı?

Kernkraft

Atomkraft – ja bitte!

Getarnt als unabhängige Bürgerinitiative, verbreitet ein Lobbyverein der Energiewirtschaft Lobeshymnen über die Kernkraft

Von **Christian Fuchs**

17. April 2008 / Quelle: DIE ZEIT, 17.04.2008 Nr. 17 / 35 Kommentare /

AUS DER ZEIT NR. 17/2008

DIE ZEIT Archiv

INHALT Auf einer Seite lesen

Ludwig Lindner jammert nicht über den Bildungsnotstand in Deutschland – er handelt. Nachdem die Pisa-Studie 2001 offenbarte, wie wenig die Schüler von Mathematik, Biologie und Physik verstehen,

Şekil 107: Die Zeit Gazetesi, 17 Nisan 2008[136]

Ausprobiert Lego Mindstorms

Klötze für Papa und Mama

Nicht nur für Kinder: Die neue Version des Robotik-Bausatzes Mindstorms.

Von **Jens Uehlecke**

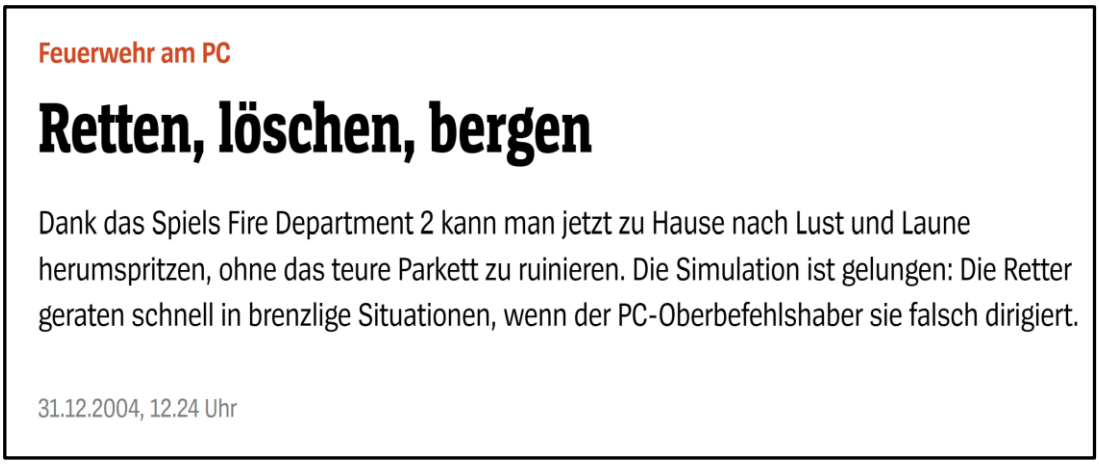
19. November 2009 / Quelle: DIE ZEIT, 19.11.2009 Nr. 48 / 1 Kommentar /

AUS DER ZEIT NR. 48/2009

DIE ZEIT Archiv

Şekil 108: Die Zeit Gazetesi, 19 Kasım 2009[137]

[136] Nükleer enerji – evet Lütfen!
[137] Sadece çocuklar için değil anne ve babalar için Robotik kitlerin yeni sürümü çıktı.

Feuerwehr am PC

Retten, löschen, bergen

Dank das Spiels Fire Department 2 kann man jetzt zu Hause nach Lust und Laune herumspritzen, ohne das teure Parkett zu ruinieren. Die Simulation ist gelungen: Die Retter geraten schnell in brenzlige Situationen, wenn der PC-Oberbefehlshaber sie falsch dirigiert.

31.12.2004, 12.24 Uhr

Şekil 109: Der Spiegel Dergisi, 31 Aralık 2004[138]

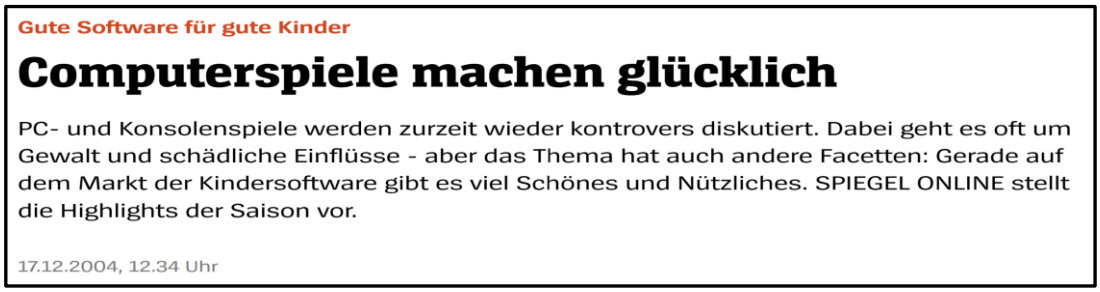
Digitaler Lauschangriff

Ab Januar gehen verdächtige E-Mails CC an die Polizei

Eine neue Verordnung erlaubt es dem Staat, den E-Mail-Verkehr besser zu überwachen. Ab dem 1. Januar 2005 haben Kommunikationsanbieter die für staatliches Lauschen erforderliche Technik einzurichten ▣ auf eigene Kosten. Datenschützer und die betroffene Provider sind empört.

Von Marc Störing
22.12.2004, 15.22 Uhr

Şekil 110: Der Spiegel Dergisi, 22 Aralık 2004[139]

Gute Software für gute Kinder

Computerspiele machen glücklich

PC- und Konsolenspiele werden zurzeit wieder kontrovers diskutiert. Dabei geht es oft um Gewalt und schädliche Einflüsse - aber das Thema hat auch andere Facetten: Gerade auf dem Markt der Kindersoftware gibt es viel Schönes und Nützliches. SPIEGEL ONLINE stellt die Highlights der Saison vor.

17.12.2004, 12.34 Uhr

Şekil 111: Der Spiegel Dergisi, 17 Aralık 2004[140]

---

[138] Fire Departman 2 oyunu sayesinde evde keyifli zaman geçirebilirsiniz.
[139] Ocak ayından itibaren tehlikeli görülen E-Mailler polise gönderilebilenecek.
[140] Bilgisayar oyunları mutlu ediyor.

4.7.2. 2001-2010 Yılları Arasında Türkiye'de Yaşanan Teknolojik Gelişmelerin Toplumsal Dile ve Gazetelerdeki Haber Metinlerine Yansıması

Türk Bilim ve Teknoloji politikası doğrultusunda *Teknoloji Öngörü Projesi* geliştirilmiş ve bu proje aracılığı ile sağlanan veriler bilim ve teknoloji politikalarının yapılandırılmasında bir araç olarak kullanılmıştır. Proje ile hedeflenen, Türkiye için stratejik teknolojiler ile öncelikli Ar-Ge alanlarının tespit edilmesi, bilim ve teknolojinin Türkiye gündeminde yer alması ve buna yönelik bilinç oluşturulması ve aktif katılım amaçlanmıştır. Son yıllarda ise teknoloji politikalarında 2005-2010 *Bilim ve Teknoloji Politikaları Uygulama Planı'nın* oluşturulması ile politikaların devamlılığının sağlanması amacıyla Ulusal Bilim, Teknoloji ve Yenilik Stratejisi (UBTYS) 2011-2016 oluşturulmuştur.[141]

Uygulanan politikalar ve teknoloji yatırımları sayesinde dijitalleşmenin hız kazandığı görülmektedir. 2000'li yıllarda Türkiye'de yaşanan teknolojik gelişmelere genel başlıklar halinde yer vermek gerekirse internetin yaygınlaşma hızının artması, akıllı telefon kullanımının artması, fiber optik ağların ülke genelinde yaygınlaşmaya başlaması, birçok alanda vatandaşlık hizmetlerinin elektronik ortamdan yapılabilmesi (E-Devlet), özellikle bilişim ve yazılım şirketlerinin yaygınlaşması, iletişim amaçlı uydu teknolojilerinin iyileştirilmesi vb. başlıklar sıralanabilir.

Tüm bu dijitalleşme sürecinin günlük dile ve medyaya nasıl yansıdığının örneklendirilebilmesi için aşağıda yer alan gazete ve dergilerde yer alan haber metinleri incelenebilir.

[141] www.tubitak.gov.tr. Erişim tarihi (12.09.2023)

Şekil 112: Sabah Gazetesi, 2 Eylül 2004

Şekil 113: Güneş Gazetesi, 14 Aralık 2005

Şekil 114: Sabah Gazetesi, 11 Aralık 2006

TIR dolusu evrak ve CD

Genç Parti Genel Başkanı Cem Uzan'ın Beykoz'daki villasında yapılan aramada, bodruma gizlenmiş çok sayıda evrak ve CD ele geçirildi. İstanbul Emniyet Müdürü Cerrah, "Cem Uzan'a ilişkin ortada bir suç unsuru yok. Ancak ele geçen malzemeler incelenir, ortada bir durum varsa buna da savcı karar verir" dedi.

Uzan Grubu'ndan üst düzey bir yetkilinin bugün TMSF'ye 7.5 katrilyon liralık ödeme planı sunacağı belirtildi. TMSF Başkanı Ertürk, "Uzan şirketlerinin sahibi değiliz, biz bu hisseleri haczettik. Ana stratejimiz, şirketleri satarak alacağımızı tahsil etmek. Müşteri bulursak Telsim'i satacağız" dedi. ■ *13. Sayfada*

Şekil 115: Cumhuriyet Gazetesi, 20 Şubat 2004

Şekil 116: Cumhuriyet Gazetesi-Bilim Teknik Eki, 20 Ağustos 2005

3 liderden telekonferans

Başbakan Erdoğan, Rusya Başbakanı Putin ve Rusya'da bulunan İtalya Başbakanı Berlusconi ile telekonferans yöntemiyle görüştü. Erdoğan görüşmeye Başbakanlık Resmi Konutu'ndan katıldı. Üçlü, enerji alanında işbirliğinin derinlik kazanmasından dolayı memnuniyetlerini ifade ettiler. İki lidere sevgili Putin, sevgili Silvio diye seslenen Erdoğan, Milan'ın Real Madrid galibiyeti nedeniyle Berlusconi'yi kutladı. ■ *11. Sayfada*

Şekil 117: Cumhuriyet Gazetesi, 23 Ekim 2009

Yakında Modemin Bir Ucunu Evinizdeki Elektrik Prizine Takın Derlerse Şaşırmayın

ELEKTRİK PRİZİNDEN İNTERNET'E

Evlere elektrik götürmek üzere döşenmiş olan hatlar, aynı zamanda dünya üzerindeki en yaygın kablo ağlarından birini oluşturuyor. Ancak yakın bir gelecekte evinizde bulunan elektrik prizlerine sadece elektrikli cihazlara ait fişleri değil, bilgisayarınızın İnternet soketini de bağlama fikrine kendinizi hazırlayın. Çünkü dünya üzerindeki en yaygın altyapılardan biri olan elektrik hatları, düşük maliyetli yaygın İnternet erişim hizmeti sunmak isteyen bazı firmaların ilgi odağını oluşturuyor.

manın ortaya koyulabildiğine dair kimseden ses çıkmadı. Arada bir yapılan denemelere dair çıkan haberler de maalesef detaylardan yoksundu. Örneğin The Register sitesinin 2001 yılında Almanya ve İspanya'nın elektrik hatları üzerinden 45Mbps hızında veri aktarma denemelerine dair haberinde yer alan detaylar, sadece hedeflenen veri aktarım hızı ve çalışmaların henüz erken aşamalarda olduğunu belirten notlardan ibaretti (http://www.theregister.co.uk/content/archive/20380.html).

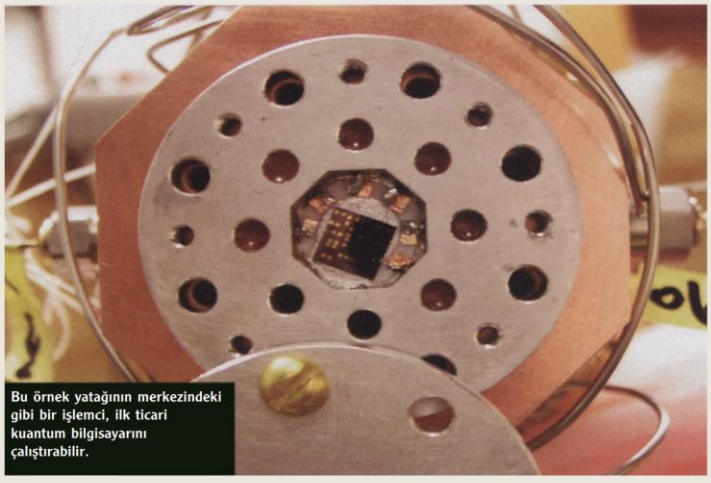
kak lambalarının çalışmasıyla bile bağlantının olumsuz etkilendiği söyleniyor. Ancak yıllar içinde gelişen teknoloji sayesinde, veri aktarımının parazitlerden daha az etkilenir hale gelmesiyle bu konudaki ciddi denemelerin sayısı da yavaş yavaş artıyor. Örneğin Amerika'nın St. Louis kentinde konuşlanmış olan ve Misouri-Ilionis eyaletlerinde toplam 1.5 milyon adet müşterisi bulunan Ameren Corp. adlı enerji şirketi (http://www.ameren.com), kullanıcılarına elektrik hatları üzerinden geniş bant İnternet servisi verebilmek için test

Şekil 118: Bilim ve Teknik Dergisi, Mart 2003, sayfa: 65

İLK KUANTUM BİLGİSAYAR KAPIDA

Bilgisayarlar iş yaşamının ve bilimin her dalının vazgeçilmez araçları haline geldi ve hızları akıl almaz bir tempoda artıyor. Yine de araştırmacılar, süper bilgisayarların bile çözmesi olanaksız sorunlarla sık sık karşılaşıyorlar. Umut, atomaltı dünyada geçerli kuantum mekaniğinin akıl almaz özelliklerinden yararlanarak, bu sorunları yüzyıllar yerine birkaç saniye içinde çözme iddiası taşıyan kuantum bilgisayarlarda. Çeyrek yüzyıldır belli başlı üniversitelerle, IBM, Hewlett-Packard ve NEC gibi önde gelen bilişim şirketlerinin laboratuvarlarında araştırmacılar kuantum bilgisayarlar düşünü yaşama taşıyacak çeşitli yöntemler üzerinde çalışıyorlar. Ama hiçbiri, çalışan bir makineyi 10 yıldan daha önce ortaya koyabilecek durumda değil.

Kanada'nın Vancouver kentinde kurulu D-Wave Systems adlı küçük bir şirketse, bu işi üç yıl içinde başarmayı hedefliyor. Şirket 1999 yılında British Columbia Üniversitesi öğrenci ve öğretim üyelerinin katılımıyla kurulmuş ve zaman içinde birçok konuda patent biriktirdikten sonra ilgi alanını kuantum bilgisayarlar üzerinde odaklamış. Bazı risk sermayesi şirketlerinin yanı sıra Kanada ve Alman hükümetlerinin desteğini sağlayan şirket, 18 milyon dolarla işe girişmiş. Gerçi üzerinde çalışılan, alışıldığı tanımda bir kuantum bilgisayar değil; ama yine de şirket, günümüz bilgisayarlarının yeteneklerinin ötesindeki fiziksel simulasyon problemlerinin üzerinden gelecek bir dona-

Bu örnek yatağının merkezindeki gibi bir işlemci, ilk ticari kuantum bilgisayarını çalıştırabilir.

şama geçmesinde aşılması gereken en büyük güçlük olmaya devam ediyor.

D-Wave'in tasarımıysa, kuantum mekaniğinin

süperbilgisayarlardan çok daha hızlı biçimde çarpanlarına ayırma işlemini gerçekleştiremeyecek. Ama daha az ünlü olmayan bir başka problemi,

Şekil 119: Bilim ve Teknik Dergisi, Ağustos 2005, sayfa: 33

Monitörden Yansıyanlar

Levent Daşkıran
leventdaskiran@yahoo.com

iPhone, geldi gelecek

Aslında siz bu yazıyı okuyana kadar, muhtemelen birçok yerde Apple'ın yeni duyurduğu iPod ve cep telefonunu birleştiren yeni ürünü iPhone hakkında bir dolu şey yazılıp çizilmiş olacak. Lakin biz de hem kaçıran okurlarımıza şu dünyayı sallayan olayı bir anlatalım, hem de ilk günün ardından ne gibi gelişmeler yaşandığından biraz bahsedelim. Apple, 2007 başında San Francisco'da düzenlenen MacWorld etkinliğinde, İnternet'te uzun zamandır dedikodusu dolaşan iPhone adlı yeni ürününün neye benzediğini sonunda açıkladı. iPhone, temel olarak iPod medya oynatıcıların tüm yeteneklerine sahip olan kapsamlı bir cep telefonu ve medya üssü görünümünde. Apple'ın şanına yakışır biçimde, oldukça sade hatlara sahip olmasına rağmen etkileyici görünmeyi başarabilen telefon, özellikle kullanıma yönelik çoğu yeni yaklaşımı da beraberinde getiriyor. 320 x 480 piksel çözünürlüğe sahip geniş ekran, çok sayıda dokunmayı bir arada algılayabilen dokunmatik kontrol sistemi, Macintosh bilgisayarlarda kullanılan OS X işletim sisteminin telefon için uyarlanmış özel sürümü, kullanım amacına bağlı olarak anında yeniden şekillenebilen arabirim ve Google, Yahoo! gibi devlerle yapılan anlaşmaları da kapsayan kapsamlı İnternet desteği, telefonun getireceklerinden sadece bazıları. Bu ve benzer özelliklerinin tamamını görmek için http://www.apple.com/iphone adresini ziyaret edebilirsiniz.

Apple'ın son bombası iPhone, cep telefonu piyasasında uzun zamandır özlemini çektiğimiz türden bir yeniliği simgeliyor.

Şekil 120: Bilim ve Teknik Dergisi, Şubat 2007, sayfa: 85

4.7.3. Ara Değerlendirme

2001-2010 yılları dijitalleşmenin dünya genelinde hız kazandığı, çok sayıda gündelik hayatı kolaylaştırıcı dijital buluşların ses getirdiği bir zaman dilimi olmuştur.

Almanya'daki dönem gazete ve dergileri rastgele olarak seçilip incelendiğinde ise şu teknolojik kökenli neolojizmlere ulaşılmıştır: *Online (Alm. Online), İnternet (Alm. Internet), Bilişim (Alm. kurz IT), Telekominikasyon (Alm. Telekommunikation), Mobil telefon (Alm. Mobilfunk), İnternet adresi (Alm. Internet-Adresse), Veri bankası (Alm. Datenbank), Federal şebeke acentası (Alm. Bundesnetzagentur), Radyo teknolojisi (Alm. Funktechnologie), Atom enerjisi (Alm. Atomkraft), Versiyon (Alm. Version), Robotik (Alm. Robotik), Simülasyon (Alm. Simülation), Bilgisayar kurdu (Alm. PC-Oberbefehlshaber), E-posta (Alm. E-Mail), E-posta trafiği (Alm. E-Mail-Verkehr), Veri koruma (Alm. Datenschutz), Telekulak*

(Alm. Lauschangriff), Yazılım (Alm. Software), Bilgisayar oyunu (Alm. Computerspiel).

Türkiye için bu zaman dilimine ait rastgele olarak seçilen gazete ve dergiler incelendiğinde şu teknolojik kökenli neolojizmlere ulaşılmıştır: *Bilişim, Telefon oyunu, Chat, CD, Nano teknoloji, Telekonferans, İnternet soketi, Modem, Elektrikli cihaz, İnternet erişim hizmeti, Sokak lambası, Elektrik hatları, Veri aktarımı, Parazit, Süper bilgisayar, Atomaltı dünya, Kuantum bilgisayar, Kuantum mekaniği, Bilişim şirketi, İşlemci, Cep telefonu, IPhone, IPod, Medya oynatıcısı, Çözünürlük, Piksel, İşletim sistemi, Dokunmatik kontrol, İnternet desteği, Özel sürüm, Arabirim, Monitör.*

Yukarıdaki bilgiler doğrultusunda dönemin Alman ve Türk gazete ve dergilerinde teknolojik kökenli neolojizmlere yer verildiği gözlenmektedir.

4.7.4. 2001-2010 Yılları Arasındaki Almanya ve Türkiye'deki Gazete ve Dergi Haberlerinden Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmler

2001-2010 yılları arsında Alman ve Türk gazete ve dergilerine konu olan teknoloji kökenli neolojizmler belirlenerek, aşağıdaki tablolarda oluşum şekilleri gösterilmiştir. Türk gazete ve dergilerden tespit edilen neolojizmler Türkçe dilbilgisi kurallarına göre tezin esas amacından uzaklaşmamak adına yüzeysel olarak Türkçe ve Almanca söz varlığına nasıl yansıdıkları ve teknoloji kökenli neolojizmlerin her iki dile yansıyan neolojizmlerin, oluşumlarının nasıl olduğu aşağıda yer alan tabloda örneklendirilmiştir.

Tablo 35: 2001-2010 Yılları Arasındaki Alman Gazete ve Dergilerinden Tespit Edilen Teknolojik Kökenli Neolojizmler

N	Sözcük Birleşimi	Kelime Türü	Sözcük Yapım Türü	Neolojizm Oluşum Yöntemi	Neolojizm
1	Online	isim	Basit Sözcük	9	Online
2	IT	isim	Basit Sözcük	6	IT
3	Telekommunikation	isim	Basit Sözcük	3	Telekommunikation
4	mobil+Funk	sıfat+isim	Birleşik Sözcük	1	Mobilfunk
5	Internet+Adresse	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Internet-Adresse
6	Daten+Bank	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Datenbank
7	Bund+es+Netz+ Agentur	İsim+tamlayan eki+isim+isim	Birleşik Sözcük	7	Bundesnetzagentur
8	Funk+Technologie	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Funktechnologie
9	Atom+Kraft	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Atomkraft
10	Version	isim	Basit Sözcük	3	Version
11	Robotik	isim	Basit Sözcük	3	Robotik
12	Simülation	isim	Basit Sözcük	3	Simulation
13	PC+Oberbefehlshaber	isim+isim	Birleşik Sözcük	8	PC-Oberbefehlshaber
14	E+Mail	isim+isim	Birleşik Sözcük	9,8	E-Mail
15	E-Mail+Verkehr	isim+isim+isim	Birleşik Sözük	8	E-Mail-Verkehr
16	Daten+schutz	isim+fiil	Birleşik Sözcük	1	Datenschutz
17	Lauschangriff	isim	Basit Sözcük	3	Lauschangriff
18	Software	isim	Basit Sözcük	9	Software
19	Computerspiel	isim	Basit Sözcük	3	Computerspiel

2001-2010 dönemine ait rastgele olarak seçilen Alman gazete ve dergilerinden belirlenen teknoloji kökenli neolojizmler yukarıdaki tablo 36' da belirtilmiştir. 2011-2020 yılları arasındaki gazete ve dergiler incelenerek toplamda n=19 tane teknoloji kökenli sözcük belirlenmiştir. Bu neolojizmler *sözcük yapısı* açısından incelendiğinde, n=10 tanesinin birleşik *yapıda* olduğu görülmüştür, bu da tespit edilen neolojizmlerin %52'sinin *birleşik yapıda* oluştuğunu göstermektedir. Ayrıca, n=5 adet *basit yapıda* teknolojik kökenli neolojizm tespit edilmiş olup, bunların oranı ise %26'dır. Oluşum açısından *türemiş yapıda* ise sadece n=1 sözcük bulunmuştur. Ayrıca tabloda yer alan teknoloji kökenli neolojizmlerin n=4 tanesi ise *Anglisizmdir* ve yüzdesi 21'dir.

Tablo 36: 2001-2010 Yılları Arasındaki Türk Gazete ve Dergilerinden Tespit Edilen Teknolojik Kökenli Neolojizmler

N	Sözcük Birleşimi	Kelime Türü	Sözcük Yapım Türü	Neolojizm Oluşum Türü	Neolojizm
1	Bilişim	isim	Basit sözcük	3	Bilişim
2	Telefon+oyun+u	isim+isim+iyelik eki	Birleşik Sözcük	2	Telefon oyunu
3	Chat	isim	Basit Sözcük	3	Chat
4	Tele+konferans	isim+isim	Birleşik Sözcük	4	Telekonferans
5	İnternet+soket+i	isim+isim+iyelik eki	Birleşik Sözcük	2	İnternet soketi
6	Modem	isim	Basit Sözcük	3	Modem
7	Elektrikli+cihaz	isim+isim	Birleşik Sözcük	2	Elektrikli cihaz
8	CD	isim	Basit Sözcük	3	CD
9	Nano+teknoloji	isim+isim	Birleşik Sözcük	4	Nano teknoloji
10	İnternet+erişim+ hizmeti	isim+isim+isim	Birleşik Sözcük	5	İnternet erişim hizmeti
11	Sokak+lamba+s+ı	isim+isim+k.+iyelik eki	Birleşik Sözcük	2	Sokak lambası
12	Elektrik+hat+lar+ı	isim+isim+ç.+iyelik eki	Birleşik Sözcük	2	Elektrik hatları
13	Veri+aktarım+ı	isim+isim+iyelik eki	Birleşik Sözcük	2	Veri aktarımı
14	Parazit	isim	Basit Sözcük	3	Parazit
15	Süper+bilgisayar	sıfat+isim	Birleşik Sözcük	6	Süper bilgisayar
16	Atomaltı+dünya	sıfat+isim	Birleşik Sözcük	6	Atomaltı dünya
17	Kuantum+bilgisayar	isim+isim	Birleşik Sözcük	4	Kuantum bilgisayar
18	Kuantum+mekaniği	isim+isim	Birleşik Sözcük	2	Kuantum mekaniği
19	Bilişim+şirketi	isim+isim	Birleşik Sözcük	2	Bilişim şirketi
20	İşlemci	isim	Türemiş Sözcük	7	İşlemci
21	Cep+telefonu	isim+isim	Birleşik Sözcük	2	Cep telefonu
22	IPhone	isim	Basit Sözcük	3	IPhone
23	IPad	isim	Basit Sözcük	3	IPad
24	Medya+oynatıcısı	isim+isim	Birleşik sözcük	2	Medya oynatıcısı
25	Çözünürlük	isim	Türemiş sözcük	7	Çözünürlük
26	Piksel	isim	Basit sözcük	3	Piksel
27	İşletim+sistemi	isim+isim	Birleşik sözcük	2	İşletim sistemi
28	Dokunmatik+kontrol	sıfat+isim	Birleşik sözcük	6	Dokunmatik kontrol
29	İnternet+desteği	isim+isim	Birleşik sözcük	2	İnternet desteği
30	Özel+sürüm	sıfat+isim	Birleşik sözcük	6	Özel sürüm
31	Ara+birim	isim+isim	Birleşik sözcük	4	Arabirim
32	Monitör	isim	Basit sözcük	3	Monitör

Yukarıdaki tabloda 2001-2010 dönemine ait rastgele olarak seçilen Türk gazete ve dergilerinden belirlenen teknoloji kökenli neolojizmlere yer verilmiştir. 2011-2020 yılları arasındaki gazete ve dergiler incelendiğinde toplamda n=32 tane teknoloji kökenli sözcük belirlenmiştir. Bu neolojizmler sözcük yapısı açısından incelendiğinde ise n=21 tanesinin *birleşik yapıda* olduğu görülmüştür, bu da tespit edilen neolojizmlerin %65'inin *birleşik yapıda* oluştuğunu göstermektedir. Ayrıca, n=7 adet *basit yapıda* teknolojik kökenli neolojizm tespit edilmiş olup, bunların oranı ise %21'dir. Oluşum açısından *türemiş yapıda* ise sadece n=2 sözcük bulunmuştur. Yukarıdaki tabloda belirlenen teknoloji kökenli neolojizmler Türkçe gramer yapısına uygun şekilde yüzeysel bir incelemeyle tabloya yansıtılmıştır.

4.7.5. 2001-2010 Yılları Arasındaki Ulusal ve Uluslararası Basımlı Almanca Ders Kitaplarından Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmler

Araştırma sorularından *1950-2020 yılları arasında teknoloji bağlamında neolojizmlerin yabancı dil olarak Almanca öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki sözcük oluşum şekilleri nasıldır?* Sorusunun cevaplandırabilmek için aşağıdaki çözümleme modeli kullanılarak neolojizmlerin oluşum şekilleri belirlenecektir. 2010 yılı ulusal basımlı rastgele olarak seçilen *Deutsch ist Spitze!*isimli Almanca ders kitabından ve 2001 yılı uluslararası basımlı *Blick* Almanca ders kitabından tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler *Sözcük Yapımı* açısından incelenerek aşağıda tablolarda belirtilmiştir.

Tablo 37: 2010 Yılı Ulusal Basımlı Deutsch ist Spitze! Almanca Ders Kitabı'ndan Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmler[142]

N	Sözcük Birleşimi	Kelime Türü	Sözcük Yapım Türü	Neolojizm Oluşum Yöntemi	Neolojizm
1	Foto	isim	Basit Sözcük	3	Foto
2	Telefon+Nummer	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Telefonnummer
3	Uhr	isim	Basit Sözcük	3	Uhr
4	Lampe	isim	Basit Sözcük	3	Lampe
5	Computer	isim	Basit Sözcük	3	Computer
6	Auto+rennen	isim+fill	Birleşik Sözcük	1	Autorennen
7	Bus	isim	Basit Sözcük	3	Bus
8	Bahn	isim	Basit Sözcük	3	Bahn
9	Motor+Rad	isim	Birleşik Sözcük	3	Motorrad
10	CD+Player	isim+isim	Birleşik Sözcük	9	CD-Player
11	E+Mail	isim+isim	Birleşik Sözcük	9	E-Mail
12	Flug+Zeug	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Flugzeug
13	Internet+Zugang	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Internetzugang
14	MP3+Player	isim+isim	Birleşik Sözcük	9	MP3-Player
15	Wagen	isim	Basit Sözcük	3	Wagen
16	Schiff	isim	Basit Sözcük	3	Schiff
17	Bahn	isim	Basit Sözcük	3	Bahn
18	ICE+Zug	isim+isim	Birleşik Sözcük	8	ICE-Zug
19	Rakete	isim	Basit Sözcük	3	Rakete
20	Auto+Bahn	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Autobahn

Yukarıdaki tabloda, 2010 yılında ulusal basımlı kitaplar arasından rastgele seçilen Almanca *Deutsch ist Spitze!* adlı ders kitabından elde edilen verilere dayanarak teknoloji kökenli neolojizmler sözcük yapısı açısından incelenmiştir. Bu analize göre, kitapta toplam n=20 teknoloji kökenli neolojizm belirlenmiştir. İncelenen neolojizmler *sözcük yapımı* bakımından n=10 tanesinin *birleşik sözcük* olduğu tespit edilmiştir, bu da tespit edilen neolojizmlerin %50'sini oluşturur. Belirlenen sözcüklerin içinde *basit yapıda* oluşmuş n=10 teknoloji kökenli neolojizm bulunmakta olup, bu sözcüklerin oranı %50'dir. Ayrıca, *türemiş yapıda* n=1 sözcük tespit edilmiştir ve toplam içerisindeki yüzdesi 5'tir.Tabloda yer alan teknolojik kökenli neolojizmlerin n=3 tanesi *Anglisizm* ve yüzdesi 15'tir. Ayrıca n=4 tanesi de *özel isim kısaltmalı tire işaretli birleşik sözcüktür* ve birleşik sözcükler içerisindeki yüzdesi ise 6'dır.

[142] MEB (Komisyon). Deutsch Ist Spitze Almanca Ders Kitabı, Apa Uniprint Basım Tic. Aş., 2010.

Tablo 38: 2001 Yılı Uluslararası Basımlı Blick Mittelstufe Deutsch für Jugendliche und junge Erwachsene Almanca Ders Kitabı'ndan Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmler[143]

N	Sözcük Birleşimi	Kelime Türü	Sözcük Yapım Türü	Neolojizm Oluşum Yöntemi	Neolojizm
1	Computer	isim	Basit Sözcük	9	Computer
2	Computer-Fan	isim+isim	Birleşik Sözcük	9	Computer-Fan
3	Motorrad+club	isim+isim	Birleşik Sözcük	4	Motorradclub
4	fern+sehen	sıfat+isim	Birleşik Sözcük	1	Fernsehen
5	Kino	isim	Basit Sözcük	3	Kino
6	Computerspiel	isim	Basit Sözcük	3	Computerspiel
7	Auto+frei	isim+sıfat	Birleşik Sözcük	1	Autofrei
8	fotografieren	fiil	Basit Sözcük	3	fotografieren
9	telefonieren	fiil	Basit Sözcük	3	telefonieren
10	Film	isim	Basit Sözcük	3	Film
11	Zeichentrick+Film	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Zeichentrickfilm
12	Zug	isim	Basit Sözcük	3	Zug
13	Zeppelin	isim	Basit Sözcük	3	Zeppelin
14	Laser+Licht	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Laserlicht
15	Bus	isim	Basit Sözcük	3	Bus
16	Zug+Verbindung	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Zugverbindung
17	Kinder+Fernsehen	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Kinderfernsehen
18	Schein+Werfer	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Scheinwerfer
19	Klavier	isim	Basit Sözcük	3	Klavier
20	Technick	isim	Basit Sözcük	3	Technik
21	Stereoanlage	isim	Basit Sözcük	1	Stereoanlage
22	Maschiene	isim	Basit Sözcük	3	Maschiene
23	Taxi	isim	Basit Sözcük	3	Taxi
24	Thermometer	isim	Basit Sözcük	3	Thermometer
25	Feuer+Zeug	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Feuerzeug
26	Elektriker	isim	Basit Sözcük	3	Elektriker
27	Videospiel	isim	Basit Sözcük	3	Videospiel
28	Radio	isim	Basit Sözcük	3	Radio

2001 yılı uluslararası basımlı *Blick Mittelstufe Deutsch für Jugendliche und junge Erwachsene* adlı ders kitabında, teknoloji kökenli neolojizmler incelenmiştir. Bu analize göre, kitapta toplam n=28 teknoloji kökenli neolojizm tespit edilmiştir. İncelenen neolojizmlerin %35'i, yani n=10 tanesi *birleşik sözcük* yapısına sahiptir. Ayrıca, belirlenen sözcüklerin %64'ünü oluşturan n=18 teknoloji kökenli neolojizm

[143] Fischer ve Mita (2001). *Blick Mittelstufe Deutsch für Jugendliche und Junge Erwachsene*. München: Hueber Verlag.

basit yapıda oluşmuştur. Analizde dikkate alınan sözcüklerin içinde n=3 tanesi *Anglisizm* özelliği taşımaktadır ve de yüzdesi 10'dur.

Yukarıda belirtildiği gibi teknoloji bağlamında oluşan neolojizmlerin oluşum şekilleri belirlendikten sonra çalışmanın diğer bir araştırma sorusu olan *1950-2020 yılları arasında Almanca eğitiminde kullanılan uluslararası ders kitaplarında yer alan teknoloji bağlamında neolojizmler ile ulusal ders kitaplarında yer alan teknoloji bağlamında neolojizmler arasında herhangi bir fark var mıdır?* sorusuna yanıt bulabilmek için aşağıdaki çözümleme modeli uygulanarak cevap aranmıştır. 2000 yılı ulusal basımlı *Plus Deutsch* Almanca ders kitabı ile 2001 uluslararası basımlı *Blick Mittelstufe für Jugendliche und junge Erwachsene* isimli Almanca ders kitaplarında yer alan teknoloji kökenli neolojizmler sayıca aşağıdaki tabloda karşılaştırılarak araştırma sorusuna cevap aranmıştır.

Tablo 39: 2001-2010 Yılları Arasında Basılmış Ulusal ve Uluslararası Almanca Ders Kitaplarından Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmlerin Karşılaştırılması

Teknoloji Bağlamındaki Neolojizmler	**Toplam Teknolojik Kökenli Neolojizm Sayısı**
2001-2010 yılı basımlı Almanca öğretiminde kullanılan *uluslararası* kitaplar	**28**
2001-2010 yılı basımlı Almanca öğretiminde kullanılan *ulusal* kitaplar	**20**

Tablo 40' ta görüldüğü üzere 2000-2010 yılları aralığından rastgele olarak seçilen ulusal ve uluslararası basımlı Almanca öğretiminde kullanılan kitaplarda geçen teknoloji kökenli neolojizmler tespit edilmiş ve ulusal ve uluslararası basımlı kitaplar arasında teknoloji bağlamındaki neolojizmlere bu kitapların ne kadar yer verdiği belirlenmeye çalışılmıştır. Buna göre uluslararası basımlı *Blick Mittelstufe Deutsch für Jugendliche und junge Erwachsene Almanca Ders Kitabı'*ndan toplam n=28 tane teknolojik kökenli neolojizm belirlenmiştir. Ulusal basımlı *Plus Deutsch* ders kitabında ise toplam n=11 tane teknoloji kökenli neolojizm tespit edilmiştir. Tespit edilen neolojizmlerin oluşum şekilleri incelendiğinde uluslararası basımlı *Blick Mittelstufe Deutsch für Jugendliche und junge Erwachsene Almanca Ders Kitabı*'ndan belirlenen teknoloji bağlamındaki neolojizmlerin %3'ü *birleşik sözcük* şeklinde

oluştuğu görülmektedir. *Basit sözcük* şekline göre oluşmuş teknolojik kökenli neolojizmler ise %6'dır. Ulusal basımlı *Plus Deutsch* adlı Almanca ders kitabından tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmlerin %5'i *basit sözcük* şeklinde oluşmuştur. Belirlenen teknoloji kökenli neolojizmlerin %5'inin ise *birleşik sözcük* şeklinde oluştuğu görülmektedir.

4.8. 2011-2020 Yılları Arasında Dünyada Yaşanan Teknolojik Gelişmeler

2011-2020 yılları dijital dünyanın yükselişe geçtiği yapay zekanın, sanal gerçekliğin hayatlarımıza hızlıca dahil olmaya başladığı bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Önemli teknolojik gelişmeler incelendiğinde ise yapay zekanın giderek daha fazla alanda örneğin sağlık sektörü, eğitim, otomasyon, Doğal dil işleme (NLP), siber güvenlik, dil çevirisi vb. birçok alanda yer almakta olduğu göze çarpmaktadır. Sanal (VR) ve Arttırılmış Gerçekliğin (AR) endüstri, eğlence ve eğitim alanlarında kullanımının giderek arttığı bu dönem içerisinde görülmektedir.

Nesnelerin interneti (IoT) adı verilen teknoloji ile birlikte evde kullandığımız birçok teknolojik alete internet üzerinden erişim sağlayarak evde olmasak bile bu aletlerin çalışmasını ulaşılan teknoloji sayesinde sağlayabiliyoruz. Bu zaman dilimi aralığında özellikle Covid 19 pandemisiyle birlikte uzaktan eğitim, uzaktan çalışmayı sağlayacak çok sayıda dijital platformlar oluşturuldu.

Bu zaman dilimi içerisinde gerçekleşen önemli teknolojik gelişmeler arasında Elektrikli ve otonom araçların modernize edilmesi ve E-otomobil ve otonom araçlarının geliştirilmesi örnek olarak gösterilebilir.

Son yıllarda hız kazanan gelişmelerin yaşandığı uzay endüstrisi son on yılda uzay yolculuğunu mümkün hale getirmiştir. Space X'in kurucusu Elon Musk'ın 2002'de roketleri yeniden kullanılabilir hale getirerek uzay yolculuğunu daha ucuz hale getirmeyi kendine misyon edinmesi sayesinde 2010'lara gelindiğinde nihayet bunun mümkün olduğu kanıtlandı. Böylece tıpkı ülkeler ve şehirler arası seyahat gibi uzaya da seyahatleri başlatmak amacını taşıyor.

2010'lu yıllardan günümüze popülerliği günden güne artan bir başka gelişme ise Kripto paralarla ilgili bilgilerin güvenle saklanmasını ve veri gizliliğini esas alarak dijital ortamda şifrelenerek kaydedilme özelliği taşıyan Blockchain teknolojisinin kullanımının birçok alanda artmasıdır.[144]

4.8.1. 2011-2020 Yılları Arasında Almanyada Yaşanan Teknolojik Gelişmelerin Toplumsal Dile ve Gazetelerdeki Haber Metinlerine Yansıması

2011-2020 yılları arasını kapsayan dönemde Almanya'da Endüstri 4.0'ın ortaya çıkması ile üretimde dijitalleşme, yapay zekâ ve veri analitiğine bağlı konularda önemli gelişmeler yaşanmıştır.

Birçok firma yapay zekayı üretim süreçlerine dahil etmiştir. Bu sayede Almanya E-otomobil ve otonom araç üretim teknolojilerinde dünya pazarında var olan yerini daha üst sıralara çıkarma imkanına kavuştu. Dijitalleşmenin hızlı ilerlemesi sayesinde Biyoteknoloji ve tıp alanlarında önemli sonuçlar elde edilmiştir.

Almanya'nın bu dönemde öne çıktığı alanlardan bir diğeri de yenilenebilir enerji alanlarında olmuştur. Özellikle güneş ve rüzgâr enerjisi tesislerine yapılan yatırımlar sayesinde bu alanda dünyada birinci sıraya ulaşmıştır. Almanya'da bu dönemde ortaya çıkan teknolojik yeniliklere örnek olarak şunlar gösterilebilir: *Kameralı Dronlar, yapay zekâ, WhatsApp, yüz tanıma, Kuantum bilgisayarlar, Emojiler, Google Asistan, Sanal Gerçeklik, Bitcoin, Akıllı saatler, 3D yazıcılar.* [145]

Ortaya çıkan tüm bu dijital yeniliklerin Almanya'daki gazete ve dergilere nasıl yansıdığı sorusuna aşağıda örnek olarak verilen gazete ve dergi haberleri yanıt olarak gösterilebilir.

---

[144]www.1e9.community/t/ein-jahrzehnt-der-technologie-diese-10-dinge-haben-in-den-2010ern-die-welt-veraendert. Erişim tarihi: (17.09.2023).
[145]www.spiegel.de/wirtschaft/unternehmen/bilanz-der-2000er-jahre-dinge-die-die-welt-bedeuten. Erişim tarihi: (21.09.2023)

Cybermobbing

"Was bist du denn für ein Opfer?"

Schüler lernen, wie sie sich im Internet vor Mobbing schützen können.

Von **Lennart Herberhold**

22. Dezember 2010 / DIE ZEIT Nr. 52/2010 / 21 Kommentare /

AUS DER ZEIT NR. 52/2010

DIE ZEIT Archiv

Şekil 121: Die Zeit Gazetesi, 22 Aralık 2010[146]

Sprachausgabe

Danke, Yannick!

Apples neues Betriebssystem: Der Computer lernt Deutsch.

Von **Christoph Drösser**

28. Juli 2011 / DIE ZEIT Nr. 31/2011 / 34 Kommentare /

AUS DER ZEIT NR. 31/2011

DIE ZEIT Nur ein Einzeltäter?

"Hello, I'm Macintosh!" – mit diesen Worten begrüßte der erste Apple-Computer im Jahr 1984 die Welt. Der Computerwürfel enthielt ein Modul, das mit schnarrender Roboterstimme Texte vorlesen konnte – aber nur auf Englisch. Deutschsprachige Computernutzer waren von dieser Entwicklung ausgeschlossen.

Şekil 122: Die Zeit Gazetesi, 28 Temmuz 2011[147]

[146] Öğrenciler internet ortamındaki mobingten kendilerini nasıl koruyabileceklerini öğreniyorlar.
[147] Apple'ın yeni programı metinleri sesli okuma özelliğine sahip fakat sadece İngilizce. Almanca konuşan bilgisayar kullanıcıları bu programdan yararlanamıyor.

Künstliche Intelligenz

Die Roboter kommen

In der Fabrik, im Pflegeheim und auf der Straße drängen mobile Blechkollegen in unseren Alltag. Lassen die Helfer ihre Kraft spielen, kann das schmerzhaft enden.

Von **Burkhard Strassmann**

19. Januar 2012 / DIE ZEIT Nr. 4/2012 / 6 Kommentare /

AUS DER ZEIT NR. 04/2012

DIE ZEIT

Ein Traum versinkt

Waffen helfen nicht. Beruhigt euch!

Şekil 123: Die Zeit Gazetesi, 19 Ocak 2012[148]

Elektrosmog

Handystrahlen vernebeln vor allem die Psyche

Viele fürchten sich vor der Strahlung von Handys, Computern und Starkstromleitungen. Studien zeigen, dass Elektrosmog krank machen kann, besonders wenn man daran glaubt.

Von Anne Kunze und Max Rauner • 140 Kommentare

Şekil 124: Die Zeit Gazetesi, 22 Ağustos 2013[149]

[148] Robotlar geliyor.
[149] Cep telefonundan yayılan radyasyon özellikle psikolojiyi etkiliyor.

Şekil 125: Die Zeit Gazetesi, 12 Haziran 2020[150]

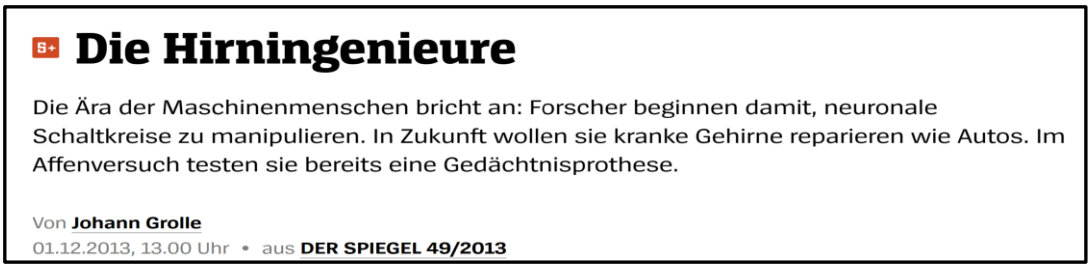

Şekil 126: Der Spiegel Dergisi, 9 Ocak 2011[151]

Şekil 127: Der Spiegel Dergisi, 7 Ekim 2012[152]

[150] Pandemi milyonlarca çalışanı evden çalışmaya zorladı.
[151] İnternet adeta reklam şirketleri için kişisel verilerin elde edildiği bir cennete dönüştü.
[152] Basılı kitaplara veda etmek bize bu kadar zor gelirken neden E-kitap okuyucuları gelecek kabul ediliyorlar?

Die Hirningenieure

Die Ära der Maschinenmenschen bricht an: Forscher beginnen damit, neuronale Schaltkreise zu manipulieren. In Zukunft wollen sie kranke Gehirne reparieren wie Autos. Im Affenversuch testen sie bereits eine Gedächtnisprothese.

Von **Johann Grolle**
01.12.2013, 13.00 Uhr • aus **DER SPIEGEL 49/2013**

Şekil 128: Der Spiegel Dergisi, 1 Aralık 2013

Netzwelt

Gerettet, seufz, Happy End

Jugendliche lesen mehr denn je – aber nicht mehr auf Papier. Mit dem Handy stöbern sie durch Portale wie Wattpad oder Hooked, verschlingen Chat-Novellen und schreiben sie fort.

Von **Hilmar Schmundt**
27.10.2017, 13.00 Uhr • aus **DER SPIEGEL 44/2017**

Şekil 129: Der Spiegel Dergisi, 27 Ekim 2017[153]

Künstliche Intelligenz im Umweltschutz

In Europa wird zu klein gedacht

KI gilt als Klimasünder, weil Superrechner immens viel Strom verbrauchen. Doch andererseits helfen immer mehr Anwendungen, Umweltprobleme zu lösen.

Von **Marcel Rosenbach** und **Carolin Wahnbaeck**
23.11.2020, 00.17 Uhr • aus **DER SPIEGEL 54/2020**

Şekil 130: Der Spiegel Dergisi, 23 Kasım 2020[154]

[153] Yeni nesil giderek basılı kitaplardan okumak yerine internetteki Whattpad veya Hooked vb. uygulamalardaki E-metinleri okuyorlar.
[154] Çevreyi korumada yapay zeka.

4.8.2. 2011-2020 Yılları Arasında Türkiye'de Yaşanan Teknolojik Gelişmelerin Toplumsal Dile ve Gazetelerdeki Haber Metinlerine Yansıması

Dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de bu zaman dilimi her alanda dijitalleşmenin hız kazandığı yıllar olarak karşımıza çıkmaktadır. 2010-2020 yıllarını kapsayan teknolojik gelişmelere değinmek gerekirse internetin yaygınlaşması ve kalitesinin artması ile hayatın her alanında kullanımı artmıştır.

2000'li yıllarda akıllı telefonların piyasaya çıkması ve daha üst versiyonlarıyla günlük hayatımızı kolaylaştırmaları konusunda etkin rol oynadılar. Dijitalleşme Bilişim teknolojileri ve yazılım alanlarında da hızlı bir gelişme kaydetmiştir. Bu yıllarda çok sayıda yazılım şirketleri kurulmuştur.

İnternet kullanımının her alanda artması ile online alışveriş sitelerinin popülerliği ve kullanımı daha da artmıştır. Savunma sanayisinde ve havacılık alanlarında yerli üretim sistemlerinin oluşturulması için çeşitli projeler gerçekleştirilmiştir. Dijitalleşmenin sürdürülebilirliğini sağlamak için üniversitelerce gerçekleştirilen Ar-GE çalışmaları desteklenmiştir. 2010-2020 yılları arasında hangi teknolojilerin hayatımızı değiştirdiğine örnek vermek gerekirse genel olarak şu yeniliklere yer verilebilir: *Yapay zeka, Büyük veri*, *Blok zinciri, Arttırılmış gerçeklik, Çip organlar, Nano cihazlar, Drone teknolojisi, Giyilebilir teknoloji, Bulut bilişim, 3D yazıcı,* vb. teknolojiler sıralanabilir. [155]

Tüm bu dijitalleşme sürecinin günlük dile ve medyaya nasıl yansıdığının örneklendirilebilmesi için aşağıda yer alan gazete ve dergilerde yer alan haber metinleri incelenebilir.

[155] www.milliyet.com.tr/molatik/galeri/son-10-yilda-hayatimiza-giren-cag-otesi-teknolojiler. Erişim tarihi: 24.09.2023).

Hacker'lara özgürlük istemi

● San Francisco'da önceki gün yüzlerce bilgisayar programcısı ve internete özgürlük eylemcisi, Phillip Burton Federal Binası'na doğru yürüdü. Eylemciler, Rus bilgisayar programcısı Dimitri Sklyarov'un serbest bırakılmasını istediler. Uzmanlara göre, bugün saldırması beklenen Kırmızı Kod virüsü interneti tarıyor, zayıf sistemleri tespit ediyor ve kendisini bu sistemlere yükleyerek bulaşıyor. ■ *19. Sayfada*

Şekil 131: Cumhuriyet Gazetesi, 1 Ağustos 2011

iPad vücut saatini bozuyor

■ Yatmadan 2 saat öncesine kadar kullanılan iPad ve dizüstü bilgisayarların uyku kalitesini bozduğu ortaya çıktı. Bilim adamları parlak ışığın vücut saatini düzenleyen melatonin salgısını etkilediğini belirtti. ● 24

Şekil 132: Bugün Gazetesi, 4 Şubat 2013

IPHONE İSTEYEN 132 SAAT ÇALIŞACAK

16 GB'LIK iPhone 6 alabilmek için Ukrayna'nın başkenti Kiev'de 627 saat, Endonezya'nın başkenti Cakarta'da 468 saat, Hindistan'ın Mumbai kentinde 349 saat, İstanbul'da ise 132 saat çalışmak gerekiyor. »22'de

Şekil 133: Cumhuriyet Gazetesi, 1 Ekim 2015

İşte internete getirilen RTÜK denetimi

Yasaya göre RTÜK'ten geçici yayın hakkı veya yayın lisansı bulunan medya hizmet sağlayıcısı kuruluşlar, bu hak ve lisansları ile yayınlarını internet ortamından da sunabilecek. İnternet ortamındaki yayınların devamı için platformlar RTÜK'ten yayın lisansı ve de yayın iletim yetkisi almak zorunda kalacak. Sulh ceza hâkimi, internet ortamındaki yayınla ilgili içeriğin çıkarılması veya erişimin engellenmesine en geç 24 saat içinde duruşma yapmaksızın karar verebilecek.

İnternete RTÜK denetimine gelen başlıca eleştiri, sansüre neden olacağı ve medya özgürlüğünü kısıtlayacağı yönünde. Gündeme geldiğinden bu yana, muhalefet düzenlemeye karşı çıktı. Tasarıya uluslararası düzeyde tepkilerden biri de Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) Medya Özgürlüğü Temsilcisi Harlem Désir'den gelmişti. S7

Şekil 134: Birgün Gazetesi, 23 Mart 2018

KUANTUM BİLGİSAYARLARI

Dr. Mahir E. Ocak [*TÜBİTAK Bilim ve Teknik Dergisi*

Günümüzde bilgiyi işlemek ve aktarmak için kullanılan makinelerin çalışma ilkeleri klasik mekanikle tam anlamıyla açıklanabilir. Ancak klasik mekanik sadece günlük hayatta aşina olduğumuz makro ölçekte geçerli bir kuramdır, maddeye giderek daha küçük ölçeklerde bakıldığında geçerliliğini yitirdiği görülür. Temel parçacıkların, atomların ve moleküllerin davranışları klasik mekanikle değil kuantum mekaniğiyle açıklanır.

Şekil 135: Bilim ve Teknik Dergisi, Haziran 2018, sayfa: 44

Zihnimizle Sanal Gerçeklik Kontrolü

Dr. Tuncay Baydemir

Neurable adlı şirket, geliştirdikleri beyin-bilgisayar ara yüzlerinin sanal gerçeklik oyunlarını oynayacak hızda ve kesinlikte olacağını düşünüyor. bilinçaltında gerçekleşiyor" diyor. Geçtiğimiz yıl 2 milyon dolarlık girişim finansmanı artışı olmasına rağmen Neurable hâlâ yolun başında. Öyle ki deneme donanımları henüz bir sanal gerçeklik kulaklığı ile kullanıcının başına tutturulmuş kayışlara bağlanan elektrotlardan ibaret. Kaliforniya Üniversitesi San Diego'da profesör ve Bilişsel Sinirbilim Laboratuvarı başkanı Jaime Pinada, beyin-bilgisayar arayüzü fikri ne kadar ilgi çekici olsa da olay bazlı sinyallerin hızlı bir şekilde alınıp işlenmesinin zor olduğunu ve bu işlemin birkaç saniye sürebileceğini belirtmiş. Alcaide her ne kadar son durumu net olarak belirtmese de bir önceki versiyonla beyin aktivitelerini gerçek zamanlı olarak %85 doğruluk oranında, 1 saniye gecikmeli olarak ise %99 doğruluk oranında işleyebildiklerini ekleyerek umut verici gelişmeler olduğunu vurguluyor.

Şekil 136: Bilim ve Teknik Dergisi, Nisan 2017, sayfa: 11

Ctrl+Alt+Del

Levent Daşkıran

Teknoloji Devleri Yapay Zekâyı Kontrol Etmek İçin Birleşti

Yapay zekâ uygulamaları hayatın pek çok alanında insanların yaptığı işleri ellerinden alırken, bu yolun sonunda *Terminatör* filminin gerçeğe dönüşebileceğine dair endişelenenlerin sayısı hızla artıyor. Aslında haksız da değiller. İnsana özgü düşünce sisteminden ve vicdandan yoksun otomasyona dayalı bir sistemin, günün birinde kendi varlığını sürdürmeyi öncelik olarak belirleyip bu yönde kararlara imza atmayacağını kim bilebilir? İşte bu yöndeki olası bir gelişmeyi engellemek için dünya teknoloji devleri Amazon, Facebook, Google, IBM ve Microsoft yapay zekâ gelişiminin etik değerlere uygunluğunu sağlamak üzere Partnership on AI (*Partnership on Artificial Intelligence*-Yapay Zekâ Ortaklığı) adını verdikleri bir birliği hayata geçirdiklerini duyurdu. Bu birlik, yapay zekâ alanında faaliyet gösteren pek çok şirketin bu alanda araştırmalar yapan bilim insanlarının katkısıyla yapay zekânın etik, eşitlik, şeffaflık, uyumluluk gibi niteliklerini kontrol altında tutmasını hedefliyor. Aslında bu gerçekten önemli bir çaba. Zira yapay zekâ dediğiniz kavram mevcut verilerin yanı sıra edindiği tecrübelerden beslenerek kendini geliştirdiği için, bu süreçte yapay zekâyı denetim altında tutmanız ve neyin doğru neyin yanlış olduğunun sınırlarını net olarak çizmeniz büyük önem taşıyor. Örneğin bundan birkaç ay önce Microsoft'un Tay adını verdiği yapay zekâ temelli sohbet robotu, kullanıcılarla arasındaki sohbetlerden aldığı verileri yorumlarken ırkçı söylemleri benimsemeye başlamış ve deneme apar topar sonlandırılmıştı. Birliğin web sitesine partnershiponai.org adresinden ulaşabilirsiniz.

Amazon, Facebook, Google, IBM ve Microsoft yapay zekâ gelişimini kontrol altında tutmak için yeni bir birliğe imza attıklarını duyurdu.

Şekil 137: Bilim ve Teknik Dergisi, Kasım 2016, sayfa: 14

Artırılmış Gerçeklik Nedir?

İlke olarak sanal gerçekliğin daha ileri bir türevi olan artırılmış gerçeklik, gerçek evrendeki bir çevre ve o çevredeki canlıların ve nesnelerin görüntülerinin, bilgisayarlar tarafından üretilen grafik, ses ve konum verileri gibi ek veriler ve görsel efektlerle gerçek zamanlı olarak zenginleştirilerek daha detaylı ve anlaşılır bir şekilde tanımlanmasını sağlar (sanal gerçeklikte görüntülenecek canlılar ve nesneler sadece bilgisayar ortamında yaratılıp simüle edilirken, artırılmış gerçeklikte temel olarak "gerçek" bir dünya görüntüsü vardır). Artırılmış gerçeklik için verilebilecek en basit ama belki de en iyi örnek futbol maçlarında izleyicilere çizgiler veya çemberler yardımıyla belirli mesafelerin (örneğin serbest vuruş mesafesinin) gösterilmesidir. Artırılmış gerçeklik kapsamında üretilen bilgi ve veriler kuramsal olarak insanların tüm duyu organlarına hitap edecek şekilde organize edilebilecek olsa da, artırılmış gerçeklik daha çok görsel bir hizmet olarak algılanıyor ve öyle kullanılıyor. Artırılmış gerçeklik sistemlerinde kullanıcılar dünyayı bildiğimiz Windows tabanlı klasik pencerelerden değil gözlük benzeri bir cihaz üzerinden görür. Artırılmış gerçeklik kavramının bilgisayar dünyasına 1990'ların başında, eski bir Boeing araştırmacısı olan Thomas Caudell tarafından kazandırıldığı düşünülüyor. Günümüzde bu teknolojiye verilebilecek en güzel örnek, Google tarafından tasarlanan ve 2014'te ABD'de piyasaya sürülmesi planlanan Google gözlükler. Google tarafından tasarlanan bu artırılmış gerçeklik gözlüğü, özel bir gözlük çerçevesine monte edilmiş bir mini bilgisayardan oluşuyor. Gözlükte entegre bir dokunmatik alan, kamera, video kamera ve mikrofonun yanı sıra pusula, ivmeölçer ve konum sensörü gibi özel birçok donanım da var. İleride bu gözlüklerin yerini internet bağlantılı kontakt lenslerin alması planlanıyor.

Kullanım Alanları

Artırılmış gerçekliğin kullanım alanı neredeyse sınırsız. Yakın bir gelecekte otomotiv ve montaj endüstrisinden mimarlığa ve film sektörüne kadar hemen hemen her alana girmesine kesin gözüyle bakılıyor. Artırılmış gerçeklik ile insanlık yüksek teknolojiler ile daha da bütünleşecek, hatta tüm olası uygulama alanlarının yanı sıra normal fiziksel kanunlara tabi, ama sadece sanal olarak var olan elektronik aletler bile üretilerek herkes tarafından kullanılabilecek.

Otomotiv Endüstrisi: Elektronik ve dijital sistemlerin ister otomobil motoru ister yazıcı olsun hemen hemen her çeşit sistemle bütünleştiği günümüzde, artırılmış gerçeklik uygulamaları ile birlikte hemen hemen her tip araç ve gerecin örneğin otomobillerin bakımı, tamiratı çok kolaylaşacak ve adeta çocuk oyuncağı haline gelecek. Artırılmış gerçeklik gözlüğünü takan bir kimse, bu gözlükle bakımını veya tamirini yapmak istediği sisteme baktığında gözlük kişinin hangi yöne ve nesneye baktığını anlayacak, söz konusu nesne ile ilgili en önemli bilgileri gözlük ekranına yansıtacak.

Şekil 138: Bilim ve Teknik Dergisi, Şubat 2014, sayfa: 34

Bilgisayarlar Geleceği Tahmin Edebilir mi?

Zaman geçmiyor ki ABD'deki MIT (Massachusetts Teknoloji Enstitüsü) araştırmacıları bizi şaşırtacak yeni bir şeyle karşımıza çıkmasın. Bu sefer de fotoğrafları analiz ederek bir sonraki adımda ne olacağını tahmin eden ve bunu videoya dönüştüren bir çalışmaya imza atmışlar. Örneğin elinizde deniz kenarında çekilmiş bir fotoğraf varsa, yazılım bu görüntünün bir adım sonrasında dalgaların kıyıya doğru hareket edeceğini tahmin edebiliyor ve görüntünün devamını çizerek videoya dönüştürüyor. Üstelik tüm bunları da daha önce izlediği benzer videolar sayesinde öğreniyor. Sonuçlar görünüş bakımından çok gerçekçi olmasa da, çoğu yerde hareket algısının gerçeğe çok yakın olduğunu kabul etmek lazım. Bu ilginç tekniğe dair detaylı bilgiyi ve videoları web sitelerinde paylaşıyorlar. İncelemek isterseniz web.mit.edu/vondrick/tinyvideo adresini ziyaret edebilirsiniz.

MIT'de kurgulanan yeni sistem, fotoğrafların devamında ne olacağını tahmin ederek videoya dönüştürebiliyor.

Şekil 139: Bilim ve Teknik Dergisi, Kasım 2016, sayfa: 15

Hindistan'da Kayıp Çocukları Bulmak İçin Yüz Tanıma Teknolojisi

İlay Çelik Sezer

Hindistan'da her yıl binlerce çocuk insan tacirleri tarafından kaçırılıyor. Bu çocukların bir kısmı kaçıranların elinden kurtarılıp devlet korumasına alınıyor, ancak bunların da kimliklerinin tespit edilmesi mümkün olmayabiliyor. Yeni Delhi

Polise kayıp olarak bildirilen çocukların ve yetiştirme yurtlarında bulunan kimsesiz çocukların yüz fotoğraflarını da içeren kayıtlar TrackChild adlı bir veri tabanında toplanıyor. Polisler bu veri tabanındaki fotoğraflar üzerinde bir yüz tanıma yazılımı kullandı ve 60.000 kayıp çocuğun fotoğrafını yetiştirme yurtlarında bulunan 45.000 çocuğunkiyle karşılaştırıp dört günde 2930 eşleşme yakalamayı başardı. Şimdi bu çocukların

Polis yetkilisi R. P. Upadhyay, polis memurlarının örneğin devriye gezerken rastlayıp kayıp olabileceğinden şüphelendikleri çocukların fotoğraflarını anında sisteme yükleyip bu çocuklar hakkında kayıp bildirimi olup olmadığını kontrol edebilecekleri mobil uygulamalar geliştirmeyi hedeflediklerini bildiriyor.

Resmi kayıtlara göre 2012-2017 arasında Hindistan'da toplam

Şekil 140: Bilim ve Teknik Dergisi, Temmuz 2018, sayfa: 11

4.8.3. Ara Değerlendirme

2011-2020 yılları dijital dünyanın yükselişe geçtiği yapay zekanın, sanal gerçekliğin ön planda olduğu bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu zaman dilimini kapsayan Alman basınında yer alan teknoloji kökenli yeni sözcükler şunlardır: *Siber zorbalık (Alm. Cybermobbing), Küp şeklinde bilgisayar (Alm. Computerwürfel), İşletim sistemi (Alm. Betriebsystem), Sesli robot (Alm. Roboterstimme), Bilgisayar kullanıcısı (Alm. Computernutzer), Robot sesi (Alm. Roboterstimme), Yapay zeka (Alm. Künstliche Intelligenz), Robot (Alm. Roboter), Cep telefonu radyasyonu (Alm. Handystrahlen), Yüksek gerilim hattı (Alm. Starkstromleitung), Elektrosmog (Alm. Elektrosmog), Uzaktan çalışma (Alm. Homeoffice), Veri toplayıcı (Alm. Datensammler), aktif internet kullanıcısı (Alm. Netzbürger), Dijital benlik (Alm. Digitales ich), İnternet ağı (Alm. Netz), E kitap*

okuyucu (Alm. Lesemaschine), İnsansı robotlar (Alm. Maschienenmenschen), Portal (Alm. Portal), Wattpad uygulaması (Alm. Wattpad).

Türkiye için dönem gazete ve dergileri incelendiğinde şu teknolojik kökenli neolojizmlere ulaşılmıştır: *Bilgisayar programcısı, Bilgisayar korsanı, Virüs, Dizüstü bilgisayar, IPad, IPhone, İnternet denetimi, Kuantum mekaniği, Kuantum bilgisayar, Sanal gerçeklik, Beyin-bilgisayar ara yüz, Sanal gerçeklik oyunları, Sanal gerçeklik kulaklığı, Yapay zeka uygulamaları, Yapay zeka temelli sohbet robotu, Yapay zeka denetimi, Arttırılmış gerçeklik, Windows tabanlı klasik pencere, Google gözlükler, Sensör, İnternet bağlantılı kontak lensler, Otomotiv endüstrisi, Arttırılmış gerçeklik uygulamaları, Yazılım, Teknoloji enstitüsü, Yüz tanıma teknolojisi, Mobil uygulama, Yüz tanıma yazılımı, Veri tabanı.*

Yukarıdaki bilgiler doğrultusunda dönemin Alman ve Türk gazete ve dergilerinde teknolojik kökenli *neolojizmlere* yer verildiği gözlenmektedir.

4.8.4. 2011-2020 Yılları Arasındaki Almanya ve Türkiye'deki Gazete ve Dergi Haberlerinden Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmler

2011-2020 yılları arsında Alman ve Türk gazete ve dergilerine konu olan teknoloji kökenli neolojizmler belirlenerek, aşağıdaki tablolarda oluşum şekilleri gösterilmiştir. Türk gazete ve dergilerden tespit edilen neolojizmler Türkçe dilbilgisi kurallarına göre tezin esas amacından uzaklaşmamak adına yüzeysel olarak örneklendirilmiştir. Türkçe ve Almancanın söz varlığına yansıyan teknoloji kökenli neolojizmler belirlenip, oluşumlarının nasıl olduğu aşağıdaki tablolarda örneklendirilmiştir.

Tablo 40: 2011-2020 Yılları Arasındaki Alman Gazete ve Dergilerinden Tespit Edilen Teknolojik Kökenli Neolojizmler

N	Sözcük Birleşimi	Kelime Türü	Sözcük Yapım Türü	Neolojizm Oluşum Yöntemi	Neolojizm
1	Cyber+mobbing	Ek (Konfix)+isim	Birleşik Sözcük	9	Cybermobbing
2	Computer+ Würfel	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Computerwürfel
3	Betriebssystem	isim	Basit Sözcük	3	Betriebssystem
4	Roboterstimme	isim	Basit Sözcük	3	Roboterstimme
5	Computer+ Nutzer	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Computernutzer
6	Künstliche Intelligenz	sıfat+isim	Birleşik Sözcük	1	Künstliche Intelligenz
7	Handy+strahlen	isim+fiil	Birleşik Sözcük	1	Handystrahlen
8	Roboter	isim	Basit Sözcük	3	Roboter
9	stark+Strom+ Leitung	sıfat+isim+isim	Birleşik Sözcük	7	Starkstromleitung
10	Elektro+smog	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Elektrosmog
11	Home+office	isim+isim	Birleşik Sözcük	9	Homeoffice
12	Daten+Sammler	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Datensammler
13	Netz+Bürger	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Netzbürger
14	digitale+s+ Ich	sıfat+k.+kişi zamiri	Birleşik Sözcük	1	Digitales Ich
15	Netz	isim	Basit Sözcük	3	Netz
16	lese+Maschiene	fiil+isim	Birleşik Sözcük	1	Lesemaschiene
17	Maschiene+n+ Menschen	isim+ç.+isim	Birleşik Sözcük	1	Maschienenmenschen
18	Portal	isim	Basit Sözcük	9	Portal
19	Watt+pad	isim+isim	Birleşik Sözcük	9	Wattpad

Yukarıdaki Tablo 41’ de 2011-2020 yılına ait rastgele olarak seçilen Alman gazete ve dergilerinden tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler sözcük yapımı açısından incelenmiştir. Bu zaman dilimindeki gazete ve dergiler incelenerek dönemin teknolojik gelişmelerinin dile nasıl yansıdığı örneklendirilerek, o dönemde ders kitabı olarak okutulan Almanca kitaplarında hangi tür teknoloji kökenli neolojizmlerin varlığı ve günceli ne derece örneklendirdiği açısından karşılaştırma yapma imkânı elde edilmiştir. 2011-2020 yılları arasındaki gazete ve dergilerden tespit edilen teknoloji kökenli Almanca sözcüklerden elde edilen verilere göre toplam n=19 tane teknolojik kökenli neolojizm tespit edilmiştir. Tespit edilen neolojizmler *sözcük yapımı* açısından incelendiğinde toplam n=19 sözcükten n=14 sözcük, *sözcük yapımına* göre *birleşik yapıdadır*. Buna göre tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmlerin %7’sinin oluşum şekli *birleşiktir.* Tespit edilen sözcüklerin içerisinde *basit yapıda* oluşmuş teknoloji

kökenli n=5 tane neolojizm bulunmaktadır. Bu sözcüklerin oranı ise %2'dir. Oluşum şekline göre *türemiş yapılı* 1 tane sözcük tespit edilmiştir ve yüzdesi 5'tir. Yukarıdaki tabloda yer alan teknolojik kökenli neolojizmlerin n=4 tanesi *Anglisizmdir* ve yüzdesi ise 21'dir.

Tablo 41: 2011-2020 Yılları Arasındaki Türk Gazete ve Dergilerinden Tespit Edilen Teknolojik Kökenli Neolojizmler

N	Sözcük Birleşimi	Kelime Türü	Sözcük Yapım Türü	Neolojizm Oluşum Yöntemi	Neolojizm
1	Bilgisayar+programcısı	isim+isim	Birleşik Sözcük	2	Bilgisayar programcısı
2	Bilgisayar+korsanı	isim+isim	Birleşik Sözcük	2	Bilgisayar korsanı
3	Virüs	isim	Basit Sözcük	3	Virüs
4	Dizüstü+bilgisayar	isim+isim	Birleşik Sözcük	4	Dizüstü bilgisayar
5	IPad	isim	Basit Sözcük	3	IPad
6	IPhone	isim	Basit Sözcük	3	IPhone
7	İnternet+denetimi	isim+isim	Birleşik Sözcük	2	İnternet denetimi
8	Kuantum+mekaniği	isim+isim	Birleşik Sözcük	2	Kuantum mekaniği
9	Kuantum+bilgisayar	isim+isim	Birleşik Sözcük	4	Kuantum bilgisayar
10	Sanal+gerçeklik	isim+isim	Birleşik Sözcük	4	Sanal gerçeklik
11	Beyin+bilgisayar+arayüz	isim+isim+isim	Birleşik Sözcük	5	Beyin-Bilgisayar arayüz
12	Sanal+gerçeklik+oyunları	isim+isim+isim	Birleşik Sözcük	5	Sanal gerçeklik oyunları
13	Sanal+gerçeklik+kulaklığı	isim+isim+isim	Birleşik Sözcük	5	Sanal gerçeklik kulaklığı
14	Yapay+zeka+uygulamaları	isim+isim+isim	Birleşik Sözcük	5	Yapay zeka uygulamaları
15	Yapay+zeka+temelli+sohbet+robotu	isim+isim+isim	Birleşik Sözcük	5	Yapay zeka temelli sohbet robotu
16	Yapay+zeka+denetimi	isim+isim+isim	Birleşik Sözcük	5	Yapay zeka denetimi
17	Arttırılmış+gerçeklik	isim+isim	Birleşik Sözcük	4	Arttırılmış gerçeklik
18	Windows+tabanlı+klasik+pencere	isim+isim+isim+isim	Birleşik Sözcük	5	Windows tabanlı klasik pencere
19	Google+gözlükler	isim+isim	Birleşik Sözcük	4	Google gözlükler
20	Sensör	isim	Basit Sözcük	3	Sensör
21	İnternet+bağlantılı+kontakt+lensler	isim+isim+isim+isim	Birleşik Sözcük	5	İnternet bağlantılı kontakt lensler
22	Yazılım	isim	Türemiş Sözcük	7	Yazılım
23	Otomotiv+endüstrisi	isim+isim	Birleşik Sözcük	2	Otomotiv endüstrisi
24	Teknoloji+enstitüsü	isim+isim	Birleşik Sözcük	2	Teknoloji enstitüsü
25	Arttırılmış+gerçeklik+uygulamaları	isim+isim+isim	Birleşik Sözcük	5	Arttırılmış gerçeklik uygulamaları
26	Yüz+tanıma+teknolojisi	isim+isim+isim	Birleşik Sözcük	5	Yüz tanıma teknolojisi
27	Mobil+uygulama	isim+isim	Birleşik Sözcük	4	Mobil uygulama
28	Yüz+tanıma+yazılımı	isim+isim+isim	Birleşik Sözcük	5	Yüz tanıma yazılımı
29	Veri+tabanı	isim+isim	Birleşik Sözcük	2	Veri tabanı

Yukarıdaki Tablo 42'de 2000 yılına ait rastgele olarak seçilen Türk gazete ve dergilerinden tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler sözcük yapımı açısından Türkçe dilbilgisi kurallarına göre tezin amacından uzaklaşmamak adına yüzeysel bir inceleme yapılarak tabloda gösterilmiştir. Dönemin gazete ve dergileri incelenerek dönemin teknolojik gelişmelerinin dile nasıl yansıdığı örneklendirilerek, o dönemde ders kitabı olarak okutulan Almanca kitaplarında hangi tür teknoloji kökenli neolojizmlerin varlığı ve günceli ne derece örneklendirdiği açısından karşılaştırma yapma imkânı elde edilmiştir. 2011-2020 yılları arasındaki gazete ve dergilerden tespit edilen teknoloji kökenli Türkçe sözcüklerden elde edilen verilere göre toplam n=29 tane teknolojik kökenli neolojizm tespit edilmiştir. Tespit edilen neolojizmler sözcük yapımı açısından incelendiğinde toplam n=29 sözcükten n=24 sözcük, *sözcük yapım* türüne göre *birleşik sözcüktür*. Buna göre tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmlerin %82'sinin oluşum şekli *birleşiktir*. Tespit edilen sözcüklerin içerisinde *basit yapıda* oluşmuş teknoloji kökenli n=5 tane neolojizm bulunmaktadır. Bu sözcüklerin yüzdesi ise17'dir. Oluşum şekline göre *türemiş yapılı* n=1 tane sözcük tespit edilmiş ve yüzdesi 3'tür. Yukarıdaki tabloda yer alan teknolojik kökenli neolojizmlerin n=8 tanesi *Anglisizmdir* toplam içerisindeki yüzdesi %27'dir. N=5 tane de *tire işaretli birleşik sözcük* bulunmaktadır, bunların yüzdesi ise birleşik sözcükler içerisinde 79'dur.

4.8.5. 2011-2020 Yılları Arasındaki Ulusal ve Uluslararası Basımlı Almanca Ders Kitaplarından Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmler

Araştırma sorularından *1950-2020 yılları arasında teknoloji bağlamında neolojizmlerin yabancı dil olarak Almanca öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki sözcük oluşum şekilleri nasıldır?* Sorusunun cevaplandırabilmek için aşağıdaki çözümleme modeli kullanılarak neolojizmlerin oluşum şekilleri belirlenecektir. 2000 yılı ulusal basımlı rastgele olarak seçilen *Plus Deutsch* isimli Almanca ders kitabından ve 2020 yılı uluslararası basımlı *Prima Plus* isimli Almanca ders kitabından tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler *Sözcük Yapımı* açısından incelenerek aşağıda tablolarda belirtilmiştir.

Tablo 42: 2020 Yılı Ulusal Basımlı Plus Deutsch Almanca Ders Kitabı'ndan Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmler[156]

N	Sözcük Birleşimi	Kelime Türü	Sözcük Yapım Türü	Neolojizm Oluşum Yöntemi	Neolojizm
1	Foto	isim	Basit Sözcük	3	Foto
2	Handy+Nummer	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Handynummer
3	Telefon+Nummer	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Telefonnummer
4	Klavier	isim	Basit Sözcük	3	Klavier
5	Computer	isim	Basit Sözcük	9	Computer
6	Laptop	isim	Basit Sözcük	9	Laptop
7	Taschen+Rechner	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Taschenrechner
8	USB-Stick	isim	Basit Sözcük	9	USB-Stick
9	Tablet	İsim	Basit Sözcük	9	Tablet
10	Handy	isim	Türemiş Sözcük	15	Handy
11	Computerraum	isim	Basit Sözcük	3	Computerraum
12	fotografieren	fiil	Basit Sözcük	3	fotografieren
13	Programmierer	isim	Basit Sözcük	3	Programmierer
14	Elektriker	isim	Basit Sözcük	3	Elektriker
15	Computerspiele	isim	Basit isim	3	Computerspiele
16	Film	isim	Basit Sözcük	3	Film
17	Kino	isim	Basit Sözcük	3	Kino
18	Fernsehen	isim	Basit Sözcük	3	Fernsehen
19	Bus	isim	Basit Sözcük	3	Bus
20	Schul+Bus	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Schulbus
21	E-Mail	isim	Basit Sözcük	3	E-Mail

[156] Yılmaz Yiğit, D. (2019). Plus+ Deutsch Deutsch als Fremdsprache für Gymnasien Schülerbuch A1. 1. *Ankara: Koza Yayın*.

Yukarıda verilen Tablo 43'te 2000 yılı ulusal basımlı rastgele olarak seçilen Almanca *Plus Deutsch* adlı ders kitabından teknoloji kökenli neolojizmler sözcük yapımı (Alm. Wortbildung) açısından incelenmiştir. Elde edilen verilere göre toplam n=21 tane teknolojik kökenli neolojizm tespit edilmiştir. Tespit edilen neolojizmler *sözcük yapımı* açısından incelendiğinde toplam n=21 sözcükten n=4 sözcük, *sözcük yapım* türüne göre *birleşik sözcüktür.* Buna göre tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmlerin %19'nun oluşum şekli *birleşiktir.* Tespit edilen sözcüklerin içerisinde *basit yapıda* oluşmuş teknoloji kökenli n=16 tane neolojizm bulunmaktadır. Bu sözcüklerin oranı ise %76'dır. Oluşum şekline göre *türemiş yapılı* n=1 tane sözcük tespit edilmiş ve yüzdesi 4'tür. Yukarıdaki tabloda yer alan teknolojik kökenli neolojizmlerin n=8 tanesi *Anglisizmdir* tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler içerisindeki yüzdesi ise 38'dir. Ayrıca n=1 tane de *tire işaretli birleşik sözcük* bulunmaktadır bunların birleşik sözcükler içerisindeki yüzdesi ise 75'tir.

Tablo 43: 2020 Yılı Uluslararası Basımlı Prima Plus Almanca Ders Kitabı'ndan Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmler[157]

N	Sözcük Birleşimi	Kelime Türü	Sözcük Yapım Türü	Neolojizm Oluşum Yöntemi	Neolojizm
1	Schüler+Chat	isim+isim	Birleşik Sözcük	8	Schüler-Chat
2	Chat	isim	Basit Sözcük	9	Chat
3	start+Seite	fiil+isim	Birleşik Sözcük	8	Start-Seite
4	Chat+Text	isim+isim	Birleşik Sözcük	9	Chat-Text
5	Foto	isim	Basit sözcük	3	Foto
6	telefonieren	fiil	Basit Sözcük	3	telefonieren
7	Handy	isim	Basit Sözcük	3	Handy
8	Handy+Nummer	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Handynummer
9	Telefon+Nummer	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Telefonnummer
10	USB+Stick	isim	Basit Sözcük	9	USB-Stick
11	Tasche+n+Rechner	isim+ç.isim	Birleşik Sözcük	1	Taschenrechner
12	Laptop	isim	Basit Sözcük	9	Laptop
13	Computer	isim	Basit Sözcük	9	Computer
14	Tablet	isim	Basit Sözcük	9	Tablet
15	Telefon	isim	Basit Sözcük	3	Telefon
16	Video+Clip	isim+isim	Birleşik Sözcük	9	Video-clip
17	Welt+Zeit+Uhr	isim+isim+isim	Birleşik Sözcük	7	Weltzeituhr
18	Kino	isim	Basit Sözcük	3	Kino
19	Action+Film	isim+isim	Birleşik Sözcük	9	Action-Film
20	Uhr	isim	Basit Sözcük	3	Uhr
21	Motor+Rad	isim+isim	Birleşik Sözcük	1	Motorrad
22	Computerspiel	isim	Basit Sözcük	3	Computerspiel

[157] Jin ve Rohrmann (2020*). Prima Plus Deutsch für Jugendliche*. Berlin: Cornelsen Verlag.

Yukarıda verilen tablo 44 incelendiğinde 2000 yılı uluslararası basımlı rastgele olarak seçilen Almanca *Prima Plus* adlı ders kitabından teknoloji kökenli neolojizmler sözcük yapımı (Alm. Wortbildung) açısından incelenmiştir. Elde edilen verilere göre toplam n=22 tane teknolojik kökenli neolojizm tespit edilmiştir. Tespit edilen neolojizmler sözcük yapımı açısından incelendiğinde toplam n=22 sözcük içerinde n=10 sözcük, *sözcük yapım* türüne göre *birleşik sözcüktür*. Buna göre tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmlerin %45'inin oluşum şekli *birleşiktir.* Tespit edilen sözcüklerin içerisinde *basit yapıda* oluşmuş teknoloji kökenli n=12 tane neolojizm bulunmaktadır. Bu sözcüklerin oranı ise %54'tür. Oluşum şekline göre *birleşik yapıda* oluşmuş teknolojik kökenli neolojizmler de kendi arasında türlere ayrılmaktadır. Buna göre n=5 tane *tire işaretli birleşik sözcük* bulunmakta ve yüzdesi 5'tir. Ayrıca n=8 tane *Anglisizm* sözcük tespit edilmiş ve bunların yüzdesi ise 36'dır.

Yukarıda belirtildiği gibi teknoloji bağlamında oluşan neolojizmlerin oluşum şekilleri belirlendikten sonra çalışmanın diğer bir sorusu *1950-2020 yılları arasında Almanca eğitiminde kullanılan uluslararası ders kitaplarında yer alan teknoloji bağlamında neolojizmler ile ulusal ders kitaplarında yer alan teknoloji bağlamında neolojizmler arasında herhangi bir fark var mıdır?* ile devam edilerek bu soruya cevap bulabilmek için aşağıdaki çözümleme modeli uygulanarak cevap aranmıştır. Bu çözümleme modeli her 10'ar yıllık periyotlar için ayrı ayrı uygulanmıştır.

Yukarıda belirtildiği gibi teknoloji bağlamında oluşan neolojizmlerin oluşum şekilleri belirlendikten sonra çalışmanın diğer bir araştırma sorusu olan *1950-2020 yılları arasında Almanca eğitiminde kullanılan uluslararası ders kitaplarında yer alan teknoloji bağlamında neolojizmler ile ulusal ders kitaplarında yer alan teknoloji bağlamında neolojizmler arasında herhangi bir fark var mıdır?* sorusuna yanıt bulabilmek için aşağıdaki çözümleme modeli uygulanarak cevap aranmıştır. 2000 yılı ulusal basımlı *Plus Deutsch* kitabında yer alan teknoloji kökenli neolojizmler ile 2020 yılı uluslararası basımlı *Prima Plus* kitabından belirlenen teknoloji kökenli neolojizmler araştırma sorusuna yanıt aramak için sayıca aşağıda yer alan tabloda karşılaştırılmıştır.

Tablo 44: 2011-2020 Yılları Arasında Basılmış Ulusal ve Uluslararası Almanca Ders Kitaplarından Tespit Edilen Teknoloji Kökenli Neolojizmlerin Karşılaştırılması

Teknoloji Bağlamındaki Neolojizm Sözcükler	Toplam Sayı
2011-2020 yılı basımlı Almanca öğretiminde kullanılan *uluslararası* kitaplar	**22**
2011-2020 yılı basımlı Almanca öğretiminde kullanılan *ulusal* kitaplar	**21**

Tablodaki veriler rastgele olarak seçilmiş olan 2011-2020 yıllarında basılmış ulusal ve uluslararası Almanca ders kitaplarında yer alan teknoloji kökenli neolojizmlerin sayılarını göstermektedir. Ulusal basımlı *Plus Deutsch* Almanca ders kitabında n=21 tane teknoloji kökenli neolojizm tespit edilmiş ve belirlenen sözcüklerin %4'ü *Birleşik Sözcük* %5'i de *basit sözcük* yapısındadır. Uluslararası basımlı *Prima Plus* Almanca kitabından ise n=22 tane teknoloji kökenli neolojizm tespit edilmiş ve bunların %1 *birleşik sözcük* yapısında iken %7'si ise *basit sözcük*tür. Ulusal ve uluslararası her iki kitapta da birbirine çok yakın sayıda teknolojik kökenli sözcüklerin ders kitaplarında yer aldığı görülmektedir.

BÖLÜM V

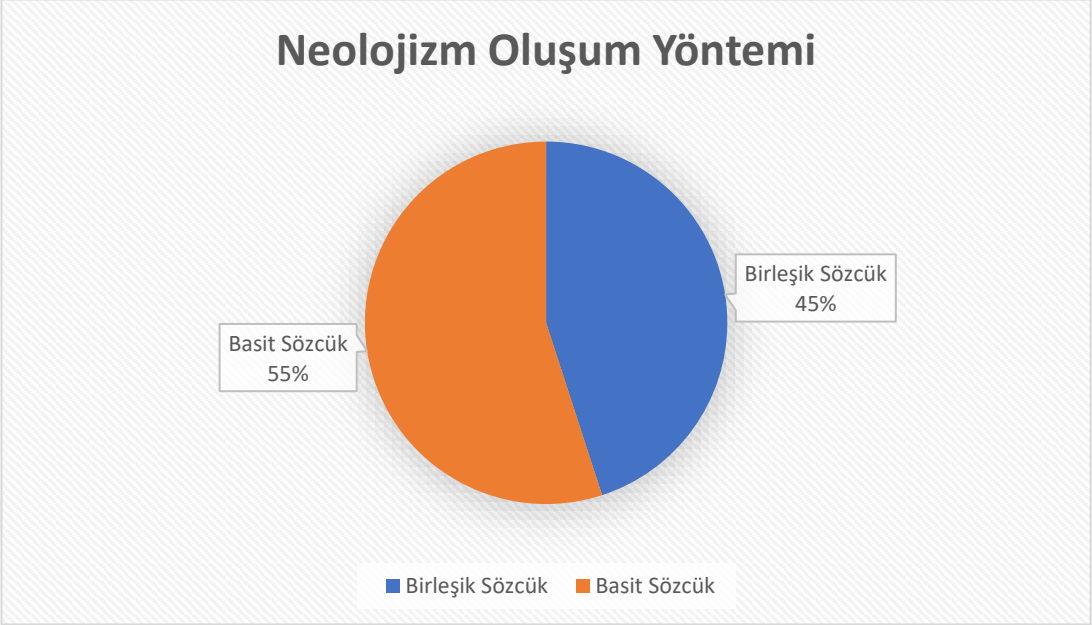
5. TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1. Tartışma

Çalışmanın bu bölümünde bulgular eşliğinde çalışmaya ait araştırma soruları yanıtlanmaya çalışılmıştır.

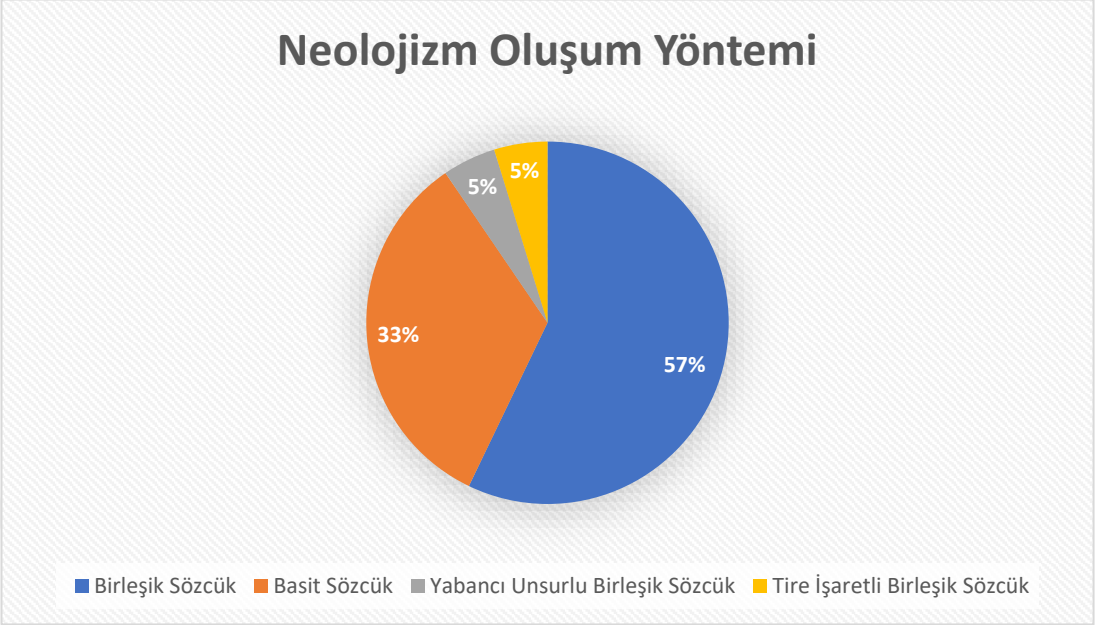
- **Araştırma Sorusu:** *1950-2020 yılları arasında teknoloji bağlamında neolojizmlerin yabancı dil olarak Almanca öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki sözcük oluşum şekilleri nasıldır?*

Yukarıdaki araştırma sorusunu yanıtlamak için 1950 yılından başlanarak 2020 yılı da dahil olmak üzere ulusal ve uluslararası basımlı Almanca ders kitapları 10'ar yıllık periyotlarla boylamsal yöntem kullanılarak analiz edilerek teknoloji kökenli neolojizmler tespit edilerek oluşum şekilleri incelenerek aşağıdaki bulgular elde edilmiştir ve buna bağlı olarak analiz edilen bulgular grafiklerle ifade edilmiştir.

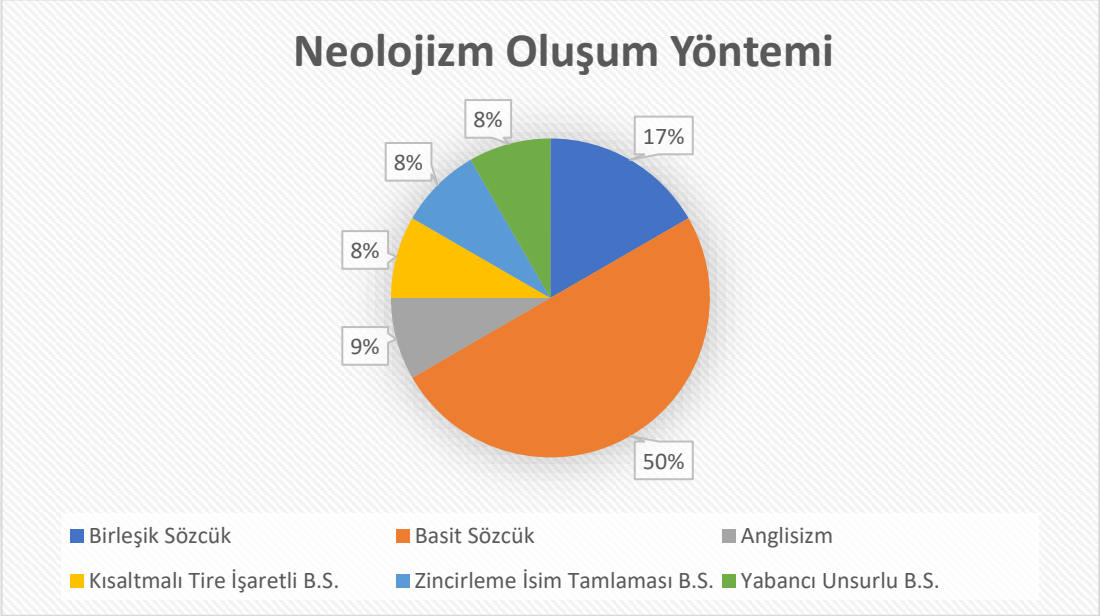
Şekil 141: 1957 Basımlı Almanca Ders Kitabı II

Yukarıdaki grafikte 1957 ulusal basımlı *Almanca Ders Kitabı II*'den elde edilen verilere göre toplam n=20 tane teknolojik kökenli neolojizm tespit edilmiştir. Tespit edilen neolojizmler *sözcük yapımı* açısından incelendiğinde toplam n=20 sözcük içerinde n=9 sözcük, sözcük yapım türüne göre *birleşik sözcüktür.* Buna göre tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmlerin %45'i oluşum şekline göre *birleşiktir.* Yukarıdaki grafikte oluşum şekline göre *basit yapıda* oluşmuş teknoloji kökenli neolojizmlere de yer verilmiştir. Şekil1'de *basit yapıda* oluşmuş n=11 tane teknoloji kökenli neolojizm yer almıştır. Bu sözcüklerin yüzdesi ise 55'tir.

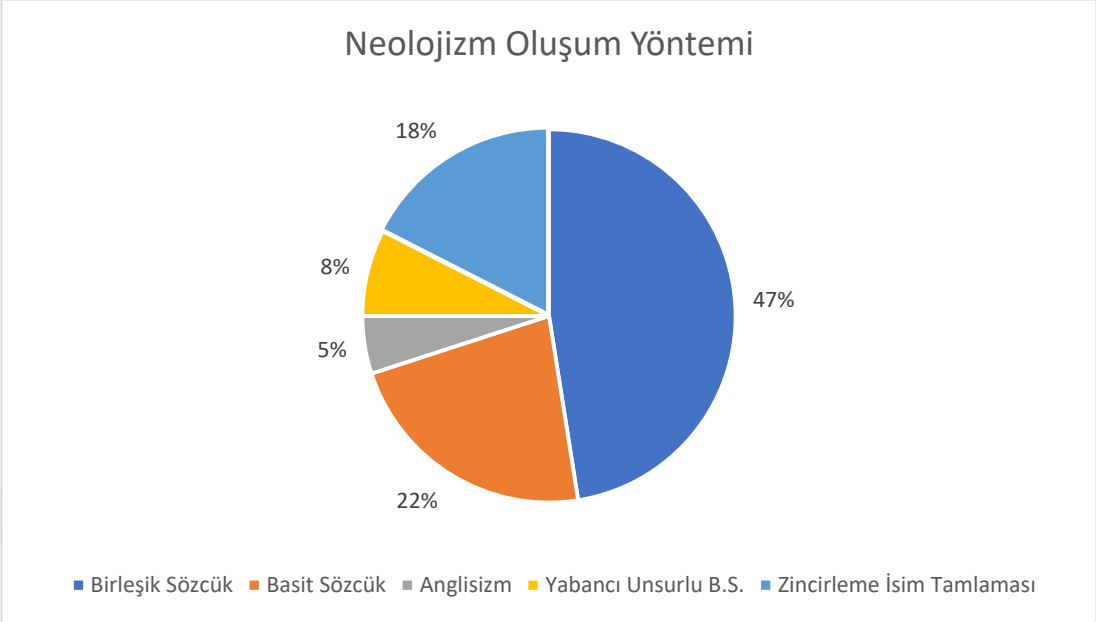
Şekil 142: 1956 Basımlı Deutsche Sprache Für Ausländer Almanca Ders Kitabı

1956 yılı basımlı *Deutsche Sprache Für Ausländer* isimli Almanca ders kitabından toplam n=42 tane teknoloji kökenli neolojizm tespit edilmiştir. Tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmlerin oluşum şekilleri incelendiğinde ise %57'sinin *Birleşik Sözcük* şeklinde oluştuğu görülmektedir. Tespit edilen neolojizmlerin %33'ü ise *Basit Sözcük*tür. Almanca ders kitabında yer alan teknoloji kökenli neolojizmlerin %5'inin oluşum şekli *Yabancı Unsurlu Birleşik Sözcük*, %5'i de Tire *İşaretli Birleşik* sözcük şeklinde oluşmuştur.

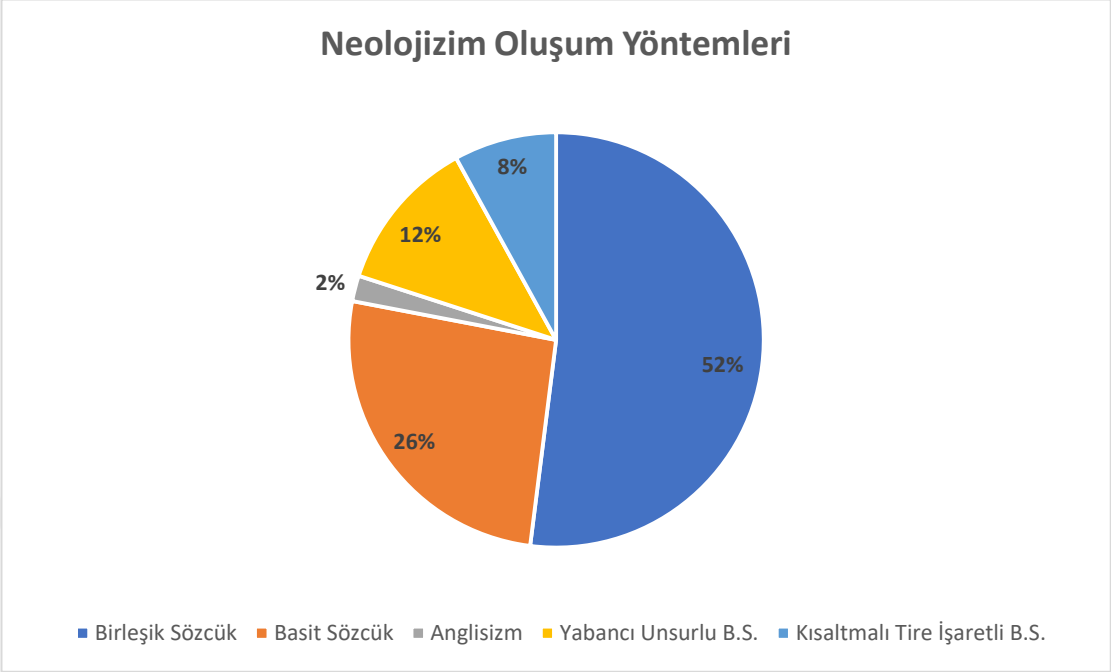
Şekil 143: 1967 Basımlı Almanca Ders Kitabı V

Yukarıdaki grafikte 1967 yılı ulusal basımlı *Amanca Ders Kitabı V*'ten tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmlerin oluşum şekilleri yüzde olarak belirtilmiştir. Buna göre toplam n=12 tane teknoloji kökenli neolojizmin % 17'si *Birleşik Sözcük*, %50'si de *Basit Sözcük* şeklinde oluşmuştur. Tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmlerin oluşum şekilleri incelendiğinde %9'unun *Anglisizm*, %8'inin *Zincirleme İsim Tamlaması*, %8'inin de *Yabancı Unsurlu Birleşik Sözcük* şeklinde oluştuğu görülmektedir.

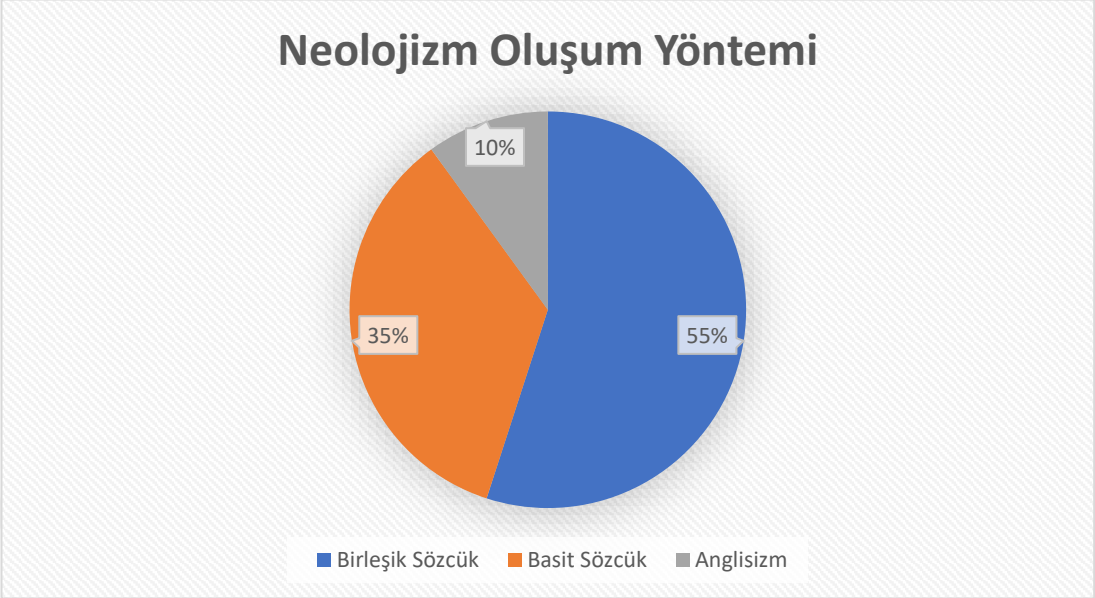
Şekil 144: 1969 Yılı Uluslararası Basımlı Deutsche Sprache Für Ausländer Almanca Ders Kitabı

Yukarıdaki grafikte 1969 yılı uluslararası basımlı *Deutsche Sprache Für Ausländer* isimli Almanca ders kitabından tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmlerin oluşum şekilleri yüzdelik olarak gösterilmektedir. Buna göre incelenen Almanca ders kitabında toplam n=40 tane teknoloji kökenli neolojizm tespit edilmiştir. Oluşum şekilleri incelendiğinde ise %45'inin *Birleşik Sözcük*, %22'sinin *Basit Sözcük*, %5'nin *Anglisizm*, %8'inin *Yabancı Unsurlu Birleşik Sözcük*, %18'inin ise *Zincirleme İsim Tamlaması* şeklinde oluşmuştur.

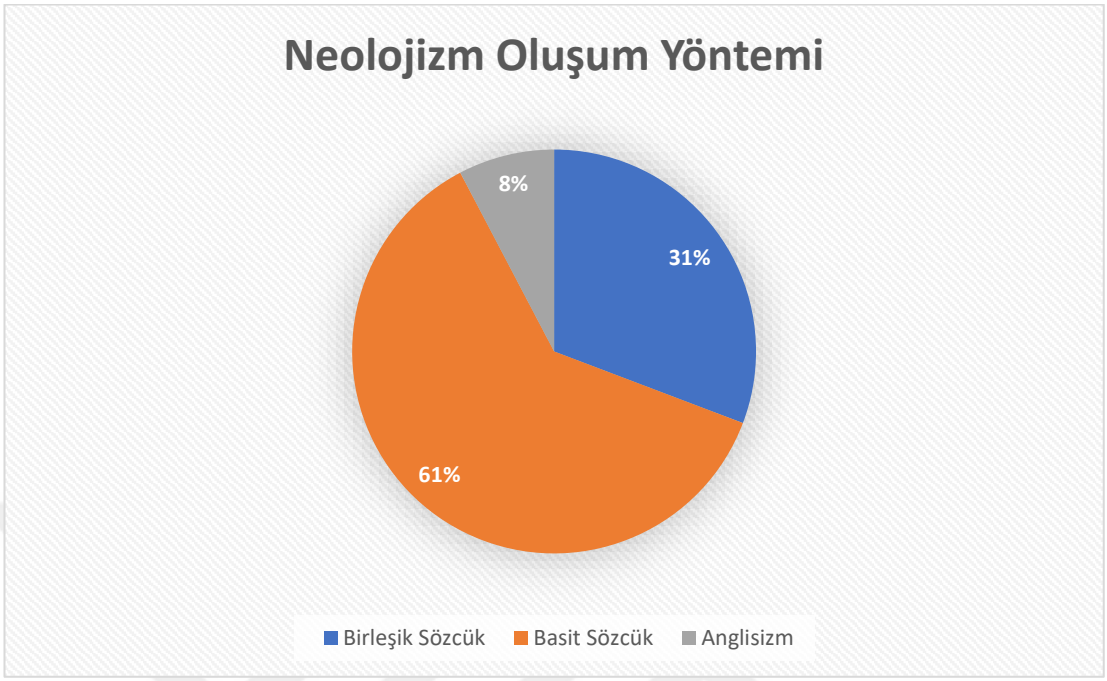
Şekil 145: 1974 Basımlı Texte und Situationen Almanca Ders Kitabı

1974 yılı ulusal basımlı *Texte und Situationen* Almanca ders kitabından toplamda n=50 tane teknoloji kökenli neolojizm tespit edilmiştir. Tespit edilen sözcüklerin oluşum şekilleri incelendiğinde %52'si *Birleşik Sözcük*, %26'sı *Basit Sözcük*, %2'si *Anglisizm*, %12'si *Yabancı Unsurlu Birleşik Sözcük*, %8'i *Kısaltmalı Tire İşaretli Birleşik Sözcük*tür.

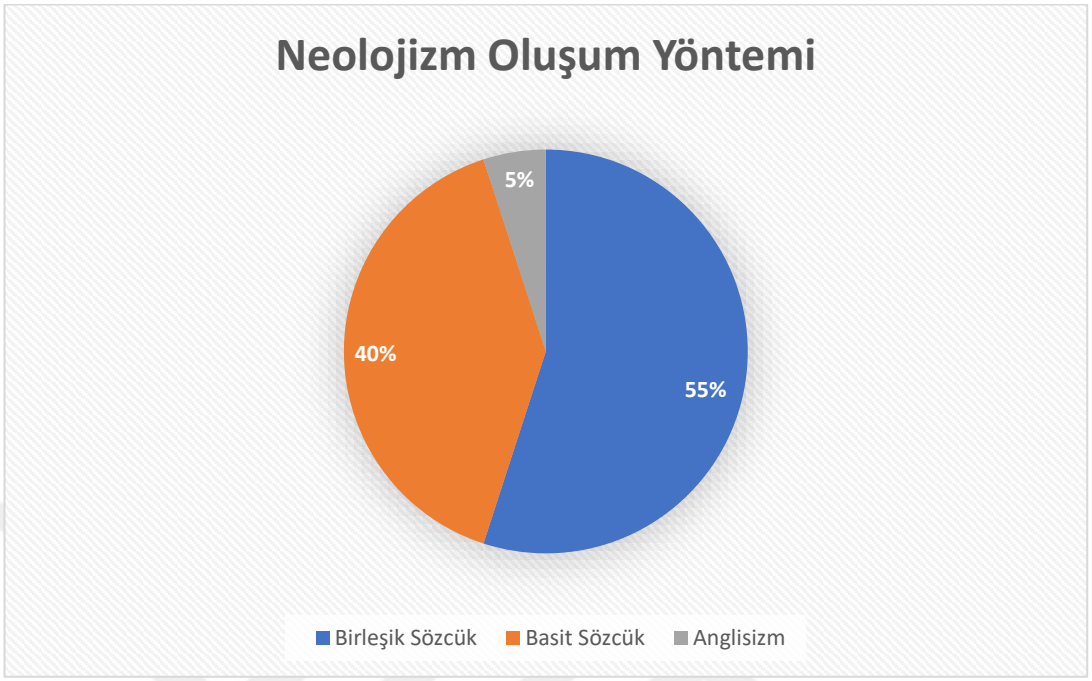
Şekil 146: 1977 Basımlı Auf Deutsch Bitte 1 Almanca Ders Kitabı

1977 yılı uluslararası basımlı *Auf Deutsch Bitte 1* Almanca ders kitabı incelendiğinde toplam n=20 tane teknolojik kökenli neolojizm olduğu tespit edilmiştir. Tespit edilen neolojizmler oluşum şekilleri yüzde olarak yukarıdaki grafikte belirtilmiştir. 1977 yılı basımlı *Auf Deutsch Bitte 1* kitabından tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmlerin %55'i *Birleşik Sözcük*, %35'i *Basit Sözcük*, %10'u *Anglisizm*'dir.

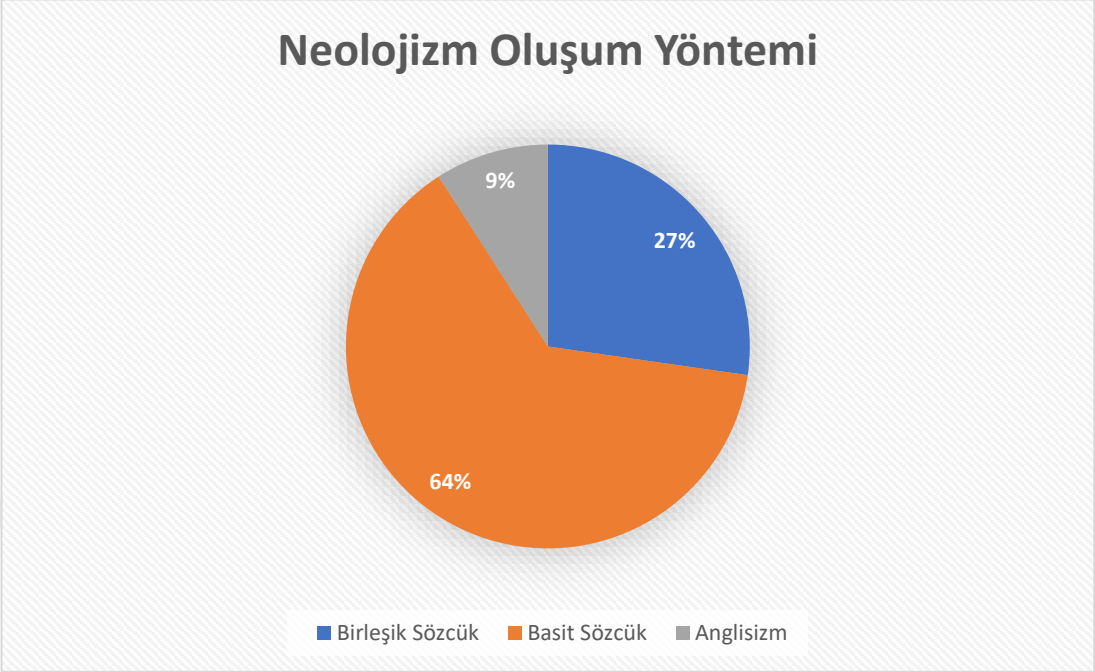
Şekil 147: 1985 Ulusal Basımlı Wir lernen Deutsch Almanca Ders Kitabı

Yukarıdaki grafikte 1985 yılı ulusal basımlı *Wir lernen Deutsch 1* isimli Almanca ders kitabından tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmlerin oluşum şekilleri yüzde olarak belirtilmiştir. *Wir lernen Deutsch 1* Almanca ders kitabı teknoloji kökenli neolojizmlerin oluşumları incelendiğinde toplam n=13 tane teknoloji kökenli neolojizm tespit edilmiştir. Buna göre tespit edilen neolojizmlerin %31'i *Birleşik Sözcük*, %61'i *Basit Sözcük* şeklinde oluşmuş, %8'i *Anglisizm*'dir.

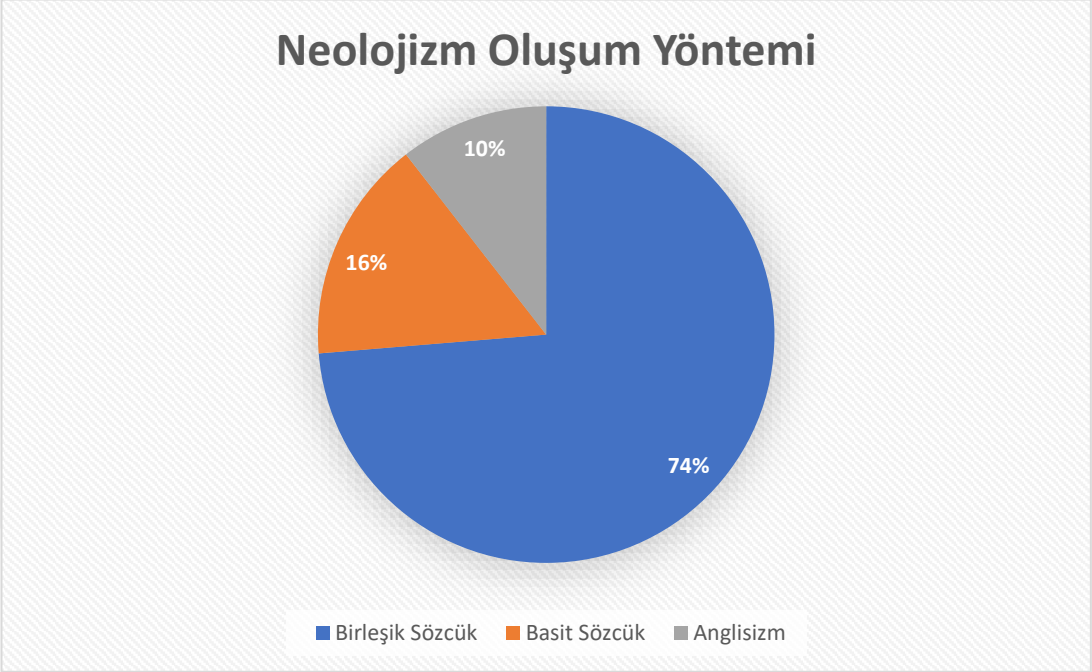
Şekil 148: 1987 Uluslararası Basımlı Deutsch Aktiv Almanca Ders Kitabı

1987 yılı uluslararası basımlı *Deutsch Aktiv* Almanca ders kitabından tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler tespit edilerek oluşum şekilleri yukarıdaki grafikte yüzde olarak gösterilmiştir. *Deutsch Aktiv* Almanca ders kitabından toplam n=20 tane teknoloji kökenli neolojizm tespit edilmiştir. Tespit edilen neolojizmlerin oluşum şekilleri incelendiğinde %55'inin *Birleşik Sözcük*, %40'ının *Basit Sözcük*, %5'inin ise *Anglisizm* şeklinde oluştuğu görülmektedir.

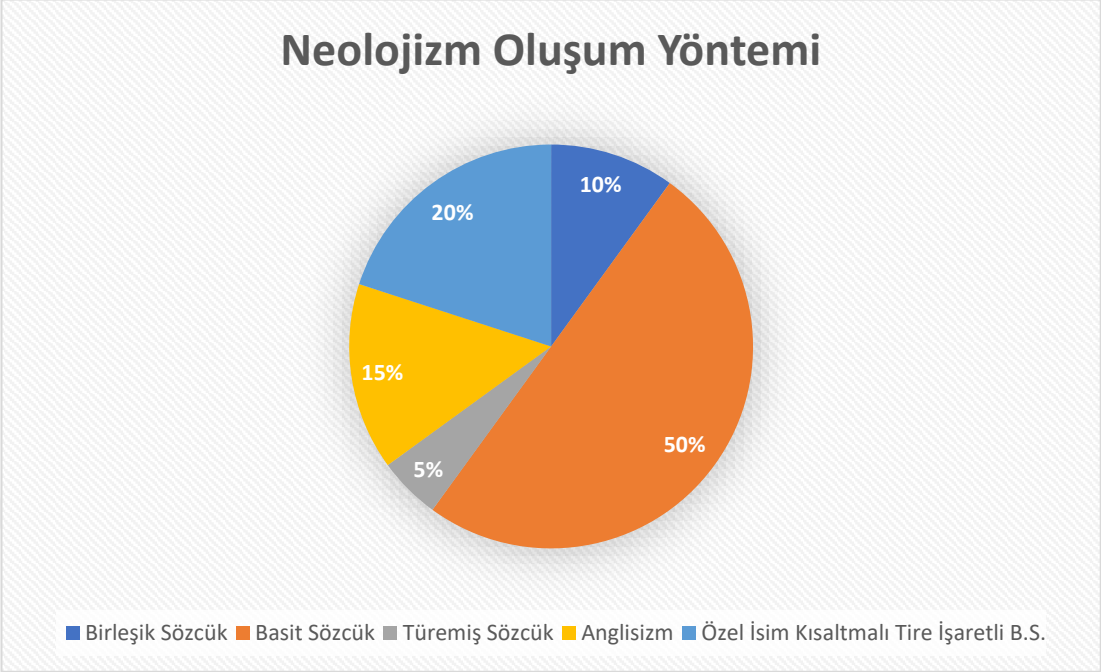
Şekil 149: 1990 Yılı Ulusal Basımlı Wir lernen Deutsch 1 Almanca Ders Kitabı

1990 yılı ulusal basımlı *Wir lernen Deutsch 1* Almanca ders kitabı incelenerek teknoloji kökenli neolojizmler tespit edilerek oluşum şekilleri yüzdelik dilimlerle yukarıdaki grafikte gösterilmiştir. Buna göre toplam 11 tane teknoloji kökenli neolojizm tespit edilmiştir. Tespit edilen neolojizmlerin oluşum şekilleri ise %27'si *Birleşik Sözcük*, %64'ü *Basit Sözcük* şeklinde oluşmuştur. %9'u ise *Anglisizm*'dir.

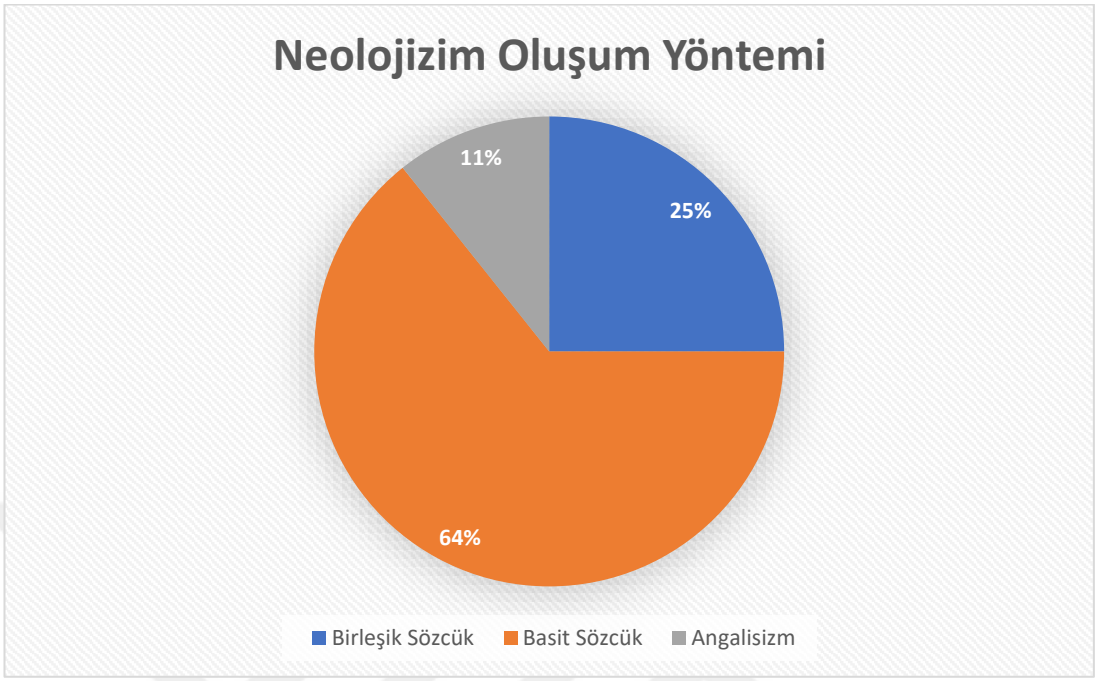
Şekil 150: 1995 Yılı Uluslararası Basımlı Sowieso Kursbuch 2 Almanca Ders Kitabı

Yukarıdaki grafikte 1995 yılı uluslararası basımlı *Sowieso Kursbuch 2* Almanca ders kitabından tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler oluşum şekillerine göre yüzdelik dilimler şeklinde belirtilmiştir. *Sowieso Kursbuch 2* Almanca ders kitabından toplam n=38 tane teknoloji kökenli neolojizm tespit edilmiştir. Tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmlerin %74'ü *Birleşik Sözcük*, %16'sı *Basit Sözcük* şeklinde oluşmuştur. %10'u *Anglisizm*'dir.

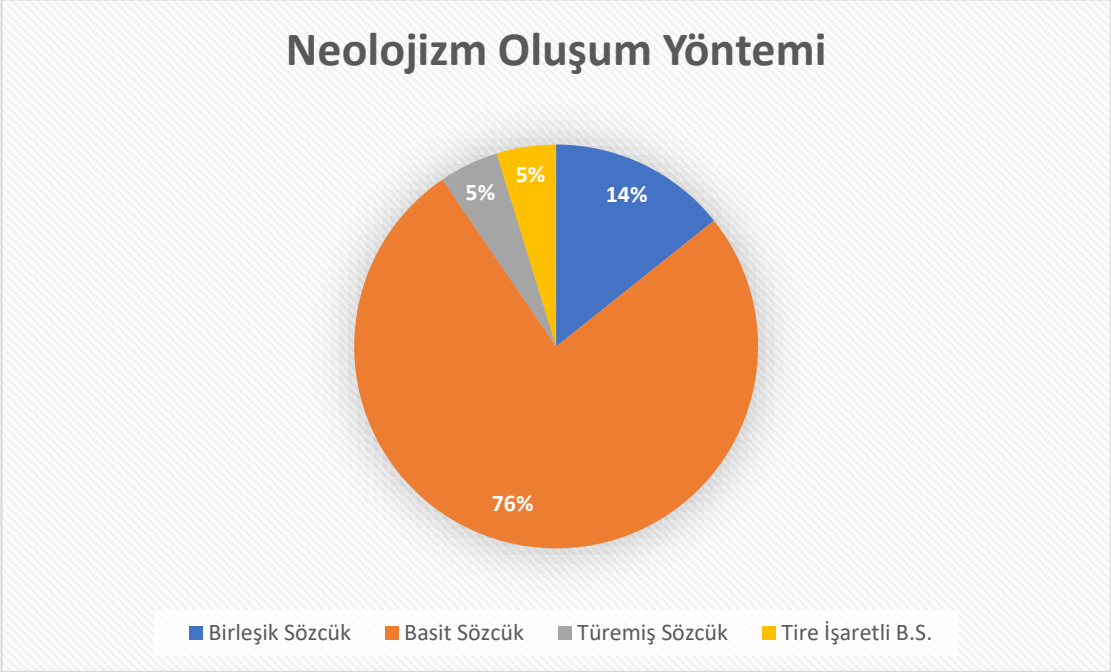
Şekil 151: 2010 Yılı Ulusal Basımlı Deutsch ist Spitze! Almanca Ders Kitabı

Yukarıdaki grafikte 2010 yılı ulusal basımlı *Deutsch ist Spitze!* Almanca ders kitabından tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler oluşum şekillerine göre yüzdelik dilimler şeklinde belirtilmiştir. *Deutsch ist Spitze!* Almanca ders kitabından toplam n=20 tane teknoloji kökenli neolojizm tespit edilmiştir. Tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmlerin %10'u *Birleşik Sözcük*, %50'si *Basit Sözcük*, %5'i *Türemiş Sözcük*, %15'i *Anglisizm* ve %20'si de *Özel İsim Kısaltmalı Tire İşaretli Birleşik Sözcük* şeklinde oluşmuştur.

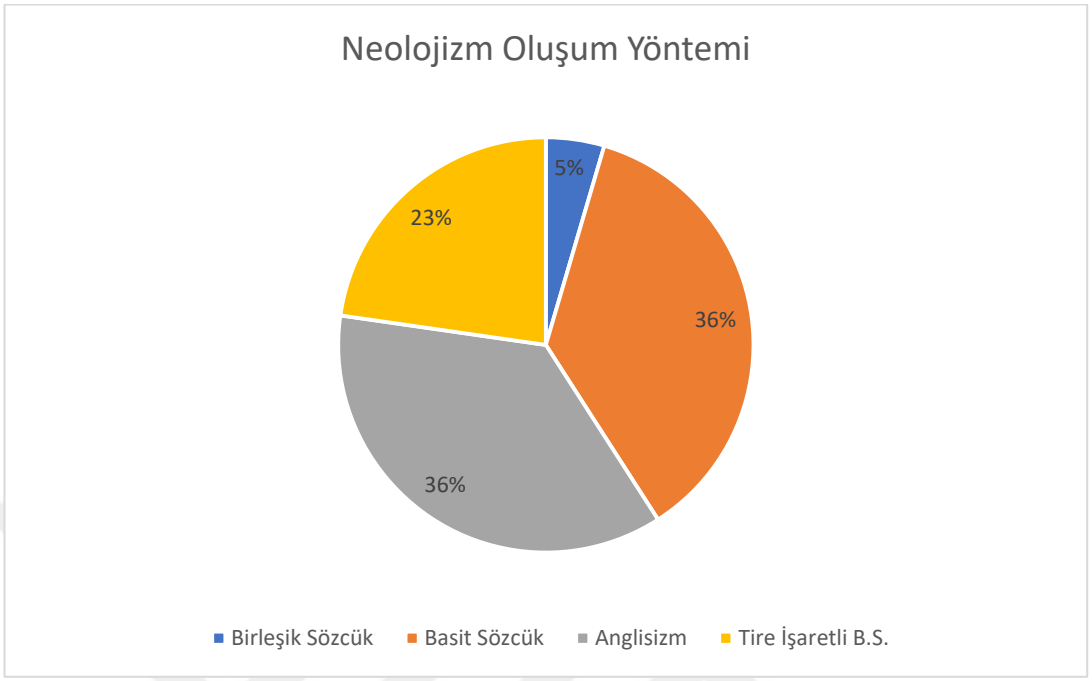
Şekil 152: 2001 Yılı Uluslararası Basımlı Blick Mittelstufe Für Jugendliche und Junge Erwachsene Almanca Ders Kitabı

2001 yılı uluslararası basımlı *Blick Mittelstufe Für Jugendliche und Junge Erwachsene* Almanca ders kitabı incelenerek teknoloji kökenli neolojizmler tespit edilerek oluşum şekilleri yüzdelik dilimlerle yukarıdaki grafikte gösterilmiştir. Buna göre toplam n=28 tane teknoloji kökenli neolojizm tespit edilmiştir. Tespit edilen neolojizmlerin oluşum şekilleri ise %25'i *Birleşik Sözcük*, %64'ü *Basit Sözcük* şeklinde oluşmuştur. %11'si ise *Anglisizm*'dir.

Şekil 153: 2020 Yılı Ulusal Basımlı Plus Deutsch Almanca Ders Kitabı

Yukarıdaki grafikte 2020 yılı ulusal basımlı *Plus Deutsch* isimli Almanca ders kitabından tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmlerin oluşum şekilleri yüzde olarak belirtilmiştir. *Plus Deutsch* Almanca ders kitabında yer alan teknoloji kökenli neolojizmlerin oluşumları incelendiğinde toplam n=21 tane teknoloji kökenli neolojizm tespit edilmiştir. Buna göre tespit edilen neolojizmlerin %14'ü *Birleşik Sözcük*, %76'sı *Basit Sözcük*, %5'i *Türemiş Sözcük*, %5'i ise *Tire İşaretli Birleşik Sözcük* şeklinde oluşmuştur.

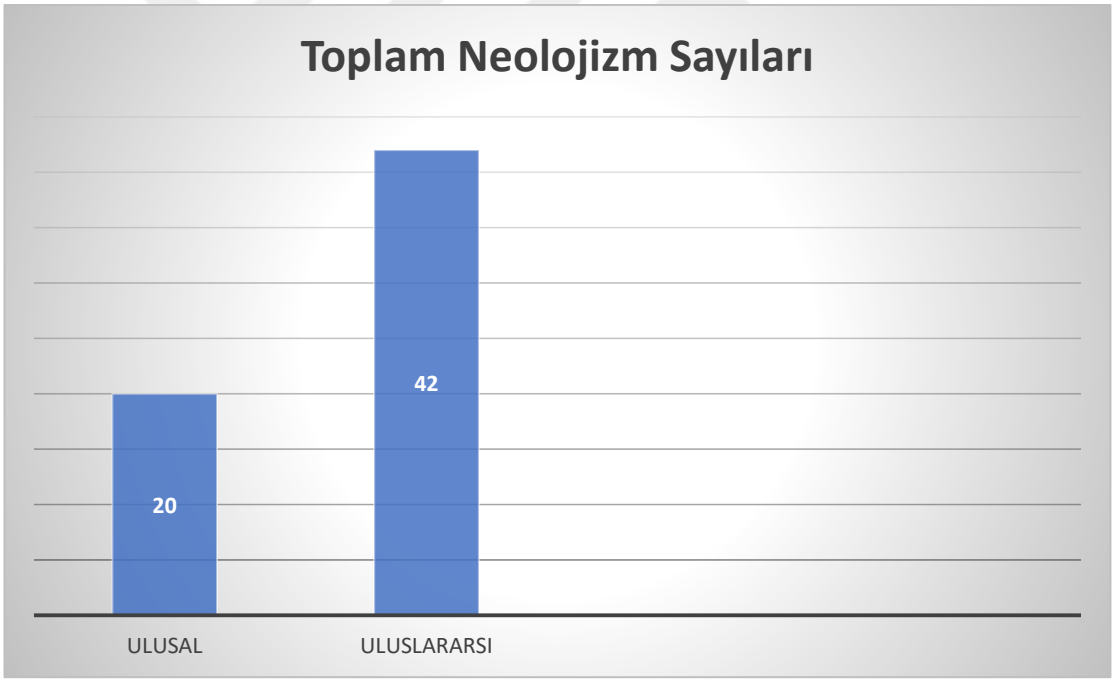

Şekil 154: 2020 Yılı Uluslararası Basımlı Prima Plus Almanca Ders Kitabı

2020 yılı uluslararası basımlı *Prima Plus* Almanca ders kitabı incelenerek teknoloji kökenli neolojizmler tespit edilerek oluşum şekilleri yüzdelik dilimlerle yukarıdaki grafikte gösterilmiştir. Buna göre toplam n=22 tane teknoloji kökenli neolojizm tespit edilmiştir. Tespit edilen neolojizmlerin oluşum şekilleri ise %5'i Birleşik *Sözcük*, %36'sı *Basit Sözcük*, %36'sı *Anglisizm*, %23'ü *ise Tire İşaretli Birleşik Sözcük* şeklinde oluşmuştur.

Araştırma Sorusu 2: *1950-2020 yılları arasında Almanca eğitiminde kullanılan uluslararası ders kitaplarında yer alan teknoloji bağlamında neolojizmler ile ulusal ders kitaplarında yer alan teknoloji bağlamında neolojizmler arasında herhangi bir fark var mıdır?*

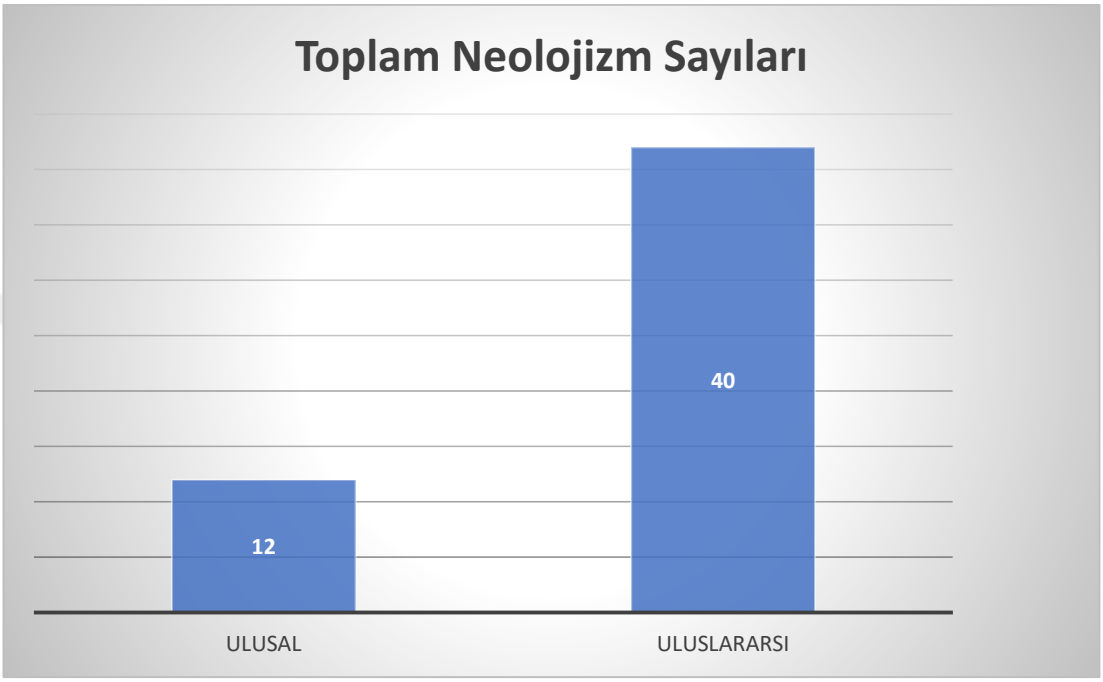
Yukarıdaki araştırma sorusunu yanıtlamak için 1950 yılından başlanarak 2020 yılı da dahil olmak üzere ulusal ve uluslararası basımlı Almanca ders kitapları 10'ar yıllık periyotlarla boylamsal yöntem kullanılarak analiz edilerek teknoloji kökenli neolojizmler tespit edilerek ulusal basımlı ve uluslararası basımlı kitaplarda teknolojik kökenli neolojizmlerin yer verilmesinde fark var mıdır? sorusu irdelenerek aşağıdaki bulgular elde edilmiştir:

Şekil 155: 1950-1960 yılı ulusal ve uluslararası basımlı Almanca öğretimde kullanılan ders kitaplarındaki toplam teknoloji bağlamındaki toplam neolojizm sayıları

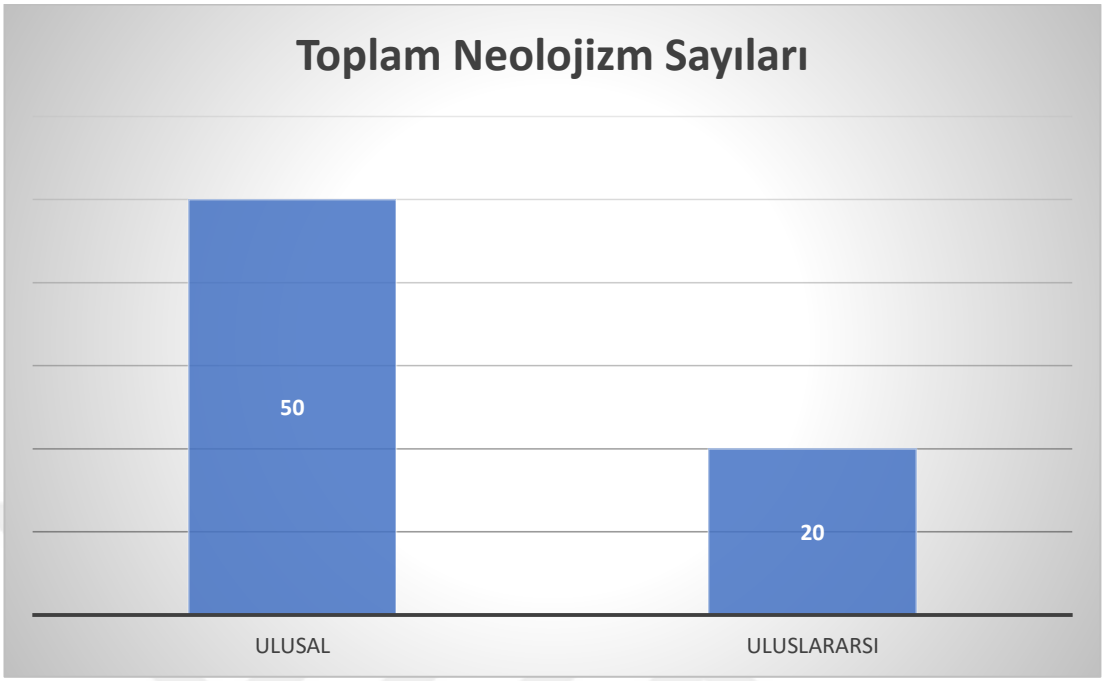
1950-1960 yılları arasında basılmış kitaplardan rastgele olarak seçim yapılarak teknoloji bağlamındaki neolojizmler belirlenmiştir. Uluslararası basımlı *Deutsche Sprache Für Ausländer* isimli ders kitabında n=42 tane teknoloji bağlamında

neolojizme yer verilirken, 1957 ulusal basımlı *Almanca Ders Kitabı II* isimli ders kitabında n=20 tane teknoloji bağlamındaki neolojizmlere yer verilmiştir.

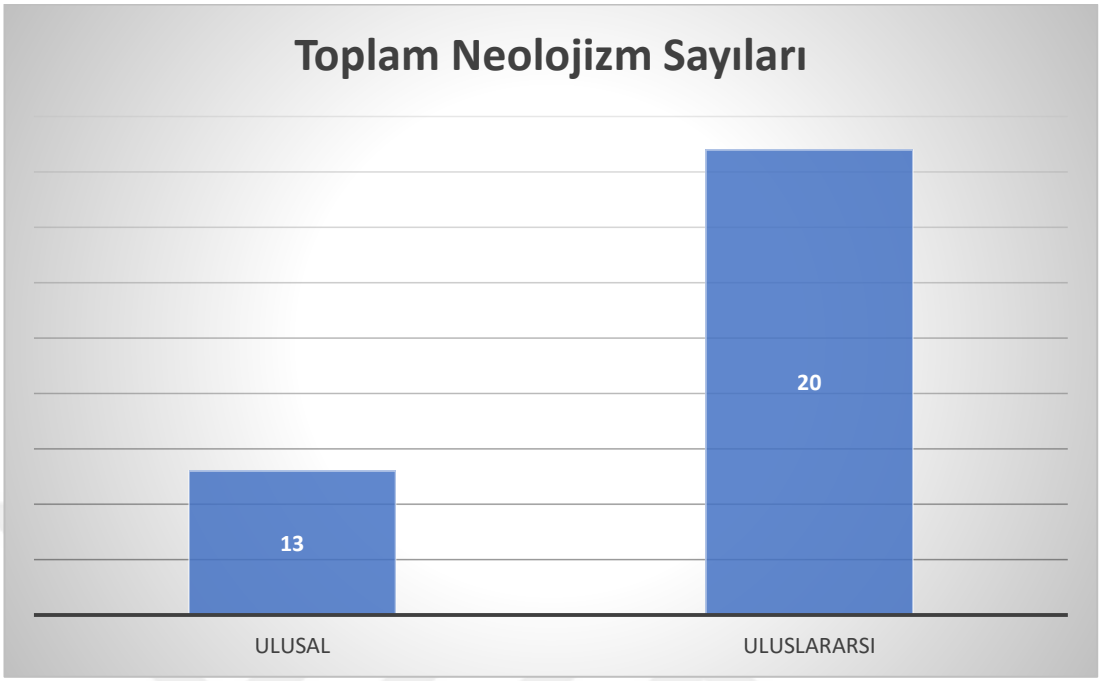
Şekil 156: 1961-1970 yılı ulusal ve uluslararası basımlı Almanca öğretimde kullanılan ders kitaplarındaki toplam teknoloji bağlamındaki toplam neolojizm sayıları

1969 yılı uluslararası basımlı *Deutsche Sprache für Ausländer* ve 1956 yılı uluslararsı basımlı *Deutsche Sprache für Ausländer* isimli ders kitaplarında yer verilen teknoloji kökenli neolojimlerin tolam sayısı yukarıdaki grafikte gösterilmişir. Buna göre ulusal ve uluslararası Almaca ders kitaplarının günceli ne derece yansıttıkları belirlenmeye çalışılmıştır. 1961-1970 yılları arasında basılmış kitaplardan rastgele olarak seçim yapılarak teknoloji bağlamındaki neolojizmler belirlenmiştir. Uluslararası basımlı *Deutsche Sprache für Ausländer* isimli ders kitabında n=40 tane teknoloji bağlamında neolojizme yer verilirken, ulusal basımlı *Almanca Ders Kitabı V* isimli ders kitabında ise n=12 tane teknoloji bağlamındaki neolojizmlere yer verilmiştir.

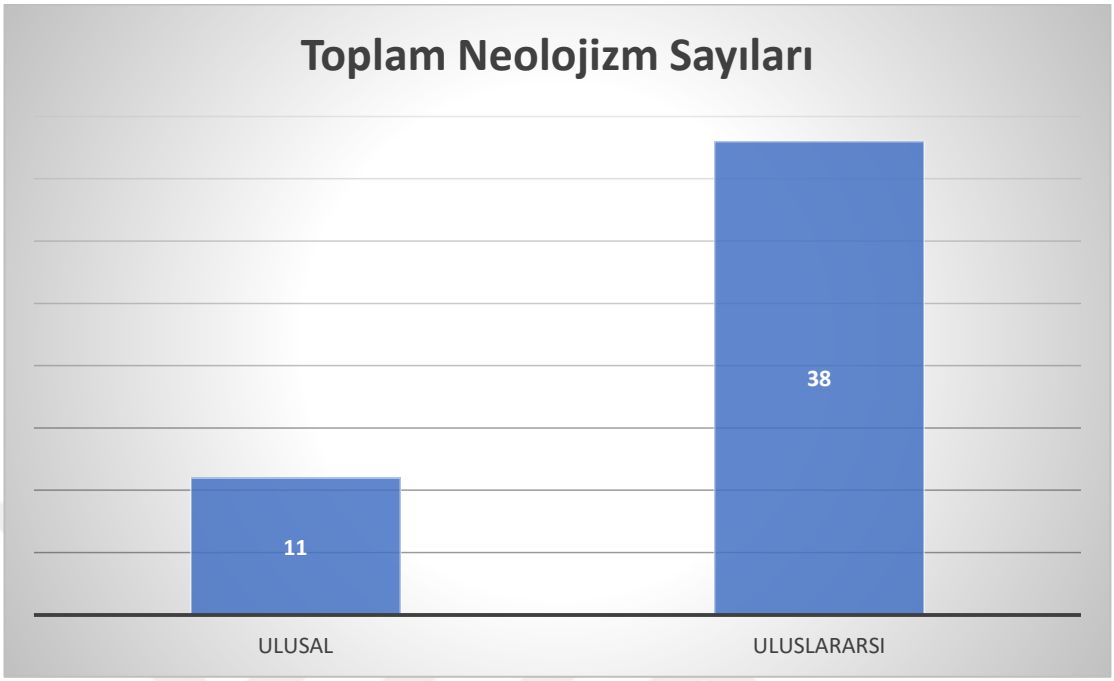
Şekil 157: 1971-1980 yılı ulusal ve uluslararası basımlı Almanca öğretimde kullanılan ders kitaplarındaki toplam teknoloji bağlamındaki toplam neolojizm sayıları

1977 yılı uluslararası basımlı *Auf Deutsch Bitte 1* ve 1974 yılı ulusal basımlı *Texte und Situationen* isimli ders kitaplarında yer verilen teknoloji kökenli neolojimlerin tolam sayısı yukarıdaki grafikte belirtilmiştir. Buna göre ulusal ve uluslararası Almaca ders kitaplarının günceli ne ölçüse takip ettikleri irdelenmiştir. 1971-1980 yılları arasında basılmış kitaplardan rastgele olarak seçim yapılarak teknoloji bağlamındaki neolojizmler belirlenmiştir. Uluslararası basımlı *Auf Deutsch Bitte 1* isimli ders kitabında n=20 tane teknoloji bağlamında neolojizme yer verilirken, ulusal basımlı *Texte und Situationen* isimli ders kitabında ise n=50 tane teknoloji bağlamındaki neolojizmlere yer verilmiştir.

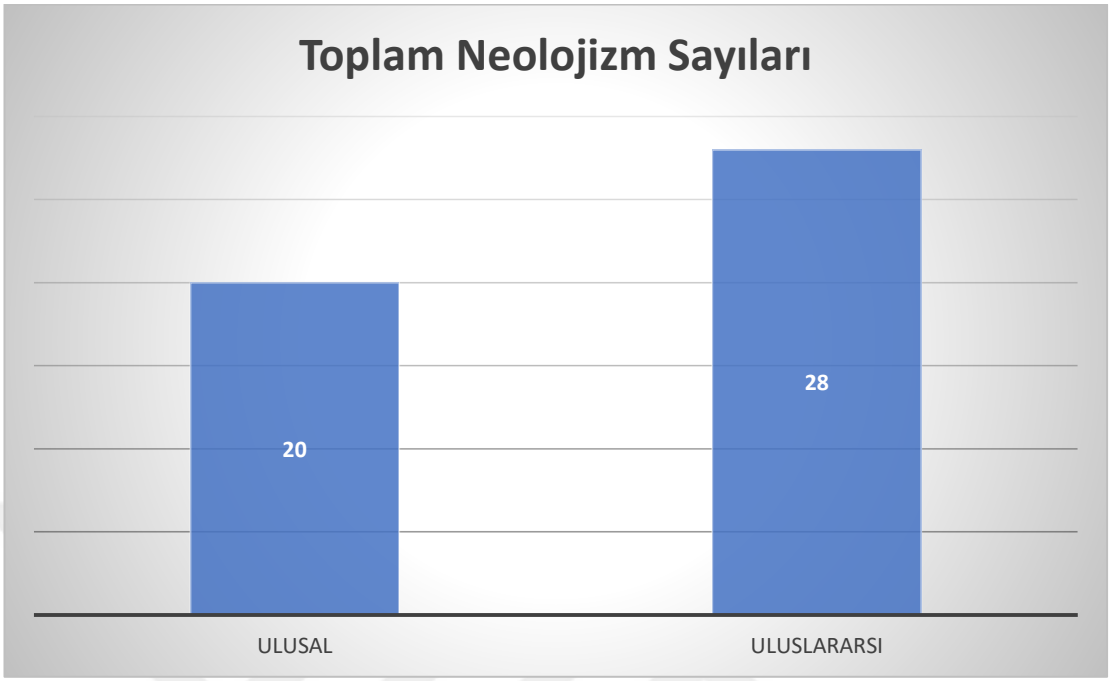
Şekil 158: 1981-1990 yılı ulusal ve uluslararası basımlı Almanca öğretimde kullanılan ders kitaplarındaki toplam teknoloji bağlamındaki toplam neolojizm sayıları

1987 yılı uluslararası basımlı *Deutsch Aktiv* ve 1985 yılı ulusal basımlı *Wir lernen Deutsch1* isimli ders kitaplarında yer verilen teknoloji kökenli neolojizmlerin toplam sayısı yukarıdaki grafikte gösterilmiştir. Buna göre ulusal ve uluslararası Almaca ders kitaplarının günceli ne derece yansıttıkları belirlenmeye çalışılmıştır. 1981-1990 yılları arasında basılmış kitaplardan rastgele olarak seçim yapılarak teknoloji bağlamındaki neolojizmler belirlenmiştir. Uluslararası basımlı *Deutsch Aktiv* isimli ders kitabında n=20 tane teknoloji bağlamında neolojizme yer verilirken, ulusal basımlı *Wir lernen Deutsch1* isimli ders kitabında ise n=13 tane teknoloji bağlamındaki neolojizmlere yer verilmiştir.

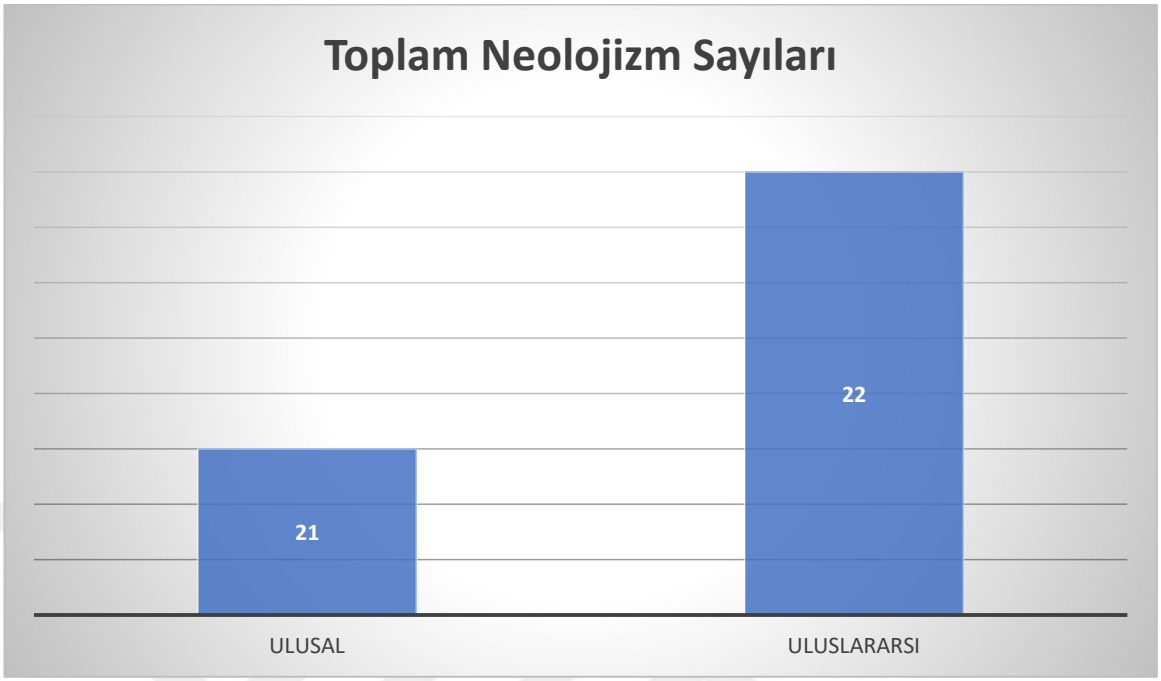
Şekil 159: 1991-2000 yılı ulusal ve uluslararası basımlı Almanca öğretimde kullanılan ders kitaplarındaki toplam teknoloji bağlamındaki toplam neolojizm sayıları

1995 yılı uluslararası basımlı *Sowieso Kursbuch 2* ve 1990 yılı ulusal basımlı *Wir lernen Deutsch 1* isimli ders kitaplarında yer verilen teknoloji kökenli neolojimlerin tolam sayısı yukarıdaki grafikte belirtilmiştir. Buna göre ulusal ve uluslararası Almaca ders kitaplarının günceli ne ölçüse takip ettikleri irdelenmiştir. 1991-2000 yılları arasında basılmış kitaplardan rastgele olarak seçim yapılarak teknoloji bağlamındaki neolojizmler belirlenmiştir. Uluslararası basımlı *Sowieso Kursbuch 2* isimli ders kitabında 38 tane teknoloji bağlamında neolojizme yer verilirken, ulusal basımlı *Wir lernen Deutsch 1* isimli ders kitabında ise n=11 tane teknoloji bağlamındaki neolojizmlere yer verilmiştir.

Şekil 160: 2001-2010 yılı ulusal ve uluslararası basımlı Almanca öğretimde kullanılan ders kitaplarındaki toplam teknoloji bağlamındaki toplam neolojizm sayıları

2001 yılı uluslararası basımlı *Blick Mittelstufe Deutsch für Jugend und Junge Erwachsene* ve 2010 yılı ulusal basımlı *Deutsch ist Spitze!* isimli ders kitaplarında yer verilen teknoloji kökenli neolojimlerin tolam sayısı yukarıdaki grafikte gösterilmişir. Buna göre ulusal ve uluslararası Almaca ders kitaplarının günceli ne derece yansıttıkları belirlenmeye çalışılmıştır. 2001-2010 yılları arasında basılmış kitaplardan rastgele olarak seçim yapılarak teknoloji bağlamındaki neolojizmler belirlenmiştir. Uluslararası basımlı *Blick Mittelstufe Deutsch für Jugend und Junge Erwachsene* isimli ders kitabında n=28 tane teknoloji bağlamında neolojizme yer verilirken, ulusal basımlı *Deutsch ist Spitze!* isimli ders kitabında ise n=20 tane teknoloji bağlamındaki neolojizmlere yer verilmiştir.

Şekil 161: 2011-2020 yılı ulusal ve uluslararası basımlı Almanca öğretimde kullanılan ders kitaplarındaki toplam teknoloji bağlamındaki toplam neolojizm sayıları

2020 yılı uluslararası basımlı *Prima Plus* ve 2020 yılı ulusal basımlı *Plus Deutsch* isimli ders kitaplarında yer verilen teknoloji kökenli neolojizmlerin toplam sayısı yukarıdaki grafikte belirtilmiştir. Buna göre ulusal ve uluslararası Almaca ders kitaplarının günceli ne ölçüde takip ettikleri irdelenmiştir. 2011-2020 yılları arasında basılmış kitaplardan rastgele olarak seçim yapılarak teknoloji bağlamındaki neolojizmler belirlenmiştir. Uluslararası basımlı *Prima Plus* isimli ders kitabında n=22 tane teknoloji bağlamında neolojizme yer verilirken, ulusal basımlı *Plus Deutsch* isimli ders kitabında ise n=21 tane teknoloji bağlamındaki neolojizmlere yer verilmiştir.

Çalışmanın bu bölümünde araştırma sorularından: 1. *1950-2020 yılları arasında teknoloji bağlamında neolojizmlerin yabancı dil olarak Almanca öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki sözcük oluşum şekilleri nasıldır?2. 1950-2020 yılları arasında Almanca eğitiminde kullanılan uluslararası ders kitaplarında yer alan teknoloji bağlamında neolojizmler ile ulusal ders kitaplarında yer alan*

teknoloji bağlamında neolojizmler arasında herhangi bir fark var mıdır? sorularına cevap aranmıştır. Araştırma sorularına bağlı olarak şu sonuçlar elde edilmiştir:

1950-2020 yılları arasında teknoloji bağlamında neolojizmlerin yabancı dil olarak Almanca öğretiminde kullanılan ulusal ve uluslararası ders kitaplarındaki sözcük oluşum şekilleri incelendiğinde en fazla rastlanılan oluşum şekilleri: *Birleşik Sözcük, Basit Sözcük, Anglisizm, Tire İşaretli Birleşik Sözcük, Zincirleme İsim Tamlaması Birleşik Sözcük, Kısaltmalı Tire İşaretli Birleşik Sözcük, Yabancı Unsurlu Birleşik Sözcük, Özel İsim Kısaltmalı Birleşik Sözcük ve Türemiş Sözcük* şeklinde oluşmuş teknoloji kökenli neolojizmler tespit edilmiştir.

Tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler oluşum şekillerine göre incelendiğinde ulusal basımlı Almanca öğretiminde kullanılan ders kitaplarında en fazla yüzdeliğe sahip %76 oranında *Basit Sözcük* şeklindeki teknoloji kökenli neolojizmler tespit edilmiştir. İkinci sırada ise %74 ile *Birleşik Sözcük* şeklinde oluşmuş teknoloji kökenli neolojizmler yer almıştır. Diğer oluşum şekilleri ise %38 *Anglisizm*, %20 *Özel İsim Kısaltmalı Tire İşaretli Birleşik Sözcük*, %12 *Yabancı Unsurlu Birleşik Sözcük*, %8 *Kısaltmalı Tire İşaretli Birleşik Sözcük* ve %5 *Türemiş Sözcük* şeklinde oluşmuş teknoloji kökenli neolojizmler tespit edilmiştir. İncelenen teknoloji kökenli neolojizmlerde *Zincirleme İsim Tamlaması* şeklinde oluşmuş birleşik sözcüğe rastlanmamıştır.

Uluslararası basımlı Almanca öğretiminde kullanılan ders kitaplarından belirlenen teknoloji kökenli neolojizmlerin oluşum şekilleri incelendiğinde ise en fazla yüzdeye sahip %84 ile *Birleşik Sözcük*'tür. İkinci sırada ise %64 ile *Basit Sözcük* şeklinde oluşmuş teknoloji kökenli neolojizmler yer almıştır. Diğer oluşum şekilleri ise: %36 *Anglisizm*, %22 *Tire İşaretli Birleşik Sözcük*, %17 *Zincirleme İsim Tamlaması*, %7 *Yabancı Unsurlu Birleşik Sözcük* şeklinde oluşmuş teknoloji kökenli neolojizmler tespit edilmiştir. *Kısaltmalı Tire İşaretli Birleşik Sözcük, Özel İsim Kısaltmalı Birleşik Sözcük* ve *Türemiş Sözcük* şeklinde oluşmuş teknoloji kökenli neolojizmlere rastlanmamıştır.

1950-2020 yılları arasında Almanca eğitiminde kullanılan uluslararası ders kitaplarında yer alan teknoloji bağlamında neolojizmler ile ulusal ders kitaplarında yer alan teknoloji bağlamında neolojizmler arasında herhangi bir fark var mıdır? sorusuna cevap aranmıştır. Bu araştırma sorusuna bağlı olarak da şu sonuçlar elde edilmiştir:

1950-2020 yılları arasında ulusal ve uluslararası basımlı Almanca öğretiminde kullanılan ders kitaplarından tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmlerin sayısı yıllara göre ulusal basımlı, uluslararası basımlı olmak üzere değişkenlik göstermiştir. Kitaplar rastgele seçildiği için yapılan değerlendirmelerde sayfa sayısından bağımsız bir değerlendirme yapılmıştır. 1950-2020 yılları arasında ulusal ve uluslararası basımlı Almanca öğretiminde kullanılan kitaplar 10'ar yıllık periyotlarla incelenmiştir. Buna göre 1950-1960 yılı basımlı Almanca ders kitaplarından ulusal basımlı kitaptan n=20 tane teknoloji kökenli neolojizm tespit edilirken, uluslararası basımlı Almanca ders kitabından ise n=42 tane teknoloji kökenli neolojizm tespit edilmiştir.

1961-1970 yıllarına gelindiğinde ise bu dönemde basılmış olan Almanca ders kitaplarında ulusal basımlı Almanca ders kitabında toplam teknoloji kökenli neolojizm sayısı n=12 iken uluslararası basımlı Almanca ders kitabından belirlenen sayı n=40 olmuştur. 1971-1980 yılları incelendiğinde ise ulusal basımlı Almanca kitabında n=50 tane teknoloji kökenli neolojizm yer almış, uluslararası Almanca ders kitabından belirlen teknoloji kökenli neolojizm sayısı n=20 olmuştur. 1981-1990 yılları aralığında basılmış olan Almanca ders kitaplarından ulusal basımlı Almanca ders kitabından n=13 tane teknoloji kökenli neolojizm tespit edilmişken, uluslararası basımlı Almanca ders kitabından belirlenen teknoloji kökenli neolojizm sayısı n=20 olmuştur. 1991-2000 yıllarında basılmış olan Almanca ders kitaplarından ulusal basımlı kitaptan n=11 tane teknoloji kökenli neolojizm belirlenmiş, uluslararası basımlı Almanca ders kitabında tespit edilen teknoloji kökenli neolojizm sayısı n=38'dir.

2001-2010'lu yıllara gelindiğinde ise bu zaman aralığında basılmış olan Almanca ders kitapları rastgele seçilerek incelenmiş ve ulusal basımlı Almanca ders kitabından n=20 tane teknoloji kökenli neolojizm tespit edilmiş, uluslararası Almanca

ders kitabından belirlenen teknoloji kökenli neolojizm sayısı n=28 olmuştur. 2010-2020 yıllarında basılmış olan ulusal ve uluslararası Almanca ders kitapları incelendiğinde, ulusal basımlı Almanca ders kitabından ulusal basımlı Almanca ders kitabından n=21 tane, uluslararası basımlı Almanca ders kitabından n=22 tane teknoloji kökenli neolojizm tespit edilmiştir.

Tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmlerin sayısı 10'ar yıllık periyotlar halinde ulusal ve uluslararası basımlı Almanca ders kitapları şeklinde analiz edilmiştir. Elde edilen sayılar değerlendirildiğinde ise şu sonuca ulaşılmıştır: 1950-2020 yılları içerisinde sadece 1971-1980 yılları arasında ulusal basımlı Almanca ders kitabından tespit edilen teknoloji kökenli neolojizm sayısı bu yıllar aralığında basılmış olan uluslararası Almanca ders kitabından tespit edilen teknoloji kökenli neolojizm sayısından fazladır. Diğer yıllarda ise uluslararası basımlı Almanca ders kitaplarından tespit edilen teknoloji kökenli neolojizm sayısı fazla olmuştur. Aradaki farkın çok az olduğu yıl aralığı ise 2011-2020 yılları arasındadır. Bu zaman aralığında ulusal basımlı Almanca ders kitabında n=21 tane teknoloji kökenli neolojizm belirlenmişken, uluslararası basımlı Almanca ders kitabında bu sayı n=22 olmuştur.

Özellikle 1971-1980 yılları arası ulusal basımlı Almanca ders kitabından tespit edilen teknoloji kökenli neolojizm sayısının fazla olmasını Türkiye'nin bu dönemde uygulamış olduğu bilim politikalarına bağlı olarak elde ettiği teknolojik ilerlemenin bir yansıması olarak değerlendirilebilir.[158] 2011-2020 yılları arasında dünyada ve Türkiye'de özellikle dijital dünyada yaşanan gelişmelerin hız kazandığı bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır.[159] Ulusal basımlı Almanca ders kitabından tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmlerin, ulusalararası basımlı Almanca ders kitabından tespit edilenlerle neredeyse denk olması bu dönemde yaşanan teknolojik ilerlemenin yansıması olarak görülebilir. Buradan diğer zaman dilimlerinde teknoloji ve bilimde gelişme olmamış gibi algılanmaması gerekir.

[158] Bkz. (4.4.4)
[159] Bkz. (4.8.2)

5.2. Sonuç ve Öneriler

1950–2020 yılları arasında meydana gelen teknolojik ve bilimsel ilerlemeler, sadece yaşam tarzlarımızı değiştirmemiş bunun yanı sıra dili yeni sözcük oluşumları ile beslemiştir. Bu dönem aralığında yayınlanan toplam 133 tane Alman ve Türk gazete manşetleri ve dergiler taranmıştır. Ayrıca ulusal basımlı ve uluslararası basımlı toplamda 21 Almanca ders kitabı incelenmiştir. İncelenen kitaplarda teknolojik gelişmeleri yansıtan çok sayıda teknoloji kökenli neolojizme rastlanmıştır ve araştırma ile şu sonuçlara ulaşılmıştır: 1950-2020 yılları arasında teknoloji bağlamında neolojizmlerin yabancı dil olarak Almanca öğretiminde kullanılan ulusal ve uluslararası ders kitaplarındaki sözcük oluşum şekilleri incelendiğinde en fazla rastlanılan oluşum şekilleri: *Birleşik Sözcük, Basit Sözcük, Anglisizm, Tire İşaretli Birleşik Sözcük, Zincirleme İsim Tamlaması Birleşik Sözcük, Kısaltmalı Tire İşaretli Birleşik Sözcük, Yabancı Unsurlu Birleşik Sözcük, Özel İsim Kısaltmalı Birleşik Sözcük ve Türemiş Sözcük* şeklinde oluşmuş teknoloji kökenli neolojizmler tespit edilmiştir. Tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler oluşum şekillerine göre incelendiğinde ulusal basımlı Almanca öğretiminde kullanılan ders kitaplarında en fazla yüzdeliğe sahip %76 oranında *Basit Sözcük* şeklindeki teknoloji kökenli neolojizmler tespit edilmiştir. İkinci sırada ise %74 ile *Birleşik Sözcük* şeklinde oluşmuş teknoloji kökenli neolojizmler yer almıştır. Diğer oluşum şekilleri ise %38 *Anglisizm*, %20 *Özel İsim Kısaltmalı Tire İşaretli Birleşik Sözcük*, %12 *Yabancı Unsurlu Birleşik Sözcük*, %8 *Kısaltmalı Tire İşaretli Birleşik Sözcük* ve %5 *Türemiş Sözcük* şeklinde oluşmuş teknoloji kökenli neolojizmler tespit edilmiştir. İncelenen teknoloji kökenli neolojizmlerde *Zincirleme İsim Tamlaması* şeklinde oluşmuş birleşik sözcüğe rastlanmamıştır.

Uluslararası basımlı Almanca öğretiminde kullanılan ders kitaplarından belirlenen teknoloji kökenli neolojizmlerin oluşum şekilleri incelendiğinde ise en fazla yüzdeye sahip %84 ile *Birleşik Sözcük*'tür. İkinci sırada ise %64 ile *Basit Sözcük* şeklinde oluşmuş teknoloji kökenli neolojizmler yer almıştır. Diğer oluşum şekilleri ise: %36 *Anglisizm*, %22 *Tire İşaretli Birleşik Sözcük*, %17 *Zincirleme İsim Tamlaması*, %7 *Yabancı Unsurlu Birleşik Sözcük* şeklinde oluşmuş teknoloji kökenli

neolojizmler tespit edilmiştir. *Kısaltmalı Tire İşaretli Birleşik Sözcük, Özel İsim Kısaltmalı Birleşik Sözcük* ve *Türemiş Sözcük* şeklinde oluşmuş teknoloji kökenli neolojizmlere rastlanmamıştır. Uluslararası basımlı Almanca öğretiminde kullanılan ders kitaplarından belirlenen teknoloji kökenli neolojizmlerin oluşum şekilleri incelendiğinde ise en fazla yüzdeye sahip %84 ile *Birleşik Sözcük*'tür. İkinci sırada ise %64, ile *Basit Sözcük* şeklinde oluşmuş teknoloji kökenli neolojizmler yer almıştır. Diğer oluşum şekilleri ise: %36 *Anglisizm*, %22 *Tire İşaretli Birleşik Sözcük*, %17 *Zincirleme İsim Tamlaması*, %7 *Yabancı Unsurlu Birleşik Sözcük* şeklinde oluşmuş teknoloji kökenli neolojizmler tespit edilmiştir. *Kısaltmalı Tire İşaretli Birleşik Sözcük, Özel İsim Kısaltmalı Birleşik Sözcük* ve *Türemiş Sözcük* şeklinde oluşmuş teknoloji kökenli neolojizmlere rastlanmamıştır.

1950-2020 yılları arasında Almanca eğitiminde kullanılan uluslararası ders kitaplarında yer alan teknoloji bağlamında neolojizmler ile ulusal ders kitaplarında yer alan teknoloji bağlamında neolojizmler arasında herhangi bir fark var mıdır? sorusuna cevap aranmıştır. Bu araştırma sorusuna bağlı olarak da şu sonuçlar elde edilmiştir:

1950-2020 yılları arasında ulusal ve uluslararası basımlı Almanca öğretiminde kullanılan ders kitaplarından tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmlerin sayısı yıllara göre ulusal basımlı, uluslararası basımlı olmak üzere değişkenlik göstermiştir. Kitaplar rastgele seçildiği için yapılan değerlendirmelerde sayfa sayısından bağımsız bir değerlendirme yapılmıştır. 1950-2020 yılları arasında ulusal ve uluslararası basımlı Almanca öğretiminde kullanılan kitaplar 10'ar yıllık periyotlarla incelenmiştir. Buna göre 1950-1960 yılı basımlı Almanca ders kitaplarından ulusal basımlı kitaptan n=20 tane teknoloji kökenli neolojizm tespit edilirken, uluslararası basımlı Almanca ders kitabından ise n=42 tane teknoloji kökenli neolojizm tespit edilmiştir.

1961-1970 yıllarına gelindiğinde ise bu dönemde basılmış olan Almanca ders kitaplarında ulusal basımlı Almanca ders kitabında toplam teknoloji kökenli neolojizm sayısı 12 iken uluslararası basımlı Almanca ders kitabından belirlenen sayı n=40 olmuştur. 1971-1980 yılları incelendiğinde ise ulusal basımlı Almanca kitabında 50

tane teknoloji kökenli neolojizm yer almış, uluslararası Almanca ders kitabından belirlen teknoloji kökenli neolojizm sayısı n=20 olmuştur. 1981-1990 yılları aralığında basılmış olan Almanca ders kitaplarından ulusal basımlı Almanca ders kitabından n=13 tane teknoloji kökenli neolojizm tespit edilmişken, uluslararası basımlı Almanca ders kitabından belirlenen teknoloji kökenli neolojizm sayısı n=20 olmuştur. 1991-2000 yıllarında basılmış olan Almanca ders kitaplarından ulusal basımlı kitaptan n=11 tane teknoloji kökenli neolojizm belirlenmiş, uluslararası basımlı Almanca ders kitabında tespit edilen teknoloji kökenli neolojizm sayısı n=38'dir.

2001-2010'lu yıllara gelindiğinde ise bu zaman aralığında basılmış olan Almanca ders kitapları rastgele seçilerek incelenmiş ve ulusal basımlı Almanca ders kitabından n=20 tane teknoloji kökenli neolojizm tespit edilmiş, uluslararası Almanca ders kitabından belirlenen teknoloji kökenli neolojizm sayısı n=28 olmuştur. 2010-2020 yıllarında basılmış olan ulusal ve uluslararası Almanca ders kitapları incelendiğinde, ulusal basımlı Almanca ders kitabından ulusal basımlı Almanca ders kitabından n=21 tane, uluslararası basımlı Almanca ders kitabından n=22 tane teknoloji kökenli neolojizm tespit edilmiştir.

Tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmlerin sayısı 10'ar yıllık periyotlar halinde ulusal ve uluslararası basımlı Almanca ders kitapları şeklinde analiz edilmiştir. Elde edilen sayılar değerlendirildiğinde ise şu sonuca ulaşılmıştır: 1950-2020 yılları içerisinde sadece 1971-1980 yılları arasında ulusal basımlı Almanca ders kitabından tespit edilen teknoloji kökenli neolojizm sayısı bu yıllar aralığında basılmış olan uluslararası Almanca ders kitabından tespit edilen teknoloji kökenli neolojizm sayısından fazladır. Diğer yıllarda ise uluslararası basımlı Almanca ders kitaplarından tespit edilen teknoloji kökenli neolojizm sayısı fazla olmuştur. Aradaki farkın çok az olduğu yıl aralığı ise 2011-2020 yılları arasındadır. Bu zaman aralığında ulusal basımlı Almanca ders kitabında n=21 tane teknoloji kökenli neolojizm belirlenmişken, uluslararası basımlı Almanca ders kitabında bu sayı n=22 olmuştur.

Özellikle 1971-1980 yılları arası ulusal basımlı Almanca ders kitabından tespit edilen teknoloji kökenli neolojizm sayısının fazla olmasını Türkiye'nin bu dönemde uygulamış olduğu bilim politikalarına bağlı olarak elde ettiği teknolojik

ilerlemenin bir yansıması olarak değerlendirilebilir.[160] 2011-2020 yılları arasında dünyada ve Türkiye'de özellikle dijital dünyada yaşanan gelişmelerin hız kazandığı bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır.[161] Ulusal basımlı Almanca ders kitabından tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmlerin, uluslararası basımlı Almanca ders kitabından tespit edilenlerle neredeyse denk olması bu dönemde yaşanan teknolojik ilerlemenin yansıması olarak görülebilir. Bu sonuçları değerlendirirken incelenen kitaplar rastgele seçildiği için kitapların sayfa sayıları göz önünde bulundurulmadan değerlendirme yapılmıştır. Toplam olarak ulusal basımlı Almanca öğretiminde kullanılan ders kitaplarında n=97 tane uluslararası basımlı Almanca öğretiminde kullanılan ders kitaplarında ise n=190 tane tespit edilen teknoloji kökenli neolojizm tespit edilmiştir. Gerek ulusal gerekse uluslararası basımlı Almanca öğretiminde kullanılan ders kitaplarının günceli yansıttığı belirlenmiştir.

Neolojizmlerin diller açısından nasıl bir önem taşıdıkları konusuna genel olarak değinmek istenirse öncelikle neolojizmler dilin önemli belli başlı işlevlerini yerine getirdikleri görülmektedir. Örneğin, bir dilin evrilmesini, gelişmesini sağlayan en önemli yapı taşlarıdır. Yeni çok sayıda terim; teknolojik gelişmeler, bilimsel buluşlar, kültürel ve sosyal değişimler ve tüm bunların yaratmış olduğu dildeki adlandırma ihtiyaçlarından ortaya çıkmaktadırlar. Bu yönüyle de dilin güncelliğini sağlamış olmaktadırlar. Adlandırma ihtiyacını karşılayan Neolojizmler, özellikle bilim ve teknoloji alanlarının yanı sıra günden güne değişim gösteren popüler kültür ile ilgili ortaya çıkan yeni kavramların, günlük trendlerde de baş rolü oynamaktadır. Neolojizmler, edebiyat, gazete haberleri, reklam metinleri vb. alanların en önemli kaynaklarından biridir. Yeni yaratılan çarpıcı ve etkileyici ifadeler ile dil varlığına önemli bir ölçüde katkıda bulunurlar.

Neolojizmler, eğitim bağlamında ve özellikle de yabancı dil öğretimi açısından önemli bir işleve sahiptirler. Yabancı dil öğretiminde, yabancı dil öğrenen kişilerin dilin günlük ifadelerine gerek teknolojik gerek kültürel trendlerine hâkim olmalarına yardımcı olur. Yeni sözcükler, farklı kültürlere ait kavramları da

[160] Bkz. (4.4.4)
[161] Bkz. (4.8.2)

yansıtmaktadır. Bu nedenle neolojizmlere dil derslerinde yer verilmesi hedef dildeki kültürel ve sosyal dinamiklerin öğrenilmesini ve böylece hedef dile olan aşinalığın artması sağlanabilir. Ayrıca neolojizmler, yaratıcı düşünme ve yaratıcı yazma vb. etkinliklerde dil öğrenicisinin kendisini geliştirmesine yardımcı olarak dili öğrenen kişinin dili sadece yabancı dil kitaplarından öğrendiği ile değil günlük sokakta kullanılan dil kullanımları ile öğrenmesine yardımcı olur.

Dilbilim bağlamında da neolojizmler, dilin evriminin gözlenmesini sağlayan yeni sözcükler olarak karşımıza çıkmaktadır. Dilbilimciler, neolojizmlerin sayesinde yeni sözcüklerin kökenlerini, oluşum şekillerini ve hangi yollarla kullanıma girdiklerini inceler, böylece dildeki sözcüklerin oluşum ve hangi fonksiyonlara sahip olduğu tespit edilebilmesine olanak sağlamaktadır. Sosyal ve kültürel olguların nasıl bir değişim geçirdiklerinin belirlenmesinde de yeni sözcükler önemli bir görev üstlenmiştir.

Disiplinlerarasılık bağlamında da yeni sözcükler önemli bir rol üstlenmiştir. Farklı alanların birleşmesi ile ortaya çıkan Disiplinlerarasılık kullanılarak yapılan çalışmalarda yeni sözcükler etkin bir role sahiptirler. Farklı disiplinlerden faydalanılarak yapılan çalışmalarda, genellikle yeni terim ve kavramlara ihtiyaç oluşmaktadır. Farklı alanlardaki bilgilerin bir araya getirilmesi neolojizmler sayesinde olmaktadır.

Bu çalışma ile hem Almanca öğrenen öğrenciler için hem de Almancayı çalışmalarında kullanan akademisyenler için belirli bir alana yönelik sadece teknolojik sözcüklerden oluşmuş neolojizmler Türkçe karşılıkları ile kullanıldığı bağlamı da verilerek bir katkı sağlanmıştır. Yabancı dil öğretiminde sözcüklerin bir bağlam dahilinde öğrenilmesi öğrenmenin kalıcılığını artırmaktadır. Ayrıca çalışma ile belirli alana yönelik Almancanın yabancı dil olarak öğretiminde kullanılabilecek sözlüklerin yeterli olmamasına dikkat çekilmiştir. Belirli alana yönelik hazırlanmış Sözlük-Dizin çalışmalar dil öğrenimini kolaylaştıracağı gibi araştırmacılar için de zamandan tasarruf etmelerini de mümkün kılacaktır. Çalışma ile dildeki söz varlığının artması sayesinde dilin nasıl genişlediğinin bir örneklem vasıtasıyla bir bütün olarak gösterilebilmesine olanak sağlayarak Dilbilimin önemi vurgulanmıştır.

Yabancı dil öğretiminde neolojizmlere vurgu yapılarak bir öğretim metodunun benimsenmesi, yeni bir dili öğrenen kişilerin dilin sürekli bir değişim içerisinde olduğunu daha kolay fark edilmesini, sözcüklerin oluşum süreçlerinin gözlenebilir olmasına olanak sağlamaktadır. Yaratıcı düşünme ve yaratıcı yazma vb. etkinliklerde dil öğrenicisinin kendisini geliştirmesine yardımcı olmaktadır. Ayrıca neolojizmlerin teknoloji, kültür ve toplumsal değişimlerle birebir ilgili olmasından dolayı dilin modern kullanımlarına hâkim olmalarına olanak tanır. Neolojizmler, dil öğrenicisinin dili daha güncel şekilde öğrenmesine ve yaratıcı düşünmelerini destekleyerek öğrenen kişiye zengin bir ifade tarzı kazandırır.

Sonuç olarak, neolojizmler dildeki evrimin ve dinamizmin gözlenebilir tanıklarıdırlar. Toplum yapısındaki değişimleri, kültürde ortaya çıkan farklılıkları, yenilikleri ve her türlü teknolojik ilerlemeyi adlandırmada ve yansıtmada önemli bir görev üstlenmektedir. Bu özellikleri sayesinde bir yönden iletişimi kuvvetlendirirken diğer yönden de dil varlığını sürekli yeni kelimeler ile beslemektedir.

Yukarıda sıralanan birçok nedenden dolayı öneride bulunmak istenirse, neolojizmin eğitimde daha etkin hale getirilebilmesi için öğretmenlerin öncelikle bu terimlere ve kavramlara sınıf ortamında yer vermesi gerekmektedir. Neolojizm, özellikle öğrencilerin bilimsel ve teknolojik gelişmeleri öğrenmeleri açısından önem taşımaktadırlar. Böylece öğrenciler dilin canlı bir organizma olduğunu ve günceli yansıttığını daha iyi kavrayabileceklerdir.

Neolojizmlerden, eğitim materyallerinin planlanmasında da etkili bir şekilde faydalanılabilinir. Dilde meydana gelen değişimler yakından izlenebilir bilhassa müfredatın günceli takip etmesi ve gelişmelere uygun olması açısından önemlidir. Neolojizmlere ders kitaplarında, ders içi hazırlanan materyallerde ve dijital eğitim araçlarında kullanılması, öğrencilerin dil yeteneklerini artırmalarına imkân verecektir. Neolojizmler dil derslerini daha eğlenceli hale getirmek için çeşitli aktivitelerde kullanılabilir. Örneğin öğrenciler belirlenen konuya bağlı kalarak kendi neolojizmlerini yaratabilirler ya da Almanca ve Türkçe neolojizmler karşılaştırılarak diller arası farkındalık oluşturulabilir.

Neolojizm özellikle ülkemiz için yeni bilim dalıdır. Doktora tezi için yapılan literatür taramasında bu konuda yazılmış doktora tezine rastlanmamıştır. Yayınlanan makale ve yüksek lisans tez sayıları da son derece az olduğu yapılan literatür taramasında görülmüştür. Neolojizmlerin en fazla teknolojik ve bilimsel gelişmelere bağlı oluştukları konusu ele alındığında bu çalışma ile teknolojik kökenli sözcüklerin belirli bir zaman kesitindeki hangi gereksinimden kaynaklandıkları, morfolojik oluşum yöntemlerinin yanı sıra güncel dilde kullanımlarının gazete, dergi ve ders kitaplarına ne şekilde yansıdığı soruları cevaplanarak literatürde oluşan boşluğun bir parça kapanması ve bu konuda yazılan bilimsel çalışmalara ışık tutabilmesi amaçlanmıştır. Bu çalışma ile ders kitaplarının sadece küresel çaptaki yeniliklere yer veriyor mu yoksa yerel dinamikleri mi göz önünde bulundurduğunun değerlendirilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu konuda yeni araştırmalar yapılarak alana katkı sağlanabilir. Neolojizmlerin sözlükleşme süreçleri ile ilgili çalışmaların yanı sıra neolojizm sözcüklerin çevirileri konusunda araştırmalar yapılarak alana katkıda bulunulabilir.

KAYNAKÇA

Acun, R. (2000). İnternet ve Telif Hakları. *Bilgi Dünyası*, *1*(1), 5-25.

Akalın, Ş. H. (2016). XXI Yüzyıl Türkçesinde Yeni Ögeler neolojizmler ve Yeni Sözcükler. *Türkologiya, cilt.2016,* s.21-31.

Aksan, D. (1998). *Her Yönüyle Dil*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Alpaslan, B., Afşar, K. E., & Akseki, U. (2008). Neo-Liberal Politikalar-Ulusal Bilim ve Teknoloji Politikaları Ekseninde Türkiye Ve Avrupa Birliği: Türkiye'nin Çevreleşmesi.

Altmann, H. (2011). *Prüfungswissen Wortbildung*, (3. Durchgesehene Auflage). Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht Verlag.

Ataş, D. (2020). Yabancı Dil Öğretiminde İthal ve Yerel Ders Kitaplarının Kullanımına İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* (44), 309-328.

Balci, T. (2013). Kürzungen im Türkischen. *Electronic Turkish Studies*, *8*(8).

Buran, A. (2012), "Bilim Alanlarında Terimlerin Önemi ve Küçürek Öykü Terimi", *Turkish Studies, S. 7/4*, s. 21-25.

Buβmann, H. (1983). *Lexikon der Sprachwissenschaft*. 1. Auflage.Stuttgart: Alfred Kroner Verlag.

Buβmann, H. (2002). *Lexikon der Sprachwissenschaft*. 3. Auflage.Stuttgart: Alfred Kroner Verlag.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2016). Bilimsel araştırma yöntemleri (22. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Celep, K. (2016). Teknolojinin tarihsel gelişimi ve Türkiye 'nin teknoloji politikası. *Bilim Dili*, 1-7.

Cook, V. (2016). *Second language learning and language teaching*. New York: Routledge.

Crowley, T. ve Bowern, C. (2010). *An introduction to historical linguistics*. 4th ed., Auckland; New York: Oxford University Press.

Çakır, H. (2006). Bir iletişim dili olarak internet. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *1*(19), 71-96.

Çimen, F., & Nizam, A. (2015). Türkoloji Çalışmaları İçin Sözlük-Dizin Oluşturmada Yeni Bir Bilgisayar Programı: dİZici. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, (6), 81-99.

Çotuksöken, Y. (2002). Türkçe Üzerine Denemeler ve Eleştiriler I. İstanbul: Papatya Yayıncılık.

Donalies, E. (2007) *Basiswissen Deutsche Wortbildung*. Tübingen und Basel: A. Franche Verlag.

Duden (2007). *Rechtschreibung und Grammatik* . Mannheim: Duden Verlag.

Eichinger, L. M. (2000): *Deutsche Wortbildung. Eine Einführung*. Tübingen: Günter Narr Verlag.

Elsen, H. (2011a). *Neologismen. Formen und Funktionen neuer Wörter in verschiedenen Varietäten des Deutschen.* 2. überarbeitete Auflage. Tübingen: Narr Francke Attempto Verlag.

Elsen, H. (2011b). *Grundzüge der morphologie des Deutschen*. Berlin: Walter de Gruyter Verlag.

Elsen H. (2004) *Neologismen,Formen und Funktionen neuer Wörter in verschiedenen Varietäten des Deutschen*. (Tübinger Beiträge zur Linguistik 477). Tübingen: Gunter Narr Verlag.

Elsen H. (2022). *Neologismen.* Tübingen: Narr Verlag.

Emecan, N. (1998). *1960'tan Günümüze Türkçe Bir Sözlük Denemesi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Ernst, P. (2004). *Germanistische Sprachwissenschaft*. Wien: WUV bei UTB.

Fleischer ve Barz (1992). *Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache*. Tübingen: Niemeyer Verlag.

Fleischer ve Barz (2012). *Wortbildung der Deutschen Gegenwartssprache* (4. Aufl.). Berlin/Boston: Walter de Gruyter Verlag.

Ferguson, C.A. (1971). *Language Structure and Language Use*. California: Stanford University Press.

Fischer ve Mita (2001). *Blick Mittelstufe Deutsch für Jugendliche und Junge Erwachsene*. München: Hueber Verlag.

Genç, A. (2003). *Türkiye'de geçmişten günümüze Almanca öğretimi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Gerhard ve Scherling (1987). *Deutsch Aktiv*. Berlin: Langenscheidt Verlag.

Griesbach ve Schulz (1969). *Deutsche Sprachlehre für Ausländer*. München: Hueber Verlag.

Göker, A. (2004). Pazar ekonomilerinde bilim ve teknoloji politikalari ve Türkiye. *TEKNOLOJİ*, 122.

Göker, A. (2002). Türkiye'de 1960'lar ve Sonrasındaki Bilim ve Teknoloji Politikası Tasarımları: Niçin [Tam] Uygula [ya] madık? .ODTÜ Öğretim Elemanları Derneği Ulusal Bilim Politikası Paneli, 2-24.

Gürmen, B. (1954). *Almanca Ders Kitabı IV*. İstanbul: Maarif Basımevi.

Gürmen, B. (1957). *Almanca Ders Kitabı II*. İstanbul: Maarif Basımevi.

Gürmen, B. (1967). *Almanca Ders Kitabı V*. Ankara: MEB.

Güven, A. (2012). Toplumsal dilbilimin kapsam alanı. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (13), 55-62.

Heringer, H. J. (2014). *Deutsche grammatik und wortbildung in 125 Fragen und antworten* (Vol. 4227). Tübingen: UTB.

İmer K. (1991). Türkçenin Sözvarlığındaki Yeni Öğeler. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi, 2*, 18-28.

Jin ve Rohrmann (2020*). Prima Plus Deutsch für Jugendliche*. Berlin: Cornelsen Verlag.

Karaağaç, G. (2013). *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Karasar, N. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel.

Karaş, M. (1990). Dilde Yeni Sözcükler Konusunda Dilbilimsel Bir Yaklaşım. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, *1*, 145-154.

Kılıç, S. (2013). Örnekleme yöntemleri. *Journal of Mood Disorders*, *3*(1), 44-6.

Kinne, M. (1996). Neologismus und Neologismenlexikographie im Deutschen. Zur Forschungsgeschichte und zur Terminologie, über Vorbilder und Aufgaben. *Deutsche Sprache*, *24*(4), 327-358.

Kinne, M. (2018). Neologismus und Neologismenlexikographie im Deutschen. Zur Forschungsgeschichte und zur Terminologie, über Vorbilder und Aufgaben. *Deutsche Sprache*, *24*(4), 327-358.

Koenig ve Neuner (1995). *Sowieso Kursbuch 2.* Berlin: Langenscheidt Verlag.

Korkmaz, Z. (1992). *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK.

Knipf-Komlósi, E., Rada, R. W., ve Bernáth, C. (2006). *Aspekte des deutschen Wortschatzes. Ausgewählte Fragen zu Wortschatz und Stil.* Budapest: Bölcsész Konzorcium. ELTE Germanistische Institut.

Krieg, Ulrike (2005): *Wortbildungsstrategien in der Werbung*. Hamburg: Helmut Buske Verlag.

Lohde, M. (2006). *Wortbildung des modernen Deutschen: ein Lehr-und Übungsbuch.* Tübingen: Gunter Narr.

Mahler ve Schmitt (1990). *Wir lernen Deutsch.*Berlin: Dieterweg Verlag

Matussek, M. (1994). *Wortneubildungen im Text.* (Beiträge zur germanistischen Sprachwissenschaft 7). Hamburg: Buske Verlag.

M.E.B. (2010). *Deutsch Ist Spitze Almanca Ders Kitabı*. İstanbul: Uniprint.

M.E.B (1974): *Texte und Situationen I, Almanca Ders Kitabı.* Ankara: M.E.B.

M.E.B. (1998). *Wir lernen Deutsch 1, Almanca Ders Kitabı*. İstanbul: M.E.B.

Meger, A. (2010). *Makro-und mediostrukturelle Aspekte in Neologismenwörterbüchern: ein Beitrag zur Theorie und Praxis der Neografie des Polnischen, Russischen, Tschechischen und Deutschen* (Doctoral dissertation, Mainz, Univ., Diss., 2010).

Meibauer, J. (2007). *Einführung in die germanistische Linguistik*. (2. Aktulisierte Auflage.). Stutgart: J. B. Metzler Verlag.

Naumann, B. (1986). *Germanistische Arbeitsheft, Einführung in die Wortbildungslehre des Deutschen.* 2.Auflage. Tübingen: Niemayer Verlag.

Naumann, B. (2000). Einführung in die Wortbildungslehre des Deutschen. In *Einführung in die Wortbildungslehre des Deutschen*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.

Neuman, W. L. (2007). *Basics of social research*. Boston:Pearson/Allyn and Bacon.

Neumann, R. (2009). *Die Involvementtheorie und ihre Bedeutung für das Lebensmittelmarketing* (Vol. 25). Bremen: Europäischer Hochschulverlag.

Oğuztürk, B. S. (2004). Türkiye'de Uygulanan Teknoloji Politikaları. *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi, 2* (2) , 100-105 .

Oktuğ, M. (2009). neolojizm Bağlamında Dilsel Üretimler/Ekonomik Göstergeler: 2000 Yıllarında Yaşanan Ekonomik Krizin Dilbilimsel Çözümlemesi. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, *1*(1), 123-133.

Pelz, H. (1990). *Linguistik für Anfänger.*9. Auflage. Hamburg: Hoffmann und Campe Verlag.

Pittner, K. (2016): *Einführung in die germanistische Linguistik*. 2. Aufl. Darmstadt: Wissenverbindet (WBG).

Römer, C. ve Matzke, B. (2003). *Lexikologie des Deutschen- Eine Einführung*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.

Schippan, T. (1984). *Lexikologie der Deutschen Gegenwartssprache*. 1. Aufl. Leipzig: Bibliographisches Institut.

Schöneck, W. (2005). *Morphologie: Die Lehre von den Bausteinen der Wörter*. München: Wilhem Fink Verlag.

Schulz, H. ve Sundrmeyer, W. (1956). *Deutsche Sprachlehre für Ausländer*. München: Max Hueber Verlag.

Schulz ve Griesbach (1977). *Auf Deutsch Bitte!1*.München: Hueber Verlag.

Teubert, W. (1998): Korpus und Neologie. In: Teubert, Wolfgang (Hg.): Neologie und Korpus. Tübingen: Narr. (Studien zur deutschen Sprache 11), S. 129-170.

Tok, Z. (2019). Uluslararası kısaltmaların Türkçeye çevirisi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (14), 15-23.

Tok, Z. (2021). *Açıklamalı Bilgisayar Terimleri Sözlüğü.*Ankara: Grafiker Yayınları.

Tuna, S. (2020). *Die Wortbildung im Gemeinsamen Europäischen Referenzrahmen Für Sprachen. Eine Morphologische Analyse Zu Den Niveaustufen A1-C2* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi. Edirne.

Vardar, B. (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlügü*. İstanbul: Multilingual yayınevi.

Vardar, B. (2001). *Dilbilim Yazıları*. İstanbul: Multilingual.

Vardar, B. (2007). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Multilingual Yayınları.

Wachtel, M. (2004). *Grammatik und vieles mehr: linguistische Grundlagen und Lernziele für den Deutschunterricht der Sekundarstufen*. Frankfurt am Main: Peter Lang.

Yılmaz, E. (2017). *Sözlük bilimi üzerine araştırmalar*. Ankara: Pegem Akademi.

Yılmaz Yiğit, D. (2019). *Plus+ Deutsch Deutsch als Fremdsprache für Gymnasien Schülerbuch A1. 1*. Ankara: Koza Yayın.

Yücel, İ. H. (1997). *Bilim-Teknoloji Politikaları ve 21. Yüzyılın Toplumu*. Ankara: DPT Yayınları.

İnternet Kaynakçası

https://www.textschoepfung.de/grammatikalische-alltagsfehler-der-bindestrich/. Erişim tarihi (30.08.2022).

https://sophosakademi.org/1950den-sonra-yasanan-buyuk-bilimsel-gelismeler/. Erişim tarihi (10.02.2023)

https://www.webtekno.com. Erişim tarihi (14.02.2023).

https://inovasyon.org. Erişim tarihi (25.02.2023).

https://tr.linkedin.com/pulse/bilim-teknoloji-politikası. Erişim tarihi (25.02.2023).

https://www.franzis.de. Erişim tarihi (01.03.2023)

https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de. Erişim tarihi: 02.03.2023).

https://www.metalurji.org.tr. Erişim tarihi: (31.03.2023).

https://www.services.tubitak.gov.tr. Erişim tarihi: (23. 01.2023).

https://www.spiegel.de. Erişim tarihi: (25.01.2023).

https://www.zeit.de. Erişim tarihi: (25.03.2023).

https://zefys.staatsbibliothek-berlin.de. Erişim tarihi: (20. 01. 2023).

https://dspace.ankara.edu.tr. Erişim tarihi: (15. 01.2023).

https://bilimteknik.tubitak.gov.tr/arsiv. Erişim tarihi: (16. 01. 2023).

https://turkoloji.cu.edu.tr. Erişim tarihi: (25.10.2023).

https://www.swr.de. Erişim tarihi: (26.10.2023).

https://www.mannheimer-morgen.de. Erşim tarihi: (26. 10. 2023).

https://egazete.cumhuriyet.com.tr. Erişim tarihi: (11.09.2023).

http://dilbilim.cu.edu.tr. Erişim tarihi: (27. 07. 2021).

https://vds-ev.de. Erişim tarihi: (15.02.2024).

https://archive.org. Erişim tarihi: (22.03.2024).

https://www.merriam-webster.com. Erişim tarihi: (25.03.2024).

http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/GAZETE/. Erişim Tarihi: (15.02.2023).

EKLER[162]

Ek 1: Sözlük yazım kılavuzu

Ek 2: Teknoloji Kökenli Neolojizmlerin Bağlamsal Sözlük-Dizini

Ek 3: 1995 uluslararası basımlı Sowieso 2 Almanca Ders Kitabı

Ek 4: 2019 uluslararası basımlı Planet Plus Almanca Ders Kitabı

Ek 5: 1997 uluslararası basımlı Ping Pong 1 Almanca Ders Kitabı

Ek 6: 1987 uluslararası basımlı Deutsch Aktiv Almanca Ders Kitabı

Ek 7: 2001 uluslararası basımlı Blick Almanca Ders Kitabı

Ek 8: 1977 uluslararası basımlı Auf Deutsch Bitte 1 Almanca Ders Kitabı

Ek 9: 1985 ulusal basımlı Wir lernen Deutsch Almanca Ders Kitabı

Ek 10: 1974 ulusal basımlı Texte und Situationen I Almanca Ders Kitabı

Ek 11: 1969 uluslararası basımlı Deutsche Sprache für Ausländer Almanca Ders Kitabı

Ek 12: 1967 ulusal basımlı Almanca Ders Kitabı V

Ek 13: 1952 ulusal basımlı Türkler için Almanca Ders Kitabı

Ek 14: 1954 ulusal basımlı Almanca Ders Kitabı IV

Ek 15: 1957 ulusal basımlı Almanca Ders Kitabı II

Ek 16: 1990 ulusal basımlı Wir lernen Deutsch Almanca Ders Kitabı

Ek 17: 2020 ulusal basımlı Plus Deutsch A1.2 Almanca Ders Kitabı

Ek 18: 1955 ulusal basımlı Almanca Ders Kitabı 1

Ek 19: 1970 ulusal basımlı Wir lernen Deutsch 1 Almanca Ders Kitabı

Ek 20: 2020 uluslararası Prima Plus A1.1 Almanca Ders Kitabı

[162] Ekler bölümünde tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmlerden oluşan bağlamsal sözlük dizini ve tezin analiz bölümünde kullanılan ulusal ve uluslararası basımlı Almanca ders kitapları numaralandırılarak verilmiştir.

Ek 1. Sözlük Yazım Kılavuzu

Ek 2. Teknoloji Kökenli Neolojizmlerin Bağlamsal Sözlük-Dizini

1. Teknoloji kökenli Neolojizmlerden oluşturulan Bağlamsal Sözlük Dizinin de sadece rastgele olarak seçilen ve araştırmanın analiz bölümünde incelenen teknoloji kökenli neolojizmler değil literatür taraması yapılırken incelenen fakat örnekleme dahil edilmeyen ulusal ve uluslararası kitaplardan tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler de dahil edilmiştir.
2. Sözlükte örneklem için kullanılan ulusal ve uluslararası basımlı Almanca kitapları şu şekilde numaralandırılmıştır: Her kitap için sırasıyla rakam verildikten sonra ulusal basım mı yoksa uluslararası basımlı mı olduğunu belirtmek için harfler kullanılmıştır.

   Örnek: 1a: 1952 yılı ulusal basımlı Türkler için Almanca Ders Kitabı

   3b: 1969 yılı uluslararası basımlı Deutsche Sprache für Ausländer

3. Teknoloji kökenli neolojizmlerin Türkçe karşılıklıkları verildikten sonra örneklem alınan kitaptaki bağlamı ile de verilmiştir. Buradaki amaç sözcüğün bağlamı ile birlikte verilmesi sözcüğün gerçek anlamının belirlenmesine olanak sağlayacak ayrıca sözcüğün diğer anlamlar kazanarak değişim sürecine dikkat çekilmiş olacaktır.
4. Bağlamları ile verilen teknoloji kökenli neolojizmlerin hangi sayfadan tespit edildiği de belirtilmiştir.

   Örnek: 1a-15

5. Sözlükte yer verilen kelimelerin tespit edildiği kitapların numara ve harflendirmesi şu şekildedir:

1a: 1952 ulusal basımlı Türkler için Almanca

2a: 1967 ulusal basımlı Almanca Ders Kitabı V

3b: 1969 uluslararası basımlı Deutsche Sprache für Ausänder

4a: 1974 ulusal basımlı Texte und Situationen I

5a: 1985 ulusal basımlı Wir lernen Deutsch

6b: 1977 uluslararası basımlı Auf Deutsch Bitte 1

7b: 1987 uluslararası basımlı Deutsch Aktiv

8b: 2001 uluslararası basımlı Blick

9b: 1997 uluslararası basımlı Ping Pong 1

10b: 2019 uluslararası basımlı Planet Plus

11a: 1955 ulusal basımlı Almanca Ders Kitabı 1

12b: 2000 uluslararası basımlı Klasse 2

13b: 1983 uluslararası basımlı Deutsch Konkret

14b: 1995 uluslararası basımlı Sowieso

15b: 2001 uluslararası basımlı Ping Pong Neu

16a: 1990 ulusal basımlı Wir lernen Deutsch

17a: 2010 ulusal basımlı Deutsch ist Spitze

18a: 2020 ulusal basımlı Plus Deutsch A1.2

19b: 2020 uluslararası Prima Plus A1.1

20a: 1954 ulusal basımlı Almanca Ders Kitabı IV

21a: 1957 ulusal basımlı Almanca Ders Kitabı II

6. Tespit edilen teknoloji kökenli neolojizmler sadece kelimenin ilk harfine göre alfabetik sıralanmıştır.

A

Auto: Araba

1a-38: Ein **Auto** fährt.

Autodieb: Araba hırsızı

3b-2: Wie ein Fuchs in der Falle,so fing sich ein **Autodieb** in einem gestohlenen Wagen.

Autobahn: Otoban

3b-14: Auf der Autobahn fährt man sehr schnell.

Atombombe: Atom bombası

3b-22: Krotenbrink hat nicht das Schießpulver erfunden und nicht die kleinste **Atombombe.**

Atomkern: Atom çekirdeği

3b-43: Bis zur kurzem mochte eine technische Ausnutzung der in den **Atomkernen** schlumernden Energie utopisch erscheinen.

Atomreaktor: Atom reaktörü

3b-57: Der Physikprofessor sprach über den nutzen von **Atomreaktoren.**

Autobahnnetz: Otoban ağı

3b-57: **Autobahnnetz** wird dichter.

Automobilrennen: Araba yarışı

3b-126: Der bekannte Rennfahrer Herbert Stern hatte sich schon bei mehreren Internationalen Automobilrennen Preise geholt.

Auzug: Asansör

4a-24: Man steigt keine Treppen mehr, sondern fährt mit dem **Aufzug.**

Autoscheinwerfer: Araba farı

7b-28: … über die Arbeit in einer Fabrik für **Autoscheinwerfer.**

Autopanne: Araba arızası

7b-38: Herr Gröner hat eine **Autopanne.**

Autowerkstatt: Otomobil tamirhanesi

7b-38: Herr Gröner findet eine **Autowerkstatt.**

Autostunde: Araba ile gidilen süre

7b-119: Seit mehr als dreißig Jahren geht Erik Andersson in den Wäldern um Hudiksvall, fünf **Autostunde** nördlich von Stockholm.

Autonarr: Araba tutkunu

7b-119: Der **Autonarr** war in der Vergangenheit mehrmals ohne Fahrererlaubnis aufgefallen.

Autofrei: Arabasız, trafiğe kapalı

8b-8: Gerade jetz läuft unsere Aktion „**Autofrei** Innenstadt".

Actionvideo: Aksiyon filmi

8b-75: Wir sitzen oft vor dem Fernseher sehen **Actionvideos**, so richtig harte Filme.

Abenteuerfilm: Macera filmi

9b-109: Ich schaue gerade **Abenteuerfilm** an.

Autobuss: Otobüs

11a-106: Von diesem Platz fahren die **Autobusse** nach allen Teilen der Stadt.

Anrufbeantworter: Telesekreter

14b-17: Peter hört seinen **Anrufbeantworter** ab.

B

Boot: Bot

1a-29: Ein Gelehter Fuhr in einem Boot über einen Fluß.

Bootsmann: Kayıkçı

1a-181: „Kannst du schwimmen?" fragte der **Bootsmann.**

Bahnhof: Tren istasyonu

3b-5: Die Straße geht direkt zum **Bahnhof**.

Bahnhofsstraße: İstasyon Caddesi

3b-15: In der **Bahnhofstraße** wird ein neues Hotel gebaut.

Bildschirm: Bilgisayar ekranı

3b-69: Und auf einmal war es gar nicht mehr so besonders schick, einen **Bildschirm** daheim zu haben.

Barometer: Barometre

3b-305: Das **Barometer** steht seit heute früh auf veränderlich.

Bus: Otobüs

6b-18: Dort kommt ein **Bus**.

Busfahrer: Otobüs şoförü

4a-98: Sie möchten, dass der **Busfahrer** an der nächsten Haltestelle anhält.

Bombe: Bomba

7b-31: Feidenflüge kamen mit **Bomben.**

C

Computer: Bilgisayar

8b-9: Am liebsten beschäftigte ich mich mit **Computern.**

Computer-Fan: Bilgisayar tutkunu

8b-9: Die meisten meiner Freunde sind auch solche **Computer-Fans.**

Computerspiele: Bilgisayar oyunu

8b-8: Ich interesiere mich auch für **Computerspiele.**

Casette: Kaset

9b-56: Leihst du mir die **Casette?**

CD: CD – compact-disc ing. Kısaltma – veri depolama biçimi

12b-27: Ich spare für **CDs.**

CD-Spieler: CD oynatıcısı

12b-58: Der **CD-Spieler** ist unter dem Sofa.

Caravan: Karavan

13b-13: Familie Schutz hat ein **Caravan.**

Computerfreak: Bilgisayar delisi

14b-71: Produzent und **Computerfreak** And.Ypsilon, geboren 17.11.1967 in Stuttgarrt.

Cassettenrecorder: Kaset çalar

15b-17: Hast du einen **Cassettenrecorder?**

CD-Player: CD çalar

15b-46: Meine Oma hat mir einen **CD-Player** geschenkt.

Computerraum: Bilgisayar odası

18a-29: Ich suche **Computerraum.**

Chat: sohbet

19b-10: Ich mag Partys und **Chat.**

Chat-Text: sohbet metni

19b-10: Schreib deinen **Chat-Text.**

D

Dampfer: Buharlı gemi

2a-47: Der **Dampfer**, mit dem wir fahren sollten, kam zu unserer Enttäuschung erst zwei Tage später an.

D-Zug: Hızlı tren

E

Elektriker: Elektrikçi

1a-193: Der **Elektriker** dreht Glühbirnen an.

Elektrokocher: Elektrikli ocak

4a-22: Ingrid studiert in Köln und sie hat folgende sachen mitgebracht: Photoapparat, Wecker, Kofferradio und **Elektrokocher.**

Eisenbahn: Tren

4a-38: Kann man auch mit der **Eisenbahn** fahren?

E-Mail: Elektronik Posta

12b-8: Ich schreibe **E-Mail.**

E-Mail-Brieffreund: E-Posta arkadaşı

12b-8: Ich habe einen **E-Mail-Brieffreund.**

Elektrizität: Elektrik

14b-53: Die **Elektrizität** machte im 19. Jahrhundert große Fortschritte möglich.

F

Flugzeug: Uçak

1a-34: Ich höre ein **Flugzeug.**

Film: Film

4a-63: Er sieht einen **Film.**

Fahrrad: Bisiklet

3b-1: Die Jungen klingelnten mit ihren verchromten **Fahrrädern** durch die Stadt.

Fernsehen: Televizyon

6b-37: Sie haben alle den ganzen Abend **ferngesehen.**

Fernsehantenn: televizyon anteni

3b-69: Die **Fernsehantennen** wucherten auf den Hausdächern wie die Pilze nach einem warmen Regen.

Fernsehbesitzer: Televizyon sahibi kişi

3b-70: So und so ähnlich kann man zur Zeit die **Fernsehbesitzer** räsonieren hören.

Flugplatz: Havaalanı

3b-94: Ich fahre mit einem Bus zum **Flugplatz.**

Fahrkarte: Bilet

4a-11: Wo liegt die **Fahrkarte?**

Fotogeschäft: Fotoğrafçı

4a-51: Entschuldigen Sie bitte, wo finde ich hier ein **Fotogeschäft?**

Fahrzeug: Araç

4a-63: Schon wenig später hörte man das **Fahrzeug** herankommen.

Fotoapparat: Fotoğraf makinası

4a-112: Wo haben Sie ihren **Fotoapparat?**

Fahrschein: Bilet

5a-33: Wer hat noch keinen **Farhschein?**

Feindenflug: Düşman Uçağı

7b-31: Als wir Vierzig waren, hatten wir **Feidenflüge.**

Fotografieren: Fotoğraf çekme

8b-13: Meine Hobbys: **Fotografieren**, Klavier, Konzerte und Partys.

Feuerzeug: Çakmak

8b-61: Mit einem **Feuerzeug** zündete sie das Papier an.

Fotoalbum: Fotoğraf albümü

9b-12: Schau mal, Susi! Ein **Fotoalbum**.

Filmstar: Film yıldızı

9b-52: Ist das ein **Filmstar?**

Föhn: Saç kurutma makinası

9b-53: Wo ist der **Föhn?**

Fernsehprogramm: Televizyon programı

9b-53: Wo ist das Fernsehprogramm?

Filmstudio: Film stüdyosu

9b-86: Es gibt auch **Filmstudios.**

Filmregisseur: Rejisör

9b-86: Da kommt plötzlich ein **Filmregisseur** und sagt „Möchtest du in meinem Film mitspielen?".

Filmschauspielerin: Sinema oyuncusu

9b-98: **Filmschauspielerin** macht Filme und Autogramme.

Familienfoto: Aile fotoğrafı

10b-25: Schau die Fotos an, hör zu und zeig auf den **Familienfotos** mit.

Fernsehkanal: Televizyon kanalı

14b-22: Manchmal zappe ich ganz einfach durch die **Fernsehkanäle.**

Fernsehteitschrift: Televizyon dergisi

14b-23: Er liest eine **Fernsehzeitschrift.**

Fernbedienung: Televizyon kumandası

14b-24: Die **Fernbedienung**! Er schaltete seine Mutter einfach ab.

Fernsehliebling: Televizyon tutkunu

14b-37: Film und **Fersehliebling** der Nation.

Funkverkehr: Telsiz iletişimi

14b-52: Im 20. Jahrhundert gab es zwei wichtige Erfindungen für die Kommunikation: den darhtlosen **Funkverkehr** und den Computer.

Fotoroman: Fotoroman

14b-65: Was für ein Text ist das: ein **Fotoroman?**

Fernsehserie: Dizi film

14b-65: Ein Foto aus einer **Fernsehserie.**

Fernsehsender: Televizyon vericisi, Televizyon kanalı

14b-69: Nenne drei **Fernsehsender** in Deutschland.

Fernsehtyp: TV karakteri

15b-76: Was für ein **Fernsehtyp** bist du?

Fernsehansager: TV sunucusu

15b-80: Du bist jetzt **Fersehansager** bei RTL.

Fernsehsalat: Televizyon karşısında yenilen atıştırmalık, yiyecek.

15b-81: Manchmal passt der **„Fernsehsalat"** ganz gut zusammen, wie man hier sehen kann.

Familienserie: Aile dizisi

15b-82: Kennst du **Familienserien** im Fernsehen? Welche?

Fernsehshow: TV şov programı

15b-85: Clarissa war bei mehreren **Fersehshows** live dabei.

G

Glühbirne: Ampul

1a-97: Noch viele Jahre arbeiten Edison und andere Techniker, um der Glühbirne ihre heutige Vollkommenheit zu geben.

Gaslampe: Gaz lambası

1a-196: Heute verwenden wir in den **Gaslampen** den sogenannten Glühstrumpf.

Großstadtkino: Büyük şehirde bulunan sinema

3b-65: Die ideale Zuschauerschaft ist das Publikum eines **Großstadtkinos.**

Grammaphonkasten: Gramafon

7b-67: Jeden Morgen macht mein Nachbar Musik auf einen **Grammapfonkasten.**

Großcomputer: Büyük Bilgisayar

14b-65: Die erste **großcomputer** der Universität Pennsylvania war 1947 auch noch ein bisschen unhandlich, er wog 35 Tonnen.

H

Herd: Ocak, fırın

16a-72: Dann stellst du den Topf auf den **Herd.**

Handy: Cep telefonu

10b-58: Ottos **Handy** ist im Bus.

Handynummer: Cep telefonu numarası

10b-16: Wie ist deine **Handynummer** Karin?

I

Internet-Seite: İnternet sayfası

10b-31: Lies die **Internet-Seite** und hör dann zu.

ICE: Die **ICE**-Züge fahren sehr schnell.

K

Küchenmaschine: Mutfak robotu

3b-21: Deine neue **Küchenmaschiene** ist wirklich praktisch.

Kriminalfilm: Polisiye film

3b-154: Karl liebt dass **Aufregende** an einen Kriminalfilm.

Kino: Sinema

4a-5: Ich komme aus dem **Kino.**

Kofferradio: El radyosu, portatif radyo

4a-22: Ingrid studiert in Köln und sie hat folgende Sachen mitgebracht: Photoapparat, Wecker, **Kofferradio** und Elektrokochen.

Kühlschrank: Buzdolabı

5a-107: Das Gemüse liegt unten im **Kühlschrank.**

Klavier: Piyano

8b-33: Er spielt in der Schule **Klavier.**

Kamera: Kamera

9b-57: Wo ist die **Kamera?**

Kassettenrecorder: Kaset çalar

12b-64: Wo ist die **Kassettenrecorder?**

Kraftwerk: Enerji santrali

12b-90: **Kraftwerke** sind am schlimmsten.

Kasette: Kaset

14b-18: Höre die **Kasette** und mache Striche.

Keyboard: Elektronik piyano, klavye

14b-21: Ich spiele auch Gitarre und **Keyboard.**

Kinokarte: Sinema bileti

14b-56: Ich kaufe oft **Kinokarte.**

L

Lampe: Lamba

1a-24: Die **Lampe** hängt.

Lichtschalter: Elektrik düğmesi

1a-27: So Finster es auch im Zimmer war, konnte ich doch schnell den **Lichtschalter** finden.

Lichtbildervortrag: Slayt gösterisi

3b-26: Laßt uns heute Abend in den **Lichtbildervortrag** gehen.

Lastwagen: Ağır vasıta, kamyon

3b-135: **Lastwagen** über 10 t (Tonnen) Gesamtgewicht ist es nicht erlaubt über diese Brücke zu fahren.

LKW: (Lastkraftwagen-kısaltma) Kamyon

4a-53: Sagen Sie, ist der LKW bei rot über die Kreuzung gefahren?

Liebesfilm: Aşk filmi

9b-110: Siehst du nicht gern **Liebesfilme?**

Liebslingssendung: En sevilen TV programı

15b-81: Wie heißt deine **Lieblingssendung?**

Laptop: Dizüstü bilgisayarı

18a-26: Was ist das?-Das ist ein **Laptop.**

M

Maschiene: Makine

1a-138: Der plan der **Maschiene** wird von einem Ingenieur gezeichnet.

Möbelwagen: Eşya nakil arabası

1a-169: Eines Tages hielt ein **Möbelwagen** vor dem Haus.

Motorengeräusch: Motor sesi

3b-234: Das **Motorengeräusch** wurde immer leiser.

Mikrophon: Mikrofon

4a-86: Mit versteckten Fernsehkameras und **Mikrophonen** fanden sich heraus, daß Regale auf der rechten Seite des Käufers vier-bis fünfmal so stark werden wie die Regale auf linken Seite.

Motorrad: Motor

7b-15: **Motorrad** fahren verboten!

Moped: Moped, hafif motorsiklet

7b-15: **Moped** fahren verboten!

Motor: Motor

7b-83: Keiner stellt den **Motor** ab.

Musikvideo: Müzik videosu

14b-22: Manchmal schaue ich Musikvideos an, aber nicht lange.

Mobiltelefon: Cep telefonu

14b-65: **Mobiltelefone** nerven Lehrer.

MP3-Player: MP3 çalar

19b-57: Laura will ihren **MP3-Player** nicht vergessen.

P

Pistole: Tabanca

2a-94: Er trug reich beschlagene **Pistole.**

Personenwagen: Otomobil

3b-2: Der Jugendliche H.P. aus Bad Ischl stahl vereinigen Tagen einem Mechkaniker einen **Personenwagen.**

Passagierschieff: Yolcu gemisi

4a-8: Hier liegen die großen **Passagierschiffe** an.

Plattenspieler: Pikap

6b-75: Sie nehmen den **Plattenspieler** mit in den Garten.

Privattelefon: Şahsi telefon

7b-9: Das ist ein **Privattelefon.**

Polizeiauto: Polis arabası

14b-10: Ich habe ein **Polizeiauto** gesehen.

R

Rundfunk: Radyo

3b-15: Diese Konstruktionen werden wegen ihres unpersönlichen, allgemeinen Mitteilungsgehalts von den Zeitungen vom **Rundfunk** und Fernsehen bevorzugt.

Fadfahren: Bisiklet sürmek

7b-15: **Radfahren** verboten!

Radio: Radyo

8b-77: Du hast die Sendung im **Radio** gehört.

Rechner: Bilgisayar, hesap makinası

12b-49: Ich brauche einen **Rechner.**

Raumschief: Uzay gemisi

15b-99: Sie sagen mit **Raumschiffen** die Kosmoten.

Rakete: Roket

17a-56: Mit der **Rakete** kann man reisen.

S

S-Bahn: Tramvay

4a-31: Sie können nur noch mit der **S-Bahn** fahren.

Sprechapparat: Diyafon

4a-24: Zur Haustür hat man oft einen **Sprechapparat.**

Stromstörung: Elektrik arızası

4a-24: Beim **Stromstörungen** funktionieren Heizung nicht.

Speisewagen: Yemekli vagon

4a-49: Hat der Zug einen **Speisewagen?**

Schlafwagen: Heute kann man bequem und sicher mit der Eisenbahn fahren, man kann einen **Schlafwagen** nehmen.

Schnellzug: Hızlı tren

5a-88: Schon lange ärgert sie sich über den **Schnellzug**, er stört sie immer, den er fährt zu schnell vorbei.

Steuer: Direksiyon

6b-70: Die Dame am **Steuer** steigt aus ihrem Wagen aus.

Staubsauger: Elektrik süpürgesi

6b-72: Holen die Teppiche heraus und machen die Polster und den Wagenboden mit dem **Staubsauger** sauber.

Scheinwerfer: Far lambası

6b-72: Die **Scheinwerfer** sind noch nicht ganz sauber.

Schiff: Gemi

7b-23: Die Römer bauten **Schiffe.**

Streoanlage: Müzik çalar

7b-34: Meine **Stereoanlage** habe ich mir selbst gekauft.

Sendung: Yayın, program

10b-24: Die **Sendung** heißt „Familien-Quiz".

Sportsendung: Spor programı

14b-23: Ich schaue immer **Sportsendungen** an.

SMS: Kısa mesaj

10b-13: Welche **SMS** schreibt Heike?

SMS-Nachricht: Kısa mesaj

10b-13: Lies die drei **SMS-Nachrichten.**

Schulglock: Okul zili

11a-10: Die **Schulglocke** läutet.

Surfen: İnternete girmek, internette dolaşmak

12b-8: Ich **surfe** jetzt jeden Tag im Internet.

Spielfilm: Film

14b-23: Ich interesiere mich am meisten **Spielfilme.**

Schulbus: Okul servisi

18a-51: Der **Schulbus** kommt und ich muss in die Schule fahren.

Schüler-Chat: Öğrenci sohbeti

19b-10: Außerdem kannst du einen **Schüler Chat**-Text verstehen?

T

Telegram: Telgraf

1a-35: Er schickt ein **Telegram.**

Telefongespräch: Telefon görüşmesi

1a-193: Er führt ein **Telefongespräch.**

Telegraphenstange: Telgraf direği

3b-11: Aus den **Telgrafenstangen,** die die Strecke begleiteten, tönten summende Akkorde.

Telefon: Telefon

3b-92: Das **Telefon** hat geklingelt.

Taxi: Taksi

3b-94: Ich fahre mit einem **Taxi** zum Bahnhof.

Telefonnumer: Telefon numarası

3b-96: Has du dir meine **Telefonnumer** gemerkt?

Telefonzelle: Telefon kulübesi

4a-17: Entschuldigen Sie bitte, ich suche eine **Telefonzelle.**

Technisch: Teknik

4a-24: Welche **technischen** Einrichtungen gibt es im Hochhaus?

Taschenrechner: hesap makinası

Tierfilm: Hayvan belgeseli

9b-109: Ich finde **Tierfilme** interessanter.

Telefonbuch: Telefon rehberi

11a-23: Wo ist das **Telefonbuch?**

Telefonkarte: Telefon kartı

12b-76: Ich brauche eine **Telefonkarte.**

Telefonverbindung: Telefon bağlantısı

14b-65: 1928 gab es die erste drahtlose **Telefonverbindung.**

Telefonnetz: Telefon ağı

14b-65: In den 80er Jahren baute man auf der ganzen Welt drahtlose **Telefonnetze.**

U

Uhr: Saat,

1a-93: Um wie viel Uhr beginnt die Schule?

Uhrzeiger: Saat ibresi

1a-109: Wie ist der Uhrzeiger?

U-Boot: Denizaltı

1a-79: Peter hat gestern ein **U-Boot** gesehen.

U-Bahn: Metro

4a-31: Sie können nur noch mit der **U-Bahn** fahren.

USB-Stick: USB bellek

19b-18: Das ist mein **USB-Stick.**

Unfallwagen: Ambulans

4a-54: Sind Sie denn bei jeden Einsatz des **Unfallwagens** dabei?

V

Verkehrsampel: Trafik lambası

6b-31: Alle **Verkehrsampeln** sind grün, und er kommt schnell vorwärts.

W

Wagen: Araba

1a-30: Ein **Wagen** kommt.

Waage: Tartı

1a-91: Der Metzger legt ein Stück Fleisch auf die **Waage.**

Wecker: Çalar saat

4a-22: Ingrid studiert in Köln und sie hat folgende Sachen mitgebracht: Photoapparat, **Wecker,** Kofferradio und Elektrokocher.

Walkman: Kaset çalar

9b-57: Leihst du mir deinen **Walkman?**

Wohnwagen: Karavan

12b-16: Ich habe in einem **Wohnwagen** gewohnt.

Wunschprogramm: İstenilen program

15b-81: Stell dein **Wunschprogramm** zusammen.

Z

Zug: Tren

1a-74: Dieser **Zug** kommt aus Edirne.

Zigarettenautomat: Sigara otomatı

3b-270: Ich habe eine Mark in den **Zigarettenautomaten** eingeworfen.

Zeppelin: Zeplin

8b-20: Das **Zeppelin** kurz Zepp genannt.

Zeichentrickfilm: Çizgi film

8b-18: Die Melodie dazu stammte aus einer bekannten russischen Zeichentrickfilm-Serie mit dem Krokodil Gena.

Zugverbindung: Tren bağlantısı

8b-20: Zum Glück gibt es eine gute **Zugverbindung.**

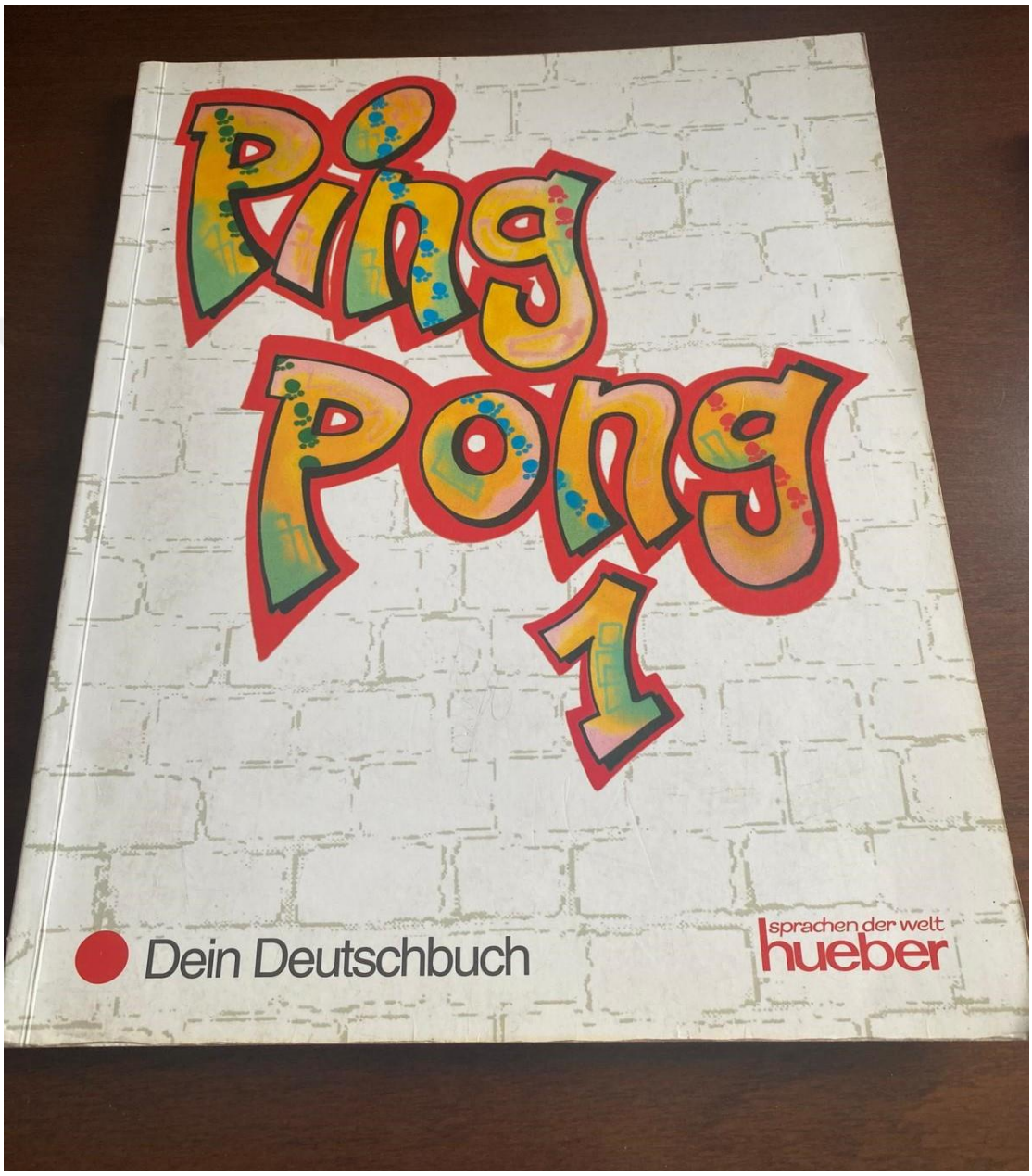
Ek 3: 1995 Uluslararası Basımlı Sowieso 2 Almanca Ders Kitabı

Ek 4: 2019 Uluslararası Basımlı Planet Plus Almanca Ders Kitabı

Ek 5: 1997 Uluslararası Basımlı Ping Pong 1 Almanca Ders Kitabı

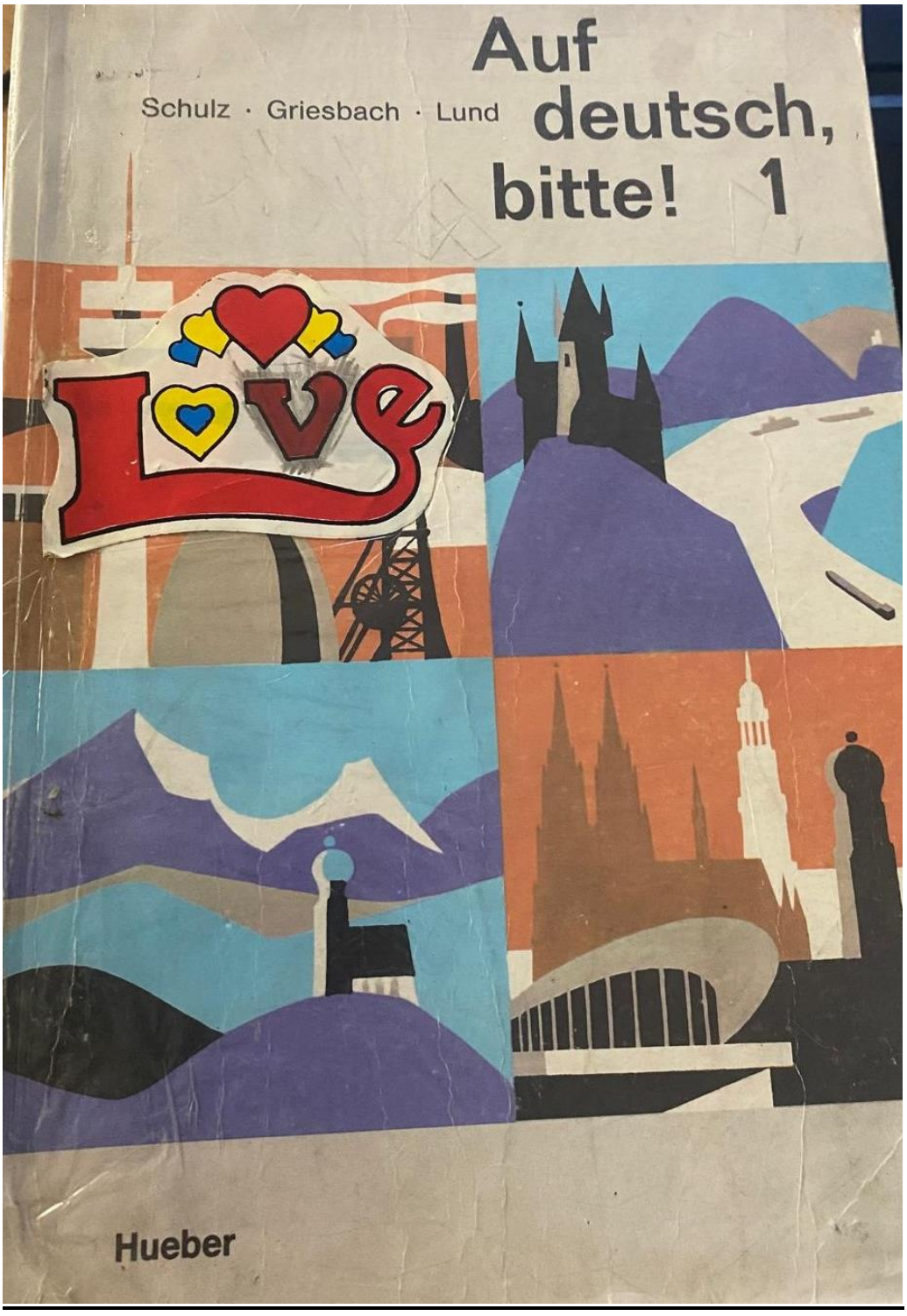
Ek 6: 1987 Uluslararası Basımlı Deutsch Aktiv Almanca Ders Kitabı

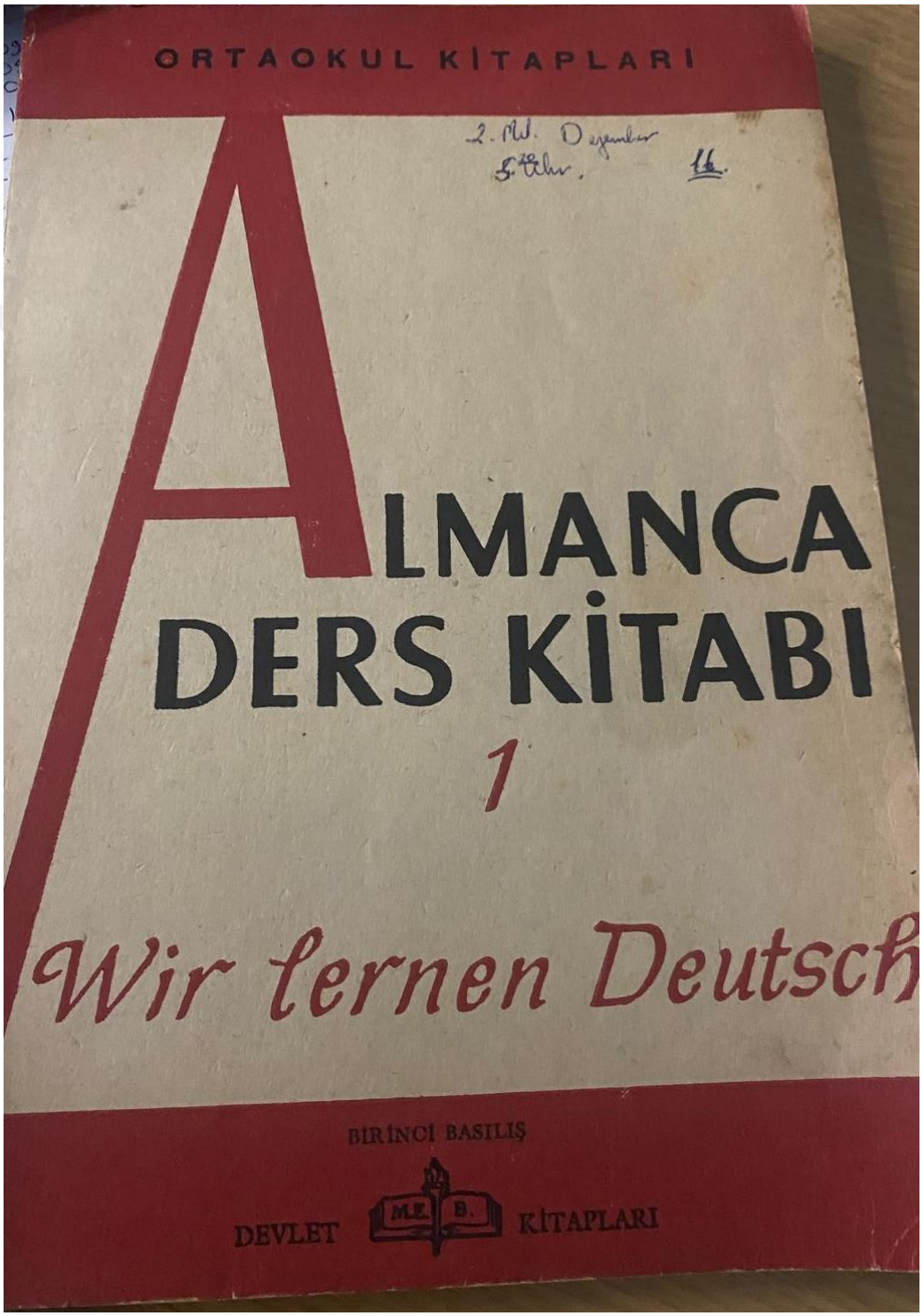
Ek 7: 2001 Uluslararası Basımlı Blick Almanca Ders Kitabı

Ek 8: 1977 Uluslararası Basımlı Auf Deutsch Bitte 1 Almanca Ders Kitabı

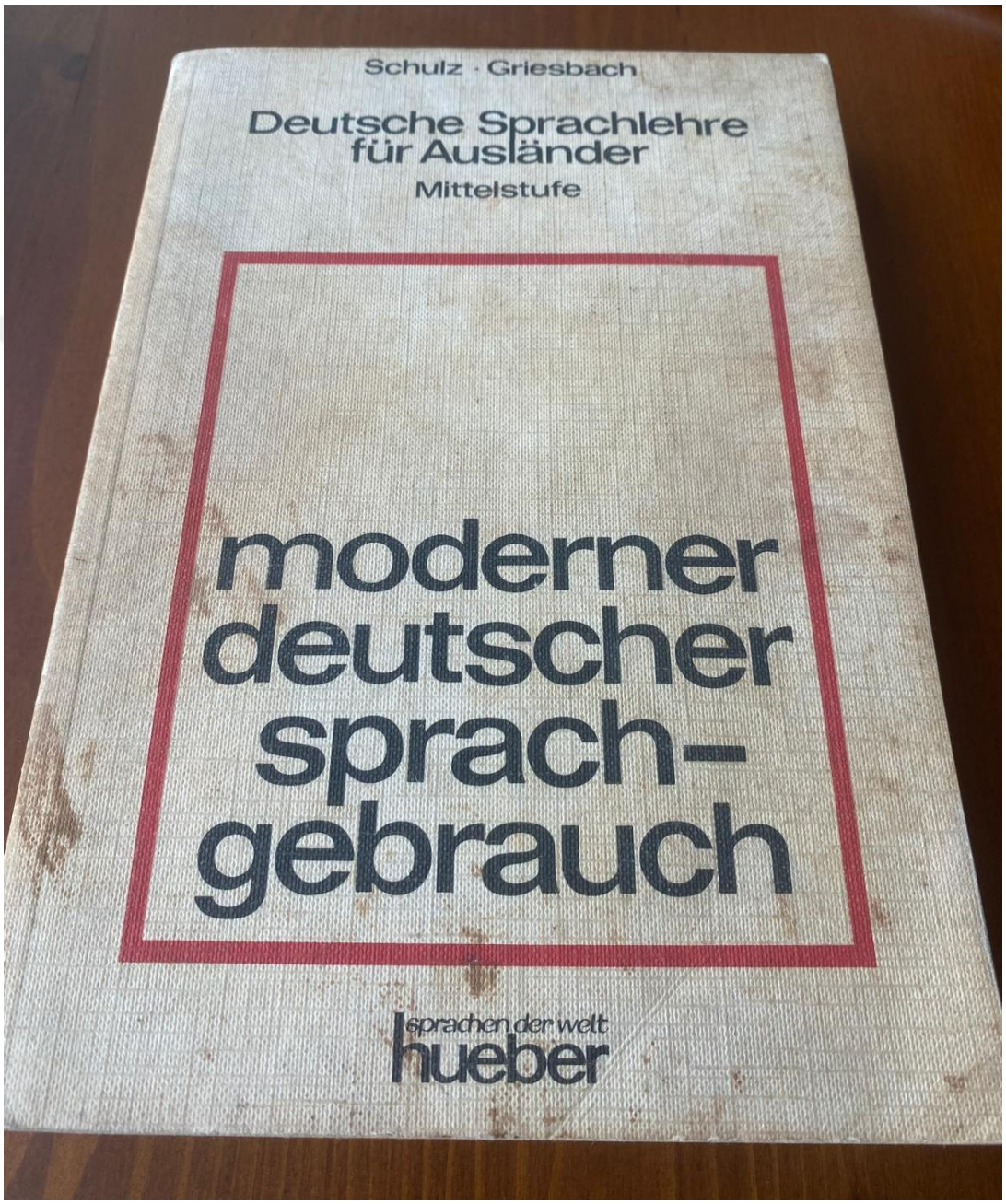
Ek 9: 1985 Ulusal Basımlı Wir lernen Deutsch Almanca Ders Kitabı

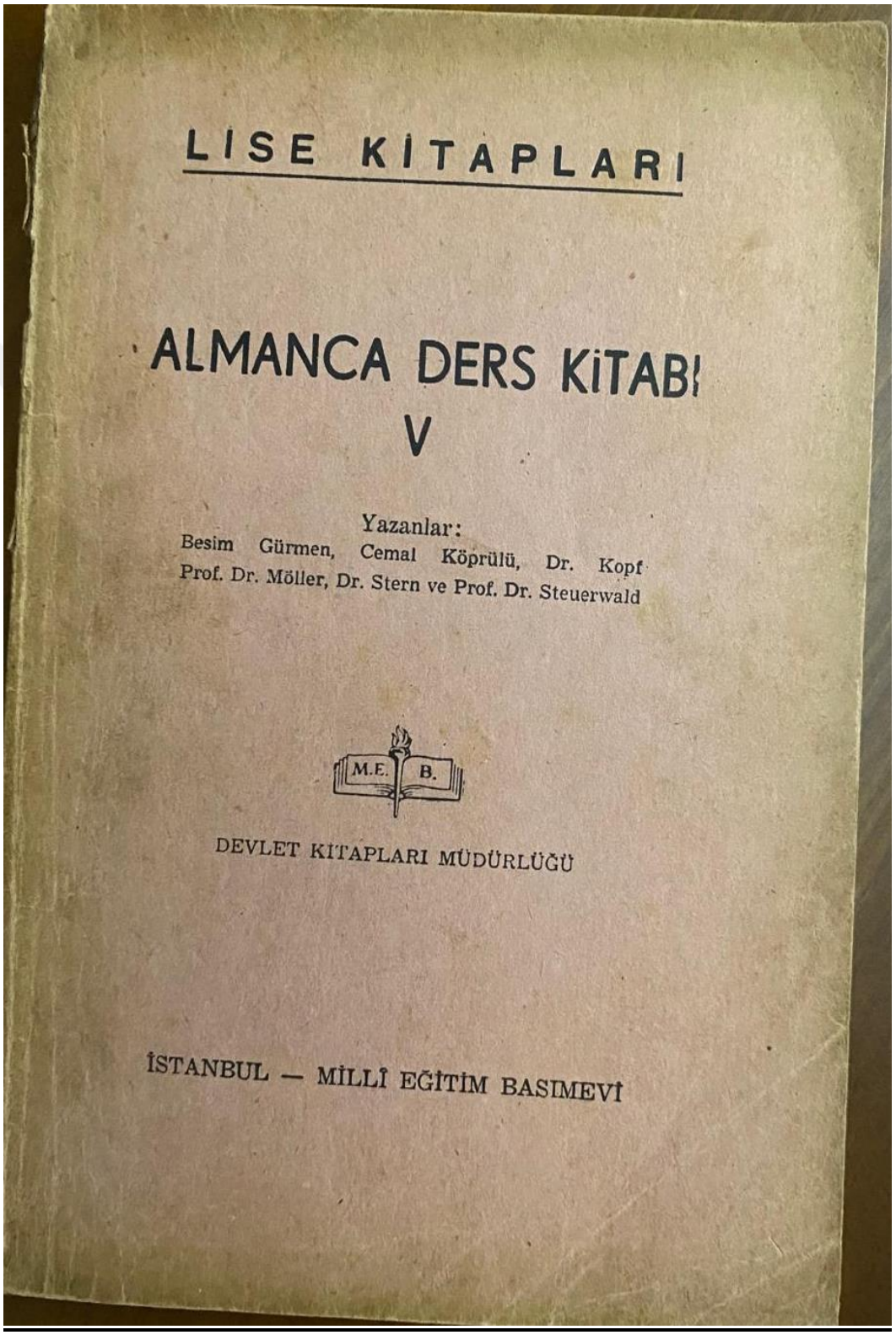
Ek 10: 1977 Ulusal Basımlı Texte und Situationen 1Almanca Ders Kitabı

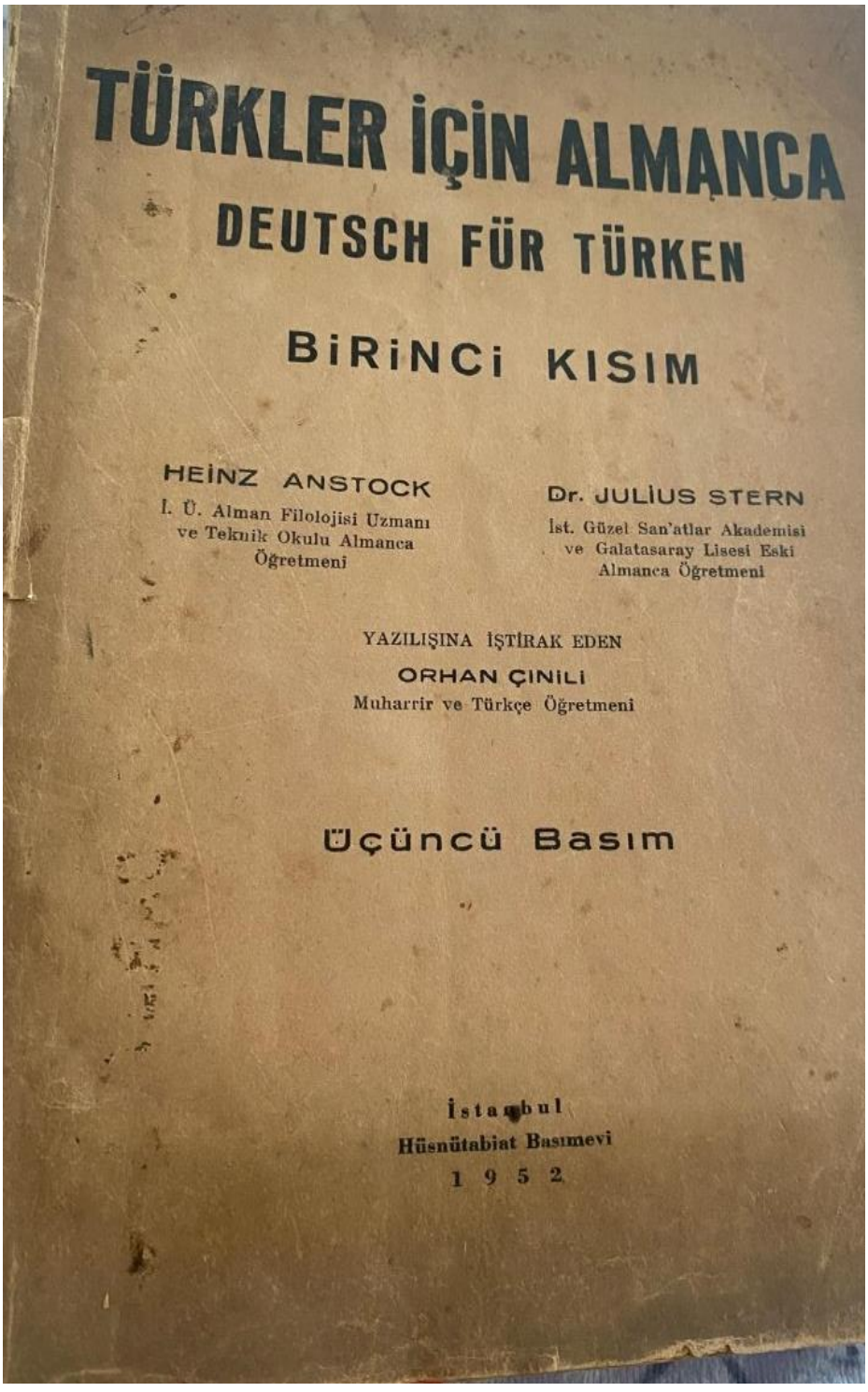
Ek 11: 1969 Uluslararası Basımlı Deutsche Sprache für Auslander Almanca Ders Kitabı

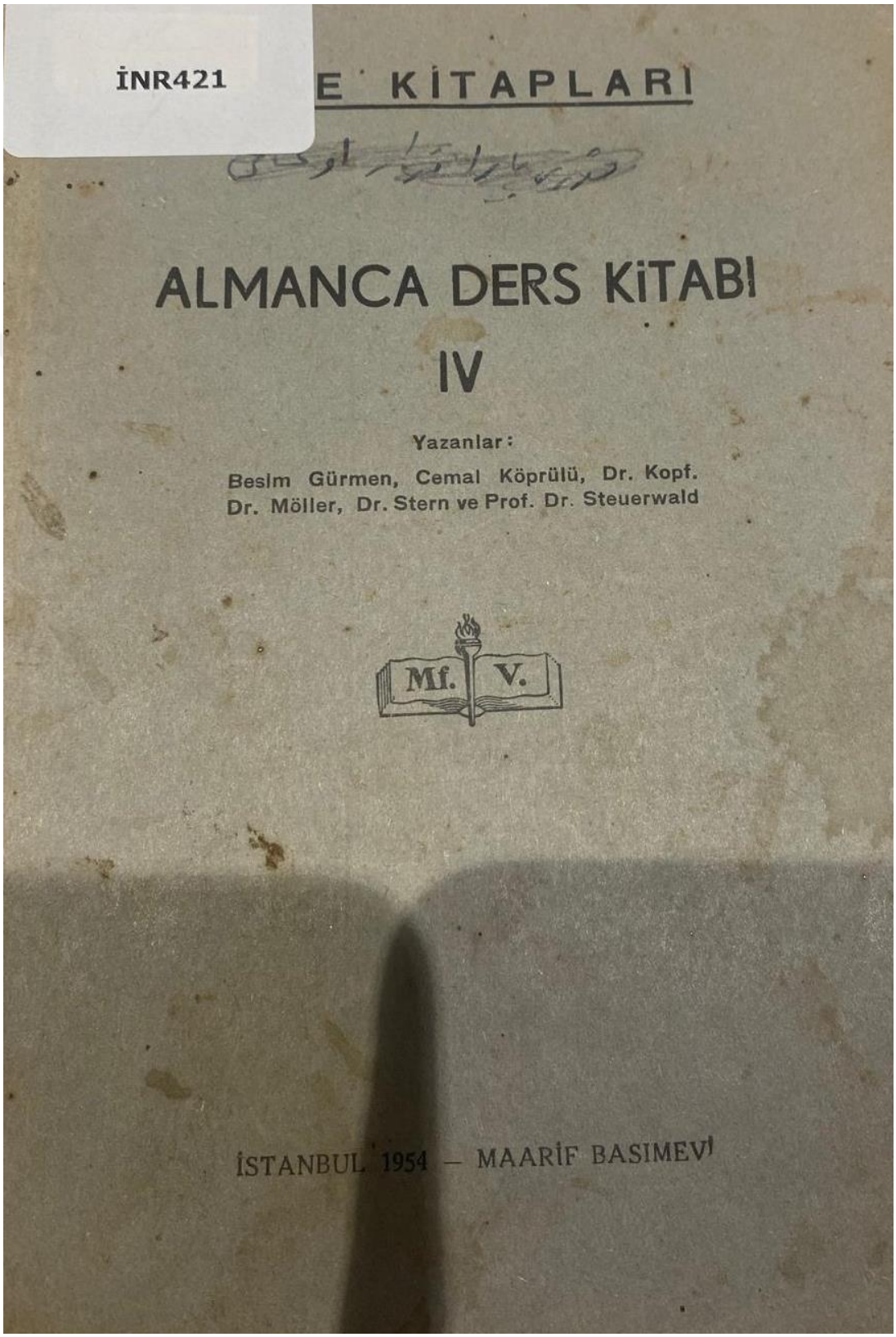
Ek 12: 1967 Ulusal Basımlı Almanca Ders Kitabı V

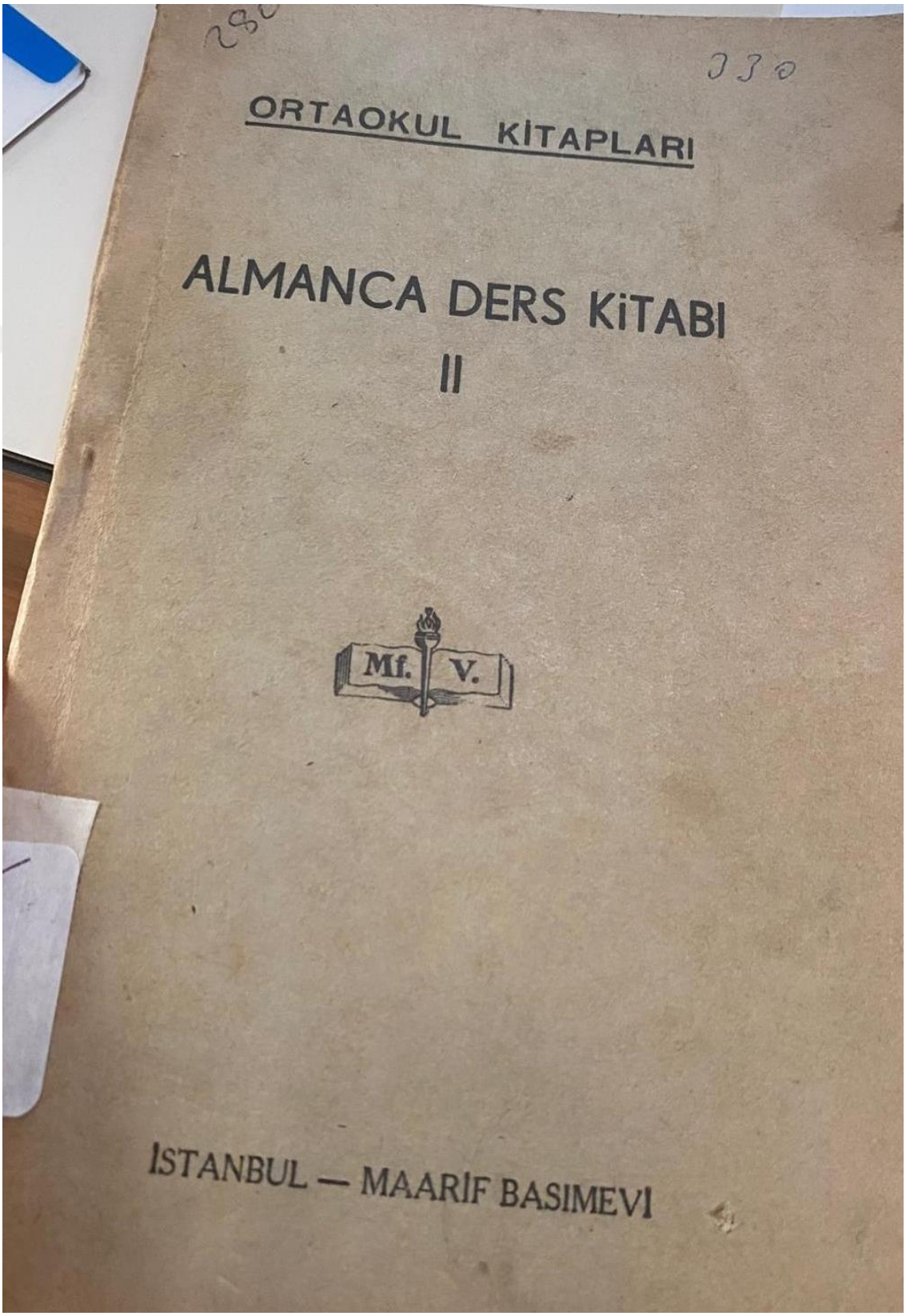
Ek 13: 1952 Ulusal Basımlı Türkler İçin Almanca Ders Kitabı

Ek 14: 1954 Ulusal Basımlı Almanca Ders Kitabı IV

Ek 15: 1957 Ulusal Basımlı Almanca Ders Kitabı II

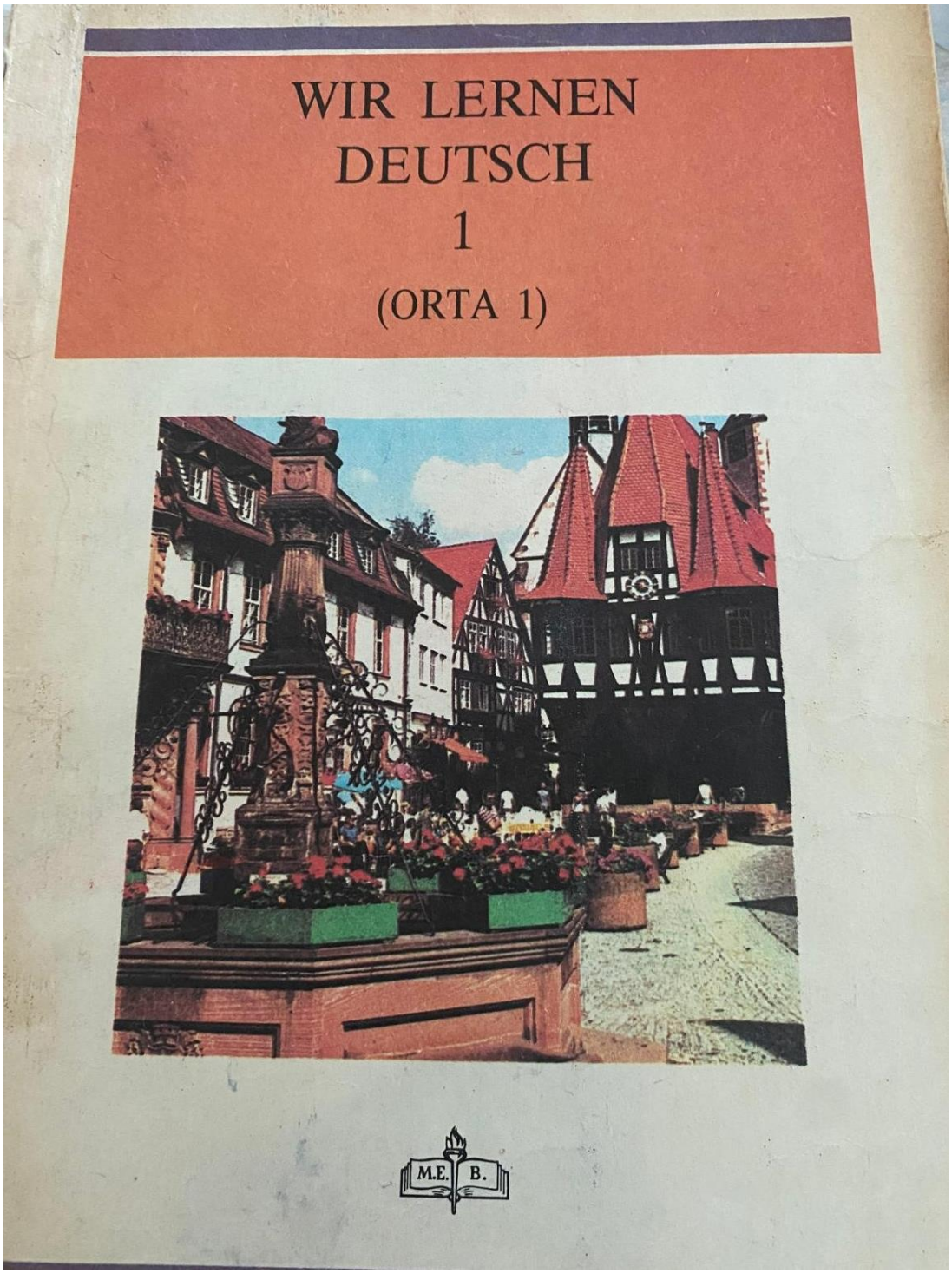
Ek 16: 1990 Ulusal Basımlı Wir lernen Deutsch Almanca Ders Kitabı

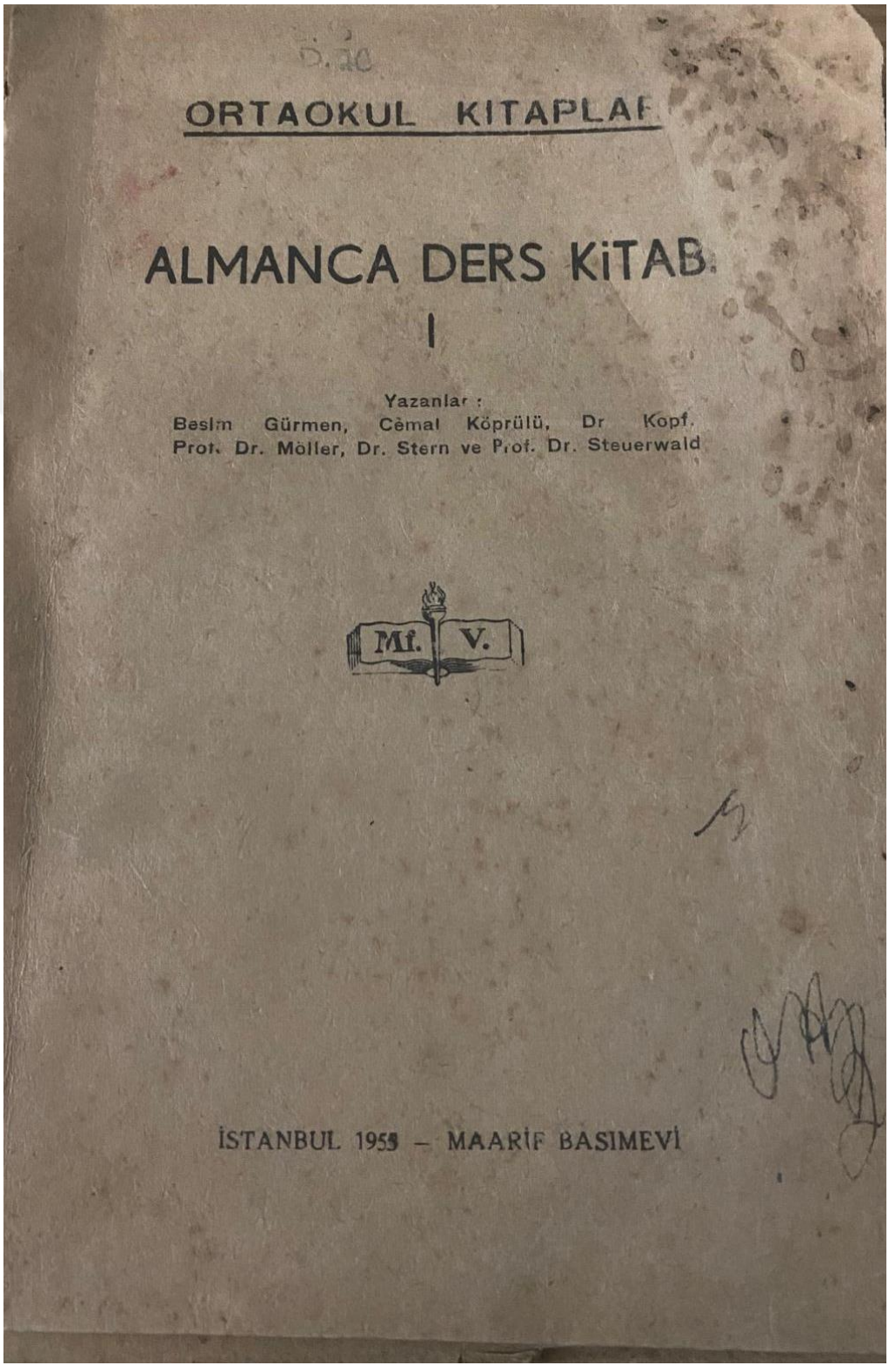
Ek 17: 2020 Ulusal Basımlı Plus Deutsch A1.2 Almanca Ders Kitabı

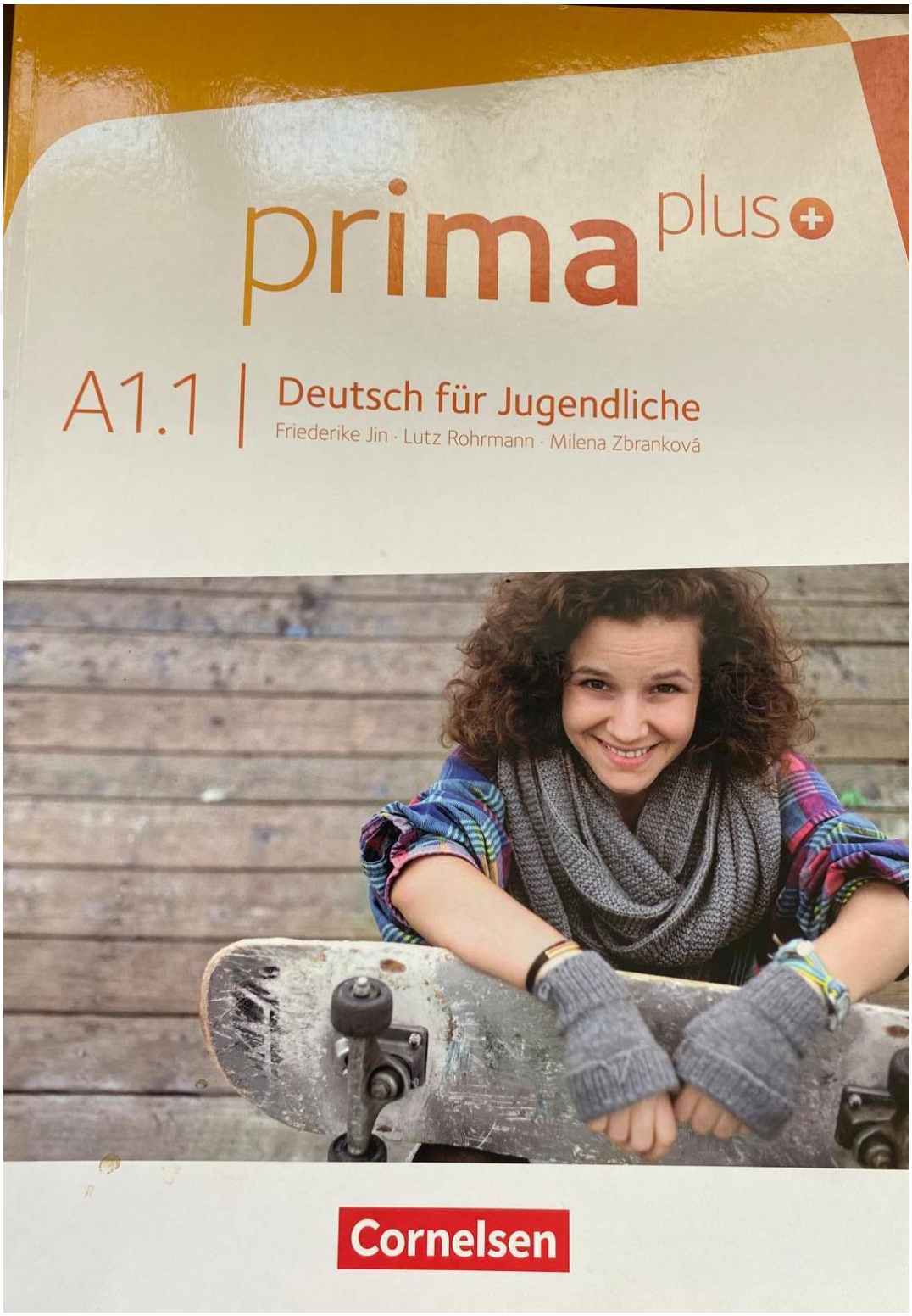
Ek 18: 1970 Ulusal Basımlı Wir lernen Deutsch 1 Almanca Ders Kitabı

Ek 19: 1955 Ulusal Basımlı Almanca Ders Kitabı I

Ek 20: 2020 Uluslararası Basımlı Prima Plus A1.1 Almanca Ders Kitabı

Ek 21: 2010 Ulusal Basımlı Deutsch ist Spitze! Almanca Ders Kitabı

